

«ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Науково-дослідна частина
Наукове товариство
студентів, аспірантів і докторантів
Рада молодих вчених

ЗБІРНИК
наукових праць студентів,
аспірантів, докторантів і молодих вчених

«МОЛОДА НАУКА-2022»

Том III

«Історичні науки»
«Філологічні науки»
«Соціологічні та політичні науки. філософія та релігія»
«Юридичні науки»

Запоріжжя
2022

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

- Фролов М.О.** – ректор ЗНУ;
Васильчук Г.М. – проректор з наукової роботи;
Бєлоконь К.В. – заступник директора з наукової діяльності Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ;
Болдуєва О.В. – начальник науково-дослідної частини;
Грушева Т.В. – заступник декана з наукової роботи історичного факультету;
Деревянко Ю.М. – заступник декана з наукової роботи факультету іноземної філології;
Зубцова Ю.Є. – заступник декана з наукової роботи факультету соціальної педагогіки та психології;
Караулова С.І. – заступник декана з наукової роботи факультету фізичного виховання, здоров'я та туризму;
Ковпак В.А. – заступник декана з наукової роботи факультету журналістики;
Копійка В.В. – заступник декана з наукової роботи біологічного факультету;
Леонтєва В.В. – заступник декана з наукової роботи математичного факультету;
Лепська Н.В. – заступник декана з наукової роботи факультету соціології та управління;
Линенко А.В. – заступник декана з наукової роботи економічного факультету;
Меркулова О.В. – заступник декана з наукової роботи філологічного факультету;
Носик М.О. – відповідальний за наукову роботу ВСП «Економіко-правничого фахового коледжу ЗНУ»;
Олійник О.Л. – директор ВСП «Фахового коледжу бізнесу та харчових технологій ЗНУ»;
Олійник О.М. – заступник декана з наукової роботи факультету менеджменту;
Пелех І.В. – заступник декана з наукової роботи юридичного факультету;
Руднік О.Р. – голова НТ САД ЗНУ;
Чопоров С.В. – голова РМВ ЗНУ.

Збірник укладено за результатами XV університетської науково-практичної конференції студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених «Молода наука-2022», що проходила 18-22 квітня 2022 року.

Автори публікацій несуть відповідальність за достовірність фактичних даних, чіткість викладу тексту, цитування, а також мовно-стилістичний рівень написання матеріалів.

Збірник наукових праць студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених «Молода наука-2022»: у 5 т. / Запорізький національний університет. – Запоріжжя : ЗНУ, 2022. – Т.3. – 179 с.

УДК: 001 (06)
М 754

©Запорізький національний університет, 2022
©Автори публікацій, 2022

Бокова Марія

студентка 5 курсу історичного фак-ту

Наук. кер.: канд. істор. наук, доц. Черкасов С.С.

ОФІЦІЙНА ПОЗИЦІЯ КНР ЩОДО РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ 2022 РОКУ

Позиція КНР стосовно російсько-української війни 2022 року наразі залишається доволі неоднозначною. Можна сказати, що на даному етапі держава прагне зберегти певний нейтралітет, оскільки має сильні зв'язки як з країнами ЄС і НАТО, так і з Росією, і взагалі не хоче втягуватися в глобальне протистояння країн Заходу та РФ. Оскільки КНР є одним з ключових міжнародних акторів і потенційною наддержавою, вкрай важливо проаналізувати інтереси цієї країни та можливі подальші рішення її політичного керівництва стосовно російсько-української війни 2022 року [3].

Зовнішньополітична ситуація КНР є доволі цікавою: з одного боку, війна та антиросійські санкції країн Заходу надають можливість Китаю максимально втягнути РФ до своєї зони впливу.

До того ж у країни є чітко визначені територіальні претензії до Росії: так, Китай вважає Далекий Схід своєю територією. Наприклад, у китайських підручниках з історії часто вказується, що майже весь Сибір, включаючи й Західну до Томської області є тимчасово втраченими територіями КНР. Також на географічних картах, території сучасної Росії (в т. ч. Примор'я, острів Сахалін, Східний Сибір тощо), позначені як ті, що були частиною Китаю ще з періоду правління першої династії Цинь у III ст. до н.е. Слід звернути увагу і на той факт, що Китай прагне регіонального лідерства, таким чином посилення Росії зможе стати на заваді цьому наміру.

Незважаючи на це, у 2019 році на саміті в Москві Президент Китаю Сі Цзіньпін назвав Путіна своїм «найкращим другом», що свідчить про намір забезпечити тісні та дружні відносини з РФ. Проте, КНР не може відкрито підтримати Росію у військовій агресії проти України, або повністю залишатися в стороні від збройного конфлікту, оскільки це загрожувало б загостренням відносин з країнами ЄС і НАТО.

Так, у березні РФ надіслала запит до КНР стосовно військової та економічної допомоги, але Пекін відмовився. Натомість більшість китайських компаній не припинили співробітництво з РФ, хоча деякі значно скоротили виробництво [4].

З іншого боку, наріжним каменем у відносинах КНР і США є питання Тайваню. Сполучені Штати наразі активно підтримують сторону КР, що може призвести до такої ж самої ситуації, яка склалася в Україні. Це також є однією з причин китайського нейтралітету.

З початку повномасштабної збройної агресії з боку Росії влада КНР жодного разу не засудила Москву. Окрім цього, держава підтримувала РФ у питанні нерозширення НАТО, і Китай звинуватив, насамперед США у розгортанні військових дій проти України. Через підтримку тайванської влади урядом, КНР вважає США все ж-таки більшою загрозою, а тому розрив з РФ і зближення із Заходом є фактично неможливим. Китай неодноразово голосував проти виключення РФ з міжнародних організацій підкреслюючи, що Росіє є важливим політичним гравцем [2].

Нещодавно директор департаменту Європи МЗС КНР Ван Лутун заявила, що КНР не допомагатиме Росії обходити західні санкції. Він вважає, що нормальне економічне співробітництво Китаю з іншими країнами не повинно торкатися», зазначивши, що Європа продовжує торгувати з Росією, тому санкції «не повинні стосуватися звичайних торговельних зв'язків Китаю з Москвою». Дипломат підкреслив, що «Китай не є стороною конфлікту», він робить свій внесок у розвиток світової торгівлі і послідовно виступає проти застосування санкцій. Ван Лутун зазначив, що КНР завжди виступала за вирішення всіх конфліктів шляхом переговорів та консультацій, Пекін вітає російсько-українські переговори [5].

Слід звернути увагу і на той факт, що КНР є основним торговельним партнером РФ, і засудження військової агресії проти України мало б великий вплив на агресора. Погіршення, або розрив відносин з Китаєм може виявитись для Росії катастрофічним і завдати більшого удару, ніж санкції Заходу [1].

Таким чином, Китай намагається перш за все максимально забезпечити власні національні інтереси і прагне не втручатися в російсько-українське протистояння. До того ж КНР є ядерною державою і її керівництво доволі застережливо ставиться до можливості розв'язання Третьої світової війни. Державі потрібно важливо зберегти стабільність власної економіки, таким чином продовжувати співпрацю з ринками як ЄС та США, так і з російськими. Отже, політику Китаю на даному етапі можна визначити, як балансування і нейтралітет.

Література

1. Війна з РФ. На чиєму боці опиниться Китай. URL : <https://minfin.com.ua/ua/2022/04/14/83699682/>
2. Китай підтримав Росію, засудивши подальше розширення НАТО. URL : <https://www.bbc.com/ukrainian/news-60261067>
3. Найкращий друг рф: китайський нейтралітет у війні з Україною. URL : <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/13/685678/>
4. «Пророссийский нейтралітет»: как Украина и мир могут изменить позицию Китая в отношении войны. URL : <https://www.eurointegration.com.ua/rus/news/2022/04/1/7137040/>
5. Росію після війни в Україні «віддадуть» Китаю – прогноз. URL : <https://www.unian.ua/world/maybutnye-rosiji-piontkovskiy-ozvuchiv-sviy-prognoz-novini-svitu-11804262.html>

Данилюк Карина
студентка 1 курсу магістратури історичного фак-ту
Наук. кер.: канд. істор. наук, доц. Омельченко А.В.

УКРАЇНЦІ ЗА КОРДОНОМ: ВИМУШЕНІ ПЕРЕСЕЛЕНЦІ ДО ЄВРОПИ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ 2022 РОКУ

Починаючи з 24 лютого 2022 року, коли Росія розпочала повномасштабну війну на території нашої держави, громадяни змушені переселятися шукаючи безпечні місця для проживання. Українці мають право на тимчасовий захист в будь-якій країні ЄС. Виїхати за кордон можуть жінки, діти та літні люди. Чоловіки віком від 18 до 60 років не мають такої можливості через запроваджений від військовий стан в країні.

Період тимчасового захисту триватиме щонайменше один рік. Термін може бути продовжено залежно від ситуації в Україні. За даними з офіційного сайту Європейської комісії [1] права згідно з Директивою про тимчасовий захист включають: дозвіл на проживання, доступ до ринку праці та житла, медичну допомогу та можливість освіти для дітей. Кожен, хто легально проживає в ЄС, також має право відкрити базовий банківський рахунок.

Основними напрямками вимушеного переселення є Польща, Угорщина, Словаччина, Румунія, Молдова та інші країни Європи. За даними з офіційного сайту ООН [2], загалом з України виїхало понад 5,1 млн людей: Польща (2,9 млн), Угорщина (490 тис.), Словаччина (354 тис.), Молдова (443 тис.), Румунія (774 тис.), інші європейські країни (283 тис.). Кількість вимушених переселенців стрімко зростає кожного дня. Вибір країни громадяни пов'язують зазвичай наявністю там родичів чи знайомих. Українці змушені долати далеку дорогу різними транспортними засобами, а дехто навіть пішки. Пріоритетом залишається омріяний спокій та безпечне місце перебування.

Європейські країни усвідомлюють небезпеку, яку завдає агресор та активно підтримують вимушених переселенців. Позитивне ставлення до нашого народу зумовлене культурною близькістю, родинними зв'язками, схожістю мов тощо. Українці мають змогу отримати соціальну допомогу, житло, доступ до лікування та навчання дітей. Для того щоб перетнути кордон треба мати при собі лише паспорт що посвідчує особу (або ID картку) та свідоцтво про народження дитини (за потреби). Українці, що мають біометричний паспорт мають можливість безвізового в'їзду до країн ЄС. З 28 лютого кордони Польщі, Словаччини, Угорщини та Молдови громадяни України можуть перетинати без полісів «Зелена карта». Ірландія однією з перших декларувала можливість приймати біженців. Готовність зустріти 200 тисячі українців висловлює Велика Британія. Уряди країн Європи пропонують безкоштовне житло та гуманітарну допомогу (харчування, одяг, медикаменти). Також надаються робочі місця для біженців. У Польщі, Данії, Німеччині, Чехії, Бельгії, Італії українські школярі та студенти мають змогу

продовжити здобуття освіти в навчальних закладах, а діти молодшого віку можуть відвідувати дитячі садки.

Європейські країни надають фінансову допомогу вимушеним переселенцям. Наприклад, одноразові виплати в Польщі (300 злотих) та в Чехії (5 тис. крон). У Словаччині українці мають змогу щомісячно отримувати близько 68,8 євро на людину. Матеріальна допомога в Німеччині сягає близько 450 євро протягом перших 18 місяців для тих, хто не проживає в гуртожитку, наданому соціальними службами.

На сьогодні створена велика кількість онлайн-платформ з інформацією для українців, що змушені покинути країну внаслідок російської агресії. На сторінках інтернет-ресурсів можна знайти корисну інформацію для переселенців. Люди, які планують виїхати до Румунії можуть ознайомитися з процедурою в'їзду в країну, способами подачі заявок про надання статусу біженця на сайті «Допомога RO» [3]. За ініціативою румунських волонтерів створено платформу «Сильні разом» [4]. Житло, ліки, необхідні речі чи роботу в Румунії можна знайти в групі «Об'єднані за Україну – United for Ukraine» [5]. Біженці, що прямують до Словаччини користуються інтернет-ресурсом – «З України до Словаччини» [6]. Ще одна інтернет-платформа цієї країни – «Kto pomôže Ukrajině» [7] – охоплює різноманітні форми допомоги українцям. Інформацію про проживання, транспорт, одяг та їжу в Молдові надає портал – «Молдова для українців» [8]. За допомогою ресурсу «Helpbus» [9] можна зареєструватися на безкоштовний транспорт з України до Німеччини. Волонтери Румунії надають місце проживання, їжу, ліки, про що інформують на сайті «Refugees Romania» [10]. Для тих, хто прямує до Молдови корисним є ресурс «DOPOMOGA GOV MD» [11]. Вимушеним переселенцям до Угорщини буде корисною платформа «Угорського Гельсінського Комітету» [12]. Оголошення про оренду чи безкоштовне надання кімнат, квартир, будинків у Польщі є в групі «Pomoc dla Ukrainy | Допомога Україні» [13]. За допомогою Платформи для прихистку біженців у Європі [14] можна знайти або запропонувати житло переселенцям.

Від початку збройного вторгнення на територію нашої держави в країнах Європи відбуваються масові масштабні мітинги проти війни в Україні. Антивоєнну акцію в Берліні підтримало більше тридцяти тисяч людей. На Даунінг-стріт у Лондоні сотні громадян закликали надати більше зброї, гуманітарної допомоги та закрити небо над Україною. У Варшаві перед посольством Росії відбулася акція – «Матері закликають: припиніть стріляти в дітей». Велика кількість громадян підтримує нашу державу на демонстраціях у Парижі, Мілані, Амстердамі, Нью-Йорку, Лімасолі, Турині тощо. Біля грузинського парламенту у Тбілісі тисячі людей зв'язали руки та лягли на підлогу. Таким чином вшанували пам'ять про загиблих мирних жителів. У Німеччині активісти зібралися із жовто-блакитними прапорами під Бундестагом та вимагали запровадити нові санкції проти країни-агресора. В Чехії відбулася акція вшанування пам'яті жертв від російських окупантів у Бучі Київської області.

Тисячі громадян нашої країни шукають безпечного притулку. Європейські країни активно підтримують переселенців. Міжнародна спільнота і надалі відкриває свої кордони для допомоги та порятунку українців.

Література

1. Офіційний сайт Європейської комісії. URL : https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine/information-people-fleeing-war-ukraine_en#your-rights-in-the-eu (дата звернення 11.04.2021).
2. Офіційний сайт ООН. URL : <https://news.un.org/ru/story/2022/04/1422662> (дата звернення: 14.04.2021).
3. «Допомога RO». URL : <https://dopomoha.ro/uk> (дата звернення 14.04.2021).
4. «Сильні разом». URL : <https://vladgheorghe.ro/ajutor-pentru-refugiati-ucraineni/> (дата звернення 16.04.2021).
5. «Об'єднані за Україну – United for Ukraine». URL : <https://www.facebook.com/groups/unitipentruucraina/> (дата звернення 20.04.2021).
6. «З України до Словаччини». URL : <https://www.ukraineslovakia.sk/en/z-ukrajiny-na-slovensko-english/> (дата звернення 20.04.2021).
7. «Kto pomôže Ukrajině». URL : <https://ktopomozeukrajine.sk/> (дата звернення 25.04.2021).
8. «Молдова для українців». URL : <https://uarefugees.web.app/#/> (дата звернення 15.04.2021).
9. «Helpbus». URL : <https://helpbus.eu/> (дата звернення 28.04.2021).
10. «Refugees Romania». URL : <https://refugees.ro/> (дата звернення 16.04.2021).
11. «DOPOMOGA GOV MD». URL : <https://dopomoga.gov.md/> (дата звернення: 26.04.2021).
12. «Угорський Гельсінський Комітет». URL : <https://helsinki.hu/en/information-for-people-fleeing-from-ukraine/> (дата звернення: 26.04.2021).
13. «Pomoc dla Ukrainy | Допомога Україні». URL : <https://www.facebook.com/groups/683793819641997> (дата звернення: 21.04.2021).
14. Платформи для притулку біженці у Європі. URL : <https://ua.eu4ua.org/> (дата звернення: 11.04.2021).

Дудченко Владислав

студент 2 курсу історичного фак-ту
Наук. кер.: канд. істор. наук Щур Ю.І.

«ГІТЛЕРІВСЬКА» ТА «ПУТІНСЬКА» РИТОРИКА – ЩО СПІЛЬНОГО?

24 лютого 2022 року увесь світ став свідком жахливого злочину повномасштабного вторгнення в Україну військових сил Російської Федерації. Російський президент В. Путін здійснив напад на Україну, аналогічно до того, як і нацистська Німеччина напала на Польщу у 1939 році. Мета пропонованої роботи – з'ясувати спільні риси у політичній риторичі двох тоталітарних

правителів – Адольфа Гітлера та Володимира Путіна, чи дійсно є схожість між ними. Цитати у тексті перекладені автором, в оригіналі джерела інформації російською мовою.

Перш за все варто звернути увагу на телевізійне звернення президента Російської Федерації В. Путіна [1] до росіян і, як він сказав, *«до наших співвітчизників на Україні»*, яке трансливалося увечері 21 лютого 2022 року та промову рейхсканцлера А. Гітлера у Рейхстазі 1 вересня 1939 року [2]. У цих двох промовах є багато спільного у ідеологічних і політичних мотивах сучасної РФ та тогочасної нацистської Німеччини.

А. Гітлер стверджував, що *«Данциг був і є німецьке місто. Коридор був – і є німецький»*. Рейхсканцлер переконував, що: *«Обидві ці території з їхнього культурного розвитку належать виключно німецькому народу. Данциг був відібраний у нас, Коридор був анексований Польщею»*. Аналогічною є й риторика В. Путіна: *«Ще раз наголошу, що Україна для нас – це не просто сусідня країна. Це невід'ємна частина нашої власної культури, духовного простору»*.

А. Гітлер педалював тему нібито утисків німців, які проживали на інших територіях: *«Як і на інших німецьких територіях на сході, з усіма німецькими меншинами, що проживають там, поводитися все гірше і гірше. Більш ніж мільйон людей німецької крові у 1919-20 роках були відрізані від їхньої батьківщини»*. Він запевняв, що його погляди й наміри мають благородний характер, за суттю є переживаннями за німецький народ, а мета полягає у допомозі їм.

Для порівняння, подібна ж риторика В. Путіна: *«...ухвалено рішення про проведення спеціальної військової операції. Її мета – захист людей, які протягом восьми років зазнають знущань, геноциду з боку київського режиму. Протягом 30 років ми намагалися домовитися про принципи рівної та неподільної безпеки в Європі»*. Далі В. Путін запевняє, що: *«ми нікому і нічого не збираємось нав'язувати силою»*.

Аналогічна риторика зустрічається і у його попередника-тирана: *«Я неодноразово пропонував Англії дружбу і, якщо необхідно, найближче співробітництво, але такі пропозиції не можуть бути лише односторонніми. Як завжди, я намагався мирним шляхом добитися перегляду зміни цього нестерпного становища. Це брехня, коли світ каже, що ми хочемо добитися змін силою»*.

Стосовно військових погроз, А. Гітлер і В. Путін теж не мають принципових відмінностей. Перший попереджував: *«Якщо, однак, ворог вирішить, що це дає йому карт-бланш, щоб вести війну всіма засобами, то отримає зубодробну відповідь»*. Погроза російського тирана аналогічна: *«...відповідь Росії буде негайною і призведе вас до таких наслідків, з якими ви у своїй історії ніколи не стикалися...»*.

В якості висновку, зазначимо, що дійсно в ідеологічних і політичних цілях нацистська Німеччина і «путінська» Росія має дуже багато спільного. Імперіалістичні тиранічні мотиви присутні як у одній, так й у другій державі.

А. Гітлер і В. Путін виправдовують свої мотиви однаково, перш за все подають свою позицію як «праведну». Однак, подібна риторика є пропагандистською і неправдивою, що було доведено на прикладі тогочасної Німеччини. Очевидно, що аналогічна ситуація у сучасній Росії. Методи пропаганди нацистів, ніби під кальку, перейняті сучасною кремлівською владою.

Література

1. Президент Владимир Путин выступил с обращением к россиянам (21.02.2022). *YouTube*. URL : https://www.youtube.com/watch?v=Q0yhnpRbQ9k&t=1064s&ab_channel=%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%8C%21 (дата перегляду 21.02.2022).
2. Речь рейхсканцлера А. Гитлера в Рейхстаге 1 сентября 1939 г. URL : <http://doc20vek.ru/node/1347> (дата перегляду 21.02.2022).

Климчук Аліна

студентка 2 курсу історичного фак-ту

Наук. кер.: д-р істор. наук, проф. Турченко Г.Ф.

ГЕНОЦИД У БУЧІ: ЧОМУ ЗВІРСТВА СТАЛИ МОЖЛИВИМИ

Протягом березня-квітня 2022 року російські окупанти масово вбивали, катували та мордували цивільне населення м. Буча Київської області. «Бучанська різня», «Геноцид у Бучі», «Акт тероризму проти українського народу» – так по всьому світу називають дії російського війська. Чому такі звірства стали можливими у ХХІ столітті?

Військовий психолог Андрій Козінчук зазначає [1], що росіяни були ошелешені тим, що побачили в Україні. Їм насаджувалися думки про те, що тут їх зустрічатимуть з квітами, що українська армія – «фашисти» і «бандерівці», які не вміють воювати, що нас треба рятувати, бо ми тут погано живемо. Натомість вони ж побачили в Україні квітучі парки, чисті міста, опір цивільних і українських військових, які накопичували майстерність воювати останні 8 років. Це одна з причин, чому відбулися такі звірства з їхнього боку – вони ніби перенеслися в іншу реальність.

До того ж, жорстокість росіян закладена в їхньому генетичному коді. Росіян здавна називали кацапами. За версією академіка Дмитра Яворницького, слово «кацап» має тюркське походження та перекладається як «м'ясник». Має місце бути тут і психологія. Як тільки зникає загроза покарання, одразу з'являється звірська сутність. Тим паче, коли командування дає наказ і заохочує це робити.

Російського солдата охоплює відчуття непереможності і могутності – адже після наказу нищити українців у нього розв'язуються руки. Його захоплює ідея-фікс: помститися за «хороше життя»; за те, що українці живуть краще і мають демократичні цінності; за те, що виборюють власну свободу. Жага показати свою силу затуманює розум і зганяє залишки здорового глузду.

Звідси і катування цивільних, адже перед солдатом зі зброєю вони беззахисні. Росіяни ніколи не наважилися б робити таке з нашими військовими, адже так вони опиняються у слабшій позиції. Тобто такі звірства обумовлюють комплекс неповноцінності і жага домінування: спроба показати хоча б таким чином свою перевагу. Варто зазначити, що такі випадки не були поодинокими, тобто тут чітко прослідковується команда. Це не стадний інстинкт, а чітка установка. Такими наказами з боку влади знімаються всі заборони і гальма; всі образи, страхи, пристрасті, які накопичувалися роками знаходять вихід через масове насилля і катування.

Такий випадок в історії України вже був – пригадаємо «Червоний» терор. 5 вересня 1918 року Рада Народних Комісарів більшовицької Росії (РРФСР) прийняла декрет «Про червоний терор», в якому вказувалося: «... забезпечення тилу шляхом терору є прямою необхідністю; що необхідно убезпечити Радянську Республіку від класових ворогів шляхом ізоляції їх в концентраційних таборах; що підлягають розстрілу всі особи, приналежні до білогвардійських організацій, заколотів і заворушень» [2]. Виходячи з документу можна побачити, що як і червоний терор, «Бучанська різня» керувалася зверху, і російські солдати діяли цілеспрямовано, а не випадково.

С.П. Мельгунов наводив опис так званих «людських боєнь» у Києві: «Вся ... підлога великого гаража була залита вже... кров'ю, що стояла на кілька дюймів, змішаної в жахаючу масу з мозком, черепними кістками, жмутами волосся й іншими людськими залишками стіни були заляпані кров'ю, на них поруч із тисячами дір від куль налипнули частки мозку й шматки головної шкіри... жолоб у чверть метра ширини й глибини й приблизно в 10 метрів довжини... був на всьому протязі до верху наповнений кров'ю... Поруч із цим місцем жахів у саду того ж будинку лежали поспіхом поверхово зариті 127 трупів останньої бійні... у всіх трупах розтриті черепа, у багатьох навіть геть розплющені голови... Деякі були зовсім без голови, але голови не відрубувалися, а... відривалися» [3].

«Червоний терор» супроводжувався неймовірними тортурами. Захоплення будь-якого населеного пункту супроводжувалося грабунками, погромами та винищенням населення.

Як можна зрозуміти з численних фотографій, відео, показань очевидців та заключень спеціалістів, з цивільним населенням у Київській області російські солдати вчиняли так само. Плющили голови, мордували й катували звичайних людей, а потім наспіх рили могили, щоб приховати сліди своїх злочинів, а наостанок цинічно грабували домівки жертв.

18 квітня В. Путін присвоїв 64-й окремій мотострілецькій бригаді збройних сил РФ почесне звання «гвардійської». Це були ті самі солдати, які проявляли «масовий героїзм, відвагу, стійкість і мужність» (так зазначено в наказі про нагороду) у Бучі. Цей показовий вчинок відображає політику Путіна і говорить про те, що сам президент підтримує і заохочує таке жорстоке ставлення до мирних жителів України. А також підтверджує те, що такі злочини не є випадковими.

Спланованість геноциду підтверджує і мер м. Бучі Анатолій Федорук, який повідомив про списки з прізвищами і адресами вбитих людей [4]. Серед них були і прізвища чиновників та політиків. Отже, людство знову стає свідками того, як повторюється історія. Жорстокі методи диктаторів відтворюються руками розлючених солдатів, яких використовують як інструмент для знищення українського народу.

Але варто зазначити, що кількість кримінальних проваджень кожного дня зростає. Генпрокурор Ірина Венедиктова повідомила, що знайшли вже десять катів з Бучі, а Офіс Генерального прокурора станом на 28.04.2022 вже задокументував 8653 злочини окупантів, і кожного дня це число збільшується [5]. Також влада працює над трьома напрямками – високопосадовці військового керівництва РФ, воєнні злочини та геноцид. Наразі збираються докази для остаточної кваліфікації.

Тож кожен російський окупант, який вчиняв звірства на території України і кожен російський військовий керівник будуть знайдені та покарані.

Література

1. 5 канал. Рашисти були ошарашені, саме тому такі звірства – військовий психолог, 2022. *YouTube*. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=ZBniZIAWOPA> (дата звернення: 29.04.2022).
2. Кокурин А. В., Петров Н. В. ГУЛАГ (Главное управление лагерей) 1918–1960. : 36. док. / ред. В. Н. Шостаковский. Москва : ООО Издательская фирма «Материк», 1997. 902 с. URL : <http://history.org.ua/LiberUA/5-85646-046-4/5-85646-046-4.pdf>.
3. Мельгунов С. П. Красный террор в России. 1918-1923. Москва : Постскриптум, 1990. 208 с.
4. Стець А. Росіяни вбивали людей у Бучі за заздалегідь складеними списками. *ZAXID.NET*. URL : https://zaxid.net/u_buchi_rosiyani_vbivali_lyudey_zazdalegid_skladenimi_spis_kami_n1541791 (дата звернення: 29.04.2022).
5. Україна 24. Знайшли десять катів з росії. Венедіктова заявила про покарання / Буча, Ірпінь – Україна 24, 2022. *YouTube*. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=YSBy4XAw8tE> (дата звернення: 29.04.2022).

Кольченко Анастасія
студентка 3-го курсу історичного фак-ту
Наук. кер.: д-р істор. наук, проф. Турченко Г.Ф.

ІСТОРИЧНІ МІФИ ЩОДО УКРАЇНИ У ЗВЕРНЕННІ В. ПУТІНА ДО ГРОМАДЯН РОСІЇ ВІД 21 ЛЮТОГО 2022 РОКУ

24 лютого 2022 року на території України розпочалася нова військова фаза. Сама ж війна почалася набагато раніше, з моменту активації її інформаційної складової.

Варто зазначити, що історична спадщина стала одним із головних компонентів гібридної війни, яку веде Росія проти України. Зазначаючи час від часу уточнень, ці міфи наполегливо нав'язують спотворений образ минулого України під потрібним для Москви кутом. Адже Росія прагне загарбати не лише території, а й знищити українську пам'ять, зруйнувати наші надбання та цінності. За рахунок цього, метою постає спростування у науковому форматі ключових російських міфів, з якими кожен може зіштовхнутись в інформаційному просторі.

Яскравим прикладом викривлення української історії стало звернення В. Путіна від 21.02.2022 р. Перед тим, як оголосити про визнання «незалежності» так званих «ДНР» та «ЛНР», виступив із майже годинним зверненням до росіян, у якому виклав «власну» історію України.

Класичним міфом була озвучена теза про штучність політичного утворення України, яка з'явилась на карті світу виключно завдяки Москві в часи СРСР. Основною метою є посіяти зневіру, розхитати уявлення та зазіхнути на територіальну цілісність України. Пропаганда не бере до уваги, той факт, що сучасна Україна є існує на етнічній українській території починаючи з середини I тисячоліття і завжди була органічним явищем життя незалежно від імперських зазіхань сусідів [1].

«Власне, як уже сказав, внаслідок більшовицької політики виникла радянська Україна, яку й у наші дні можна повною мірою назвати «Україна імені Володимира Ілліча Леніна». Він її автор та архітектор. Це повністю та повністю підтверджується архівними документами, включаючи жорсткі ленінські директиви щодо Донбасу, який практично втиснули до складу України. А зараз «подяки» знесли в Україні пам'ятники Леніну. Це у них декомунізацією називається» – заявив В. Путін від 21.02.2022 р. [2].

Також Путін продовжує примножувати імперські міфи про Євромайдан як породження нелегітимності, радикальності та антиросійського спрямування чинної української влади. «Майдан не наблизив Україну до демократії та прогресу. Здійснивши державний переворот, націоналісти і ті політичні сили, які їх підтримували, остаточно завели ситуацію в глухий кут, зіштовхнули Україну в прірву громадянської війни. Через вісім років після тих подій країна розколота. Україна переживає гостру соціально-економічну кризу» – промовляє В. Путін від 21.02.2022 р. [2].

Заперечення факту існування української мови входить до найпоширеніших міфів про Україну. Ідеологічною метою є зробити українців психологічно піддатливими до зросійщення та навіювання ідеї, що українці та росіяни – «один народ».

Українська мова є державною в Україні, законом закріплено її використання у всіх суспільних сферах. Водночас гарантовано вільне використання та розвиток російської та інших мов нацменшин. А українська мова відповідає усім ключовим вимогам як такої: особлива фонетична система, морфологічний та синтаксичний лад [3].

«Верховна Рада безупинно випускає нові дискримінаційні акти, вже діє закон про корінних народах. Людям, які вважають себе російськими та хотіли б зберегти свою ідентичність, мову, культуру, прямо дали зрозуміти, що в Україні вони чужі. Відповідно до законів про освіту та функціонування української мови як державної російська мова виганяється зі шкіл, з усіх публічних сфер аж до звичайних магазинів» – наголошує В. Путін у відео зверненні 21.02.2022 р. [2].

Окремої теми набуває також міф про те, що Україна – канонічна територія Московського патріархату», який має на меті дискредитувати УПЦ, утримати православних в орбіті «руського міра». «У Києві продовжують готувати розправу над Українською православною церквою Московського патріархату. І це не емоційна оцінка, про це свідчать конкретні рішення та документи. Трагедію церковного розколу влада України цинічно перетворила на інструмент державної політики. Нинішнє керівництво країни не реагує на прохання громадян України скасувати закони, що обмежують права віруючих. Більше того, у Раді зареєстровано нові законопроекти, спрямовані проти духовенства та мільйонів парафіян Української православної церкви Московського патріархату» – стверджує В. Путін у відео зверненні від 21.02.2022 р. [2].

Під загрозою війни опинилася головна духовна святиня України – Софіївський собор XI століття, занесений до Переліку світової спадщини ЮНЕСКО. Собор пережив варварські набіги суздальського князя Андрія Боголюбського та хана Батия, вистояв протягом століть. У часи більшовицької окупації двічі – у 1934 і 1941 роках – стараннями небайдужих людей, які ризикували життям, дивом уникнув знищення. А тепер – опинився під прицілом російських ракет.

Схоже, так росіяни прагнуть помститися за те, що в 1921 році в Софії Київській відбувся Всеукраїнський церковний собор, який проголосив створення Української Автокефальної Православної Церкви, незалежної від РПЦ. А в 2019 році тут було оголошено про Томос про автокефалію української церкви. Недарма у своїй промові перед початком війни Путін однією з претензій до України назвав існування тут незалежної від Росії Церкви.

Таким чином, 24 лютого 2022 року повномасштабним вторгненням російської армії розпочався новий етап російсько-української війни. Це війна

за цивілізаційний вибір: Україна відстоює свою приналежність до європейської цивілізації і водночас – ті засадничі цінності, права і свободи, що лежать в основі Західного світу. Неможливо зрозуміти і дії, й ті воєнні злочини, які вчиняє Росія в Україні, без розуміння історичного контексту. Війна Росії проти України на історичному ключі ведеться з метою знищити історичну пам'ять українців, створити відчуття меншовартості українців, закарбувати міф про Путіна як збирача «російських історичних територій». Як би російська пропаганда не старалася приховати і спотворити реальність, правда все одно просочується...

Література

1. Брехуненко В. Війна за свідомість. Російські міфи про Україну та її минуле. Київ, 2017. 280 с.
2. Звернення Путіна щодо визнання незалежності ЛДНР, тимчасово окупованих територій України. [Електронний ресурс]. In time Ukraine. 21.02.2022 р. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=s3ZfFs0qvJ8>. (дата звернення 24.04.2022р.)
3. Гібридна війна Росії проти України після Революції Гідності: монографія. [В. Копійка, М. Дорошко, В. Балюк та ін.]. Київ : Ніка-Центр, 2018. 280 с.

Поняткова Дар'я

студентка 3 курсу історичного фак-ту

Наук. кер.: канд. істор. наук, доц. Грушева Т.В.

ОБРЯДОВІСТЬ РУСЬКОГО ПРАВОСЛАВНОГО КОЛА В УМОВАХ СУЧАСНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Оскільки українське неоязичництво орієнтується на відродження етнічних дохристиянських вірувань і водночас реагує на сучасні умови суспільного життя, сьогодні в його обрядовості з'явилися нові молитви і обряди, що мають на меті духовний захист українських військових. Зокрема, можна виділити загальні обережні обряди, молитви і обряди про знищення ворога, за захисників України живих і полеглих, про закатованих мирних мешканців українських міст тощо. До побутових обережних замовлянь опублікованих на сайті конфесії додали обряд приготування оберегової солі в четвер перед неоязичницьким великоднем (на весняне рівнодення). Суть обряду полягає у тому, що слід взяти не розпаковану сіль, якщо нема можливості – наявну, перед тим на кілька годин виставивши її на сонці для очищення. Проказати над нею молитву, просмажити на пательні, додаючи трави. Потім розкласти по мішечках, кинути дрібку по кутах будинку, дати членам родини [6].

Наступний обряд є водночас і обережним, і закликом кращої долі. В ході обряду, який проводить жінка бажано у п'ятницю (за уявленнями неоязичників день Богині Макош), жінка одягає обрядовий стрій, запалює

свічку, бере клубочок ниток, перемотуючи котрий звертається до Макош із проханнями кращої долі для дітей, родини, України. Коли клубочок готовий – його кладуть під образ Богині, або у таємне місце в будинку [8]. Молитви на покарання і знищення ворога, бойові замовляння існували у Руському Православному Колі (далі РПК) ще з 2014 р. і були невід’ємним елементом комплексу молитов, бо у конфесії виразно простежується культ воїна, пов’язана з цим настанова боронити священну українську землю. Проте, молитви, які існували з 2014 р, були звернені переважно до Перуна і укладені із використанням текстів «Велесової книги», а з 24 лютого 2022 р. почали з’являтися молитви, звернені до Мари – Богині смерті, написані самими жерцями РПК.

Згідно із язичницьким світоглядом, інші люди сприймаються як частинка Богів, але це не поширюється на ворогів. Так, жриця РПК Мароша Лютиця – жриця Мари, провела низку обрядів із молитвами на вигнання ворога. У молитвах просять Богиню Мару захистити українських воїнів, «а чужинців в марево... в холоднеє варево... Як прийшли – то згинули! Птахи очі винули!» [4]; «Нехай гнів Твій розірве супостата і стане він камінням та вуглем, по якому пройдеш Ти переможно і військо Українське рушить слідом»; «Благослови бій-помсту за дітей, жінок скатованих!» [2]. Окрім того жриця закликала жінок провести обряд, що має сприяти збільшенню сил землі і загибелі ворогів, перемозі над ними. Для обряду потрібен горщик із українською землею, червона стрічка, насіння щоб посадити в землю, вода. Над землею у горщику промовляється замовляння про те, що це наша священна земля, яка має велику силу що ворогам зась її топтати, що на цій землі ми господарі і нам тут сіяти і жати. Після того як насіння посаджене – горщик обмотати червоною стрічкою і дбайливо доглядати за рослиною [7].

Третьою великою групою молитов і обрядів є ті, що присвячені живим і загиблим захисникам України. До уже наявних молитов за захист живих захисників додалися молитви за загиблих у бою і згідно із уявленнями неоязичників тих, що потрапили у Перунів полк [5]. Також поширюються молитви за захисників із закликом до предків, історичних постатей, сил природи допомогти українським захисникам здобути перемогу: «Хай тіні не з хрестів козацьких на землю впадуть, а Сірко з братами таємними шляхами на допомогу йдуть, охоронцями-тінями біля кожного воїна неньки встають, захист та міць душам та тілам дають. Воїни підіймаються, зі зброєю небесною у руках йдуть, прямісінько на ціль її наводять, ворога зі світу зводять. Хай тіні не з млинів на воду впадають, а русалчині пісні хвилі підіймають, щоб ворожу зграю хитати до дна пускати» [3].

Під впливом подій лютого-березня 2022 р. з’явився та оформився комплекс молитов і обрядів за закатованими. Сюди входять молитви за помсту за закатованих, про упокоєння їхніх душ, обряд «переводу» душ, чиї тіла не були поховані [9]. До обрядів жриця закликає долучитися усіх, хто може, запаливши свічку, помолитись за них. Так само розпочинати і закінчувати день молитвами за увесь український народ (світлим силам молитися опівдні, а про

захист темних сил просити опівночі) [1]. Цікаво, що у контексті цих обрядів на перший план виходить жінка, як хранителька домашнього затишку, світу, який захищають чоловіки-воїни. Тому зазначається, що кожне слово промовлене жінкою – то молитва, замовляння, благословення, кожна її думка – захист для тих, хто захищає український народ.

Таким чином, із початком російсько-української війни у обрядовості РПК з'явилися нові елементи представлені молитвами і обрядами оберегового змісту, про живих і загиблих захисників України, про знищення ворога, про загиблих і закатованих мирних мешканців. Всі обряди проводяться жінками, мають спрощену структуру, бо проводяться в умовах війни (атрибутами є свіча, сіль, клубок ниток, земля і насіння). Ці обряди наближені до повсякденних магічних дій, які просто виконати навіть в умовах війни.

Література

1. Мароша Лютиця про себе і заклик до молитов. URL : [https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=344626397679504&id=100995522042594&__cft__\[0\]=AZVVgh2x_OqLN13h_hCk63jKPZaw4gQmimSFJ-T0utMW15aw-Rw0L83N0mbNS3yW9WDqQ7RquJFAzQjRRs1O19nwsLJZH9UJ420Kiv3AbLsUw-Wm-Juv_d5ggHhdzMVRCEk8X1V9fPLaFyv1oMtiAAA&__tn__=%2CO%2CP-R](https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=344626397679504&id=100995522042594&__cft__[0]=AZVVgh2x_OqLN13h_hCk63jKPZaw4gQmimSFJ-T0utMW15aw-Rw0L83N0mbNS3yW9WDqQ7RquJFAzQjRRs1O19nwsLJZH9UJ420Kiv3AbLsUw-Wm-Juv_d5ggHhdzMVRCEk8X1V9fPLaFyv1oMtiAAA&__tn__=%2CO%2CP-R)
2. Молитва до Марі. URL : [https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=355268123281998&id=100995522042594&__cft__\[0\]=AZWX92ZA8CoubSAwBoVgC1rk19qaEYEewYSoRkkVGc8qtj4Py-eNTHr19e88Ex2GdJlvE35Ut0EsjACQ3wSsolVnNbqIBInMrsNnkYyMCOOy7Xvd5M9pD8GzsQJL8tbjeUSzgmTSXlnNae-BocJWQskc&__tn__=%2CO%2CP-R](https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=355268123281998&id=100995522042594&__cft__[0]=AZWX92ZA8CoubSAwBoVgC1rk19qaEYEewYSoRkkVGc8qtj4Py-eNTHr19e88Ex2GdJlvE35Ut0EsjACQ3wSsolVnNbqIBInMrsNnkYyMCOOy7Xvd5M9pD8GzsQJL8tbjeUSzgmTSXlnNae-BocJWQskc&__tn__=%2CO%2CP-R)
3. Молитва Інни Ковальчук. URL : [https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=352345590240918&id=100995522042594&__cft__\[0\]=AZWnE7fydUbjk0VHUuivlWYsFXDvK-k7jMMPhcJ-brBpR3simznorGqCzW8jIKBXUybWhOrvmSs0VmfDSoiys6xFlyo7jaoblzz4lBbbSjNwXS46f24ajN3mmwD4LVuTw8gJyFv9yDLjgAzbxZCQumpe&__tn__=%2CO%2CP-R](https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=352345590240918&id=100995522042594&__cft__[0]=AZWnE7fydUbjk0VHUuivlWYsFXDvK-k7jMMPhcJ-brBpR3simznorGqCzW8jIKBXUybWhOrvmSs0VmfDSoiys6xFlyo7jaoblzz4lBbbSjNwXS46f24ajN3mmwD4LVuTw8gJyFv9yDLjgAzbxZCQumpe&__tn__=%2CO%2CP-R)
4. Молитва на знищення ворогів. URL : [https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=340952064713604&id=100995522042594&__cft__\[0\]=AZVlt1aYM4txOntV8yfHbDoKa3riTVSkPSHdrBwqKS-GvfVeJZU3DsCSZCRQx0PIW0gIyjsQmsWWCXu3-Xp2XI7G8GrE56kjEqvFEQ7xjlwgiiktQ7PDI-gPo0tJc-LBHOOnRgeXhBLEXnlyEpojWLbO&__tn__=%2CO%2CP-R](https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=340952064713604&id=100995522042594&__cft__[0]=AZVlt1aYM4txOntV8yfHbDoKa3riTVSkPSHdrBwqKS-GvfVeJZU3DsCSZCRQx0PIW0gIyjsQmsWWCXu3-Xp2XI7G8GrE56kjEqvFEQ7xjlwgiiktQ7PDI-gPo0tJc-LBHOOnRgeXhBLEXnlyEpojWLbO&__tn__=%2CO%2CP-R)
5. Молитва Перуничам. URL : [https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=362668832541927&id=100995522042594&__cft__\[0\]=AZVgMfZuwm0kH-7NI-hXeb1A2rWkcNJpT3LgySZ9t8OPYBsr5wtARR3JDnW4XrXjpWNN-MGWK7umvDpNFm4luwkcyuA82lYl1DNcZBpSS_pIhegQBdEG0yxhqKIbHIUIV6c2HWo7ruuFz8R1QtnTmr8bwtNfG7sooTs_ueD9C3QEqQ&__tn__=%2CO%2CP-R](https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=362668832541927&id=100995522042594&__cft__[0]=AZVgMfZuwm0kH-7NI-hXeb1A2rWkcNJpT3LgySZ9t8OPYBsr5wtARR3JDnW4XrXjpWNN-MGWK7umvDpNFm4luwkcyuA82lYl1DNcZBpSS_pIhegQBdEG0yxhqKIbHIUIV6c2HWo7ruuFz8R1QtnTmr8bwtNfG7sooTs_ueD9C3QEqQ&__tn__=%2CO%2CP-R)
6. Обережна четвергова сіль. URL : [https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=343175691157908&id=100995522042594&__cft__\[0\]=AZV-I576x2bDwyp7uv_qL4kAl5xw9vKYnqD9bt087XDR8BQzsalsoZmt1_ynOrGhr9LDhAKxdSBd-XUuSuUhUsmz1VykcQ6aBqDYxf7DsBajuRBeR6679ao8yOvXsc0Ay0SZlwA-x_hOUPtVIsX3opy0&__tn__=%2CO%2CP-R](https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=343175691157908&id=100995522042594&__cft__[0]=AZV-I576x2bDwyp7uv_qL4kAl5xw9vKYnqD9bt087XDR8BQzsalsoZmt1_ynOrGhr9LDhAKxdSBd-XUuSuUhUsmz1VykcQ6aBqDYxf7DsBajuRBeR6679ao8yOvXsc0Ay0SZlwA-x_hOUPtVIsX3opy0&__tn__=%2CO%2CP-R)
7. Обряд із горщиком та червоними стрічками. URL : [https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=339012118240932&id=100995522042594&__cft__\[0\]=AZWob](https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=339012118240932&id=100995522042594&__cft__[0]=AZWob)

WVesede7AlPbkSmJesghob0OyuE00L0B91oiDVTg40szl8GZQhSPHtqAzsk2ZsYxvAEZsqZBaPdWfihRQEH0yL8TKGKArkI0V1Z3IG6On4UjFi14_WrXoEo4J52tPaN50F-FT8vj7tOGP-xQo-ZVT_aNTXecnZmCS40w8P3mw&__tn__=%2CO%2CP-R

8. Обряд Макош. URL : [https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=356892509786226&id=100995522042594&__cft__\[0\]=AZVwrx0diP9TX2gqBwhm7GPcqY74wNQTIJSXtf8ns4U2zq8XhPwaK7-YeEXIYI7P0pjaPD4lSYVe5Lz1MMW7iU8wRIV9JNOVbq6cuJ6O1d79l-9VJmCPTy6liZiVYhHR3vO6WzpGTQGZx-e4km9K8m01r&__tn__=%2CO%2CP-R](https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=356892509786226&id=100995522042594&__cft__[0]=AZVwrx0diP9TX2gqBwhm7GPcqY74wNQTIJSXtf8ns4U2zq8XhPwaK7-YeEXIYI7P0pjaPD4lSYVe5Lz1MMW7iU8wRIV9JNOVbq6cuJ6O1d79l-9VJmCPTy6liZiVYhHR3vO6WzpGTQGZx-e4km9K8m01r&__tn__=%2CO%2CP-R)

9VJmCPTy6liZiVYhHR3vO6WzpGTQGZx-e4km9K8m01r&__tn__=%2CO%2CP-R

9. Обряд переводу душ закатованих. URL : [https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=755679852098068&id=100029681792719&__cft__\[0\]=AZXwRL3WAGHuCL9VjQTj3BJy2_JRg2YU5OFvlt-PBXexfgmgTTZtU167Lsb9CT-TJdspvVIGuD40G0sL9-Z9HDwX13pMuCeGHP97nE9QkZ247sf0A_MVJJBZSqtegOzkMKBTkG8CwqekNPudoFFvMenxvY6dTr6LAFJG2ZBJbP91g&__tn__=%2CO%2CP-y-R](https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=755679852098068&id=100029681792719&__cft__[0]=AZXwRL3WAGHuCL9VjQTj3BJy2_JRg2YU5OFvlt-PBXexfgmgTTZtU167Lsb9CT-TJdspvVIGuD40G0sL9-Z9HDwX13pMuCeGHP97nE9QkZ247sf0A_MVJJBZSqtegOzkMKBTkG8CwqekNPudoFFvMenxvY6dTr6LAFJG2ZBJbP91g&__tn__=%2CO%2CP-y-R)

Z9HDwX13pMuCeGHP97nE9QkZ247sf0A_MVJJBZSqtegOzkMKBTkG8CwqekNPudoFFvMenxvY6dTr6LAFJG2ZBJbP91g&__tn__=%2CO%2CP-y-R

Савенко Анастасія

студентка 4 курсу історичного фак-ту

Наук. кер.: канд. істор. наук, доц. Омельченко А. В.

ПІДТРИМКА УКРАЇНИ З БОКУ КАНАДИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОГО ВТОРГНЕННЯ

2 грудня 1991 року Канада стала першою західною державою, яка визнала незалежність України. Відтоді Канада та Україна мають тісні двосторонні відносини, які охоплюють співпрацю у сфері безпеки та оборони, торгівлі та просування зусиль України щодо демократичних та економічних реформ. Ці двосторонні відносини зміцнюються теплими міжнародними зв'язками, які вкорінені в українській діаспорі в Канаді, яка налічує 1,3 мільйона осіб. Спільна декларація про особливе партнерство 1994 року визнає підтримку Канадою розвитку України та важливість двостороннього співробітництва [2].

Канада відіграла велику роль у розвитку миротворчої діяльності протягом останніх десятиліть. У перший день російсько-української війни прем'єр-міністр Джастін Трюдо звинуватив Володимира Путіна у створенні найбільшої загрози європейській стабільності з часів Другої світової війни. За його словами, вторгнення в Україну є явним порушенням суверенітету та її територіальної цілісності. Цей напад також порушує зобов'язання росії відповідно до міжнародного права і Статуту Організації Об'єднаних Націй [1]. Також 24 лютого 2022 року Канада оголосила про обмеження експорту до країни-агресора. Європейські країни працюють над зменшенням енергетичної залежності від росії. Канада до кінця року збільшить експорт енергоресурсів на 5%, щоб допомогти перекрити короткотермінові втрати, які виникли на світовому ринку через обмеження імпорту російської нафти й газу [3]. Канада в змозі допомогти, збільшивши видобуток нафти в короткостроковій

перспективі, і працюючи над відновлюваними джерелами енергії в довгостроковій перспективі.

2 березня 2022 року Канада стала першою країною, яка позбавила росію та білорусь статусу найбільшого сприяння як торгового партнера відповідно до канадського законодавства. Це означає, що росія та білорусь більше не отримають переваг, зокрема низьких тарифів, які Канада пропонує іншим країнам, які є членами Світової організації торгівлі. Державою також було заборонено російським кораблям заходити в канадські порти й літакам, які належать росії, заходити в повітряний простір Канади. До того ж Канада першою оголосила про заборону імпорту російських нафтопродуктів [2].

15 березня президент України Володимир Зеленський виступив перед урядом і парламентом Канади. Він закликав Канаду «робити більше» для захисту України від росії та подякував за постійну підтримку. Лише за кілька годин до ранкової промови Зеленського Канада оголосила про нові санкції проти 15 союзників президента росії, після майже 500 санкцій канадського уряду проти осіб і компаній з росії та білорусі з моменту початку російського вторгнення [5].

Станом на кінець квітня 2022 року Канада виділила 145 мільйонів доларів на гуманітарну допомогу та 35 мільйонів доларів на допомогу безпосередньо українцям. У цю суму входять 30 мільйонів доларів, які були зібрані канадськими громадянами. Також держава надає додаткову підтримку через свої пакети акцій у ключових міжнародних фінансових установах, включаючи Міжнародний валютний фонд, Світовий банк та Європейський банк реконструкції та розвитку. З початку вторгнення ці три установи разом виділили понад 5,6 мільярда доларів на підтримку українців [2].

У військовій сфері Канада ще до війни підтримувала Україну через навчання та постачання зброї. Наприкінці січня 2022 року Канадою було розширено операцію UNIFIER, що є місією канадських Збройних сил, спрямовану на підвищення можливостей Збройних сил України. Однак Канада була однією з останніх країн, яка погодилася на постачання зброї після початку російського вторгнення. У березні Федеральний уряд оголосив про військову допомогу в розмірі понад 90 мільйонів і надав летальне і нелетальне озброєння [2]. Натомість вже 16 березня міністерка оборони Канади Аніта Ананд заявила, що Канада вичерпала свій військовий інвентар з точки зору допомоги летальною зброєю. За її словами, надсилаючи більше, канадські військові залишаться недостатньо озброєними, тому вона буде говорити з союзниками про інші способи забезпечення додаткових військових ресурсів для України [4].

Канада у співпраці з союзниками надає розвідувальні дані та підтримує Україну у зміцненні кібербезпеки. У канадському бюджеті на 2022 рік пропонується виділити додаткові 500 мільйонів доларів для подальшої військової допомоги Україні. Враховуючи нові заходи, запропоновані в бюджеті, Канада оголосила про прямі внески на підтримку України та її народу в розмірі понад 1,2 мільярда доларів у 2022 році, а також пропозицію

кредитної підтримки уряду України на суму до 1,6 мільярда доларів [2]. Така фінансова підтримка сприятиме врегулюванню питання гуманітарної кризи в Україні.

3 березня 2022 року Канада оголосила про два нових потоки імміграції для українців, які тікають від російського вторгнення. Канадсько-український дозвіл на екстрені поїздки почав діяти 17 березня 2022 року. З цим дозволом українці можуть перебувати в Канаді як тимчасові резиденти до трьох років. Федеральний уряд також розробляє спеціальний потік для постійного проживання українців в Канаді. Це підтримає українських громадян, які бажають возз'єднатися зі своєю родиною та почати нове життя [1].

Також уряд Канади глибоко стурбований дезінформацією Кремля щодо російського вторгнення в Україну. Канада співпрацює зі своїми міжнародними партнерами, щоб виявляти, виправляти та викривати спонсоровану Кремлем дезінформацію про Україну. У кризових ситуаціях, таких як війна в Україні, дезінформація може бути особливо шкідливою і наражати життя на небезпеку. Канада також підтримує розробку програм, спрямованих на підвищення потенціалу стратегічної комунікації в Україні та підвищення стійкості українців перед обличчям дезінформації.

З дипломатичного боку Канада зробила рішучі заяви на підтримку України та критикувала росію, однак держава не відіграє активну роль у мирних переговорах між Україною та росією. Візит високого рівня в Україну міг би стати потужним сигналом підтримки. Також варто зазначити, що посольство росії в Канаді залишається відкритим, щоб дипломатичні канали були доступними, але розмір російської дипломатичної місії не скоротився.

Отже, можна дійти висновку, що Канада вже вжила низку заходів у тісній координації з союзниками та міжнародними партнерами, щоб відповісти на необґрунтовану агресію росії й допомогти Україні та її громадянам вистояти у цій боротьбі, однак Канада не квапиться ці заходи посилювати.

Література

1. Canada announces additional measures to support Ukraine | Prime Minister of Canada. URL : <https://pm.gc.ca/en/news/news-releases/2022/02/24/canada-announces-additional-measures-support-ukraine>
2. Chapter 5: Canada's Leadership in the World | Budget 2022. URL : <https://budget.gc.ca/2022/report-rapport/chap5-en.html>
3. Five areas where Canada needs to step up on the war in Ukraine. URL : <https://theconversation.com/5-areas-where-canada-needs-to-step-up-on-the-war-in-ukraine-180773>
4. Power and Politics on Twitter. URL : <https://twitter.com/pnpcbc/status/1504206283183898628?lang=en>
5. Ukraine war: Zelensky asks Canada's parliament to 'Please close the sky' - BBC News. URL : <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-60752391>

УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ У СКЛАДІ СУЧАСНОЇ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

Сучасна Україна у статті видання «Комсомольская правда» складається з подарунків російських князів та радянських генсеків. [1] Така риторика регулярно підкріплюється офіційними особами Кремля, насамперед В. Путіним. У день початку повномасштабної війни проти України, у своїй промові Президент РФ наголошував на спорідненості «братських» народів та знову ж таки на «исконно-русских землях».

Мова йде про міста, переважно Півдня та Сходу України – Кропивницький (у минулому Кіровоград, а ще раніше Єлисаветград), Дніпро (Катеринослав), Херсон, Миколаїв, Одеса, Харків, Донецьк та Луганськ. Питання Криму взагалі ніколи не сходило з перших пал'ят офіційних ЗМІ, його начебто Микита Хрущов «напідпитку подарував Україні». Херсон, Миколаїв, Одеса, Харків – улюблені росіянами, переважно російськомовні міста, не підтримали окупацію і кожного разу на мирних мітингах підкреслювали нерозривність свого регіону з незалежною Україною. Тому жодного сумніву не залишилося. Це українські міста, з українською історією! Росія впродовж століть не змінила своєї загарбницької політики. Всі окуповані території обов'язково будуть повернені станом на 1991 рік. Але є такі українські землі, які не потрапили до складу нашої країни у рік проголошення Незалежності. Тож, що подарували Російській Федерації українці?

Науковими дослідженнями етнографічних меж українського народу займалися Й. Шафарик («Етнографічна карта Європи» 1847 р.), Степан Рудницький («Чому ми хочемо самостійної України?») та ін. 28 січня 1897 р. почався перепис населення Російської імперії. Результати, якого сучасні фахівці ставлять під сумнів, адже північні повіти Чернігівщини, де проживали українці, віднесли до білорусів і росіян; північне Підляшшя і Полісся до білорусів; «Низових» донських козаків до росіян. Таких похибок безліч, для досягнення знищення інформації про реальне розселення українців.

Курська губернія – налічує 22,3% українців (перепис населення 1897 р.), але у повітах становить від 31 до 60,5%, а отже, Степан Рудницький висуває припущення, що частка українців на території Курської губернії складає 55,1% на 1914 р. У Воронежській губернії офіційно за переписом 1897 р. проживає 36,2% українців. Щодо повітів, то від 16 до 90,3%. Тож, С. Рудницький приводить 77,1 % українського населення у Воронежській губернії. На Донщині за статистикою Російської імперії мешкає 57,3%, С. Рудницький збільшує цифру до 76,9%. На Кубані українське населення становить 60%. Астраханська губернія – 70%. Терщина – 60%. [2]

Отже, Україна «подарувала» Російській Федерації Кубань, Донщину, частину Слобожанщини. Сучасні «російські» області – Воронежська, Білгородська, Курська, Ростовська області та Краснодарський край. На жаль, через утиски української культури та нав'язування російської, люди цих регіонів відносять себе до Росії.

Література

1. Голованов Р. Украина состоит из подарков русских царей и советских генсеков. *Комсомольская правда: Политика*. Дата оновлення: 18.05.2017. URL : <https://www.kp.ru/daily/217165/4265546/>. (дата звернення: 29.04.2022).
2. Рудницький С.Л. Чому ми хочемо самостійної України. Львів : Світ, 1994. 416 с.

Фатюха Ярослава

студентка 2 курсу історичного фак-ту

Наук. кер.: канд. істор. наук, доц. Омельченко А.В.

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОУКРАЇНСЬКОЇ КОАЛІЦІЇ ДЛЯ ВІДСІЧІ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

У ХХІ ст. ключову роль у реалізації зовнішньополітичного курсу та забезпеченні національної безпеки відіграє дипломатія. У відповідності до того, як держава встановить стосунки з іншими державами, заручиться підтримкою партнерів, яку стратегію зовнішньої політики обере, залежить здебільшого безпека її кордонів.

В умовах військової агресії, що розв'язала Російська Федерація проти України у 2014 р., безпрецедентно важливою для нашої держави стала підтримка міжнародної спільноти, наших іноземних партнерів. Це насамперед, стосується військової, гуманітарної та дипломатичної підтримки.

Відповідно до даних аналітичного центру «Institute for the World economy», станом на перший квартал 2022 р. лідерами з постачання підтримки (військової, гуманітарної, фінансової) Україні стали США (€7.6 млрд), Польща (€963 млн), Великобританія (€721 млн), Німеччина (€491 млн), Франція, Італія, Швеція, Естонія, Канада, Чехія та Словачія. Але більше кажуть цифри у розрахунку допомоги у відсотках від ВВП кожного донора. В такому розрахунку абсолютним лідером є Естонія (0,8% від ВВП), далі йдуть Польща (0,17%), Литва (0,05%), Словачія (0,05%), Швеція (0,04%), США (0,04%), Чехія (0,03%), Велика Британія (0,03%). Останнє місце у цьому списку топ-12 донорів належить Німеччині (0,01%) [1]. З цього виходить, що найближчими партнерами України у відповіді проти російської агресії є США, Естонія, Польща, Литва, Чехія, Словачія, Швеція та Велика Британія. Як бачимо, це провідні країни ЄС та країни Британської співдружності. Більшість з них є найбільшими економіками світу і лідерами своїх регіонів. Пропонуємо розглянути, як саме українській дипломатії вдалося залучитися підтримкою таких потужних партнерів.

США є традиційним партнером України з перших років незалежності нашої держави. Україну як незалежну державу США визнали 26 грудня 1991 року, а дипломатичні відносини були встановлені 3 січня 1992 року. Двостороння договірно-правова база українсько-американських відносин складається з понад 150 міжнародних документів і постійно доповнюється новими. В першу чергу, за Будапештським меморандумом, США є гарантом безпеки України. Але беззаперечно найголовнішими документами, які наразі відіграють важливу роль у підтримці України Штатами, є Хартія Україна-США про стратегічне партнерство, у якій зазначається підтримка Штатами територіальної цілісності України (оновлена версія 2021 р., є заслугою міністра закордонних справ України Дмитра Кулеби); Угода щодо реалізації програм та проектів міжнародної допомоги у військовій сфері, яка регламентує всі види надання урядом США допомоги Україні у військовій сфері, що включає обладнання, майно, послуги, підготовка кадрів (підписано у грудні у 1999 р. за сприянням відомого Посла України у США Антона Бутейко та міністра закордонних справ Бориса Тарасюка) [2]. Завдяки клопотанням міністра зовнішньої політики України Д. Кулеби, у 2021 р. вдалося заключити низку угод щодо стратегічного оборонного партнерства, науково-технічного співробітництва, безпеки космічних польотів, захисту інформації, а також прикордонної безпеки між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Сполучених Штатів [7].

Неможливо не звернути увагу на безпрецедентну підтримку України Польщею та Литвою. Така є наслідком формування альянсу "Люблінський трикутник" у липні 2020 р. Формат було декларовано міністрами зовнішньої політики України, Польщі та Литви. У спільній декларації міністри відзначили, що сторони підтверджують свою непохитну підтримку незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України в межах її визнаних кордонів та закликають Російську Федерацію припинити агресію проти України, а також тимчасову окупацію території України. Було зазначено бажання поглиблювати і розширювати українсько-польсько-литовське співробітництво між збройними силами, як на двосторонньому, так і тристоронньому рівні, а також використовувати у повній мірі відповідні можливості, створені в рамках НАТО [5]. На підтвердження того, що це були дійсні, а не декларативні наміри, можна констатувати факт підписання Технічної угоди між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Республіки Польща щодо реалізації заходів військової підготовки Збройних Сил України у жовтні 2020.

Варто розглянути досягнення у встановленні дружніх відносин ще з одним Балтійським партнером - Естонією. Естонія була однією з найперших країн, що визнала незалежність України, а також визнала проголошення України 26 серпня 1991 р. Україну та Естонію зближують спільні прагнення у політичній, економічній, соціальній та інших сферах. На державному рівні постійно наголошується на важливій ролі, яку відіграє Україна у забезпеченні стабільності і безпеки в Європі. Протягом останніх 3 років здійснювалися

регулярні візити офіційних представників дипломатії з обох сторін. Перелік чинних угод між Україною та Естонською Республікою складає на даному етапі 72 документи. Послом України в Естонії з 2018 р. є Мар'яна Беца. Завдяки її праці було активізовано двосторонні відносини України та Естонії, стимульовано заключення умов [3]. 2018 рік взагалі вважається одним з найбільш продуктивних і насичених з точки зору зовнішніх відносин України з країнами Балтії. Завдяки старанням дипломатів було визначено спільні виклики та ризики України та Естонії, що спричинило поживавлення діалогу, зокрема про це свідчать неодноразові зустрічі високого рівня та повідомлення, якими обмінювалися високопосадовці держав щодо проведення Україною реформ та врегулювання конфлікту на сході країни [6].

Наостанок, щодо Швеції. Швеція першою серед держав Північної Європи визнала незалежність України 19 грудня 1991, а вже 13 січня 1992 було встановлено дипломатичні відносини між державами. Важливо звернути увагу, що двосторонній політичний діалог є активним на всіх рівнях, як голів держав, так і урядових осіб. У Верховній Раді України створено депутатську групу з міжпарламентських зв'язків з Королівством Швеція. В Риксдазі Швеції діє парламентська група дружби з Україною. Відповідно, відносини з Україною відносяться до пріоритетів зовнішньої та безпекової політики Швеції в регіоні Східної Європи [4].

У підсумку зазначимо, що в цілому з самого початку незалежності України вдалося заручитися підтримкою надійних партнерів, завдяки дипломатичним зусиллям. Дипломатичні представництва виконують свої обов'язки у партнерських державах на належному рівні. Відбуваються двосторонні візити голів держав та представників урядів, підписуються актуальні угоди, проводиться активний діалог з тими державами, яким було надано стратегічний пріоритет. Це, зокрема, країни Британської співдружності, країни Балтії, країни Центральної та Північної Європи.

Література

1. Ukraine Support Tracker. *Institute for the World economy*. URL : <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/> (дата звернення 22.04.2022).
2. Договірні-правова база України та США. Міністерство закордонних справ України. 04.05.2020. URL : <https://usa.mfa.gov.ua/ukrayina-ta-ssha/dogovirno-pravova-baza> (дата звернення 22.04.2022).
3. Політичні відносини між Україною та Естонією. Міністерство закордонних справ України. URL : <https://estonia.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/104-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-ta-jestonijeju> (дата звернення 23.04.2022).
4. Політичні відносини між Україною та Королівством Швеція. Міністерство закордонних справ України. URL : <https://sweden.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/374-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-ta-shvecijeju> (дата звернення 23.04.2022).

5. Спільна декларація міністрів закордонних справ України, Республіки Польща та Литовської Республіки щодо заснування Люблінського трикутника. Міністерство закордонних справ України. 28.07.2020. URL : <https://mfa.gov.ua/news/spilna-deklaraciya-ministriv-zakordonnih-sprav-ukrayini-respubliki-polshcha-ta-litovskoyi-respubliki-shchodo-zasnuvannya-lyublinskogo-trikutnika> (дата звернення 22.04.2022).
6. Українська призма: Зовнішня політика 2019. Аналітичне дослідження. ГО «Рада зовнішньої політики «Українська призма», Фонд ім. Ф. Еберта. Київ. 2020. 390 с. С. 234-240. URL : <http://prismua.org/ukrainian-prism-foreign-policy-2019/> (дата звернення 23.04.2022).
7. У присутності Президента підписано угоду, яка визначає новий етап співпраці України та США у сфері оборони й безпеки. Президент України Володимир Зеленський. Офіційне інтернет-представництво. 01.09.2021. URL : <https://www.president.gov.ua/news/u-prisutnosti-prezidenta-pidpisano-ugodu-yaka-viznachaye-nov-70461> (дата звернення 22.04.2022).

Шумська Тетяна

студентка 1 курсу магістратури історичного фак-ту
наук. кер.: канд. істор. наук, доц. Казакова О.М.

СПІВПРАЦЯ ДАНІЇ ТА УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

В умовах війни, що триває, надзвичайно важливим є чітке усвідомлення того, хто є надійним партнером України, аби, по-перше, розуміти потенційні можливості допомоги з метою вибудовування адекватної стратегії протидії агресії, і по-друге, аби розвивати нові дипломатичні контакти. Відповідно, аналіз рівня залученості Данії в процес стримування ворога є важливим з точки зору наукової розробки теми російсько-української війни з огляду на значення країни у безпековій політиці НАТО. Разом з тим, з'ясування ролі Данії у припиненні війни в Україні є актуальним з позиції вивчення проблеми іміджевого позиціонування Данії на міжнародній арені.

Питання розвитку бренду Данії знаходиться в полі зору багатьох зарубіжних дослідників, зокрема Меркельсена Г. та Расмуссена Р [10]. Серед вітчизняних науковців тема становлення національного бренду Данії не набула поширення, проте налічується велика кількість робіт стосовно зовнішньополітичних орієнтирів Данії. Значну роль у поширенні знань про загрозу для України з боку Росії відіграють наукові доробки Кулика В. [2], Офіцинського Ю. [3], Горбуліна В. [1], серед іноземних дослідників питанням збройної агресії на території України цікавилися зокрема Йоханнесон І. [7] та Демедзюк С. [4].

Слід зазначити, що Данія має великий досвід політичної та дипломатичної співпраці з Україною. Тому не дивно, що реакція скандинавської країни на російське вторгнення була миттєвою, вже у перший

день війни Данія долучилась до коаліції держав, що працювали над варіантами протидії агресії.

Говорячи про важливі для України політичні рішення, варто зауважити, що в контексті поглиблення антиросійської санкційної політики країн ЄС найбільш болючим стало питання енергетики. Проблема залежності держав-членів ЄС від російських енергоресурсів викликала політичний розкол в межах Євросоюзу. Попри те, що наразі країни змогли сформувати єдину точку зору в питанні енергозабезпечення, зауважимо, що позиція Данії від самого початку була однозначною. Данія взяла курс на відмову від російського газу та ввела мораторій на купівлю російської нафти у відповідь на війну в Україні. За даними Міжнародної енергетичної агенції, станом на кінець 2021 року Данія імпортувала 15% російського газу [6].

Для того, аби втримати стабільність у Європі Данія погодилась тимчасово збільшити видобуток природного газу для потреб Євросоюзу. Натомість країна не змінюватиме довгострокову державну політику в галузі клімату. Данія відома у світі своїми інноваційними підходами до протидії змінам клімату та використання природних ресурсів. Зокрема, у 2018 уряд виробив амбітну стратегію, що передбачає зниження рівня видобування викопного палива та повний перехід на зелену енергію до 2050 року [8]. Російська агресія в Україні змусила Данію прискорити темпи розвитку мережі відновлювальних джерел енергії щонайменше у 4 рази. Прем'єр-міністерка Данії зауважила, що «зелений» перехід Європи матиме наслідком послаблення російського впливу у світі [5].

Іншим аспектом підтримки України є гуманітарна сфера. Аналізуючи обсяг допомоги біженцям з України, важливо розуміти, що Данія характеризується існуванням потужної системи соціального захисту населення в рамках концепції держави загального добробуту. З одного боку, Данія має одні з найвищих показників задоволеності громадян життям, що користуються безкоштовними соціальними послугами, що підвищує рейтинг країни. З іншого боку, така система передбачає принцип солідарності, що означає забезпечення соціальним пакетом усіх людей, які офіційно проживають у державі. Відповідно, імміграційна політика Данії є жорсткою. У 2021 році Данія затвердила програму «нульового прихистку», що передбачає повну відмову від розміщення біженців на території країни, що викликало значні обурення з боку європейських колег. Разом з тим, слід наголосити, що у зв'язку із війною на території України парламент Данії ухвалив окремий закон, який регламентує процес розміщення біженців з України [9], та виділив кошти на покриття витрат на забезпечення українців, мотивуючи такий крок відносинами сусідства. Це свідчить про те, що Данія розділяє позицію інших країн ЄС, які приймають українців. Передбачається, що у 2022 році Данія виділить більше 250 мільйонів євро на потреби громадян України, які були змушені покинути країну [11].

Підсумовуючи, можна зазначити, що у питанні російсько-української війни Данія зайняла чітку, однозначну позицію, відстоюючи цінності вільного

та демократичного світу. Данія проводить комплексну політику щодо допомоги Україні у протистоянні агресії з боку Росії, що включає політичну, фінансову, військову та гуманітарну допомогу. Таким чином, реалії війни в Україні стали стимулом до появи нових форматів співпраці з Данією, зокрема у сфері енергетичного сектору. Якісна перебудова двосторонніх відносин значно вплинула й на геополітичний ландшафт світу.

Література

1. Горбулін В.П., Власюк О.С., Лібанова Е.М., Ляшенко О.М. Збройний конфлікт в Україні у термінах геополітики. *Суспільно-політичні процеси*. 2016. №3. С. 61–86.
2. Інтерпретації російсько-українського конфлікту в західних наукових і експертно-аналітичних працях / За ред. В.Кулика. Київ : ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2020. 328 с.
3. Офіцинський Ю. Сучасна російсько-українська війна (за матеріалами газети «The New York Times» 2013 – 2017 років). Ужгород : РІК-У, 2018. 312 с.
4. Demedziuk S. The new dimension of WAR – The Ukraine conflict. *Security and Defence Quarterly*. 2018. №1. P. 91–109.
5. Denmark to Hike Gas Output to Help Europe Wean Off Russia Supply. *Bloomberg*. URL : <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-04-19/denmark-wants-to-phase-out-natural-gas-entirely-by-2030> (accessed: 28.04.2022).
6. IEA. Russian supplies to global energy markets. Paris. 2022. URL : <https://www.iea.org/reports/russian-supplies-to-global-energy-markets> (accessed: 27.04.2022).
7. Johannesson J. Russia's war with Ukraine is to acquire military industrial capability and human resources. *Journal of International Studies*. 2017. №10. P. 63–71.
8. Lilleholt L. New Danish Energy Agreement Boosts Renewable Energy. *European Energy Innovation*. 2018. URL : <https://www.europeanenergyinnovation.eu/Articles/Autumn-2018/New-Danish-Energy-Agreement-boosts-renewable-energy> (accessed: 28.04.2022).
9. Lov om midlertidig opholdstilladelse til personer, der er fordrevet fra Ukraine. №324 af 16.03.2022. Udlændinge- og Integrationsministeriet. URL : [https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2022/324_\(accessed: 27.04.2022\)](https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2022/324_(accessed: 27.04.2022)).
10. Merckelsen H., Rasmussen R. The Construction of Brand Denmark: A Case Study of the Reversed Causality in Nation Brand Valuation. *Valuation Studies*. 2015. 3(2). P.181–198
11. To fund Ukrainian refugees, Denmark cuts foreign aid to countries like Mali, Syria and Bangladesh. *Remix*. 2022. URL: <https://rmx.news/article/to-fund-ukrainian-refugees-denmark-cuts-foreign-aid-to-countries-like-mali-syria-and-bangladesh/> (accessed: 28.04.2022).

«СЕКЦІЯ ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ»

Афанасьєва Яна

студентка 4 курсу філологічного фак-ту

Наук. кер.: д-р філол. наук, проф. Павленко І. Я.

ПЕРЕКЛАД БОГДАНА ЛЕПКОГО ПОЛЬСЬКОЮ МОВОЮ ПОЕЗІЙ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Художній переклад – відображення думок і почуттів автора прозового або поетичного першотвору за допомогою іншої мови, перевтілення його образів у матеріал іншої мови [3, с. 289]. Перекладачу необхідне ідеальне володіння рідною та іноземною мовою для того, аби займатися художнім перекладом. Ще одна важлива риса художнього тексту – це яскраво виражене національне забарвлення змісту і форми. Необхідно враховувати й наявність зв'язку між історичними обставинами й образами твору, які відображають їх, а також манеру письма автора, своєрідність поетики його творів.

Існують основні вимоги до перекладачів художніх творів: точність (необхідність донести до читача думку автора), лаконічність (перекладач не може бути багатослівним), якісність (необхідність уникати висловлювань, що ускладнюють сприйняття, літературність (необхідність дотримання літературних норм [4, с. 141].

М. Гумільов ще на початку ХХ ст. сформував дев'ять заповідей перекладача поетичних віршованих творів, яких не можна порушувати: число рядків; метр і розмір; чергування рим; характер переносу; характер рим; характер словника; тип порівнянь; особливі засоби; переходи тону [2, с. 259].

Правильний переклад поетичний творів встановлений жорсткими рамками поезії. Форму вірша становлять ритм, мелодика, стилістика, смисловий зміст слів та їх поєднань. Ритм вірша побудований на чергуванні ударних і ненаголошених складів у віршованому рядку. Ритм узгоджений з інтонацією, побудовою і змістом твору. Перекладачу необхідно передати співвідношення між ритмом й інтонацією, а не розмір вірша.

Мета розвідки – показати можливості перекладу художнього тексту зі спорідненої мови на прикладі перекладів віршів Т.Г. Шевченка польською видатним перекладачем художніх творів, українським прозаїком, літературознавцем, критиком, перекладачем, художником Богданом Сильвестровичем Лепким.

Основним методом дослідження став зіставний, оскільки для реалізації поставленої мети порівнюються оригінальні твори українською та їх переклад польською.

Для досягнення мети здійснено порівняння оригіналу та перекладів двох творів Кобзаря.

<i>САДОК ВИШНЕВИЙ КОЛО ХАТИ</i>	<i>WIOSENNY WIECZÓR</i>
<i>Садок вишневий коло хати, А Хрущі над вишнями гудуть, Б Плугатарі з плугами йдуть, Б Співають ідучи дівчата, А А матері вечерять ждуть. Б</i>	<i>Wiśniowy sadek koło chatki, A Chrabąszczów nad wiśniami brzęk, B Powracających pługów szczęk. B Z wieczerzą już czekają matki, A Dziewczęcych piosnek słyhaé dźwięk. B</i>
<i>Сім'я вечеря коло хати, Вечірня зіронька встає. Дочка вечерять подає, А мати хоче научати, Так соловейко не дає.</i>	<i>Wieczerać siedli koło chatki; skrós gałęzi splot. Wieczerzę córka poda wlot, Matus chce zrzedzić, lecz jej gadki. Raz przerywa słowik-trzpiot.</i>
<i>Поклала мати коло хати Маленьких діточок своїх; Сама заснула коло їх. Затихло все, тільки дівчата Та соловейко не затих.</i>	<i>Do snu matula koło chatki Pokładła małe dzieci już, A sama przy nich legła tuż. ..I tylko słowik i dzierlatki Dziewczęta nie śpią aż do zórz.</i>

Б. Лепкий зміг вдало перекласти твір, правильно підібрати слова для римування та не втратити при цьому сенс і основну думку твору. У перекладі збережено п'ятивірш з римування **АББАБ**. Проте через особливості польського наголосу, що припадає на передостанній склад слова, змін зазнав віршований розмір твору, в оригіналі це був ямб, а в перекладі ми бачимо вже хорей.

<i>Садок вишневий коло хати, Хрущі над вишнями гудуть</i>	<i>Wiśniowy sadek koło chatki, Chrabąszczów nad wiśniami brzęk,</i>
U _ U _ U _ U _ U U _ U _ U U U _	U _ U _ U _ U _ U U _ U _ U _ U _

Б. Лепкий значною мірою зберіг поетичні засоби оригіналу. Наприклад, епітети «Садок вишневий» – «*Wiśniowy sadek*» у перекладі, «Маленьких діточок» – «*małe dzieci*», метафора «зіронька встає», що у польському перекладі має вигляд «*Lśni gwiazdka*». Водночас Б. Лепкий звертається до епітетів, яких немає у оригінальному творі, або передає шевченкові метафори за допомогою інших художніх засобів. Наприклад, «*Chrabąszczów brzęk*» в оригіналі є метафорою «Хрущі гудуть». Перекладач інколи спрощує синтаксичні конструкції («Плугатарі з плугами йдуть» – «*Powracających pługów*», «Ідуть співаючи дівчата» – «*Dziewczęcych piosnek*») задля збереження ритміко-інтонаційної будови твору, водночас такі заміни не вплинули й на зміст й експресію поезії.

Аналізуючи переклад іншого твору спостерігаємо таке:

<i>Ой діброво — темний гаю!</i> <i>Тебе одягає</i> <i>Тричі на рік... Багатого</i> <i>Собі батька маєш.</i> <i>Раз укриє тебе рясно</i> <i>Зеленим покровом —</i> <i>Аж сам собі дивується</i> <i>На свою діброву...</i> <i>Надивившись на доненьку</i> <i>Любу, молодую,</i> <i>Возьме її та й огорне</i> <i>В ризу золотую</i> <i>І сповіє дорогою</i> <i>Білою габою —</i> <i>Та й спать ляже, втомившись</i> <i>Турбою такою.</i>	<i>Hej, dąbrowo, ciemny gaju,</i> <i>Ciebie w nowe szaty</i> <i>Po trzy razy w roku stroi</i> <i>Ojciec twój bogaty!</i> <i>Raz ubierze cię w sukienkę</i> <i>Zieloniutka, nową</i> <i>I zachwycę się, lubuje</i> <i>Ta swoją dąbrową.</i> <i>Napatrzywszy się na córkę</i> <i>Młodziutką, kochaną,</i> <i>W nową ją przebierze suknię</i> <i>Złotem przetykaną.</i> <i>Wreszcie da ci strój bielutki</i> <i>I niepokalany,</i> <i>A sam spocznie, tą robota</i> <i>Wielce spracowany.</i>
---	--

Римування у вірші Т. Шевченка співвідноситься з інтонацією, воно вільно варіюється, часто римування нагадує прекрасне, при цьому римується лише одна пара (АБАВ), є парне (АА), можливе й інше (ААБА). Так само вільне римування зустрічаємо й у перекладі Б.Лепкого, який зберіг і віршований розмір оригіналу: чергування чотиристопного та тристопного хорею. Такий переклад зберіг задушевність інтонації та подібність до творів української народної пісенності.

<i>Ой діброво — темний гаю!</i> <i>Тебе одягає</i>	<i>Hej, dąbrowo, ciemny gaju</i> <i>Ciebie w nowe szaty</i>
__ U __ U __ U __ U __ U UU __ U	__ U __ U __ U __ U __ U __ U __ U

Зіставлення ліричного твору Т.Шевченка та здійсненого Б.Лепким перекладу польською дає змогу сказати, що перекладачеві не тільки вдається передати закодовані у творі смисли, але й зберегти ритмомелодійну структуру оригіналу, коректно відтворити більшість засобів художньої виразності та зображальності. Наприклад, епітети «темний гаю» і «ciemny gaju», «багатого батька» і «ojciec bogaty», «зеленим покровом» і «sukienkę zieloniutka, nową», «доненьку любу, молодую» і «na córkę młodzieutką, kochaną», «білою габою» і «strój bielutki. niepokalany». У вірші є метафоричний епітет «ризу золотую», що у перекладі перетворився на метафору «suknię złotem przetykaną», інші метафори збереглися у перекладі Б.Лепкого: «гай ... одягає» і «gaj ... stroi», гай «сам собі дивується» «надивившись на доненьку», «спать ляже» та gaj «zachwycę się, lubuje», «napatrzywszy się na córkę», «sam spocznie».

Проаналізувавши переклади Богдана Лепкого, можемо стверджувати, що він дотримувався усіх вимог, які потребує переклад художніх поетичних творів. Він точно, якісно та лаконічно зміг відтворити вірші Т.Шевченка на

польською, донести зміст творів Кобзаря, не втратити основну думку та посил віршів, відтворити своєрідність їх художньої форми.

Досконалість аналізованих перекладів зумовлена, вочевидь, тим, що рідною мовою Б. Лепкого була українська, а Шевченко – улюбленим поетом, що сприяло проникненню у глибини його творчості.

Література

1. Шевченко Т. Повне видання творів Тараса Шевченка [Електронна копія] : в 16 т. відп. ред. А. Петренко. Львів : Укр. наук. ін-т, 1934. Т. 14 : Переклади поезій на польську мову / за ред. Б. Лепкого. С.188–334.

2. Гумилев Н.С. Девять заповідей переводчика. Антологія англійської поезії. Москва : АРТ-ФЛЕКС, 2000. С. 259.

3. Дюришин Д. Посередницька функція художественного перекладу. *Переклад – средство взаимного сближения народов*. Москва, 1987. С. 289.

4. Шулік С. Актуальні проблеми художнього перекладу. *Перекладацькі інновації : матеріали V Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Суми, 12-13 березня 2015 р.* Суми : СумДУ, 2015. С. 141–143.

Бородич Дар'я

студентка 3 курсу філологічного фак-ту

Наук. кер.: канд. філол. наук, доц. Горбач Н. В.

ПОЕТИКА ФЕНТЕЗІ В РОМАНІ Н. ШЕВЧЕНКО «ПОДВІЙНІ МІРАЖІ»

Витоки сучасного українського фентезі сягають глибоко в історію народної культури. Міфологічна свідомість наших пращурів обґрунтовувала найголовніші питання: походження світу, сутність добра і зла, місце та призначення людини, суспільне життя тощо. Тому фентезі як жанр, що побудований на міфі, є жанром національним.

Як і світове фентезі, українське пов'язують із фантастикою. На думку А. Валентинова Д. Громова та О. Ладиженського, українська фантастика й фентезі ведуть своє начало з доби середньовіччя, коли між літературою та фольклором існував сталий зв'язок [див.: 1]. Елементи фантастики й фентезі автори статті відзначають і в бароковій літературі, зокрема у творчості П. Могили, козацьких літописах. Так, у вставних новелах останніх, що розповідають про мерців, які постають з могил, вони вбачають зразки фентезі жахів – раннього різновиду хорору. До переліку творів з елементами фентезі дослідники відносять «Москаля-чарівника» І. Котляревського, «Конотопську відьму» Г. Квітки-Основ'яненка, балади «Причинна», «Тополя», «Відьма» Т. Шевченка, «Вечори на хуторі біля Диканьки», «Вій» та «Портрет» М. Гоголя. Типові ознаки фентезі автори знаходять і в драмі-феєрії Л. Українки «Лісова пісня».

Н. Логвіненко зазначала, що сучасна українська фантастична проза з'являється в 1990-х роках, коли після здобуття Україною незалежності

почали активно використовуватися раніше непопулярні жанри [див.: 2, с. 40]. Дослідниця найпоширенішими різновидами української фантастики вважає містику і фентезі [див.: 30, с. 41] та акцентує значний етнографічний струмінь цих творів, посилений інтерес до історичного минулого, міфологічного світу. Зразками сучасного українського фентезі можна вважати твори «Бісова душа, або Заклятий скарб» В. Арєнєва, «Ритуал» М. та С. Дяченків, «Діти Праліса» Т. Завітайла, «Рутенія. Повернення відьми» В. Климчука, «Гонимарник» Д. Корній, «Час настав» К. Матвієнка, «Королівство» Г. Пагутяк, «Останній шаман» Н. Тисовської та ін.

Твори жанру фентезі, основними джерелами яких є магічне, міфологічне і утопічне мислення [див.: 3, с. 36], не підлягають поясненню з точки зору буденного досвіду. Їх світ будується на фантастичних, фольклорних і міфологічних ремінісценціях, його населяють вигадані чарівні істоти, потойбічні сили, а рушієм неможливих у реальному світі подій стає магія. На відміну від фантастики, для фентезі важливим є створення «реального» світу. Реального в тому розуміння, що він подібно до справжнього світу може існувати й розвиватися за своїми власними законами. Якщо події у фантастичному творі найчастіше співвідносяться з майбутнім часом, то події фентезі розгортаються в минулому або теперішньому часі. Відтак, характерними для фентезі є середньовічна картина світу (як у часовому, так і у просторовому вимірі), протистояння чудесного й ірраціонального, використання магії / техномагії, естетика романтизму. Визначальними рисами українського фентезі є використання питомих українського фольклору. Письменники охоче заселяють вигадані ними світи мавками, русалками, нявками, потерчатами, вовкулаками, відьмами, упирями тощо.

Роман Н. Шевченко «Подвійні міражі» створений за законами жанру фентезі. В основу сюжету покладено авторський міф, стилізований під карпатську легенду: «раз на сто років древній бог збирає разом сімох різних людей, які занапастили життя собі та іншим. Він доправляє «обраних» у таємне місце, котрого не знайти на жодній мапі, і залишає там на ніч. До ранку доживуть не всі. Але кожен, хто врятується, отримає шанс прожити власне життя наново. Зробити інший вибір. виправити всі помилки» [4, с. 7].

Головні персонажі – хірург Штос, подружня пара Генік і Юля, Ксеня, Ліда, Бобир і водій маршрутки – отримують можливість подивитися, як могла б скластися їхня доля за умови, що вони в той чи той момент життя зробили інший вибір. На рівні персонажної системи в романі Н. Шевченко спостерігаємо відсутність властивого для фентезі поділу персонажів на протагоніста, антагоніста і медіаторів а також на добро- та зло творців; натомість представлені відразу сім персонажів, які проходять випробування, на відміну від одного головного у класичному фентезі.

У романі використано типовий для творів фентезі сюжет-квест, тобто подорож головних героїв із певною метою. Вони опиняються в одному місці, втікаючи кожен від своїх проблем: дитячих травм, родинного насильства,

нещасливого кохання і сімейного життя, злочинних професійних помилок тощо. Їх погляди на світ докорінно змінюються в ході розвитку дії. За легендою, не всі обрані можуть здолати випробування, проте авторка моделює характери своїх персонажів так, що «кожен до останнього змагається за себе та... за інших. Вони справді змінюються. Вони справді заслуговують на другий шанс» [4, с. 8]. Ідея переосмислення свого життя є провідною у романі. Авторка намагається довести, що кожна людина заслуговує на другий шанс, якщо вона усвідомлює свої помилки.

Можемо говорити і про наявність у романі Н. Шевченко трансформованого сюжету фольклорної чарівної казки, оскільки є традиційний для неї вихід протагоністів з дому (окреслений у ретроспективних епізодах), зустріч із помічниками чи опонентами, у випадку аналізованого роману – з іншими головними героями, виконання завдання, повернення додому із певними здобутками. Авторкою повною мірою реалізовано успадкований від фольклорної чарівної казки і типовий для фентезі мотив дороги.

На відміну від жанрового канону, дія твору відбувається в теперішньому часі і обмежена вузькими часовими рамками – один вечір і ніч, упродовж яких герої переживають свої пригоди. Фентезійна концепція двосвіття, коли дія твору розгортається в реальному та паралельному вимірах, у романі Н. Шевченко реалізована своєрідно: кожен із її персонажів має альтернативні сценарії свого майбутнього, які реалізуються залежно від їхньої поведінки.

Відчуття містичності підсилюють характерні для фентезі персонажі з надприродною силою – Інгольв та Мойра, які, проте, не виступають втіленням зла. Зв'язок із фольклором реалізується і у введенні архетипових образів Добра і Зла, які набувають своєрідного авторського тлумачення.

Як зразок вітчизняного фентезі, роман «Подвійні міражі» побудований на національному міфологічному і фольклорному ґрунті, фольклорних ремінісценціях («Не ходи, дівчино, за північ гуляти, Бо привести можеш упира до хати...») [4, с. 44].

Отже, аналіз роману Н. Шевченко «Подвійні міражі» на рівні персонажної системи, сюжетно-композиційної та хронотопічної організації дає підстави говорити про його відповідність, попри деякі розходження, фентезійному канону.

Література

1. Валентинов А., Громов Д., Ладиженський О. Замітки про сучасну українську фантастику. URL: www.litkbez.com
2. Логвіненко Н. «Своя фантастика в Україні, вона живе, розвивається, родить...»: сучасний стан української фантастичної прози. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2013. № 3. С. 40–45.
3. Логвіненко Н. Сучасне українське фентезі: формування змісту поглибленого вивчення національної літератури. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2013. № 6. С. 38–40.

4. Шевченко Н. Подвійні міражі : роман ; передм. В. Гранецької. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного дозвілля», 2013. 272 с.

Горленко Дар'я

студентка 2 курсу філологічного фак-ту
Наук. кер.: канд. філол. наук, доц. Хейлік Т.О.

ГРАФІКСАТИ В ЗОВНІШНІЙ РЕКЛАМІ ПОЛЬСЬКИХ МІСТ

Стаття присвячена особливостям зовнішньої реклами польських міст.

Актуальність цієї статті зумовлена тим, що в останні роки спостерігається зростання інтересу сучасних науковців, з одного боку, до лінгвістики повсякденності, з іншого – до прагматично орієнтованих нових мовних феноменів рекламної та піар-комунікації. Особливу увагу привертають ергоніми – назви комерційних підприємств, фірм, магазинів, аптек, торгових центрів тощо. В наш час найбільш актуальним є аналіз ергонімів з точки зору їх створення, у тому числі графічними способами, зокрема графіксацією.

Графіксація – це такий спосіб утворення слів, при якому як словотворчий оператор (дериватор) виступають графічні та орфографічні засоби (графічні виділення, розділові знаки та ін.). Графічна okazіональність ергоніма пов'язана з його рекламною функцією: форма назви через її незвичайність має привернути увагу споживача, зацікавити його.

На сьогодні відкритими залишаються питання про лінгвістичний статус та особливості графічної трансформації.

Мета – дослідити особливості графіксатів у зовнішній рекламі польських міст. Стаття продовжує започатковане під час студентських лінгвокультурологічних практик у Болгарії вивчення лінгвальних особливостей зовнішньої реклами [1].

Для позначення одиниць, створених за допомогою графіксації, у лінгвістиці немає усталеного терміну. Їх називають графіксати, графічні okazіоналізми, графічні ергоніми, графіксати-ергоніми, графічні неолексеми, слова-кентаври тощо. Це явище універсальне, завдяки інтернету воно набуло поширення в багатьох мовах, зокрема в слов'янських, де найчастіше відбувається мікс латиниці та кирилиці.

Т. Попова пропонує виділяти чотири види графіксації:

1. Монографіксація (гра засобами своєї рідної мови).
2. Поліграфіксація (гра засобами двох мов).
3. Типографіксація (гра кольором, кеглем тощо).
4. Кодографіксація (гра засобами немовних систем) [2].

Як показує аналіз зібраного матеріалу, поліграфіксація притаманна болгарській та українській мовам, оскільки слова-кентаври найчастіше поєднують в собі латиницю та кирилицю. Польська мова більшою мірою використовує латиницю, тобто спостерігаємо монографіксацію.

Графікація досить широко використовується в українській та польській зовнішній рекламі, зокрема в ергонімах. Візуально нестандартна комерційна назва має не тільки залучати потенційного покупця, але й стати брендом всієї «лінійки» (мережі) розташованих у різних містах, а то й країнах торговельних центрів. Так, мережа німецьких супермаркетів «LIDL» активно розвивається у Польщі: їх у країні вже 600. У назві (фото № 1) використано типографікацію (літера I червоного кольору, сама назва - на жовтому фоні) та кодографікацію (літера виконана у формі ромбу, що надає їй вигляду геометричної фігури).

(фото №1)

Одним із продуктивних засобів є кодографікація певної літери у назві. Найчастіше такою літерою у польських ергонімах є літера O.

(фото №2)

(фото №3)

(фото №4)

На другому фото ми спостерігаємо тільки типографікацію, де червона літера O, безумовно, привертає увагу.

На третьому фото літеру O більш семантично та символічно навантажено: у ній розміщено кентавра. «ROSSMANN» - прізвище підприємця, який започаткував цю торговельну компанію. Зауважимо, що «ROSSMANN» й перекладається як «кентавр».

На четвертому фото у назві бачимо літеру «o» у вигляді кавового зернятка (кодографікація), що додатково інформує про кавову специфіку «закладу». «MY COFFEE» – міжнародна мережа кав'ярень, відкритих у Польщі, Білорусі, Україні, навіть у Нігерії. Кав'ярня з фото № 4 знаходиться у Запоріжжі. Зовнішня реклама міксує латиницю та кирилицю, що розраховано на місцевого споживача.

Аналіз показав, що більш «пристосованою» для додаткового смислового навантаження рекламних назв підходить літера «o», оскільки саме

вона дуже добре «піддається» кодографікації (найчастіше це сонечко, квіточка, гудзик, смайлик). Дослідження графікатів у зовнішній рекламі польських міст показує, що основним засобом утворення графічних ергонімів є монографікація (лише латиниця), ускладнена кодографікацією та типографікацією. Графікація як лінгвокреативний засіб творення неолексем набуває поширення у європейських мовах.

Література

1. Чеверда А. А. Графиксаты в наружной рекламе г. Софии (по материалам лингвокультурологической практики в Болгарии) URL: <http://sites.znu.edu.ua/conf-slovyanska-filologia-2015/apssm-2017/Cheverda.pdf> (дата звернення: 28.03.2022).

2. Попова Т. В. Русские графиксаты как объект неографии XXI в. Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Мовознавство. 2013. Т. 21, вип. 19(2). С. 172-180. URL: https://www.dnu.dp.ua/docs/visnik/ffil/program_56a7dacb59dbf.pdf (дата звернення: 28.03.2022).

Губрій Анна

студентка 3 курсу філологічного фак-ту

Наук. кер.: д-р філол. наук, проф. Павленко І. Я.

ОСОБЛИВОСТІ СПІЛКУВАННЯ БІЖЕНЦІВ З УКРАЇНИ З ПОЛЯКАМИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

В умовах масової евакуації українців під час війни значно актуалізувалося питання міжмовної комунікації. Це відчувається навіть у Польщі, мова якої у результаті генетичної близькості до української та процесів конвергенції [2], здається, має бути зрозумілою українцям. Лише станом на квітень до Польщі прибули 2,5 мільйони біженців. Це в 1,5 рази більше ніж під час трудової міграції. Водночас змінився й склад тимчасової української громади у Польщі: це переважно жінки з дітьми та літні люди. З проблемами у спілкуванні зіштовхуються люди різного віку, різного рівня освіти, вихідці з різних регіонів України, що загострює питання порозуміння на різних комунікативних рівнях: від побутового, до освітнього і офіційного, чим зумовлена актуальність теми.

Варто сказати, що наразі російськомовні українці зустрічаються так само часто, як і українськомовні. У власному середовищі українці спілкуються так, як спілкувалися вдома. Дехто відмовляється від російської мови та починає розмовляти рідною українською.

Українці, що починають вивчати польську мову в Польщі, стискаються з особливостями фонетичної системи: велика кількість приголосних звуків без голосних між ними, а також особливості вимови носових голосних. Існують також і проблеми сприйняття польської мови на слух. Основна проблема – це занадто швидка вимова носіїв, через що складно зрозуміти основний сенс їх

тверджень. Впливає на це також необізнаність українців в складних граматичних структурах та сленговій лексиці. Складнощі виникають і при розумінні поляків, які мають дефекти мови або носять брекети, це особливі випадки, коли українцю необхідно зрозуміти іноземну мову попри зовнішні перепони. Якщо зрозуміти таку вимову не вдається, то українці просять повторити повільніше. Не зважаючи на усі складності, поляки завжди допомагають українцям чіткіше зрозуміти сенс висловлювання. Їх відношення до біженців дуже лояльне, вони завжди готові повторити повільніше або знайти перекладача. Все частіше зустрічаються випадки, коли лише один представник родини знає польську мову та допомагає своїм родичам, а іноді й незнайомцям, порозумітися з поляками в офіційних установах. Цим також займаються й волонтери, але лише на рівні заповнення документів та не завжди вони знають українську, проте спільну мову знаходять. Волонтери поляки зазвичай мають надруковані заготовки з поясненнями на польській та українській мові. За час роботи з українцями вони оволоділи лексикою, яку українці розуміють, вживають фрази, які однаково звучать та мають спільне значення в обох мовах. Наприклад, «*Jak mogę pomóc?*» – «Як можу допомогти?», «*Zapisz dane z pierwszej strony paszportu*» – «Запишіть дані з першої сторінки паспорта», «*Karta czy gotówka?*» – «Картка чи готівка?»

Часто вже на кордоні біженці з України зустрічаються з явищем міжмовної омонімії, тобто лексики двох і більше мов, які співвідносяться у плані вираження до міри ототоження і які розрізняються в плані змісту [3]. Наприклад, їх просять надати «*dowód*» та «*paszport*», бо *paszport* - це саме закордонний паспорт, а от *dowód* - це звичайний паспорт, посвідчення особи.

Традиційно вводять в оману слова, що звучать як українські/російські, але мають зовсім інше значення. Ланцюжки слів, що вводять в оману: 1. *Wcześniej* – раніше, *Rano* – вранці, *Ranek* – ранок, *W porę* – вчасно 2. *Stół* - стіл, *krzesło* – стілець, *fotel* – крісло. 3. *dywan* – килимок, *sofa* – диван. 4. *Sklep* – магазин, *magazyn* – склад. 5. *Pieniądze* – гроші, *groszy* – копійки. Питальні слова також є проблемою для порозуміння: *Kiedy* – це коли, а не куди; а от куди – це *dokąd*; *ile* – скільки; *dłaczego* - навіщо. Така міжмовна омонімія спричинена змінами в семантиці генетично близьких однокоренових слів.

Наразі через вимушену евакуацію українці поспіх вивчають польську, проте через брак словникового запасу, «полонізують» українські слова. Таке явище зустрічається доволі часто, логіка в нього така: «мови споріднені, лексичний склад схожий, тож впевнений, що і в польській є таке слово, треба лише вірно закінчення підібрати». Серед почутих прикладів: «*Proszę Pana zrobić ‘morozywą’ z truskawką.*», «*Potrzebuję ‘popownić rachunek’*» «*Gdzie wpisać imię i ‘familię’?*». В першому прикладі замість використання лексеми «*lody*», полонізували українське слово «морозиво» додавши до нього польське закінчення. В другому прикладі правильніше було сказати «*Muszę doładować konto*», бо вийшла калька з українського вислову «Потребую поповнити рахунок». В третьому випадку замість незрозумілого полякам

‘familię’, маючи на увазі прізвище, необхідно було сказати «Gdzie wpisać imię i nazwisko?». Подібні явища трапляються через нехтуванням можливість звернутися до словників або перекладачів. Не зважаючи на новітні технології онлайн-перекладачів з функціями сприйняття мови, до них все одно майже не звертаються ані українці, ані поляки. Коли українці користуються перекладачем, то вписують туди необхідний вислів, а потім показують переклад полякам, а не читають його самі. До речі, поляки не відповідають застосовуючи перекладач, а намагаються доступно пояснити польською мовою. Ті з них, хто ще в школі вивчав російську мову, намагаються звертатися до неї, проте це зустрічається дуже рідко та зазвичай у розмові з науковцями або літніми людьми.

Зустрічаються випадки, коли українці розмовляють з поляками українською, вважаючи, що поляки їх зрозуміють. Реакція носіїв мови на це різна: хто пояснює, що не розуміє української, а хто вже пристосувався та за допомоги різних методів знаходить спільну мову з українцями. Як було зазначено вище, один з методів – це підбір спільної лексики на основі досвіду спілкування з українцями. Рідше вдаються до розмови англійською мовою, це розповсюджено при спілкуванні з незнайомцями на вулиці, коли необхідна допомога в пошуку адреси, або в закладах харчування. В офіційних закладах ознайомча інформація представлена у вигляді надрукованих бланків польською мовою та з українським перекладом. Працівники державних установ вивчили необхідні фрази українською, наприклад такі як: «це все, гроші надійдуть за кілька днів», «потребую Ваш паспорт та номер PESEL», «необхідні Ваші відбитки пальців», «назвіть дату в’їзду до Польщі». Слід додати, що поляки призвичаїлися й до того, що українцям складно вимовляти польські числівники, але вони легко розуміють числівники, які українці промовляють своєю рідною мовою.

Як побут поляків, так і їх мова зазнали деяких змін з початку повномасштабної війни в Україні. Актуалізувалися деякі поняття, такі як: війна, волонтерство, біженці, тимчасово переміщені українці, гуманітарна допомога, рашизм, військова техніка, допомога медична, гуманітарний коридор. Про біженців кажуть: «uchodźcy są osobami, wobec których używanie sformułowania „trauma” jest uzasadnione.» (біженці — це особи, для яких використання терміну «травма» – виправдане).

З самого початку війни формуються актуальні вислови:

– на підтримку України: «Jesteśmy z wami» – «Ми з вами», «Solidarni z Ukrainą» - «Солідарні з Україною», «Bez granic nie ma narodów» – «Немає кордонів – немає народів»; «Olena i Wołodymyr Zełenscy zjednoczyli nas przeciw złu» – «Олена та Володимир Зеленські об’єднали нас проти зла»; «Wolna Ukraina» – «вільна Україна»; «Za wolność waszą i naszą» – «За вашу і нашу свободу», «Azowstał, twierdza - ostatnia twierdza ukraińskiego oporu w Mariupolu» – «Азовсталь, фортеця - останній оплот українського опору в Маріуполі»

– на заклик до заохочення допомоги в гуманітарній сфері та волонтерстві: «Jedzenie zamiast bomb!» – «Їжа замість бомб!»; «Dołącz do pomocy dzieci z Ukrainy!» – «Долучайтесь до допомоги дітям з України!», «Pomagamy Ukrainie razem!» – «Допомагаємо Україні разом!», «Razem możemy więcej» - «Разом можемо більше», «zbiórka artykułów dla dzieci w Ukrainie» – «збір речей для дітей в Україні», «Wsparcie dla Ukrainy. Wpłać darowiznę przy kasie. Wystarczy nawet 1 zł.» – «Підтримка України. Зробіть пожертвування при касі. Вистачить навіть 1 злотого.»

– вислови проти путіна та його влади: «Nie karm putina: nie kupuj energii od despotów» – «Не годуй путіна: не купуй енергію в деспота», «putin – nowe oblicze zła» – «путін – нове обличчя зла», «FSK PTN», «rosyjski okręt wojenny idź się pieprzyć», «put out», «stop wojnie» – «стоп війні», «nigdy więcej wojny» – «ніколи знову війні», «bloodymur putin», «Nie karm putina: wybierz transport publiczny lub rower» – «Не годуй путіна: обирай громадський транспорт або велосипед»

Звертає на себе увагу й те, що й у польському офіційному дискурсі, як і в сучасній українській мові, власні назви, пов'язані з країною-агресором, пишуться з малої літери.

Загалом поляки створюють такі умови, щоб українці якнайменше відчували стрес через зміну мовного середовища. В державних установах надруковано необхідну інформацію з українським перекладом, допомагають волонтери. Часом, в усних розмовах вдаються до третьої мови – англійської, якщо це допомагає порозумітися. Українців вводять в оману явище міжмовної омонімії, що спричиняє непорозуміння. Залишаються складнощі в усній розмові через фонетичні особливості, швидке мовлення та зовнішні перепони.

Література

1. Кононенко І. В. Українська та польська мови: контрастивне дослідження. Варшава, 2012. 808 с.
2. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства. К.: Видавничий центр «Академія», 2005. 361 с.
3. Кравченко С. І. До питання про добір лексичних еквівалентів у польських перекладах української поезії. Лодзь : Наукове товариство Лодзі, 2014. С. 163.
4. Рисіч Ю. В. Типові помилки в польсько-українському перекладі офіційних документів і методичні шляхи їх усунення. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. Львів, 2013. Вип. 8. С. 255–263.
5. Турчина А. А. Лексична міжмовна омонімія у слов'янських мовах. Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. 2012. Вип. 17. С. 121–126.
6. Українсько-польський словник міжмовних омонімів і паронімів / І. В. Кононенко, О. І. Співак. Київ : Вища школа, 2008. 342 с.

Дев'ятко Наталія
канд. філос. наук, доц. кафедри філософії
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» ДОР,
студентка 1 курсу магістратури ЗНУ
Наук. кер.: канд. пед. наук, доц. Слижук О. А.

ХРОНОТОП ЦИКЛУ Н. ЩЕРБИ «ЧАСОДІЇ»

Для фентезійного твору питання хронотопу є одним із найважливіших в організації часопростору, оскільки хронотоп книг цього жанру має свої особливості.

Проблема аналізу хронотопу художнього твору широко обговорюється у наукових колах, оскільки застосування авторами цього інструменту організації свого твору наразі суттєво обумовлено жанром, що особливо важливо для розуміння масової літератури. Термінологічно хронотоп означив іще М. Бахтін як «організаційний центр основних сюжетних подій роману» [1, с. 282], специфіка якого і зумовлює жанрову приналежність роману. А. Кривопишина визначила хронотоп як один із трьох формотворчих принципів жанру, інші два – сюжетно-композиційна система і тип нарації [4, с. 89]. На думку дослідниці, хронотоп містить ціннісний аспект, організовує цілісний внутрішній комплекс смислових зав'язків і бере участь у створенні конкретної моделі світу [4, с. 118]. Останнє є вкрай важливе саме для творів у жанрі фентезі, проте є й деякі інші особливості, зумовлені хронотопом.

П. Тороп виділив три рівні хронотопу, які є взаємно пов'язаними: топографічний хронотоп, психологічний хронотоп і метафізичний хронотоп [6]. Кожен твір так чи інакше має в основі ці три варіанти хронотопу, але саме у фантастичних жанрах цей взаємозв'язок може проявлятися найцікавішим чином, що обумовлено самим жанром. На думку Т. Кушнірової, однією з провідних особливостей фантастичного хронотопу в цілому є його «значне смислове навантаження», що актуалізує філософську складову твору [5, с. 80]. Отже, фантастичний твір має в собі філософський потенціал, який може бути реалізованим або не реалізованим.

Навіть топографічний хронотоп як поєднання часу і простору, не кажучи вже про інші різновиди, для творів фентезі набуває додаткових смислів, що нерідко сягають актуалізованих архетипних уявлень людства. У циклі Н. Щерби «Часодії» це особливо помітно, оскільки час у творі є основою не лише всієї магії – часодійства, але й визначає рух самого життя.

Для кращого розуміння особливостей хронотопу у конкретному творі, потрібно також врахувати загальну специфіку фентезійних творів, написаних для дітей та підлітків, які одночасно містять у собі риси, характерні для фентезі і для літературної казки. Часто маючи великий обсяг, твори такого типу зберігають в собі ненав'язливу дидактичність, притаманну літературі для дітей, відповідну морально-естетичну світоглядну систему, що також впливає на їхній хронотоп і його текстову реалізацію.

Досліджуючи специфіку відтворення хронотопних маркерів фентезі у творах для дітей, О. Шапошник протиставляє «вторинний» фантастичний світ і «реальний», кожен з яких має свій хронотоп [7, с. 94]. У науковому дослідженні хронотопу як жанрової ознаки українського химерного роману 2-ї половини ХХ ст. О. Журавська системно протиставляє реальний та ірреальний хронотопи, аналізуючи їхні прояви у різних творах [3]. Отже, природно, що одним із найпоширеніших варіантів зображення часопростору у фантастичних і, зокрема, у фентезійних творах є протиставлення умовно реального світу і магічного. Це може бути реалізовано як у системі «реальний світ – магічний світ» як повністю самостійні паралельні утворення, так і в системі «реальний світ – невідоме паралельне життя чарівників у межах реального світу». Другий варіант, використаний, зокрема, у циклі Дж. Роулінг «Гаррі Поттер», є менш розповсюдженим, оскільки потребує суттєвої авторської роботи щонайперше з просторовими реаліями і маркерами нашого світу, в який органічно має бути вписана магія зі своїми законами. Якщо автор використовує перший варіант просторового протиставлення, велика увага приділяється моменту переходу головного героя або героїні (рідше кількох героїв). Наголошуючи на важливості розуміння специфіки двовимірного хронотопу, В. Гура визначає цей перехідний простір як «портал» [2, с. 57], що має свої характеристики і є надзвичайно важливим для розуміння психології персонажів і їхнього подальшого психологічного зростання.

У циклі Н. Щерби «Часодії» можна бачити змішаний варіант цього хронотопного протиставлення, що значно ускладнює структуру твору. На початку видається, що головна героїня циклу Василина Огнева назавжди залишає умовно реальний світ і повністю переходить до магічного, коли її, дванадцятирічну дівчинку, забирає до себе батько, який виявляється могутнім чарівником (часодієм – так називають у творі чарівників, що використовують магію часу, яка лежить в основі всіх їхніх здібностей і вмінь). На користь цього припущення свідчить те, що Василина знаходить нових друзів, а її старі дружні зв'язки і конфлікти досить швидко начебто залишаються в минулому. Проте це враження оманливе, і вже наприкінці першої книги Олексій, який для Василини залишається другом дитинства, відіграє важливу роль у розвитку сюжету. Події ж другої книги циклу («Часове серце») майже повністю відбуваються у Карпатах у нашому умовно реальному світі. У наступних книгах циклу герої твору неодноразово здійснюють переміщення з магічного світу планети Ефлари до умовно реального світу Остаї (нашої планети).

Створена у циклі складна просторова структура має дуже цікавий потенційний вплив на читача. Доволі часто можна бачити звинувачення на адресу авторів фентезійних творів для підлітків, що їхні книги є причиною розвитку ескапізму юних аудиторій. Це припущення є цікавим психологічним феноменом, оскільки доволі часто головний герой або героїня типового фентезійного твору як для підлітків, так і для дорослих, має специфічні характеристики: в умовно реальному світі такі персонажі є невдачами або

просто «непомітні», не відіграють ніякої важливої ролі у суспільстві, але щойно вони опиняються в іншій магічній реальності, виявляється, що вони є спадкоємцями правителів різноманітних магічних держав, володіють надзвичайними здібностями або їх згадано у пророцтвах. Як бачимо, одразу змінюється статус головного героя, його життя стає цікавим і наповнюється сенсом. Через таку типову для фентезійного жанру трансформацію в аудиторії може виробитися неправдиве очікування на кардинальні зміни у своєму житті за рахунок зовнішнього втручання, а не власної активності. Ним же виправдовується поточна бездіяльність, а іноді й асоціальність такого героя фентезійного твору, бо головні події його життя – «не тут і не зараз», а відбудуться «колись потім».

На відміну від такого типового фентезійного персонажа, який діє відповідно до вимог відповідного сюжетного канону, Василина Огнева змальована зовсім іншою. Хоча дванадцять років її виховує чужа жінка, яка не стає для дівчинки справжньою родиною, це не створює ситуацію потенційної бажаної втечі до іншого світу. Так, зовнішня сила, якою на початку циклу є її батько Нортон Огнєв, повністю змінює життя дівчинки, забираючи її на чарівну планету Ефлару, але ця подія не підкріплюється позитивними емоціями повернення до справжньої родини. Тривалий час Василина боїться свого батька, між ними немає порозуміння, вона почувається зайвою у товаристві рідних, а брат і сестра конфліктують із нею майже до кінця циклу. Тому Василина досить довго єдиною родиною вважає своїх друзів, що також досить нетипово для фентезі.

Василина успішна в обох світах: в умовно реальному світі вона професійно займається спортом, у неї є цікаве спілкування і справжній друг Олексій, не зважаючи на деякі конфлікти, вона не самотня зацькована дитина (також типовий варіант для фентезійного жанру); у магічному світі вона стає відомою чарівницею, наполегливо розвиваючи вроджені магічні здібності. Дуже важливим є те, що хоча Васи́ліні доводиться робити вибір на користь часодійства, бо неможливо бути успішною в усіх справах, її успішність у різних світах також не протиставляється. Навпаки – риси характеру і навички, розвинуті спортом, надалі стають важливою основою для її розвитку у часодійстві.

Оскільки час у творі Н. Щерби є надважливим концептом, саме він визначає головні характеристики простору. Весь простір перебуває у русі, зумовленому відповідними часовими змінами. Часодії мають вроджені здібності впливати на рух часу (особливості цих здібностей докладно описані у творі), тим самим змінюючи фізичний простір і змінюючи долі речей і людей. Поступово разом із героїнею читач дізнається про закони подорожей в часі у минуле, існування вірогідностей майбутнього, часові парадокси і, що найцікавіше, про часові паралелі, між якими можуть переміщатися деякі найвправніші часодії. Час таких паралелей нерідко відрізнятися між собою, а часодій може створювати іншу стабільну вірогідність такої часової паралелі, де проживає частину життя й тим суттєво впливає на власну долю. Таке

складне визначення просторово-часових зав'язків у творі зумовлює багато важливих сюжетних поворотів і підпорядковується чітко визначеним законам, описаним у цьому фентезійному циклі.

За міфологічним принципом, наявність часових енергій виконує сакральне позначення певних просторових точок і періодів, що є відмінним для умовно реального світу і магічного. Насамперед сакральне позначення отримують місця і відповідні часові проміжки, в яких відбувалися важливі події. Надалі ці сакральні хронотопні точки є предметом вивчення, оскільки їхній вплив на подальші вірогідності може тривати досить довго. Особливу увагу у творі приділено подіям, які відбулися тисячу років тому, коли Ефлара та Остала розділилися і часодії отримали власну планету, на якій часодійство можливе весь час доби. Натомість на Осталі (Землі) – здібності часодіїв без додаткових умов діють лише у нічний час доби, що може мати цікаве архетипне прочитання.

Окреме сакральне позначення мають так звані «часові замки», більшість з яких знаходиться на Ефларі. Це особливі місця, де сила магічних енергій є великою, а самі замки створені за спеціальними проектами з допомогою часодійства. Найбільш згадувані у тексті твору Ефларські замки – Рубіновий шпиль, Повітряний замок, Чорнолют, Чорновод, кожен з яких має свої особливості будови, а останній взагалі належить родині Огневих; та два особливі замки – Розколотий замок, давня споруда, яка серйозно постраждала за часів великої війни минулого і нині знаходиться у мало доступному Часовому Розриві; та Зміулан – давня цитадель духів, ворогів часодіїв, що знаходиться на Осталі. Концентрована сакральність цих місць не лише важлива для розгортання сюжету, але й має світоглядний аспект, що в першу чергу впливає на морально-етичний рівень твору, оскільки у більшості згаданих часодійних замків відбувається навчання молодого покоління, яке опановує часову магію. Але часто це навчання буде суттєво відрізнятися не лише по формі, але й за суттю. Наприклад, у Рубіновому шпилі знаходяться часодійні школи Світлочасів і Темночасів (дівчата і хлопці навчаються окремо), де традиційно велика увага приділяється теоретичній частині навчання, про безпеку і комфорт учнів піклуються, а більшість викладачів так чи інакше є моральними людьми. Натомість у Зміулані навчання в першу чергу практичне, жорстоке і небезпечне, часто з можливістю переступити не тільки заборони, але й межу між добром і злом, відкинути моральність заради досягнення власних цілей. Проте саме остання школа (дуже відома і жадана для багатьох) є основою міцного братерства, бо пройшовши через усі випробування, її випускники отримують значні переваги над випускниками інших часодійних навчальних закладів, адже пережите їх об'єднує і тим робить сильнішими. Тому й у цьому випадку можна бачити оригінальне протиставлення, а не просто конкретне розмежування добра і зла.

Підводячи підсумок, можна стверджувати, що на прикладі взятого для аналізу фентезійного циклу можна спостерігати не лише архетипне прочитання хронотопу, властиве для жанру фентезі в цілому. Час стає ледь не

дійовою особою «Часодіїв». Це суттєво ускладнює структуру цього фентезійного твору, робить його глибоким психологічно і складним філософськи, що має неабиякий вплив на аудиторію.

Література

1. Бахтин М. М. Формы времени и хронотопа в романе. Очерки по исторической поэтике. *Вопросы литературы и эстетики. Исследования разных лет*. М. : Худож. лит., 1975. С. 234–408.
2. Гура В. М. Фентезі як жанр літератури для дітей : текст-типологічні та наративні особливості. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Том 31 (70). № 4. Ч. 2. 2020. С. 57-62.
3. Журавська О. В. дисертація дихотомія «реального» й «ірреального» хронотопу як категоріальна жанрова ознака українського химерного роману 2-ї половини ХХ ст. : дис. ... канд-р філол. наук. Київ, 2018. 218 с.
4. Кривопишина А. С. Масова та елітарна література : природа художності в українському романі початку ХХІ століття : дис. ... канд-р філол. наук. Київ, 2018. 219 с.
5. Кушнірова Т. В. Наративні стратегії у романних формах кінця ХХ – початку ХХІ століття [монографія]. Полтава : Видавництво «Сімон», 2018. 124 с.
6. Тороп П. Х. Хронотоп. *Словарь терминологии тартуско-московской семиотической школы* / сост. Я. Левченко. 1984. Режим доступа : <http://diction.chat.ru/xronotop.html>.
7. Шапошник О. М. Специфіка відтворення хронотопних маркерів фентезі в перекладах текстів дитячої літератури. *Science and Education a New Dimension. Philology*, III(16), Issue : 70, 2015. С. 94–97.

Золотаревська Таїсія

студентка 3 курсу, філологічного фак-ту

Наук. кер.: д-р філол. наук, проф. Павленко І. Я.

ЗМІНИ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА ПОЛЬСЬКІЙ ЛЕКСИЦІ ЧАСІВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Наразі у ХХІ столітті весь цивілізований світ переживає жахливу подію – широкомасштабну російсько-українську війну, що має великий вплив на абсолютно всі сфери життя людства. Натомість великих змін зазнає і лексична система української мови, адже вона знаходиться під впливом реальної та інформаційної дійсності військового часу. Крім того, лексичні системи мов держав, що є партнерами України, також відчують активні процеси новоутворення. Загальновідомим є те, що на динаміку лексичного складу мови впливають будь-які сфери життя країни та самі носії цієї мови. Як стверджували вчені на початку ХХІ століття «протягом десятиріччя словниковий склад мови змінюється в середньому на 25 відсотків» [цит. за: 5, с. 107]. Але на сьогодні ми можемо спостерігати різке

збільшення лексичних новоутворень як в українській, так і в польській мовах.

Мета розвідки – виявити та порівняти процеси, що відбуваються в українській та польській лексиці часів російсько-української війни. Вибірка лексичного матеріалу велася на основі відомих соцмереж Instagram, менеджерів Telegram та мемних сайтів.

Першою підгрупою, котра досить чітко підкреслює зміни лексичного складу, є *новотвори (абсолютні неологізми, які є похідними)*. *Новотвір* – неологізм, «створений в системі української мови за власними словотворчими зразками» [1, с. 12]. В українській лексичній системі найбільше новотворів виникає на основі антропонімів. Відбувається так званий процес апелятивації, коли «власна назва індивідуального об'єкта починає переходити на весь клас подібних об'єктів пов'язаних із цим антропонімом» [4, с. 206]. До прикладу: *Чорнобаївка* – *чорнобаїти*, *НАТО* – *натівець*, *Кобзон* – *закобзонити*, *Макрон* – *макронити*, *Арестович* – *арестовлення*, *Байрактар* – *байрактарити*, *БЛА-БЛА-КТАР*, *Лавров* – *лаврушка (лавровий лист)*, *Скабеева* – *скабіїти* тощо. На основі прізвища *Арестович* виникає лексема *арестовлення* - *повідомлення, що заспокоює користувача*. Як бачимо, лексема утворена афіксальним способом: від кореня антропоніма *Арестов-* + суфікса загальної лексеми *-лення*. Від прізвища *Кобзон* виникає лексема *закобзонити* - *допомогти російському окупанту потрапити «на концерт до російського співака Кобзона», тобто померти*. Слово утворене префіксально-суфіксальним способом: префікс *за-* + основа антропоніма *кобзон* + суфікс *-ит*. В польській мові лексеми утворені від антропонімів афіксальним способом майже не зустрічаються. Судячи з аналізу, це пов'язано з відмінністю політичних та культурних чинників, тобто полякам ці особи маловідомі.

До наступної підгрупи новоутворень, котра є найбільш поширеною в українській мовній системі, ми відносимо лексику утворену *основоскладанням*. Це можна підтвердити на основі військової та стилістично забарвленої лексики. До прикладу: *плитоноски* - *бронежилет (слово часто зустрічається саме у волонтерських Telegram-набліках)*. Утворення лексеми відбулося шляхом поєднання основ: *плита* + *з'єднувальної сполуки -о-* + *основи дієслова носити*. Такий спосіб новоутворення також виражений у слові: *свинособаки* – *(сатирична назва російських військових, котрі уособлюють в собі збірні негативні риси собаки («собаки брешуть») та свині (брудні та смердючі істоти) (слово є загальноновживаним в інтернет спільноті Instagram): основа свиня + з'єднувальної сполуки -о- + основи собака*; Досить поширеною є стилістично забарвлена лексема *котики* - *антропонім, котрий користувачі соцмереж присвоїли бійцям ЗСУ*. Вона має варіативний вигляд в залежності від конкретизації антропоніма із різними основами: *Кіберкотики*, *Авіакотики*, *Медкотики* тощо. У польській мові відбувається інше явище - звукова зміна в основі лексеми. Наприклад: *Armia kradziecka* (досл. «армія

крадіїв») – назва, що знову ж характеризує російську армію окупантів, як мародерів (в цьому словосполученні відбувається «гра слів» - «radziecka – kradziecka» - «радянська – крадій») (частіше зустрічається в мемній культурі Instagram). *Armia ceramiczna* (досл. «керамічна армія») – назва, що характеризує російську армію окупантів, як мародерів (так, як зазвичай російські солдати крадуть «туалети» з цим пов'язана аналогія) (частіше зустрічається в мемній культурі Instagram). Також в цій лексемі проведена аналогія із «теракотовою армією» - легендарна гвардія глиняних воїнів, що охороняють гробницю китайського імператора.

До третьої підгрупи ми відносимо неозапозичення «слово іншомовного походження, адаптоване до системи української мови шляхом транскрибування (відображення звукової форми його прототипа в мові-джерелі) або транслітерування (відбиття графічної форми такого прототипа)» [1, с. 13]. Наразі в українській лексичній системі, а також власне і в польській, з'являються неозапозичення пов'язані з війною, а саме найбільше на позначення військової амуніції та зброї. До прикладу: поширені наразі слова (укр.) *джавелін* і (пол.) *drzawelin* (від англ. Javelin, у буквальному перек. – металевий дротик) – американський переносний протитанковий ракетний комплекс (ПТРК), котрий призначений для ураження бронетехніки; (укр.) *байрактар* і (пол.) *bajraktar* (від тур. Bayraktar, у перек. – прапорonosець) - турецький ударний оперативно-тактичний середньовисотний безпілотний літальний апарат з великою тривалістю польоту; (укр.) «Стінгер» і (пол.) «Stinger» (від англ. Stinger, у перек. - жало) - американський переносний зенітно-ракетний комплекс. В українській та польській лексичних системах ці слова міцно закріпилися. Настільки, що в ономастиці української мови з'явилися вже зафіксовані похідні антропоніми – Джавеліна, Байрактар, а також назви маркетингової продукції – сосиски «Джавелінки», «Байрактарчики» тощо. Можливо в майбутньому з'являться ще й топоніми, адже військова лексика наразі широко використовується в українському мовлені. Також деяка військова лексика переходить до польської мовної системи із української шляхом транслітерування. До прикладу: (укр.) *стугна-п* і (пол.) *stuhna-p* - протитанковий ракетний комплекс (ПТРК) другого покоління українського виробництва, (укр.) «Нептун» і (пол.) «Neptun» - українська протикорабельна крилата ракета.

Наступною найбільш поширеною як в українській, так і в польській лексичних системах є підгрупа *семантичні неологізми (або неосемантизми)* – набування лексики нової семантики. Наприклад в українській мові: *бавовна* – рослина (волокно) з якого виготовляють тканину (першочергове значення), але наразі у зв'язку з військовими подіями це слово набуло значення – *вибуху* (аналогія була проведена із російським словом «хлопок» - «хлопать»). Ця лексема широко використовується в мемній культурі Instagram. У польській мові яскравим прикладом зміни першочергової семантики є лексема – *paszteciki* – котлетки, м'ясні вироби.

Наразі це слово, що зустрічається в польських мемах, використовується в сатиричному значенні з елементами чорного гумору та має емоційне забарвлення (маються на увазі російські солдати, що повертаються додому не «в цілісному стані»).

Крім цього, відбувається ще й інше явище – *актуалізація лексики*. Актуалізований лексемі властиві ті самі ознаки, що й слову-неологізму: висока частотність уживання в текстах різної жанрово-стильової належності, словотвірна активність, синтагматичні зв'язки з іншими словами [3, с. 120]. Актуалізація в широкому розумінні – це міграція питомої лексики або давно засвоєних запозичень від периферії до ядра лексичної системи, що охоплює як соціально, так і функціонально зумовлені групи слів (лексика літературної мови, діалектна, жаргонна, просторічна) [3, с. 120]. Повернення до активного вжитку слів зумовлене актуалізацією реалій й понять, які ними позначено (в нашому випадку воєнна лексика) (укр.): *танк, авіаналіт, бомбосховище, міни, крилаті ракети, гаубиці, бронезилети, патрони, гвинтівка, берці, каска, тепловізор, турнікет, граната, автомат, волонтер, біженці, тероборона і т.д.*; (пол.): *bomby kasetowі* (у перек. – касетні бомби), *glany* (у перек. – берці), *kamizelka kuloodpornа* (у перек. – куленепробивний бронезилет), *zestaw pierwszej pomocy* (у перек. – аптечка невідкладної допомоги), *czołg* (у перек. – танк), *Koktajl Mołotowa* (у перек. – коктейль Молотова), *karabin* (у перек. – гвинтівка), *panóж* (у перек. – патрон), *haubica* (у перек. – гаубиця), *uchodźcy* (у перек. – біженці) і т.д.

Отже, головними причинами та передумовами актуалізації лексики на сьогодні є внутрішні та зовнішні воєнно-політичні чинники. Під впливом соціальних, політичних, військових, економічних та культурних умов відбувається процес актуалізації лексичного рівня в українській мові, котрого також зазнає і польська мова, адже через тісні економічні зв'язки та міграційні процеси пов'язані із українськими біженцями, Польща так само активно підтримує сучасну мовну тенденцію.

Література

1. Клименко Н. Ф., Карпіловська Є. А., Кислюк Л. П. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі : монографія. Київ : Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2008. 336 с.
2. Ковтунець О. С. Актуалізація лексики української літературної мови кінця XX – початку XXI століття. Кваліфікаційна наукова робота на правах рукопису : дис. ... канд-р філол. наук : Інститут української мови НАН України. Київ, 2017. 344 с.
3. Ковтунець О. С. Явище актуалізації лексики в сучасній українській мові (стан і перспективи дослідження). *Лексикографічний бюлетень 2010'19*. Київ : Інститут української мови, 2010. С. 114-122.
4. Лукаш Г. Амплітуда семантичного розширення власних назв. *Сер. Мовознавство. 1* (27). Донецький нац. ун-т ім. Василя Стуса, 2017. С. 204–209.

5. Медведь М. М. Неологізми в словниковому складі української видавничо-поліграфічної термінології. *Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії*: зб. наук. праць. Рівне: Рівнен. гуманітар. ун-т, 2012. С. 107–110.

6. Тулузакова О. Г. Актуалізація лексики: стан дослідження проблеми. *Наукові праці. Філологія. Мовознавство*. Миколаїв : Чорноморський державний ун-т ім. Петра Могили, 2016. Т. 255. Вип. 243. С. 92–95.

Зуб Катерина

студентка 4 курсу філологічного фак-ту
Наук. кер., канд. пед. наук, доц.. Муравін О.В.

РОК-ОПЕРА «ОРФЕЙ» (АВТОРСТВА О. ВАЙНЕР): СУЧАСНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ВІДОМИХ ДАВНЬОГРЕЦЬКИХ МІФІВ

Мета пропонованої роботи – спроба проаналізувати характер зображення міфів та їх трансформацію, нове звучання відповідно до сучасної культурної парадигми у рок-опері Ольги Вайнер «Орфей».

Актуальність праці зумовлена великим різноманіттям нових творів, в основу яких покладено відомі міфологічні сюжети, і також недостатньою кількістю спроб аналізу таких творів.

Вивчаючи історію людства, можемо помітити, що людям притаманне звернення до або однотипних сюжетів, або сюжетів, що, трансформуючись під впливом умов та особливостей епохи, знаходять нові способи існування в культурному середовищі. І чим далі розвивається людська цивілізація, тим далі змінюються відношення до міфів та їх сприйняття. Однак і сьогодні, як і в епоху Відродження, у ХІХ сторіччі, митці звертаються до відомих міфів.

Свого часу, коли ще існувало первісне суспільство, міфи «висловлювали світовідчуття та світосприйняття епохи їх створення» [2]. Тобто міфологія була тим єдиним способом пізнати й пояснити навколишній світ та явища в ньому. Відбувалося це з декількох причин: первісні люди «не виділяли себе із навколишнього середовища», мислення первісних людей не було відокремлене від їх емоційної сфери [2]. Отже, люди «олюднювали» природу, «переносили» на неї свій досвід, все навколо здавалося живим і схожим на людину.

Найвідомішими і найбільш поширеними міфами у світі є давньогрецькі та давньоримські. Це зумовлено тим, що європейська культура, фундамент якої складається з культури Давньої Греції та Риму, завжди була та сприймалася як передова. Ще одна причина – постійне звернення митців до теми міфів авторства давніх греків та римлян (наприклад, картина Рембрандта «Викрадення Європи», вірш Державіна «Амур та Психея», поема Котляревського «Енеїда» та ін).

Не залишають спроб переосмислити міфи Давньої Греції й сучасні митці. Яскравим прикладом слугує ще молодий жанр рок-музики – рок-опера.

Зародився він на межі 50-60-х років XX століття у США та Великобританії і являє собою синтез класичної опери (академічного жанру, від якого рок-опера «взяла» структуру, спосіб організації матеріалу) та рок музики (сутність звучання, природа та дух музики) [3].

Перший реліз рок-опери «Орфей» авторства Ольги Вайнер був представлений ще в 2019 році. До основи цього великого музичного твору покладено два давньогрецьких міфа: про Орфея та Еврідіку та про викрадення Персефони. За словами авторки, драматургія опери будується так, що у двох ліній з'являється спільна середина, яка надає глядачу можливість по-новому подивитися на вже відомі історії [1].

Загалом «Орфей» слідує спочатку сюжету міфу про Орфея та Еврідіку, а коли Орфей потрапляє до царства мертвих, то до історії додається лінія Персефони та її чоловіка – Аїда. Авторка шанобливо ставиться до першоджерел, зберігаючи головні події життя (та смерті) персонажів.

Відмінною рисою рок-опери є наділення дійових осіб «об'ємними», «складними» характерами: Орфей – гарний юнак, із золотим голосом, який попри все проходить випробування і повертається хоч і без Еврідіки, але з новим світосприйняттям; Еврідіка – дівчина, котра щиро кохає Орфея, у неї на душі тягар, бо її живий коханий спускається до царства мертвих за нею; Персефона – дочка Деметри, богині плодючості, її викрав Аїд і тепер Персефона сумує за колишнім життям, спілкуючись із Орфеєм вона знаходить відповіді на питання, що виникли в її серці, та приймає «корону» цариці царства мертвих; Аїд – неоднозначний персонаж, зовсім не схожий на лякаючого царя мертвих, оскільки в рок-опері розкриваються його почуття до Персефони, його сумніви щодо правильного вибору її долі, Аїд, цар мертвих, виявляється «живим»; Геката та Гермес виступають у ролі тих, хто намагається підбурювати інших до дій, вони планують хитрі комбінації, а Гермес і зовсім вважає себе розумнішим за усіх. Також у творі присутні Харон, Музи, душі померлих – усі вони або застерігають головного героя, або дають характеристику герою, або стають перешкодами для нього.

Отже, сучасна інтерпретація міфів про Орфея та Еврідіку, а також про викрадення Персефони полягає у наданні персонажам можливості «розповісти» свою історію, ґрунтуючись на власних відчуттях. До розповіді додається психологізм як спосіб зображення характерів дійових осіб. Тексти пісень насичені як діалогами, з яких реципієнт дізнається про взаємовідносини персонажів, так і монологам, з яких стає відомо про роздуми й душевні муки.

Також яскравою деталлю є тяжіння до зображення традиційно негативних персонажів як неоднозначних персонажів, які заслуговують на розуміння та симпатію, як це відбувається із Аїдом у рок-опері. Він постає не просто як бог смерті, що викрав Персефону, а як персонаж, у якого була мотивація це зробити – почуття кохання та пристрасті до дівчини.

Рок-опера «Орфей» залишає після перегляду та прослуховування враження розмови наживо з персонажами твору. Вони, герої давньогрецького

міфу, постають не лише живими, по-людськи складними, але й зрозумілими, близькими нам, сучасним реципієнтам.

Література

1. Вайнер О. Рок-опера «Орфей» (тексти пісень) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://stihi.ru/avtor/jasvena>
2. Токарев С.А. (ред.) Мифы народов мира в 2-х томах, Москва: Советская Энциклопедия, 1987–1988.
3. Толстих Г.Б. «Біла ворона» Г. Татарченка, Ю. Рибчинського в контексті української рок-опери: складові успіху, Харків, 2021.60 с.

Козак Марія

студентка 2 курсу філологічного фак-ту
Наук. кер.: канд. філол. наук, доц. Ільченко І. І.

РЕАЛІОНІМИ РОМАНУ Р. ІВАНЧЕНКО «ОТРУТА ДЛЯ КНЯГИНІ. КНЯГИНЯ ОЛЬГА»

Останнім часом постать Раїси Іванченко, як справжньої мисткині історичного жанру привертає до себе увагу не лише літературознавців (серед них: статті В. Демченко, С. Журавльової, І. Мізюк, М. Богданової; дисертації В. Ніколаєнко, О. Мізінкіної та ін.), а й мовознавців, зокрема, тих, котрі займаються безпосереднім дослідженням антропонімного складу творів письменниці, зазначимо такі наукові розвідки: Т. Антонюк «Особливості імен-комполит в історичних романах Раїси Іванченко», «Імена-символи в історичних романах Раїси Іванченко»; І. Ільченко «Чоловічі імена як засіб створення хронотопу в романі Р. Іванченко «Гнів Перуна» та деякі ін. Однак реаліоніми історичного роману «Отрута для княгині. Княгиня Ольга» ще не були предметом дослідження ономастів, чим й зумовлена актуальність дослідження.

Використання письменницею групи реальних історичних постатей у досліджуваному творі, в першу чергу зумовлене його жанровою своєрідністю. Говорячи про зображену у романі добу Київської Русі Х ст. часів правління князя Олега, Ігоря, його дружини княгині Ольги та князя Святослава слід зазначити те, що неабияка частина найменувань реальних постатей твору пов'язана з продовженням родоводу династії правителів Києво-Руської держави Рюриковичів, які становлять перше та основне джерело поповнення групи реаліонімів твору. Окрім вже згаданих денотатів, використовувалися імена й інших князів/княгинь та воєвод Києво-Руської держави: *Оскольд (Оскольд Києвич), князь Гліб, Рюрик, князь Кий, Володимир, Маломир (Мал, Малко, Малко Любечанин, Малко-конюх, Ніскиня деревлянський), Ярополк, Сведельд, Мстиша Свенельдич, княгиня Ярка та Улада: Княгиня Ольга прийняла і другу сольбу. І цим ліпшим мужам деревським приготувала добре частування. Добрий же був князь Маломир — меча не жадав піднімати, а*

хотів усю землю кийську під себе підгорнути лестю та своєю таки ж гарною вродою [1, с. 340].

Політика Київської Русі велася не лише між правлячими колами всередині держави, а й значно поширювалася за її межі. Авторка, аби зобразити закордонні правлячі верхівки, застосовує, зокрема, такі найменування представників різних держав:

- царі Болгарії: *цар Симеон, цар Петро (Петро Симеонович), Михайл Симеонович, цар-христитель болгарської землі Борис-Михайл, Георгій Сурсубул;*

- угорські правителі: *князь Такшонь і його син Гейз, князівна Сфандра;*

- візантійські імператори/царівни: *імператор Роман Лакапін (Роман Лукавець), імператор Костянтин Багрянородний, цареградська царівна Марія, Єлена, Зоя;*

- німецькі королі: *Генріх Птахолов, Оттон;*

- печенізькі хани: *Рогдай і Сохан;*

- римський папа *Іоанн Тринадцятий.*

Дохристиянська доба Києво-Руської держави представлена у творі не лише з боку політичного, а й з боку культурного, так авторка вводить у текст імена відомих просвітників, мислителів-книжників люду слов'янського: *Горазд, Храбр, Климент Охридський, Іоанн Екзарх: Через те він, Степко, робитиме так, як те робили великі слов'янські навчителі — **Климент і Горазд, Храбр та Іоанн Екзарх**, котрі нощеденно тягли свого просвітницького плуга, зорювали велике поле і висаджували на ньому молоді сади* [1, с. 261].

Розгляд реаліонімів у контексті всього антропонімного простору роману засвідчив майстерність Р. Іванченко у вдалому поєднанні власних імен постатей, що існували реально та імен персонажів вигаданих, які зображені у тісній взаємодії з попередніми, допомагають дослідити та розкрити функційне навантаження їх іменувань (найбільш розкриті хронотопна та характеристична функції).

Власні імена групи реаліонімів у творі вказують на місце та час описуваних подій, тобто творять хронологічні межі твору й цим самим забезпечують хронотопну функцію досліджуваної групи денотатів. Тут засвідчена заслуга авторки не лише як письменниці, а й як історика-дослідника. Вона ретельно добирала та досліджувала історичну літературу з різних джерел, так про це вона пише у своїй передмові до роману: *І я знову читала — літописи, хроніки, життя, свідчення сучасників та дослідження різних авторів. Тонула в тих свідченнях і в тих складних подіях. Як же збагнути — хто вона, кийська княгиня **Ольга-Олена**...?* [1, с. 6].

Широко застосовується авторкою часткове розкриття семантики імен реальних постатей твору, за допомогою їх характеристики, що становить собою характеристичну функцію антропонімів. Найчастіше вона спрямована на показ певних особливостей героя твору, які стосуються його зовнішності чи характеру, можуть вказувати на його вік, становище у суспільстві, етнічну

належність або виражати ставлення інших персонажів до найменованого героя, наприклад: *Святослав* - *Світлочубий гарний хлопчина, з широко поставленими очима, волосся підрізане під круг, як у простолюдина. На нього тепер дивились вивчально...Святослав — прямий спадкоємець київського столу, майбутній провідця. Яким же він буде? Кажуть, отрок добре вже тримається в сідлі, уміє натягувати тятиву на свій дитячий лук. Справжній вой! Справжній князь росте. На нього надії усіх киян* [1, с. 346].

Досліджуючи реаліоніми з погляду на їх семантику характерно те, що Р. Іванченко використовує не лише імена, які походять з інших мов та мають певну етимологію, а й імена утворені від апелятивів. Неоднозначно застосовується авторкою у романі ім'я князя *Маломира*, засвідчене в тексті у таких варіаціях: *Мал, Малко, Малко Любечанин, Малко-конюх, Ніскиня деревлянський*, воно демонструє та розкриває семантику імені відповідно до вищезгаданих аспектів. Наприклад: *Маломир* – праслов'янське двоосновне особове ім'я складене з основ *Мало-* та *мир-* [3, с. 230]; *Малко-конюх* – ім'я утворене з вказівкою на рід заняття, тобто відапелятивний денотат. Останній варіант імені *Маломир* – *Ніскиня деревлянський* вводиться авторкою у текст твору як його можливе складене історично іменування, він, *Ніскиня* – це «останній паросток Києвичів і Ніскинів» [1, с. 385].

Зображення доби існування Києво-Руської держави до прийняття християнства на її теренах стало на шляху роздоріжжя двох вір – язичництва та християнства. Княгиня *Ольга* – центральна постать роману, наслідувала віру Христову, одним з її основних завдань як жінки-володарки держави, полягало у тому, аби стати прикладом для народу. Ім'я *Ольга* - зі скандинавської від *heila* означає «*свята*» [2, с. 170]. Пройшовши обряд хрещення у Константинополі, де її освятив патріарх Полієвкт княгиня обирає своїм хрестильним ім'ям – ім'я *Єлени*: *Яке ймення святе хочеш взяти? — раптом звернувся Полієвкт до Ольги.*

— *Єлени, яко і звали матір великого Костянтина...— Хотіла ще додати, що так уже її нарекли колись при хрещенні дитиною: Єлена вона, Олена...* [1, с. 406]. За словником Л. Скрипник, Н. Дзятківської новобране ймення *Єлени* запозичене з грецької мови, означає, можливо, «від *hele* – сонячне світло або від *Helene* – смолоскип» [2, с. 169]. У тексті роману найменування головної героїні твору фігурує в таких варіантах: *Ольга, Єлена, Олена* та подвійне ім'я *Ольга-Єлена*, провівши їх кількісні підрахунки (*Єлена* (*Олена*) – 5 разів, а *Ольга* – близько 210 разів) варто зазначити те, що навіть, пройшовши обряд хрещення, серед людей залишалась тенденція користуватися своїми язичницькими іменами.

Реаліоніми роману Р. Іванченко «Отрута для княгині. Княгиня Ольга» мають досить широку семантико-етимологічну розмаїтість, яка представлена у творі іменником яскравих реальних постатей як Київської Русі, так і постатей інших держав часів X ст. Зокрема, це власні імена князів, княгинь, воєвод, царів, імператорів, королів, просвітників, патріархів та ін., які становлять близько половини від загальної кількості антропонімікону роману.

Література

1. Іванченко Р. П. Отрута для княгині : роман. Київ : Спалах ЛТД, 1995. 464 с.
2. Скрипник Л. Г. Дзятківська Н. П. Власні імена людей : словник-довідник. За ред. В. М. Русанівського. Київ : Наук. думка, 2005. 334 с.
3. Чучка П. П. Слов'янські особові імена українців: історико-етимологічний словник. Ужгород: Ліра, 2011. 432 с.

Лавренова Ангеліна

студентка 4 курсу, філологічного фак-ту
Наук. кер.: канд. філол. наук, доц. Мацегора І.Л.

ЗМІСТОВІ ЗАМІНИ В АВТОРСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ ДРАМИ ЛЕСІ УКРАЇНКИ «БЛАКИТНА ТРОЯНДА»

Автопереклад є однією з найменш досліджених проблем перекладознавства. Це унікальне і рідкісне явище світової літератури. Проте в українській літературі у ролі авторів і водночас перекладачів власних творів виступили такі видатні майстри художнього слова, як Г. Квітка-Основ'яненко, П. Куліш, М. Вовчок, О. Федькович, І. Франко, О. Кобилянська, Л. Українка, О. Довженко. Автопереклади творів російською мовою Лесі Українки досі не розглядалися в сучасному перекладознавстві [1, с. 28].

Драму Лесі Українки «Блакитна троянда», яка була написана українською мовою (1896), перекладено російською мовою самою авторкою (1898). Цей переклад зроблено досить точно, в ньому є лише окремі незначні випадки авторської переробки тексту. Мова перекладу стилістично не відрізняється від мови оригіналу. Текст п'єси складний, багатий культурними алюзіями, персонажі цитують літературні твори кількома мовами, вживають іншомовні вирази. Це зберігається і в перекладі російською. Наприклад: *Се надто педантично для *femme moderne*... [Любов] (здержано, але суворо) М-г Острожин, се розмова серйозна, хоча теж *moderne*, коли хочете. (До інших, напружено всміхнувшись.) Справді, панове, розмова наша виходить *à la Ібсен* [2, с. 26]. *Любовь Александровна! Это слишком педантично для *fin de siècle*. [Любов] (сдержанно и строго) Monsieur Острожин, это разговор серьезный, хотя тоже в стиле *fin de siècle*, если хотите. (К другим, напряженно улыбаясь.) В самом деле, господа, наш разговор выходит во вкусе Ибсена* [3, с. 287].*

Персонажі «Блакитній троянді» поряд із французькими та німецькими фразами вживають у своєму мовленні російські вирази, які Леся Українка подає в лапках. У російському перекладі їх ужито без лапок, бачимо, що для авторки це насамперед мовне запозичення, а не стилістичне. (На відміну від цього, наприклад, вираз Ф. М. Достоевського «жалкие слова», який також ужито в драмі без перекладу, Леся Українка бере в лапки також і в російському тексті як цитату.) Наприклад: *[Любов] (сміється) [...] На доказ*

того, що ви помиляєтесь, я вам скажу, що “приложу все старання” і навіть сама в себе зайві білети куплю. Ну, що? Вдовольнилися? [2, с. 45] [Любовь] (смеется) [...] В доказательство того, что вы ошибаетесь, я вам скажу, что приложу все старания и даже у себя все лишние билеты куплю. Ну, что? Вы довольны? [3, с. 186]. [Любовь] Не знаю, чи й казати, сміятись будете, а ви, Сергію Петровичу,

в думці ще й “синім чулком” назовете [2, с. 56] [Любовь] Не знаю, говорить ли... смеяться станете! А вы, Сергей Петрович, мысленно, пожалуй, синим чулком назовете! [3, с. 278].

Тема української народної культури порушується в «Блакитній троянці» неодноразово, постійно звучать українські народні пісні, які присутні в побуті молоді інтелігенції і ведуть свій цікавий діалог із міською та європейською культурою. Описуючи декорації до української вистави, Леся Українка застерігає, що не слід прикрашати сучасний модний інтер'єр Гоцинської вишивкою. Можливо, вона хотіла уникнути небажаних асоціацій із традиційним українським театром кінця XIX ст., коли цензурою було дозволено грати п'єси лише з народного побуту. В російськомовному тексті цього зауваження немає. Наприклад: *Хата Гоцинської, салон. [...] Свічадо теж задрапіроване і прикрашене плющем; вишиваних клаптиків і серветочок зовсім нема* [2, с. 45]. *Гостиная Гоцинской. [...] Большое зеркало тоже задрапировано и украшено плюшем* [3, с. 320]. Сцена, де літератор Острожин, жартуючи з панночкою, говорить зневажливо про народні пісні та сам народ, загострена в російському перекладі, до виразу «українські пісні» вжито відповідно «хохлацкие песни» (при нейтральному «малороссийские, украинские песни»; слово «хохол» і в той час звучало зневажливо; за словником Даля, хохол – «украинец, малоросс», «грубый, неотесанный человек, но в то же время и добряк»). Далі в російськомовному тексті Острожин висловлює думку, що місцевий (український) народ є частиною російського, в оригіналі цього немає. Наприклад: *Перед здійсненням завіси чути pianissimo, гуртовий спів «Пливе човен, води повен», дедалі іде він crescendo. Завіса здійснюється, і в глибині сцени на річці показується човен з компанією співців. [Острожин] (до другої панночки) Добре ваші українські пісні додаються замість баркароли, ніяк я не сподівався! [2-га панночка] Чому не сподівались? [Острожин] Де ж, такий контраст: примітивний спів полудикого народу і – баркарола! [2-га панночка] М-г Острожин був ласкавий обізвати наш народ дикарями. [Острожин] Вибачайте, не дикарями, а полудикарями, се різниця, і не тільки ваш тутешній народ, а взагалі. Нашому народу бракує навіть початкової культури, дресировки* [2, с. 67]. *Перед поднятием занавеса слышно хоровое пение: «Пливе човен, води повен», которое усиливается crescendo. Когда подымается занавес, в глубине сцены, на реке, появляется лодка с компанией. [Острожин] (2-ой гостье) А ваши хохлацкие песни прекрасно подходят к водяному спорту, никак я этого не ожидал. [Гостья 2-ая] Почему же не ожидали? [Острожин] Да как же; такой контраст: примитивные мотивы полудикого народа и – спорт!*

[Гостья 2-а] М-еиr Острожин был так любезен, что обозвал наш народ дикарями. [Острожин] Извините, не дикарями, а полудикарями, это разница, и не только здешний народ, а вообще русский народ. Нашему народу не хватает самой первоначальной культуры – дрессировки! [3, с. 310].

Варіант російського перекладу демонструє копітку працю Лесі Українки над вдосконаленням свого твору та є унікальним явищем з точки зору дослідження авторських перекладі у художньому просторі національних літератур.

Література

1. Стріха М. Український художній переклад: між літературою і націєтворенням. Київ : Академвидав, 2006. 178 с.
2. Українка Леся. Блакитна троянда. Зібрання творів у 12 т. Київ : Наукова думка. 1975. Т.9 111с.
3. Українка Леся . Голубая роза. Зібрання творів у 12 т. Київ : Наукова думка. 1975. Т. 3. 376 с.

Лаврєнова Ангеліна

студентка 4 курсу, філологічного фак-ту
Наук. кер.: канд. філол. наук, доц. Мацегора І. Л.

КОРЕЛЯЦІЯ ПОНЯТЬ «АВТОР» / «ПЕРЕКЛАДАЧ» В АВТОПЕРЕКЛАДІ

Автопереклад є однією з найменш досліджених проблем перекладознавства. Це унікальне і рідкісне явище світової літератури.

Цікаве та по-своєму унікальне явище автоперекладу розглядали у своїх працях С. Влахов, С. Флорін, Р. Міньяр-Белоручев, А. Попович, В. Коптілов, П. Тороп, Н. Михайловська, С. Рейсер, В. Рагойша та ін. [цит. за: 1, с. 12]. Крім того, проблема автоперекладу була висвітлена в численних статтях Ч. Гусейнова, М. Гольберга, Г. Саямова, В. Карпухіної, А. Нестерова, О. Погинайко [цит. за: 1, с. 58]. Свій вагомий внесок у розв'язання цього питання зробили і західні вчені, зокрема Г. Томе, Д Лампінг, Є Гентес, Н Грайнер, В. Пьокль, К. Еліх, Г. Кніффка, Г. Зіберт-Отт [цит. за: 2, с. 97]

Як слушно зауважує у своїх нотатках двомовного прозаїка Ч. Гусейнов [1, с. 93], автопереклад, як явище глибоко індивідуальне і неповторне, не можна пояснити суто соціальними обставинами. У кожному конкретному випадку появу автоперекладу зумовлює біографія письменника, його індивідуальна доля, умови формування його як творчої особистості. Примітно, що першим у світі проблемою автоперекладу зацікавився визначний вітчизняний перекладознавець О. Фінкель. До цього рідкісного і виняткового явища він повертався неодноразово, а вперше порушив це питання у далекому 1928 році. . У статті «Г. Ф. Квітка – перекладач власних творів» він стверджував, що ігнорування цієї проблеми є неправомірним і що думка про те, що «жодної різниці поміж автором-перекладачем та перекладачем

звичайним взагалі нема» є спрощенням питання [4, с. 114]. О. Фінкель приходить до цікавих висновків:

1. Перекладач-автор переосмислює твір з огляду на інше читацьке культурне середовище, у результаті чого в автоперекладі з'являються певні зміни.

2. Автопереклад сам по собі не гарантує оптимальних результатів. Творче роздвоєння автора в деяких випадках призводить до покращення перекладу, в інших – до погіршення.

3. Дослідник вважає, що в авторському перекладі розмивається межа між перекладом і переробкою. Точніше, переробка стає невід'ємною частиною автоперекладу, що помітно відрізняє авторський переклад від звичайного [4, с. 115]. На нашу думку, такі твердження потребують певних уточнень.

Наприклад, твердження, буцімто автопереклад зовсім не забезпечує оптимальних результатів і зовсім не виправдовує, покладених на нього сподівань, на нашу думку, є цілком неправомірним. Автопереклад є таким самим перекладом, як і будь-який інший з єдиною поправкою, що перекладачем твору виступає сам автор, тому нам видається недоцільним применшувати його значення для загальної теорії перекладу і розглядати відокремлено від звичайного художнього перекладу. Безумовно, це не означає, що автоперекладу потрібно повсякчас надавати перевагу перед звичайними перекладами, але для того, щоб дати об'єктивну оцінку авторському перекладу потрібно, абстрагуючись від його авторського походження, з усією критичністю скрупульозністю підійти до визначення його переваг і можливих недоліків.

Очевидно, слід виходити з того, що відношення між оригіналом і перекладом у випадку автоперекладу видозмінюється, а іноді навіть стирається. З огляду на це, авторський переклад може розглядатися як власне переклад, або ж як новий оригінал. Для того, щоб визначити, чи насправді обидва твори не залежать один від одного, або ж навпаки перебувають в ще більшій взаємозалежності, застосовують два підходи: до першого належать теорії, які вбачають ієрархічний зв'язок між оригіналом і автоперекладом, до другого – ті, які вважають цей зв'язок абсолютно рівноцінним. Прибічники теорії ієрархічних відношень переконані, що автопереклад не може бути прирівняний до оригіналу і тому має розглядатися як підпорядкований, у випадку якщо він художньо перевершить оригінал – як головний. Теоретики, які схилиються до другої теорії, визначають автопереклад як новий оригінал і пропонують замість понять «оригінал» і «автопереклад» вживати термін «перша та друга редакції» [2, с. 66].

Сам автор-перекладач виявляє надмірну залежність від власного твору, що багато в чому зумовлює його творче роздвоєння. Прагнення чітко дотримуватися оригіналу нерідко призводить до максимального розгортання творчих сил автора-перекладача, а відтак і розбіжностей між оригіналом і

перекладом, що не в останню чергу виступають результатом складної взаємодії індивідуального стилю автора і автора-перекладача.

Література

1. Гусейнов Ч. О двуязычном художественном творчестве: история, теория, журнальной критики и литературоведения. Киев : Академия, 2002. 360 с.
2. Коптілов В. В. Першотвір і переклад. Дніпро : Брама, 1992. 216 с.
3. Некряч Т. Є. Через терни до зірок: переклад художніх творів: Вінниця : Прес-реліз, 2008. 200 с.
4. Финкель А. Об автопереводе: на материале авторских переводов Г.Ф. Квитки-Основьяненко. *Теория и критика перевода*. СПб. : Фолио, 1995. С. 104–125.

Луначевська Надія

студентка 4 курсу філологічного фак-ту
Наук. кер.: канд. філол. наук, доц. Горбач Н. В.

НАРАТИВНА СТРУКТУРА РОМАНУ Н. ГУМЕНЮК «ЯНГОЛ У СІРОМУ»

Рецепція художнього твору читачем значною мірою залежить від манери ведення оповіді та викладу матеріалу. У зв'язку з цим на сьогодні в літературознавстві існує значна кількість спроб окреслити ключові ознаки терміну «нарратив», після того, як його запропонував Ц. Тодоров. У зарубіжному літературознавстві цим займалися Р. Барт, Ж. Женетт, Дж. Прінс, В. Шмід, у вітчизняному – Л. Мацевко-Бекерська, М. Ткачук, Р. Гром'як, І. Папуша та ін. Але дослідники продовжують стикатися з проблемою характеристики нових оповідних форм, котрі виходять за окреслені раніше межі. Ці труднощі унеможливають остаточне формулювання дефініції нарративу.

У цьому дослідженні ми послуговуватимемось визначенням, що його дали автори «Літературознавчого словника-довідника», які під нарративом розуміють «об'єкт та акт повідомлення про справжні чи фіктивні події, здійснювані одним (кількома) наратором, адресоване одному (кільком) наратору», що «не обмежується лише оповіддю (від першої особи) та розповіддю (від третьої особи), композиційним складником, вимислом, процесом продукування значень і сенсів» [5, с. 476]. Як зазначає Т. Кушнірова, «значну роль у структурі нарративу відіграє і його об'єкт, персонаж, і його взаємозв'язок із внутрішньотекстовими нарративними інстанціями: наратором, наратором, реципієнтом, автором-деміургом, ознаки яких тісно переплітаються у сучасному тексті» [3, с. 130].

Сучасною літературою активно застосовується множинний наратор, передусім у творах новаторських, оригінальних за жанром або у творах зі складною сюжетно-композиційною організацією. Такий наратор може

налічувати два і більше суб'єктів оповіді, «різні голоси яких наділені особистісними рисами та сповідують власну ідеологію» [4, с. 61]. Він впливає на формування сюжетно-композиційної структури, жанрової віднесеності твору. Фрагментарність сюжету, часопростору, наявність різних (інколи навіть протилежних) ракурсів інтерпретації, які існують паралельно з авторським або заступають його, спонукають читача до всебічного сприйняття твору, вироблення власного ставлення до персонажів і подій. За умови реалізації у творі функції множинного наратора суб'єктивні точки зору на ситуацію поглиблюють його проблематику, ускладнюють психологічні характеристики персонажів, посилюють інтерпретаційну свободу читачького сприйняття.

В основі романі Надії Гуменюк «Янгол у сірому» лежить біблійна притча про братовбивство, яка актуалізується на матеріалі української історії I пол. XX ст. в життєвих долях двох братів – Авдія та Калісія. Кожна з п'яти новел твору розглядає окремі людські долі, які наприкінці авторка зводить до єдиного сюжетного вузла.

Для реалізації цієї сюжетної схеми Н. Гуменюк використала складну наративну стратегію: у першій новелі «Зимопис Авеля» оповідачем є Авдій Горнич, який за ціннісним орієнтирами найбільшою мірою наближений до автора; у новелі «Гніздо ящера» функцію оповіді виконує антипод Авдія – Калісій; наратором у новелі «Пам'ять води» стає вода, що надає притчевості авторській історії, об'єднуючи долі всіх персонажів роману. Біблійний наратив, що вплинув на поетику твору, розглядає образ криниці як місце зустрічі. Саме ця семантика дала письменниці підстави зробити воду у романі «Янгол у сірому» оповідачем: «Вони не знають один про одного, Авдій і Калісій. А я знаю. І знаю, що не випадково вони знов опинилися поруч. Бо нічого випадкового не буває. Я вже відчуваю, як десь там, угорі, наді мною, над криницею, тривожно тремтить повітря, як помалу закручується у вихор невидима повітряна стихія. Течія часу готується до другого кола» [2, с. 288].

Крім цього, новели «Зимопис Авеля» та «Гніздо ящера» мають адресатів нарації – Ліну Росич у першому творі і сина Калісія Жоржа – у другому. На думку Н. Горбач, у такий спосіб здійснюється групування персонажних пар відповідно до притчевої моделі, учасниками якої є жертви та вбивці, чий наративи протиставляються, оскільки Авдій та Ліна, хоч і в різний час і в різних обставинах, але все-таки стали жертвами Калісія та Жоржа. «Такий підхід до оповідної структури твору, потрібне протікання нарації, – наголошує дослідниця, – дало можливість Н. Гуменюк представити протилежні точки зору персонажів твору, кожен із яких є й оповідачем, доповнити їх із позиції всевідаючого оповідача – води – і залишити перспективу для читачького осмислення [1, с. 47].

Отже, використана Н. Гуменюк у романі «Янгол у сірому» наративна організація твору дала можливість представити протилежні точки зору персонажів роману, доповнити їх за допомогою усевідаючого оповідача –

води, уникнути авторського монологізму та надати перспективу для читацького осмислення.

Література

1. Горбач Н. Притчевість у координатах української історії (за романом «Янгол у сірому» Н. Гуменюк). *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*. 2016. № 2. С. 44–51.
2. Гуменюк Н. Янгол у сірому : роман. Тернопіль : Богдан, 2012. 296 с.
3. Кушнірова Т. Наратив як літературознавча категорія: генеза, ознаки, типологія. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер. : Філологія. 2019. № 39. Т. 1. С. 130–133.
4. Кушнірова Т. Тип «множинного» наратора в оповідній структурі художнього тексту. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія «Філологія». 2019. № 83. С. 59–63.
5. Літературознавчий словник-довідник ; за ред. Р. Гром'яка, Ю. Коваліва, В. Теремка. Київ : ВЦ «Академія», 2006. 752 с.

Мироненко Аліна

студентка 4 курсу філологічного фак-ту
Наук. кер.: канд. філол. наук, доц. Горбач Н. В.

ЖАНРОВА ПРИРОДА РОМАНУ Є. КОНОНЕНКО «ЖЕРТВА ЗАБУТОГО МАЙСТРА»

На сучасному етапі твори жанрової літератури сприймаються як явище, що стоїть на периферії літературного процесу. Більшість читачів таких творів прагнуть передусім «легкого читання». Джон Кавелті запропонував ставитися до белетристики як до «формульної літератури». Згідно з його твердженням, ці жанри (серед них дослідник називає пригодницькі, любовні романи, детективи) є «універсальними типами історій, спільними для різних культур та епох» [5, с. 37], які набувають свого історичного втілення в низці «формул» – великих видах фабули – властивих для певної культурної ситуації жанрових різновидах, за якими відносно жорстко закріплені характерні топоси, типи персонажів і конфліктів. Зазвичай, особливість текстів жанрової літератури полягає в усталеній сюжетній лінії, коли головний персонаж (або група людей) долають певні труднощі й доходять до омріяної мети.

Вочевидь, ставлення до жанрових текстів значно простіше, ніж до літератури «високої полиці», що викликає критичні оцінки. У багатьох дослідників думки з цього приводу розходяться, проте вже згаданий Дж. Кавелті стверджує, що «...тоді як “серйозна” література найчастіше певним чином стосується нашого відчуття обмежень реальності ... формульні історії втілюють моральні фантазії про світ, який більш захоплює, більш винагороджує і більш милосердний, ніж той, у якому ми живемо» [5, с. 38].

Як і інші жанри масової літератури, детектив на сучасному етапі розвитку представив не лише новий тип героя, але й сформував інші форми

взаємодії між читачем та автором, читачем та соціумом. «Якщо класичному детективу, – за словами Н. Горбач, – була властива настанова на логіку, детальне дослідження ситуацій і осіб, що потрапили в поле зору нишпорки, інтелектуальні розмірковування автора й читача над фактами упродовж твору, головний герой – професіонал чи аматор, але обов’язково ерудована й досвідчена людина, виключення пригодницьких і любовних елементів, то сучасний детектив посилив розважальні компоненти» [1, с. 69]. Результатом цього стала поява психологічного, історичного, шпійонського, політичного, готичного, філософського, фантастичного, конспірологічного, археологічного, латиноамериканського та інших жанрових модифікацій детективу.

У романі Євгенії Кононенко «Жертва забутого майстра» (2007) синхронізуються три часові виміри: події відбуваються у теперішньому (сюжетна лінія співробітниці агенції для іноземців Лесі Косовської і її клієнта француза Мішеля Арбріє, який цікавиться постаттю Іоанна Георга Пінзеля; зустріч нащадків Готліба та Адлера) та минулому (XX століття – історія єврея Велвла Готліба і Ріхарда Адлера, батька Мішеля, під час нацистської окупації України; XVIII ст. – часи життя скульптора Пінзеля). Розвиток подій у творі пов’язаний з пошуком артефакту, згаданого в сонеті XVIII ст.: «І труд в ім’я священної мети / З буденною зіллється метушнею. / Загинуть і скульптури, і ідеї. Загине дар. Лиш не загинеш ти. / Але у чреві страдницької жертви / Сховаються слова живі і мертві / І смерть, яка покличе до життя» [4, с. 142]. Але крім цього, Мішель, котрий виступає ніби двійником Пінзеля, шукає в Україні не лише манускрипт, але намагається віднайти себе, побачити власний образ у віддзеркаленні таємничого майстра.

Як і в попередніх творах Є. Кононенко – романах «Імітація», «Зрада» та повісті «Ностальгія» – тут також видозмінюються складники класичного детективу. Зокрема, спостерігається диспропорція суто сюжетної лінії злочину і його розкриття та, здавалося б, другорядних сюжетних ліній, у яких порушуються важливі історичні й суспільні проблеми. Розслідування в романі «Жертва забутого майстра» так само, як і у вище названих творах, веде аматор, що є ознакою авторської манери письменниці. Крім цього, романові властивий і традиційний для авторки схематизм в окресленні негативного, що допомагає їй уникати зайвого моралізаторства і дидактизму. Але на відміну від раніше написаних творів, детективний сюжет роману про Пінзеля не пов’язаний зі смертю персонажа й зав’язка детективної історії, яку розслідує наша сучасниця, співвідноситься з далеким минулим. Остання риса дає підстави вважати роман Є. Кононенко «Жертва забутого майстра» ретродетективом.

Інтрига твору, пов’язана з пошуком давнього рукопису, по сліду якого йдуть Леся та Мішель, має містичне забарвлення [див.: 3]. На думку Т. Бахтіарової, модель використаної Є. Кононенко інтриги можна вважати енігматичною [див.: 2, с. 12]. Для її реалізації письменниця використала прийоми утаємничення (несподіваний приїзд Мішеля до Києва і звернення за послугами до агенції «Таємне бажання») та лжеінтриги (Мішель Арбріє

виявився не тільки колекціонером і поціновувачем спадщини Пінзеля, а й відомим французьким скульптором, який шукав розгадку таємниці майстра).

Аналізованому роману притаманні свої образи-символи, чи не найяскравішим із-поміж яких є образ осені. Події у Львові та Бучачі, які відбуваються у двох часових вимірах – Друга світова війна та сучасність – обрамлює одна пора року. Леся Косовська зазначає: «Тієї осені ми шукали сліди загадкового Іоанна Георга Пінзеля у львівських прохідних дворах і на пошарпаних дерев'яних сходах» [4, с. 12]. Ця ж пора року присутня і в снах головної героїні, вік якої може сприйматися як рання осінь людського життя.

Досліджуваний роман Є. Кононенко «Жертва забутого майстра» по своєму представляє українському читачеві образ Іоанна Георга Пінзеля. Відкриття особи митця для співвітчизників відбулося лише наприкінці минулого століття, але його творчість відчутно демонструє риси як європейської, так і національної художності. У романі йдеться не тільки про факти життя митця, які авторка опрацювала досить скрупульозно, але й описуються мистецькі артефакти, думки і враження персонажів твору у зв'язку з їх переглядом. Екфрастичні епізоди твору розширюють уявлення читача про історію українського мистецтва та місце в ньому таємничого майстра XVIII ст.

Література

1. Горбач Н. Модифікація жанрової матриці в іронічному детективі Н. Доляк «Шикарне життя в Вупперталі». *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*. 2018. Вип. 1. С. 69–73.
2. Бахтіарова Т. Специфіка інтриги у детективних романах «Жертва забутого майстра» Є. Кононенко та «Код да Вінчі» Дена Брауна. *Молодий вчений*. 2019. № 4.2. С. 9–12.
3. Кицак Л. Містичне в жанровій структурі детективу (роман Євгенії Кононенко «Жертва забутого майстра»). *Питання літературознавства*. 2011. Вип. 82. С. 72–79.
4. Кононенко Є. Жертва забутого майстра. Київ : Грані-Т, 2007. 180 с.

Момот Владислав

студент 4 курсу філологічного фак-ту

Наук. кер.: канд. філол. наук, доц. Ніколаєнко В. М.

ЖАНРОВА СПЕЦИФІКА ДЕТЕКТИВУ А. КОКОТЮХИ «НАЗИВАЙ МЕНЕ МЕРІ»

Жанр детективу належить до виду літератури, який довгий час ігнорувався критиками і який сьогодні все частіше привертає увагу наукового світу. До таких дослідників належать Т. Бовсунівська, Н. Валуєва, Л. Кицак, В. Марценішко, С. Філоненко та ін.

«Детектив (англ. detective – агент розшуку; від лат. detectio – розкриття) – вид пригодницької літератури, в якій розкривається певна таємниця, пов'язана

зі злочином» [2, с. 188], – зазначається в літературознавчому словнику-довіднику. Детектив як жанр має чимало різновидів: американський «крутий», логічний, дедуктивний, побутово-таємничий, авантюрно-політичний, інтелектуальний, «чорний» французький та американський, кримінальний чи поліцейський, судово-процесуальний, адвокатський тощо. Варто наголосити, що навіть цього розмаїття жанрових різновидів детективу часом бракує митцям, що призводить до поєднання в тому чи тому тексті рис кількох жанрових різновидів, й цілком відповідає особливостям постмодерної поетики твору. Наприклад, романи Є. Кононенко «Жертва забутого майстра» (історико-містичний), В. Шкляра «Ключ» (історико-містичний), С. Лободи «Час Ліліт» (фантастико-містичний) тощо.

В українській детективістиці особливе місце належить романам Андрія Кокотюхи, творчість якого досліджували Я. Бригадир, О. Дрималовський, С. Філоненко та ін.

Метою нашої розвідки є з'ясування специфіки детективу в романі А. Кокотюхи «Називай мене Мері», цілісний аналіз котрого ще попереду.

Головним героєм твору А. Кокотюхи «Називай мене Мері» є колишній поліцейський, а нині приватний таксист Олег Кобзар, який опиняється поза законом й підозрюється в низці вбивств. Попри особистісну світоглядну кризу ветеран війни на Донбасі змушений знайти справжнього маніяка. Йому на допомогу приходить «слідча Віра Холод – єдина, хто вірить в непричетність Олега і готова навіть порушити правила, аби відновити справедливість» [1, с. 3]. Тож, згідно з вимогами класичного детективу твір починається вбивством, яке й запускає низку подій, у котрі втягнуто головного героя попри його волю. Злочин розкривається за допомогою логіки, а не збігу обставин. На це вказує вичерпність фактів, які герої використовують: пошук зв'язків між підозрюваними, аналіз крові з одягу дитини, неофіційні допити осіб, які фігурують у справі, пошук знайомих Мері тощо. Під час фінального діалогу головного героя і злочинця читач, як і годиться, дізнається повну історію злочину, його мотиви та шляхи реалізації.

Роман є прикладом «чорного» детективу з елементами поліцейського. Твір відзначається гостротою подій, стрімкістю сюжету, збільшенням кількості персонажів, у тому числі підозрюваних. Головним героєм у детективі-нуар виступає не персонаж, який розслідує злочин (детектив, слідчий), а підозрюваний або жертва. Серед характерних ознак цього жанру можна виділити наявність сексуальної лінії, яку можна охарактеризувати як «двокомпонентну» (по-перше, «кожна (жертва) незадовго до смерті мала статевий акт, і це не було згвалтування» [1, с. 195], й, по-друге, це одна з причин, що провокує маніяка на злочин: замітання слідів після зради); схильність персонажів до саморуйнування, жорсткий реалізм оповіді, велика кількість сленгу.

Злочинець не підпадає під канонічні риси антагоніста детектива.

Можна сказати, що він діє, керуючись, на його думку, позитивними намірами: хоче зберегти сім'ю, забравши новонароджену доньку в матері – своєї коханки Мері.

Ігор Пасічник – злочинець, домінантною рисою характеру якого є наполегливість, навіть затятість, у бажанні попри все досягнути свого, незважаючи на колег, друзів, дружину, їхні наміри й прагнення. Тож і Артем, якого втягнуто серійним убивцею в справу, також потрапляє в категорію тих, хто підлягає знищенню, «адже він діючий опер, складе рапорт» [1, с. 349]. Як з'ясовується у фіналі твору й головного героя також випадково не випадково залучено до реалізації «збереження» сім'ї Ігоря Пасічника: на нього покладено місію пошуку дитини («А дівчинку, повторюся, мусив знайти я (Кобзар – В. М.), що успішно й зроблено. Потім ти (Пасічник – В. М.) знаходиш спосіб офіційно в дочерити рідну дитину» [1, с. 348]) й заодно цапа-відбувайла. Тому доречною є паралель з твариною у клітці, якій тільки й наказують що робити. Через постійне переслідування поліцією та людей невідомого, що постійно направляє його, «...з мене (Кобзаря – В. М.) роблять загнаного звіра» [1, с. 349]. Тому всі жертви злочинця були зовсім не випадковими.

Дія роману відбувається в Києві після 2014 року. Про це свідчить повернення головного героя з війни на Донбасі, яка почалася саме в 2014-го: «Зараз Олег мимоволі зауважив: шукає собі виправдання. Тоді як на Донбасі, куди пішов добровольцем, сумління не мучило» [1, с. 20]. Донбас і Київ взаємопов'язані й не лише тим, що є частинами єдиного цілого – України. На Донбасі поліцейські, які стали правопорушниками, уникають в'язниці, а для донеччан столиця є прихистком від війни. До того ж регіон, точніше його артикуляція, виконує характерологічну функцію («У жінок із Донецька чоловічі характери» [1, с. 87]). І головне, автор порушує питання безпеки, наголошуючи, що це питання актуальне скрізь і завжди. Але усвідомлення небезпеки на війні робить людину обачнішою. Хоча така обачність мирній території не властива.

Отже, роман А. Кокотюхи «Називай мене Мері» є зразком «чорного» детективу з елементами поліцейського, сюжетна лінія якого розгортається на широкому соціальному тлі, яке має паралелі й зв'язки з мирним (Київ) і воєнним (Донбас) життям, в якому чимало небезпеки.

Література

1. Кокотюха А. Називай мене Мері : роман. Київ : Нора Друк, 2018. 352 с.
2. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. Київ : ВЦ «Академія», 2007. 752 с.

Назаренко Олег
студент 3 курсу філологічного фак-ту
Наук. кер.: канд. філол. наук, доц. Горбач Н. В.

«ПЕРСТЕНЬ ГАННИ БАРВІНОК» І. КОРСАКА ЯК ІСТОРИКО-БІОГРАФІЧНИЙ РОМАН

Івана Корсака по праву можна назвати «авторитетним майстром історичного жанру» [2, с. 5], оскільки в його доробку налічується близько трьох десятків романів та повістей на історичну тематику, присвячених персоналіям української культури, науки, політики. Роман «Перстень Ганни Барвінок» – один із таких творів, у центрі уваги якого – активні діячі українського національно-культурного руху. Твір, за зізнанням письменника, він присвятив своїй дружині Марії як співавтору всіх задумів і починань, найпершому пораднику [див.: 2, с. 4].

Історико-біографічна література – це «сукупність художньо-наукових творів, об'єднаних наявністю творів в них героя, котрий залишив помітний слід у суспільно-політичному, науковому, мистецькому, літературному житті» [1, с. 314]. Її поділяють на наукову біографію, науково-художню біографію, художню біографію, різновидом якої є історико-біографічний роман.

Роман І. Корсака є історико-біографічним. Письменник вибудував дві фабульні лінії за участю історичних дійових осіб, долі яких перетинались між собою: головної героїні – Г. Барвінок та її чоловіка – П. Куліша. Дотичними до них є дискретні лінії, які представлені другорядними персонажами (Марко Вовчок, В. Забіла, М. Костомаров, сестра головної героїні Надія, Т. Шевченко та ін.).

Персонажна система роману І. Корсака побудована за певною ієрархічною структурою: в основі лежить опис життя реальних історичних осіб, у який задля розширення діапазону сюжетних ліній введені вигадані особи. Автор відтворив образи тих осіб, якими був зачарований, «отією генерацією нашої інтелігенції, що ... не розгубила одержимості» [1, с. 14]. Крім приватного життя письменників, у романі він паралельно зображував ті суспільно-політичні події, яка зіграли вагому роль в житті Галичини та Наддніпрянщини.

Автор зосередив увагу на постаті Олександри Білозерської-Куліш, відомої під псевдонімом Ганна Барвінок. І. Корсак спростовує думку про те, що вона була лише дружиною геніального П. Куліша, його тінню. Він вміло розмежовує в образі головної героїні дві іпостасі – Олександри Куліш та Ганни Барвінок. Перша була вірною й терплячою дружиною, а друга – письменницею, яка оповідала про жіноче життя. Виклад від імені головної героїні дозволив проникнути в психологію жінки. Характерною рисою, яка підкреслює достовірні свідчення з життя письменниці, є введення в текст роману її особистої кореспонденції, спогадів її сучасників, чоловіка, сестри

Надії. Очевидно, що змальовуючи образ Г. Барвінок, автор у новому ракурсі висвітлював інтелектуально-емоційну напругу, яка переповнювала жінку, давав виразну характеристику письменниці: після того, як закінчувала переписувати чернетки чоловіка, вона одразу хапалася за власні записи, бо «відчувала вже свою душевну й освітню готовність» [4, с. 34]. І. Корсак не прагнув показати П. Куліша як ідеального сім'янина та громадського діяча. «Тільки себе він любить, єдиного, коханого та неповторного...» [4, с. 6], – говорить про нього один із персонажів. І. Корсак зобразив письменника, який напружено працював, але були такі хвилини, коли той себе не контролював. Так, передаючи обурення П. Куліша на критичні зауваги І. Франка, письменник порівняв його з вітряком: «Пантелеймон Куліш розчервонівся з усього того і, схопившись з-за столу, вже руками махав, як вітряк на вигоні, в якого не встигли мливно засипати» [4, с. 192]. Краще зрозуміти багатозначний характер П. Куліша допомагають авторські свідчення й численні листи, спогади його сучасників, за допомогою яких автор створює органічний, наближений до правдивого, портрет П. Куліша.

Головні герої О. Куліш і П. Куліш показані у взаєминах з іншими історичними персонажами. Родина Білозерських – брати й сестри головної героїні, її матір відтворено максимально правдиво. Активними учасниками листування з Г. Барвінок у романі виступають М. Лисенко, І. Пулюй, Ю. Романчук, І. Шраг й ін. Образ П. Куліша розкривається у листах із Д. Каменецьким, П. Глібовою та з іншими жінками, до яких він був прихильним. Спорадично трапляються відгуки, спогади М. Вовчок, Б. Грінченка, М. Драгоманова, С. Єфремова, М. Шаповала, що створюють панораму культурно-мистецького життя другої половини XIX століття.

Доволі органічними є в тексті авторський домисел і вимисел, які сприяли реалізації письменницького задуму (це стосується зображення ворожки, білої ворони, пророчих снів і видінь Ганни Барвінок та Пантелеймона Куліша).

Отже, І. Корсак у творі «Перстень Ганни Барвінок» уможливив повноцінні, переконливі образи головних та другорядних персонажів через показ їхнього психологічного світу, громадської, письменницької діяльності, особистого життя в різні періоди. За допомогою вкраплень цитат і листів у романі створюється панорама громадського й культурного життя суспільства та її активних учасників, що допомагало змодельовати характеристики історичних і вигаданих персонажів.

Література

1. Больбат С. Іван Корсак: «Така повноводна річка – українська література...». *Літературна Україна*. 2011. 17 лютого (№ 7). С. 14.
2. Гром'як Р., Ковалів Ю., Теремко В. Літературознавчий словник-довідник. Київ : ВЦ «Академія», 2007. 751 с.
3. Короненко С. Оповідання романіста. *Літературна Україна*. 2013. № 33. С. 5.

4. Корсак І. Перстень Ганни Барвінок : роман. Київ : Ярославів Вал, 2015. 248 с.

5. Мелешко В., Кононенко С. «Перстень Ганни Барвінок» Івана Корсака як художньо-біографічний роман. *Рідний край : науковий публіцистичний худ.-літ. альманах*. Полтава : Полтавський держ. пед. університет ім. В. Г. Короленка, 2017. Вип. 2. С. 96–100.

Овсяницька Ганна

студентка 1 курсу магістратури філологічного фак-ту
Наук. кер.: канд. філол. наук, доц. Курилова Ю. Р.

ВІРШ «ЄВА. АПОКРИФ» І. ТИМОЧКО: ЖАНРОВА МОДЕЛЬ, МІФОПОЕТИКА, АРХІТЕКТОНІКА

Візіонерство як особливість художнього сприйняття дійсності посідає особливе місце у літературних творах, що мають чіткий архетипний, міфологічний стрижень, в основі якого – універсальні уявлення про світобудову, які транслюються на культурному рівні із архаїки в сучасність. Поетичне візіонерство набуло особливого значення в українській літературі постмайданного періоду (після 2013 – 2014 років), коли акцент із карнавального, буденного, профанно-тілесного, навіяного постколоніальним минулим, змістився на духовне, вічне, ціннісне, передумовою чого є сама ідея національного відродження, яка відхиляє будь-який прояв кічу.

Досліджували художній феномен візіонерства В. Агєєва, Н. Горбач, О. Калашник, М. Кірячок, Д. Лиман, Л. Павленко, Н. Палахотнік.

І. Тимочко – письменниця тієї генерації молодих людей, які першими вийшли на Майдан, творчі особливості яких остаточно сформувалися у період Революції Гідності 2013 – 2014 років. Наукових розвідок, присвячених аналізу поетичної творчості І. Тимочко, на сьогодні немає.

Візіонерство в широкому сенсі визначається як здатність до розширеного, глибинного сприйняття реальності, що досягається шляхом синестезії, тобто способом загострення чутливості усіх органів сприйняття (зору, дотику, слуху, запаху тощо), їх роботи у єдності, що дає можливість зчитувати більші обсяги інформації, які надходять із навколишнього світу. І часто це чуттєве зчитування є помноженим на інтуїцію, позаяк візіонерство, за своєю природою, є суто ірраціональним, емотивним способом відчувати світ як цілісність. Такий досвід неможливий без перебування психіки індивіда на межі між усвідомленим і несвідомим. Зокрема, слід говорити, що переживання візіонера має суто екзистенційний характер, позаяк відзначається унікальністю рівно настільки, наскільки індивід у цей момент відчуває свою самотність, відстороненість від світу, але разом із тим – наповнення всесвітом як духовною субстанцією.

Наприклад, в одному з інтерв'ю поетеса розповіла про специфіку такого досвіду як переживання і як взаємодії зі світом: «Синестезія є в багатьох,

просто не всі усвідомлюють її як окремий інструмент для сприйняття дійсності. У мене типів синестезії, мабуть, кілька. Не буду заглиблюватися в термінологію, бо зустрічала різні класифікації, і деякі взагалі не зрозуміла. Я бачу колір і форму звуків, звучання різних інструментів розрізняю за відтінком і структурою, музичну композицію сприймаю у вигляді складного динамічного візерунка; у слів, промовлених наживо, є об'ємна форма. Запахи для мене мають не лише колір, а й температуру, щільність, текстуру. Я відчуваю їх шкірою, вони можуть налипати на неї, обплутувати. У світла теж є подібна властивість, наприклад, біле хочеться змити» [4]. І це все, своєю чергою, породжує передумови для візіонерства як екзистенційного та художнього досвіду. Тематику своїх творів у тій же розмові авторка окреслила так: «Що болить, про те й пишу. Не опираюсь на тему – на емоцію. Хапаюся за образ, метафору, нав'язливу думку і навколо неї вибудовую текст. Зараз мої вірші – це своєрідна фіксація внутрішніх процесів. Іноді це – замальовки моменту, іноді – спогади, сни. Багато черпаю з фольклору, зокрема, пісень і казок, і не лише на ідейно-тематичному рівні, а й на рівні форми. Старих віршів це не стосується, виокремити в них основні мотиви легко. Це міфологія, ностальгія за минулим, соціальна тематика, природні ритми та циклічність» [4].

Генетично такий досвід походить насамперед від містичного переживання і міфологічного мислення. Письменник-візіонер у більшості випадків має справу з архетипами – тими проявами колективного несвідомого, за К.-Г. Юнгом [5], які живуть у ньому самому і відповідно оживають у надрах психіки реципієнта таким способом, як того «вимагає» ситуація на певному історичному, онтологічному, аксіологічному, позитивістському етапах, у яких індивід у певний момент перебуває, що дає йому можливість в цілісності потрактувати, розшифрувати, розтлумачити твір, в залежності від власного досвіду, кругозору, асоціацій.

Художні твори із візіонерськими мотивами досить часто виявляються пророчими текстами, позаяк їхня особливість у тому, що автор заздалегідь програмує їх особливостями свого архетипного мислення на подальше герменевтичне прочитання.

Досить цікавою зі смислової та формальної точок зору є поезія І. Тимочко «Єва. Апокриф». Цей твір є авторською версією (або ж інтерпретацією) старозавітньої легенди про Дерево пізнання. У «Словнику літературознавчих термінів» зазначено, що апокрифи — велика група християнського епосу, пов'язана із сюжетами Святого Письма, життями святих, версіями першопочатку світу тощо. <...> Ортодоксальна церква не сприймала апокрифи, накладала на них заборону [1, с. 57].

До літературних творів, тематика і проблематика яких пов'язана із легендою про Адама і Єву, варто віднести насамперед «Втрачений рай» і «Повернений рай» Дж. Мільтона. Зокрема, ця поема є не просто авторською інтерпретацією «біблійного міфу про гріхопадіння», а новим авторським міфом [2, с. 82], власне, як і вірш І. Тимочко.

Твір в окремих своїх частинах містить структуру кумулятивної, чарівної казки, замовляння, календарно-обрядової пісні (зокрема, це стосується не стільки версифікації, скільки набору традиційних моделей для кожного із названих фольклорних жанрів). В окремих частинах знаходимо ремінісценції із Біблії. За жанровими характеристиками поезія цілком нагадує містерію: драматизація дійства, два світи, містифікація, біблійний сюжет.

Твір являє собою потік свідомості. Впадає в око, що на смисловому і формальному рівні відбувається інтенсифікація емоції: *«Іду на звук На голос води Так звучить серце твоє Хвилюється Вихлюпується Набираю в глечик Черевики Жмені Повні очі води Повні груди води Обертаюся рибою»* [3]. Наведений мотив є апеляцією до міфологічного мислення і міфологічного світовідчуження, про що свідчить образ води як астрологічний символ емоції і несвідомого. Почуття ліричної героїні виростають до такої межі, що обертаються у біль, із яким пов'язується духовна ініціація: риба у космосі християнських смислів є символом Христа – тобто, того, хто ціною свого болю (= смерті) дав людству вічне життя. Зокрема, у символіці Таро останній знак у зодіакальному колі, Риби, є відповідником старшому арканові «Місяць». Згадане небесне світило, як відомо, пов'язується із жіночим началом.

Єва постає в творі І. Тимочко антагоністкою, на відміну від героїні зі старозавітньої легенди, позаяк саме її ім'я перекладається як «та, що дає життя». Тобто, згадана героїня – це та, без якої не відбувся би порятунок людства. Можна припустити, що Єва у поезії І. Тимочко є іншим, земним втіленням Діви Марії. В останніх рядках маємо такі слова: *«Стоїть яблуна А на тій яблуні Три яблука Мідне з'їла сама – Стало видно у всі кінці світу Срібним поділилася з другом – Смертю смерть подолав Золоте віддала ворогові – Подавився»* [3]. Другом Єви у вірші, очевидно, мислиться Адам (ім'я якого перекладається як «людина»), який зокрема, у концепціях К.-Г. Юнга виступає земним втіленням Христа, а Христос – довершеним Адамом [6], що відбувся як істинна сутність, здобувши безсмертя. Досить цікавою у творі є інтерпретація ворога, якого авторка прямо не називає, але який асоціативно мислиться як цар цього світу, тобто диявол, на що вказує символіка золота (як прерогативи того, хто наділений земною владою).

Доволі строкатою у вірші є символіка яблука. Зокрема, можна назвати декілька значень: уособлення всесвіту, циклічності, неперервності, вічності, але насамперед – не пізнання, а саме знання, яке вже було у Єви цілісним і сформованим, на яке вона орієнтувалася, коли чинила як і треба було, по справедливості.

На формування цього знання вплинула доля, яка дала можливість Єві-рибі підслухати пророцтва трьох горлиць. Впадає в око, що на початку твору ці істоти, виступають речниками зла, адже їхні репліки більше схожі на замовляння, в основі якого – прокльон: *«Коли потьмяніє око вікна І згасне у грудях століття війна Він вклякне у полі –Чекатиме на Сонячне коло І там, де немає горя, згорить дотла Нудьга вимітає серце, немов мітла Услід за*

тілами – будуть нові тіла До попелу попів А хто почує та скаже Той по шию каменем стане Я чую та й думаю: «Лихо» Полетіли три горлиці Ні пуха ні пера К чорту Не сказали Почім ківш лиха» [3]. Але з іншого боку, їхні слова також можна тлумачити як апокаліптичні одкровення, або ж такі, що випробовують головну героїню на міцність і безстрашність, і, по суті – дають Єві вказівку, за якою вона зможе наблизитися до власної людської суті, нехай суперечливої – життєдайної і божественної, смертної і гріховної: «А хто почує та скаже Той в землю сиру Зерно і могили До скону віків Сіятиме» [3]. Як і в чарівних казках, героїня витримує випробовування. Зокрема, у сюжеті твору з'являється Кобиляча голова, яка допомагає Єві (такий герой у казках часто діє навзаєм): «Коли Стукотить-грюкотить – Кобиляча голова біжить – Дівко-дівко, дай мені вечеряти, – каже – На здоров'я! – Дівко, дівко, потанцюй зі мною! – Нумо! – Дівко, дівко, Влізь мені в праве вухо, А в ліве вилізь! – Як заглянула – Стоїть яблуня...» [3]. Але разом з тим згаданий персонаж-медіатор виконує також роль порталу, проходячи через який антагоністка стає на рівень вищою до свого життєвого призначення, і, зрештою, реалізує себе в ньому, про що говорять останні слова трьох горлиць (які, очевидно, уособлюють космічну, кармічну справедливість). Їхнє висловлення несе у собі віталістичний код, вкладений у ядро кордоц. ричної філософії, і взагалі властивий українській ментальності, інакше – смисл творчості і відродження: «Прилетіли три горлиці Сіли над водою: Сійся-родися, Сво Хай бачить Бог Що добре воно» [3]. Впадає в око, що ця фраза є органічно скомпонованим поєднанням слів із Книги Буття і слів із посівальної пісні, тобто таких, що віщують початок світу (початок усього) і нового року (початок циклу). Важливим є також і те, що вчинок Єви, за словами трьох голубів, має розцінюватися Богом аж ніяк не як переступ, і тим більше не як гріх, позаяк Єва вже мала волю і розум, аби визначити, що є зло, а що – добро. Інакше, героїня твору вчинила так, як їй підказувало серце, і, власне, через що їй і «стало видно у всі кінці світу» [3]. За версією авторки, суто архаїчна здатність жінки до передбачень, якраз і пов'язана зі здатністю слухати внутрішній голос.

Твір І. Тимочко «Єва. Апокриф» у своїй цілісності відбиває візіонерський досвід ліричної героїні, позаяк наратор – це і є сама Єва. З іншого боку, візіонеркою є і сама авторка вірша, позаяк її інтерпретація легенди ідейно близька ще й до такого жанру як одкровення, окрім жанру містерії. Візіонерами можна також назвати горлиць-пророчиць, які уособлюють космічні сили справедливості і, по суті, діляться з Євою знаннями (голуб – символ Святого Духа, три голуби – очевидно, символ Трійці). Боже втілення у творі може бути так само реалізоване через образ пташиної трійці: у першій частині вірша її характер близький до рис старозавітного жорстокого Ягве, а в другій – милостивого новозавітного Бога. Зокрема, на відміну від біблійної легенди, Єва І. Тимочко витримала випробування, тобто не злякалася заборон і прокльонів, а зробила так, як і було варто зробити, якщо йти за філософією серця.

Що ж до архітекtonіки твору, то перше, що впадає око – експерименти зі строфікою. Можемо спостерегти авторську тенденцію до розбиття суцільного тексту вірша, що, на перший погляд, написаний верлібром, на смислові уривки із найпростіших строф, таких як моновірш або дистих. Зокрема, структура окремих фрагментів твору нагадує структуру фольклорного барокового вірша і японської танки, але і тут ми можемо спостерегти модифікації, пов'язані із строфічним і ритмічним і римувальним експериментом. Зокрема, І. Тимочко часто звертається до тонічного вірша, який переходить у межах одного твору у вільний або силабо-тонічний.

Отже, вірш І. Тимочко «Єва. Апокриф» вирізняється візіонерськими мотивами, що походить із самої специфіки мислення й світосприйняття авторки. Для її способу письма є характерним міфологічне мислення, а також – синестетичне сприйняття довколишнього світу. Поезія І. Тимочко відзначається увагою до сакрального, метафізичного, що дозволяє авторці вибудувати виважену і структуровану картину всесвіту і такий же цікавий із архітекtonічної точки зору вірш.

Література

1. Гром'як Р. Літературознавчий словник-довідник. Київ, ВЦ «Академія», 2007. 751 с.
2. Зуєнко М. Міфопоетична парадигма творення світу в поемі «Втрачений рай» Дж. Мільтона. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2015. Вип. 17(1). С. 82–85. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2015_17%281%29__24 (дата звернення: 19.05.2022).
3. Тимочко І. Єва. Апокриф. *Паноптикум*. Telegram. Дата публікації: 27.05.2021. URL: <https://t.me/panopticonnn> (дата звернення: 20.04.2022).
4. Петях М. Іолана Тимочко: «Зараз мої вірші – це своєрідна фіксація внутрішніх процесів» : інтерв'ю. *Micm Online*. 2021. 18 червня. URL: <https://vgoru.org/post/iolana-timochko-zaraz-moyi-virshi-ce-svoyeridna-fiksaciya-vnutrishnih-procesiv> (дата звернення: 20.05.2022.)
5. Юнг К.-Г. Архетипи і колективне несвідоме: пер. Котюк К., ред. Фешовець О., 2-ге вид. Львів, Астролябія, 2018. 608 с.
6. Юнг К.-Г. Аїон: Нариси щодо символіки самості / пер. М. Котюк ; 2-ге вид. Львів : Астролябія, 2019. 432 с.

Орманжи Вікторія

аспірантка ЗНУ

Наук. кер.: канд. філол. наук, доц. Ніколаєнко В. М.

ТОПОС ПЕРЕХРЕСТЯ В РОМАНІ Є. КУЖАВСЬКОЇ «ЗЕРОВ. ПОХОВАЛЬНИ ПРОМОВЕЦЬ»

Символіка топосу перехрестя в українській культурі бере свій початок від народних вірувань. Існує повір'я, що «на перехресті чорти навкулачки б'ються», а тому, наприклад, вагітним жінкам радили уникати цього чи то сакрального, чи то проклятого місця. Замовляння, сказані на перехресті,

вважалися найсильнішими, тут же можна було зустріти нечисту силу. У художній літературі перехрестя набуває додаткових конотацій, уособлюючи вибір, невизначеність тощо.

Символіка дороги, а поряд із тим – перехрестя, досліджувалась фольклористами й літературознавцями, серед яких В. Гнатюк, Н. Кобилко, Д. Троцан, П. Чубинський та ін. Проте топос перехрестя, особливості його символіки лишаються мало дослідженими.

У біографічно-фантастичному романі Є. Кужавської «Зеров. Поховальний промовець» (2020) перехрестя – ключовий топос художнього світу, що уособлює карколомні повороти долі людини й правильний вибір, який веде не до життя, а до безсмертя. У творі йдеться про так званих Перехресників (і Перехресниць) – загадкових магічних істот, походження яких не розкривається. Вони виконують функції янголів-охоронців для визначних історичних і культурних діячів, однак не можуть вберегти своїх підопічних від усього, а найбільше – від їх власного вибору. Люди ж, яких захищають магічні істоти, не знають про своїх захисників і бачать у них звичайних знайомих. Зустріч із Перехресником обов'язково має відбутися на перехресті доріг, а до самої зустрічі жодна магічна істота не знає, кого захищатиме й вестиме через життєві перехрестя. При цьому художній світ роману сповнений прикмет і заборон: не можна прямо шкодити іншому Перехреснику або його підопічному, побачити чужу зустріч на Перехресті – надзвичайно погана прикмета тощо.

Основне місце дії в романі – Київ від часів громадянської війни 1917-1920 рр. до репресій 1930-х рр. Вулиці цього міста, архітектура, настрої мешканців змінюються разом із буремними подіями того періоду. Перехресниця Соля, приїхавши до столиці, ніяк не може знайти свого підопічного, а всі прикмети віщують їй біду: дівчина навіть стає свідком чужої зустрічі – професора Миколи Зерова та його захисника Марка. Згодом, уже не в Києві, а серед чистого степу вона все ж зустріне свого Перехресника – Тринадцятого, Миколу Хвильового – і з'ясує, що саме Зеров є для Тринадцятого найбільшою загрозою. Однак вдіяти Соля нічого не може, і тому її місія терпить фіаско.

Шукаючи свого Перехресника, Соля, як і сотні інших охоронців, проходять значну кількість перехресть. Серед них лише одне може стати «тим самим». І якщо Соля блукає безсистемно, покладаючись на інтуїцію й долю, то її суперник Марко викреслює пройдені маршрути та постійно змінює тактику. Однак зустріч завжди визначена заздалегідь, тому навіть добре продумана стратегія не відіграє тут жодної ролі.

Обставини зумовлені внутрішнім світом, характером і способом життя об'єкта захисту. Не дивно, що Марко зустрічає Миколу Зерова під час його вечірньої прогулянки Києвом, а Соля відшукує Тринадцятого в чистому степу, серед більшовистського загону. В обставинах зустрічі вгадуються характери митців, акценти їхньої творчості, тоді як сам топос перехрестя лишається

сталим. Зміна оточення жодним чином не відбивається на значенні зустрічі, не змінює роль Перехресників та їхніх підопічних.

Перехрестя в романі згадуються постійно: «Паньківська перехрестям єдналась з Микільсько-Ботанічною, яка простяглась до Тарасівської» [1, с. 24]. При цьому, на відміну від соборів, квартир, кімнат або театру, вони майже не описуються. Найчастіше вказуються назви вулиць або уточнюється тип простору (степ, село, Київ): «Київське сонце цілувало скельця окулярів, коли він звернув на Стрілецьку і рушив далі, туди, де її перетинала Рейтарська» [1, с. 23]. Такий прийом, по-перше, створює враження занурення, наче апелюючи для вже відомої реципієнтові інформації. По-друге, доленосність перехрестя зумовлена самою його символічністю, незалежно від вигляду або розташування, тож опис не додає нових відтінків у тлумачення символу. А от зустріч Солі з Миколою Хвильовим описана детально, адже саме ця історія стане аномалією: «Дорога вигнулася дугою, а потім різко перетнулася із таким само курним шляхом, узбіччя якого розкошували бур'яном... Курява стелилася за ними, однак чомусь не приховала від ока постать, у яку втупився здоровань» [1, с. 62].

Перехрестя у творі стає символом фатальної невідворотності, але час і місце зустрічі невідомі навіть магічним істотам. Прочитання цього топосу дихотомічне й поєднує в собі позитивні та негативні аспекти – йдеться про доленосні зустрічі, про непересічних людей, перед якими постає складний вибір. Соля, наприклад, заради блага свого Перехресника ладна отруїти, обманути, маніпулювати. Зрештою вона розуміє, що головне вберегти не життя, а душу: «Господар грає на гітарі, настрої – картинно-піднесений. Постріл. Хіба так можна потрапити у світло?» [1, с. 175].

З іншого боку, перехрестя – це щоразу новий, складніший вибір, і до чого він призведе, не знає ніхто. Правильні «повороти» мають призвести Перехресників до виконання вищого призначення. Це розуміє Солина Наставниця, і ця ж таємниця зрештою відкривається Маркові: «шлях відкривається ... тільки наприкінці. Перехресники – не захищають, швидше – приводять до кінцевої мети» [1, с. 175]. І от Соля змушена повернутися до самого початку – її Перехресник не віднайшов спокою.

У романі існує ще один споріднений із перехрестям образ – могильні хрести: «Може й справді, щось незбагненне, що в релігіях світу зветься «душа», могло тріпотіти тут серед хрестів?» [1, с. 12]. Саме з поховання героїв Крут починається роман, і тут же професор Зеров згадує про тривожний віщій сон – тінь майбутнього Сандармоху. Образ кладовища з'являтиметься в романі неодноразово, тож стає в один ряд із перехрестям – і хрестом, пов'язуючи смерть, вибір і долю в єдиний концепт.

Отже, топос перехрестя в романі Є. Кужавської «Зеров. Поховальний промовець» глибоко символічний, однак трактувати його можна подвійно. Це символ хитросплетіння людських доль, який має неоднозначну конотацію. З одного боку, йдеться про невідворотність подій, серед яких чимало випробувань. З іншого – людина на перехресті сама обирає свій шлях на

кожному із поворотів. Поєднання вільного вибору із приреченістю на нього властиве лише непересічним особистостям та тісно пов'язане із впливом конкретної людини на формування культури й суспільства загалом.

Література

1. Кужавська Є. Зеров. Поховальний промовець. Харків : Фоліо, 2020. 188 с.

Павлова Валерія

студентка 3 курсу філологічного фак-ту
Наук. кер.: канд. філол. наук, доц. Горбач Н. В.

ПОШУК САМОТОТОЖНОСТІ ЯК ЕКЗИСТЕНЦІЙНА ПРОБЛЕМА В РОМАНІ Г. ПАГУТЯК «МАГНАТ»

Проблема самототожності особи надзвичайно багатогранна і має глибоке науково-теоретичне коріння. Вона була започаткована в античності, розгорталася в Новий час, із новою силою актуалізувалася в середині ХХ ст. Посідає вона особливе місце і в контексті філософських дискусій сучасності.

Самототожність розглядається як почуття власної істинності, причетності до світу й інших людей, почуття стабільного володіння власним Я незалежно від його змін, здатність особистості до повноцінного вирішення завдань, що постають перед нею на кожному етапі розвитку [див.: 2, с. 54]. Самототожність зумовлює особливості самосприйняття та самоконтролю, ставлення до інших людей та поведінку особистості.

Одним із художніх прийомів репрезентації пошуку самототожності став феномен двійництва. Двійництво – це архетип культури, який є своєрідною мінімальною моделлю соціуму «один/інший». Якщо двійництво як поняття філософії і психології ввійшло в науковий дискурс, то двійництво як художня категорія тривалий час залишалося поза увагою літературознавців. Зокрема, двійництво в романі Г. Пагутяк «Магнат» (2014), яке відіграє важливу роль у художньому світі цього твору, ще потребує належного вивчення. Це й зумовлює актуальність нашого дослідження. Його метою є з'ясування ролі категорії двійництва як складника ідейно-естетичного самоусвідомлення особистості, особливостей втілення та ролі мотиву двійництва в романі Г. Пагутяк «Магнат».

Дослідники М. Бахтін, Т. Бовсунівська, Є. Мелетинський, І. Мурадханян, П. Рікер, Дж. Фрезер виділяли два типи двійництва – фізичне та психологічне.

Перше виникло в анімістичний період, коли душа людини вважалася її двійником. Корені фізичного двійництва простежуються як у так званих «близнюкових міфах», так і в давньому комплексі «деміург/трікстер». Фізичний двійник наділений не лише фізіологічною ідентичністю прототипу, але набуває й рис його вдачі, поведінки, засвоюючи манери, жести тощо.

Класичним прикладом фізичного двійництва є герої-близнюки, наділені відмінними характерами.

Новим поштовхом до розвитку двійництва стала криза класицистичного характеру, яка засвідчила психологічну складність людини. Романтична свідомість змінила погляд на людину, котра одночасно пов'язана з реальним світом і носить у собі образ світу ідеального. Це призводить до розщеплення психіки, до виникнення психологічного двійництва, якому властиве співіснування кількох образів у межах одного героя. Передумовами такого типу двійництва може бути психічна хвороба, ментальні розлади, метафізично-екзистенційні пошуки персонажа тощо.

Можна говорити про існування трьох типів пар двійників: двійники-антагоністи, карнавальні пари і близнюки. Найбільш поширеним типом є двійники-антагоністи, які вступають у жорстку конфронтацію один з іншим, що викликана відмінностями в соціальному становищі, світогляді, походженні тощо. Неантагоністичним типом двійництва є карнавальні пари двійників, відносини яких ґрунтуються на патронажі – один повеліває іншим. І якщо в антагоністичних парах має місце ідея знищення одного двійника іншим, то тут герої підтримують один одного і ніколи не помирають одночасно (зазвичай патронізований переживає патрона). Близнюковий тип двійництва ґрунтується лише на внутрішній подібності персонажів, які наділені зовнішньою відмінністю і перебувають у протиставленні з соціумом. Близнюки постають як модель спільної долі в її негативній оцінці. Підставою для двійництва може виступати спільне походження, зовнішність, ім'я тощо. Наявність двійника може символізувати смерть, сумління героя, його хворобу та подібні речі.

У межах цього дослідження під двійником ми маємо на увазі проєкцію свідомості або підсвідомості образу-прототипу, який функціонує як самостійний персонаж твору.

У романі Г. Пагутяк «Магнат» реалізується модель фізичного та психологічного двійництва, втілена в образах карнавальної пари двійників. Твір присвячений подіям початку XVII ст. й одному із представників роду Гербуртів – Яну Щасному – відомому політику, письменнику, дипломату, котрий підтримував опозицію у боротьбі проти короля. Але письменницю Ян Щасний цікавить не як суспільний діяч, а як людина неповторного внутрішнього світу, один із Гербуртів, котрий отримав у спадок місто Добромиль, організував друкарню у Боневичах. Час дії роману охоплює чотири місяці, від вислання Гербурта з королівського двору у своє родове гніздо в Добромиль й до смерті героя, підготовки траурної церемонії та похорону. Ян Щасний є патроном, а патронізованим у їхній двійниковій парі виступає волинський шляхтич Северин Никловський, якому через зовнішню подібність випало під час похорону магната зіграти роль його живої парсуни.

Северин на початку твору постає пасивним спостерігачем за життям, котрий не наважується змінювати власну долю, а відтак і не цікавиться питанням самоідентифікації. Проте Гербурту він став симпатичний своїм

потягом до знань, самовдосконалення, попри відсутність освіти, небажанням чинити зло. Далекий родич магната, готуючись до визначеної йому ролі парсуни, чотири місяці носить одяг небіжчика, прикраси, молиться замість нього. Поступово, поряд із духовно вищою особистістю, якою був Ян Щасний, відбувається внутрішнє зростання і його ритуального двійника: «волинський шляхтич перестав бути лише «тінню» ясновельможного, «парсуною» небіжчика, глиняною лялькою, а відчув себе повноцінною особистістю» [1, с. 8].

Смерть Яна Щасного Гербурта в романі Г. Пагутяк виконує ініціальну функцію, оскільки стає початком переродження його двійника, початком нового буття Северина Никловського: «Все скінчилось: для ясновельможного Гербурта і для його тіні. Я відчував полегкість і навіть радість від незнаного досі почуття свободи. Такого я не відчував, коли вирушив у далеку дорогу, яка урвалась в Добромилі» [3, с. 244]. Підтвердженням цьому є і містично-символічний фінал твору, коли двійники зустрічаються на межі реального та потойбічного світів. Опиняючись серед поважного товариства магната, Северин отримує не лише благословення свого покровителя, але й сам відчуває в собі нові сили: «Ніхто не повірить, але так воно й було. Коли ти стаєш тінню, то часом можеш собі більше дозволити, ніж її господар» [3, с. 249].

Отже, для художньої реалізації проблеми самототожності в романі «Магнат» Н. Гуменюк використовує потенціал мотиву двійництва. Її авторська міфологема двійництва, за словами Н. Чухонцевої, твориться в дусі концепції П. Рікера («Сам як інший») і містить «уламки близнюкових міфів, міф про Голема, традиційні бінарні опозиції та несподівані паралелі з історії світової культури» [4, с. 154]. Крім того, письменниці вдалося реалізувати тему двійництва у двох вимірах – через фізичне та психологічне «подвоєння» героїв, яке сприяє самоідентифікації Северина Никловського.

Література

1. Бокшань Г. Міфологічні мотиви й образи в романі Галини Пагутяк «Магнат». *Слов'янська фантастика : зб. наук. праць*. Київ : Освіта України, 2016. С. 19–27.
2. Іваненко Б. Я-ідентичність особистості: статичні й динамічні аспекти. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*. 2020. Вип. 7. С. 53–61
3. Пагутяк Г. Магнат : роман. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2014. 256 с.
4. Чухонцева Н. Міфологема двійництва у романі Галини Пагутяк «Магнат». *Наукові праці. Філологія. Літературознавство*. 2016. Вип. 264. Т. 276. С. 151–154.

ПОЕТИКА АНТИВОЄННОГО РОМАНУ У ТВОРІ Г. ВДОВИЧЕНКО «МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ПРОЦЕС»

Художня література завдяки потужним можливостям образного слова має значний потенціал розуміння феномену війни та пошуку шляхів її подолання, адже, на відміну від різних галузей наук, обмежених певними параметрами об'єктів вивчення, – історичними, психологічними, соціальними тощо, її дослідження відображають цілий комплекс важливих граней людського життя.

Як соціальне явище війна здавна хвилювала багатьох письменників. У ХХ столітті, на яке приходяться дві світові війни, що забрали мільйони життів, сформувався потужний масив творів, котрі налаштовують читача на заперечення, засудження війни за допомогою антитези війна / мир. Класикою світової літератури стали романи антивоєнного звучання «Пригоди бравого вояка Швейка» Я. Гашека, «Бляшаний барабан» Г. Грасса, «Прощавай, зброе!» Е. Гемінгвея, «На західному фронті без змін» Е. М. Ремарка тощо. Завдяки творчому переосмисленню традицій зарубіжної прози з'явилися твори подібної тематики й у вітчизняному письменстві: романи «Людина біжить над прірвою» І. Багряного, «Людина і зброя» О. Гончара, «Ост» У. Самчука, «Бо війна – війною» Р. Іваничука. Антивоєнними інтенціями сповнені і твори сучасних авторів: «Вільний світ» Т. Белімової, «Остарбайтерський вир» М. Іванченка, «Століття Якова» В. Лиса, «Війна і ми» С. Пантюка, «Війна очима солдата» В. Пеунова тощо. Цей перелік творів 2015 року продовжив роман Галини Вдовиченко «Маріупольський процес», який і є об'єктом нашої уваги. Твір досліджувався О. Коцаревим, Г. Улюрою, С. Філоненко, проте його антивоєнні інтенції до цього часу залишалися поза увагою дослідників, що й зумовлює наше звертання до заявленої теми.

Визначальною художньо-стильовою рисою, що вирізняє антивоєнні романи з-поміж інших жанрових різновидів, є їх антивоєнне звучання. З одного боку, таким творам властиві класичні ознаки романного жанру (широкі часові й просторові рамки, масштабність зображення явищ чи процесів, багатошарова будова, розгалужена система образів), а з іншого – гуманістичний пафос, націлений на осуд війни, викриття її руйнівного, антилюдського характеру. Як зазначив В. Лис у передмові до роману Г. Вдовиченко, твір вразив його не лише неординарним сюжетом, що вибудовується навколо захоплення в полон українського вояка на Донбасі, але й «зворушливою людяністю в зображенні подій, нібито добре відомих із ЗМІ й розповідей очевидців» [3, с. 7].

Хронотоп роману охоплює події літа 2014 року, які відбуваються поблизу Маріуполя. Головний герой – львів'янин Роман, котрий на початку

російсько-української війни потрапив у полон до сепаратистів – місцевих бойовиків, організованих громадянином Росії. Сестра одного з них, Ольга, обрала Романа для допомоги по господарству і той, за словами О. Коцарєва, «опинився в ролі раба, прикутого до ліжка посеред сільського двору, а його підневільною працею стало рятування підлоги хати від грибка» [2]. На думку Г. Улюри, подальший розвиток подій твору можна вписати в канонічний «сюжет про бранця», в якому туземка взаємно закохується у бранця та рятує його [див.: 4].

На прикладі взаємин Ольги та Романа письменниця переконує читача в тому, що порозуміння між людьми з різними поглядами на життя можливе тоді, коли вони знайдуть у собі сили відмовитися від стереотипів про «західняків» та «східняків». Дівчина допомагає головному героєві повернутися в розпорядження своєї частини, де на нього чекатимуть нові випробування. Тим часом територія, на якій жила Ольга та її родина, опиняється під юрисдикцією України. Під впливом коханого у свідомості Ольги відбуваються зрушення, що допомагають їй врешті зрозуміти свої почуття до власної країни. Підтвердженням думки про те, що не територія проживання чи соціальний статус людини визначають її патріотизм, є образ Вальки Самореклами – другорядної героїні, яка одною з перших стає на бік України. Руйнує стереотип «донбаського» населеного пункту і мала батьківщина Ольги: там звучить українська мова, хоч і зі своїми особливостями, а люди живуть життям, яке мало відрізняється від життя сільського мешканця в інших регіонах України.

На особливу увагу при розгляді роману заслуговує художня концепція війни: вона займає небагато місця в романі (потрапляння головного героя та його друзів у засідку, вибух «газельки», смерть Романового друга Валіка, допит полонених тощо), проте спонукає читача до роздумів про руйнівні наслідки війни для долі окремої людини і людства загалом. Образ відірваного від газельки колеса, яка продовжує самовільно котитися на тлі соняшникового поля, посаженого ще в мирний час, – чи не найпромовистіший символ неприродності війни в світі: «Гігантське колесо котилося дорогою, далі й далі вздовж поля молодого соняшника. Не могло зупинитися. Наче його гнав перед собою невидимий хлопчик. Чи те колесо привиділося?» [1, с. 47].

З огляду на воєнні події, які ведуться на території нашої країни з 2014 року, український романний дискурс дедалі більше поповнюється творами, присвяченими осмисленню феномену війни та її впливу на людину, засудженню війни як злочину проти людяності. Відчутні авторські інтенції заперечення війни дають достатньо підстав вважати роман Г. Вдовиченко «Маріупольський процес» твором антивоєнного звучання. Але, на жаль, розповідь про події на окупованому Донбасі сприймається нині як пролог до повномасштабної війни, розв'язаної Росією проти України. На жаль, доки існують війни, антивоєнний роман не вичерпає себе як жанр

Література

1. Вдовиченко Г. Маріупольський процес. Харків : Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2015. С. 9–288.
2. Коцарев О. Галина Вдовиченко «Маріупольський процес». URL: <https://krytyka.com/ua/reviews/mariupolskyu-protses> (дата звернення 25. 03. 2022).
3. Лис В. Людина і любов на війні, псевдо якої – АТО. Вдовиченко Г. *Маріупольський процес*. Харків : Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2015. С. 7–8.
4. Улюра Г. Донбаський полонений. URL: <http://litakcent.com/2015/10/16/donbaskyj-polonenyj/> (дата звернення 25.03.2022).

Поліщук Вікторія

студентка 2 курсу філологічного фак-ту

Наук. кер.: канд. філол. наук, доц. Ільченко І.І.

ІМЕНА В РОМАНІ ЮРІЯ АНДРУХОВИЧА «ТАЄМНИЦЯ»

Для сучасних мовознавців дослідження онімного простору художніх творів є завжди актуальним питанням. Серед вчених, що присвятили себе вивченню ономастикону літературних текстів, можна виокремити Ю. Карпенко, В. Суперанську, М. Торчинського, Е. Боєву, М. Мельник, І. Мельник, Т. Гриценко.

Не зважаючи на популярність даного напрямку серед науковців, праці багатьох сучасних митців довго залишаються не дослідженими у повному обсязі. До них можна віднести і творчість Юрія Андруховича, деякі романи якого вивчалися з точки зору вживання антропонімів і топонімів або були лише частково згадані у більш об'ємних працях (серед яких представлені монографії О. Карпенко «Проблеми когнітивної ономастики», Ю. Карпенко та М. Мельник «Літературна ономастика Ліни Костенко»; статті А. Вегеш «Літературно-художні антропоніми в романах Юрія Андруховича», Е. Боєва «Поетонімія у романі «Московіада» Юрія Андруховича», Л. Масенко «Мовна гра в літературній антропонімії роману Юрія Андруховича «Дванадцять обручів»).

Вивчення ономастичного матеріалу у контексті художнього твору допомагає краще зрозуміти стиль та особливості написання, характерні для кожного письменника, звернути увагу на образність, художній та стилістичний функціонал онімів окремого літературного доробку.

Юрій Андрухович, як і велика частина майстрів слова, приділяє особливу увагу власним назвам у кожному зі своїх творів. І якщо антропоніми, у переважній більшості, несуть у собі функцію доповнення та підтвердження реальності та абсолютної (або не зовсім) правдивості, то топоніми наділені більш художнім і образним значенням.

Роман «Таємниця» Юрія Андруховича насичений іншомовними власними назвами, оскільки написаний він був на основі інтерв'ю з німецьким

журналістом під час кількарічного перебування автора у Німеччині, і описує події з життя письменника, пов'язані з іншими країнами.

У «Таємниці» переважно вживаються германські та слов'янські топоніми (назви німецьких міст і топографічних об'єктів: Берлін, Нюрнберг, Швандорф, Гайдельберг, Пренц-лауер Берг, Штуттгартер Пляц, Кеттенгасе; назви міст та топографічних об'єктів Чехії та України : Вроцлав, Гайсин, Прага, Львів, Чоп, Моджана, Богодухів, Станіслав, Київ, Гаркуша).

Деякі з них використовуються для деталізації оповіді, як, наприклад, назви вулиць та міст у біографії персонажів, а деякі наповнені особливим значенням та є асоціаціями з певними спогадами автора. Наприклад, місто Богодухів, що на Слобідській Україні є звичайним містом, де народився вуйко Євген – чоловік тітки Андруховича («Він походив із Богодухова на Слобідській Україні і військовий вишкіл здобув у царській армії»). Просто місто, нічого незвичайного або особливого, на відміну від Праги – міста, на якому базується сюжет першого розділу. Згадуючи Чехію (Чехо-Словаччину) письменник найчастіше описує події, що відбувались саме у Празі і одразу характеризує місто як місце, де йому було дійсно добре («Можна сказати, що Захід купив мене з тельбухами саме того літа. Для нас це був Захід – Прага.»). З першої ж згадки про це місце читач звертає увагу на щирість спогадів і емоцій ще зовсім юного Андруховича про столицю Чехії та період проживання у ній і сам починає асоціювати Чехію з чимось світлим і рідним. Багато уваги твору також приділено СРСР, який Юрій Андрухович з перших сторінок роману показує в негативному та іронічному світлі, зневажливо називаючи його «Совком». Прага і Союз у «Таємниці» є яскраво вираженими образами-антонімами, як свобода і рабство.

Загалом, у «Таємниці» не надто багато топонімів-образів, оскільки цією функцією автор наділив антропоніми, які передають особисті спогади, почуття і характери Юрія Андруховича та інших персонажів. Географічні назви ж висвітлюють реальність описаних у романі подій. Ці оніми просто ідентифікують місцевість і, але деякі з них відіграють важливу роль у сюжетній лінії, оскільки разом із спогадами вони вибудовують і часовий простір сюжету – починаючи Прагою, згадуючи Львів і Івано-Франківськ, який у тексті автор кличе Фраником («Ми мешкали на вулиці Гаркуші, це поблизу залізничного вокзалу, увесь транспорт, що сунув через місто, пер завжди тією вулицею, бо ніяких об'їзних доріг тоді ще у Франику не було.»), ми просуваємося до подій у Берліні, ніби проживаючи разом з героєм усі радощі і негаразди.

Отже, попри невелику кількість топонімів у романі Юрія Андруховича «Таємниця», слід відзначити, що вони бездоганно впливають на цілісність та характер сюжету. Наповненість тексту роману власними назвами дає нам змогу зрозуміти неповторність творчості Юрія Андруховича і його особистості у якості письменника.

Література

1. Андрухович Ю. Таємниця. Харків : Фоліо, 2008. 478 с.

2. Карпенко Ю. О., Мельник М. Р. Літературна ономастика Ліни Костенко [монографія]. Одеса : Астропринт, 2004. 216 с.

3. Мацько Л. І. Стилїстика української мови / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько. Київ : Вища шк., 2003. 462 с.

Пушкарський Владислав

Студент 4 курсу філологічного фак-туту

Наук. кер.: д-р філол. наук, проф. Павленко І. Я.

ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ ДРАМАТИЧНОГО ТВОРУ ДЛЯ ДІТЕЙ ІЗ ПОЛЬСЬКОЇ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ (НА ПРИКЛАДІ ТВОРУ АНТОНІНИ СХЕЙБАЛЬ «ІСТОРІЯ ПРО ДВА КОРОЛІВСТВА»)

«Історія про два королівства» - це п'єса для дітей, написана у 2007 році Антоніною Схейбаль [1], польською авторкою родом з Малопольського воєводства. Сама авторка називає свою п'єсу «Байкою для дітей».

Актуальність пропонованої розвідки зумовлена входженням України у культурний простір Європи, зокрема шляхом перекладу текстів сучасної європейської драматургії, та відсутністю робіт, у яких системно розглядалося б питання специфіки перекладу драматичного тексту для дітей.

Новизна пропонованої розвідки полягає у зверненні до практики власного перекладу відносно нового драматичного твору для дітей, який ще жодного разу українською не перекладався.

Мета – проаналізувати складнощі перекладу п'єси для дітей та шляхи їх подолання.

Незважаючи на величезну популярність і фактичну домінацію цифрових видів розваг, мистецтво театру все ще має великий попит серед людей. У вітчизняній аудиторії успіхом користуються не тільки українські або класичні іноземні твори, але й вистави сучасних зарубіжних авторів, зокрема родом з Польщі. Звичайно, для того, щоб поставити зарубіжні твори на українській сцені їх потрібно спершу перекласти з мови оригіналу на українську. При перекладі потрібно дотримуватися певних норм і правил на фонетичному(використання легких для вимови та зрозумілих на слух слів, обмеження можливих помилкових фонетичних асоціацій), лексичному (збереження стилю та емоційного забарвлення) та синтаксичному (збереження інтонаційно-ритмічної організації мовлення) рівнях [2]. При цьому перекладач має орієнтуватися у національній культурі, до якої належить твір і чітко усвідомлювати, на яку аудиторію він розрахований. Перекладаючи будь-який художній твір для дітей, потрібно «враховувати особливості сприймання художнього твору неповнолітнім читачем, вихованим у іншому культурно-лінгвальному середовищі» [3, с. 11].

З лексичної точки зору «Історія про два королівства» досить легко сприймається українською дитиною, тому в такому випадку потреби в культурній адаптації при перекладі немає, доказом чого можуть бути імена

діючих осіб, які в цьому творі можна фактично перекладати буквально, бо кожне ім'я несе в собі семантику води (królewna Balia – Балія; królowa Kropła II - королева Крапля) або вогню (królewna Lawa – принцеса Лава; król Ognisty I - Король Вогнистий I; królowa Iskra II - Королева Іскра II), проте ім'я водного короля «Kropłomierz IV»(укр. «Піпетка») було вирішено перекласти як «Водостік IV» щоб не надавати зневажливого значення, яке могло бути присутнім при буквальному перекладі, але при цьому зберегти «водну» семантику.

Також на лексичному рівні особливу увагу під час перекладу варто приділити пейоративної лексики: «Я цьому *нездарі* допомагати не збираюся! - Ja z tym *fajtlapa* też nie mam zamiaru się zadawać» (fajtlapa - *pejor. osoba niezdarza.*) Важливо, щоб пейоративна лексика не переходила при перекладі в ненормативну, але зберігала іронічне\осудливе\презирливе значення.

Досить складне явище – переклад фразеологізмів, оскільки потрібно обирати усталений вираз близький оригіналові за змістом, але в різних мовах цей зміст передається по різному (**Я так більше не можу - очі потім заливаються! - Już nie wytrzymam, chyba wyjdę ze skóry!**(*досл. переклад Я більше не витримаю, точно зі шкіри вийду*))

Варто також додати, що потенційно чи не найбільшою проблемою для перекладача може бути відсутність двостороннього зв'язку з автором твору. Особисто для мене - відсутність її підказок або коментарів значно б ускладнили або сповільнили переклад. Як приклад, авторка «Двох Королівств» допомогла мені з вибором доречного українського відповідника до пейоративу «fajtlapa», про який було сказано раніше.

Отже, можна сказати, що при перекладі драматичних творів для дітей, потрібно чітко притримуватися правил перекладу на фонетичному, синтаксичному та лексичному рівнях, враховуючи необхідність адаптувати твір в культурно-лінгвістичному аспекті згідно із світосприйняттям дітей, які виросли в іншому мовному середовищі.

Література

1. Антоніна Схейбаль; текст п'єси «Історія про два королівства»\Antosia Schejbal «Bajka o dwóch królestwach» URL: <http://www.teatramatorski.pl/dm>
2. Любченко О. До постановки проблеми перекладу драматичних творів. URL https://www.researchgate.net/publication/341110569_Do_postanovki_problemi_perekladu_dramaticnih_tvoriv , Херсон 2010
3. Фоміна Л.В. Методичні рекомендації з дисципліни «Особливості перекладу художніх творів» для студентів заочно-дистанційної освіти спеціальності «Переклад». Упоряд.: Л.В. Фоміна Дніпро: Державний ВНЗ «Національний гірничий університет», 2015. 164 с.

ПРОБЛЕМА ЗАНЕПАДУ ОСОБИСТОЇ І РОДИННОЇ МОРАЛІ В ПОВІСТІ М. МАТІОС «АРМАГЕДОН УЖЕ ВІДБУВСЯ»

Проблема занепаду моралі завжди була актуальною в мистецтві й літературі зокрема. Адже сторіччя змінюються, з'являються нові технології, але люди, які живуть не по совісті, залишаються завжди. Саме цьому присвячена повість М. Матіос «Армагедон уже відбувся», у якій письменниця наголошує: «...люди у світовому гармидері й гаморі слово таке – "душа" – забули. Люди рахують гроші – і не рахують свої дні» [3, с. 77].

У центрі повісті – сім'я Олексюків: батько Іван, його сини Петро, Орест і Сильвестр, а також дочка Світланка, – змальовуючи яку, письменниця наголошує, що сьогодні ми таких олексюків зустрічаємо щодня.

Про проблему деградації особистості говорить і сама назва твору, в центрі якої знаходиться концепт старозавітного Армагедону, тобто пророкованого Біблією місця Судного дня і Страшного Суда над усіма грішниками. Проте, як зазначають Л. Баранська і М. Стечик, «...Страшний Суд, передовсім вершиться в людській душі, якщо вона ще здатна відчувати, переживати й розуміти міру заподіяного нею (вільно чи невольно) Зла» [2, с. 60]. Звідси й маємо мотив спокутування гріха, що пронизує увесь твір.

Свій гріх Іван Олексюк скоїв ще в молодості, коли був одним із тих, хто щупаками витягував земляків із криївок. Символічно, що після смерті Івана його сини точно такими щупаками нишпорили по двору, шукаючи батьківські гроші. Твір починається саме цим епізодом, в якому читача вражає байдужість дітей до смерті батька, повне ігнорування поховальних традицій, оскільки письменниця акцентує увагу на неприкритому дзеркалі, навпроти якого й лежить покійник. Не пускають сини й інших людей попрощатися з небіжчиком, тому він лежить самотній, без свічки, непотрібний своїм синам по смерті, як і при житті. Отже, можна говорити про те, що діти Івана Олексюка – його покарання, що він сам і визнає у своєму заповіті: «На моїх руках є людська кров і за то я певно покараний такими безсердечними дітьми» [3, с. 107].

У творі є ще один біблійний мотив, на якому авторка постійно акцентує увагу, порівнюючи життя головного героя з Вавилонською вежею. За словами дослідників, Іван цю вежу «...уявляв як неминучу розплату, що рано чи пізно наздожене його» [2, с. 61]. Страх спокутування гріхів після смерті переслідує героя навіть у сні, коли він блукає по річці в каламутній воді, яка згодом стає чистішою, і бачить безліч дверей, що були закриті для нього. Річка є символом життя головного персонажа, а двері й слова Бога – нагадування про те, що його будуть судити після смерті. Цей сон – візуалізація страху Олексюка, оскільки він постійно думав про спокуту, а сон, як ми знаємо, – це складний

психічний процес, що формується на основі різних чинників, серед яких і наші страхи. І хоч він, за словами Л. Баранської, «узяв на себе місію відпускати і затримувати гріхи собі самому» [1, с. 10], невинно вбиті Іваном люди, чийх імен він навіть не знав, «... із того світу нагадують про гріхи» [3, с. 103].

Символічного звучання в творі набувають кілька деталей, що нагадують Іванові про вчинення гріха. По-перше, це червона гадючка – цівка крові, яка пролилася на чобіт Івана, коли він проткнув щупаком стіну і людей, котрі там переховувалися. По-друге, це такого ж червоного кривавого кольору половинка гудзика, яку Іван беріг усі ці роки як нагадування про гріховне минуле. Півгудзика також можуть символізувати життя головного героя, що поділилося навпіл після вбивства. А той момент, коли Іван Олексюк ховає гудзика у себе посеред городу, може означати, що він нарешті відпускає своє минуле.

Зміни у сприйнятті персонажем свого гріха певною мірою викликані листом його дочки Світланки, котра є позитивною героїнею твору. Вона, соромлячись своєї сім'ї, вчинків братів, що «вибивали» гроші з людей, тікає до Греції. Але продовжує любити батька, якому висилає гроші, піклується про нього і його здоров'я, тобто робить усе те, що мають робити діти в нормальних сім'ях. Брати ж, знаходячись поруч, чекають, поки батько помре, щоб забрати його спадок. Здавалося б, однакове виховання, однакові умови дорослішання без любові, але таке різне ставлення до батька. Саме ставлення доньки зворушує серце Івана, а її слова допомагають відпустити минуле і спокутувати свій гріх ще за життя. Доньчиного листа батько носив біля серця замість хрестика і читав щоранку як молитву. Тому лист теж є символом, але символом позитивних змін у душі Івана Олексюка.

Фінал твору також символічний. По-перше, брати, котрі так жадали батькових грошей, знайшли у дворі лише поховану половинку гудзика як нагадування про минуле їхнього батька. По-друге, за заповітом Івана сини залишилися без грошей, оскільки батько розділив спадок між донькою та сільською громадою, яка мала звести школу: «На Івановій совісті так багато несправедливого, що пора би віддати борги. Бодай тій дитині, котра заслужила. Вона, Світланка, певно, не дарма писала, що ніхто нікому нічого не винен, крім совісті. А воно таки так... Як не мав тато совісті, то за совість грішми розплатиться, хоч гроші совість не замінять» [3, с. 107].

Отже, М. Матіос прямо не засуджує Івана Олексюка, наголошуючи, що в нього була молодість без вибору, коли багатьом таким олексюкам під страхом смерті видали щупаки як знаряддя братовбивства. Суд же над головним персонажем повісті чиниться його власними синами, які байдуже ставляться до покійника, бо «смерть не могла змагатися з грішми» [3, с. 66].

Література

1. Баранська Л. Вербалізація концепту *гріх* у малій прозі Марії Матіос. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*. 2015. № 2015. С. 5–14.

2. Баранська Л., Стечик М. Сакральні концепти «Армагедон» і «Вавилон» у повісті Марії Матіос «Армагедон уже відбувся...». *Молодь і ринок*. 2014. № 4. С. 58–62.

3. Матіос М. Армагедон уже відбувся. Львів : ЛА «Піраміда», 2011. 112 с.

Скирдов Денис

Студент 2 курсу філологічного фак-ту

Наук. кер.: канд. філол. наук, доц. Хейлік Т.О.

НОВІТНІ СЛОВА З СТРУКТУРНИМ ЕЛЕМЕНТОМ -ІНГ У СУЧАСНІЙ РОСІЙСЬКІЙ МОВІ

На російську мовну картину світу останніх трьох десятиліть стійкий вплив має глобалізація з американською культурною експансією, англо-американські мовні уявлення. Результатом цього впливу є англійськомовні запозичення на різних структурних рівнях: це можуть бути досить поширені в усному мовленні російських шоуменів англійські інтонеми; вживання латиниці, її мікс із кирилицею та утворення графічних неолексем, слів-кентаврів; емотиконки (наприклад, значок :-)) на позначення радощів), запозиченню яких сприяло інтенсивне інтернет-спілкування з його тенденцією до компресії, економії мовних ресурсів. Однак найбільше запозичень – на рівні слів та словосполучень, тобто так званих англіцизмів. Лінгвісти дефінують англіцизм як слово / словосполучення, перенесене у російську мову з англійської або через неї; слово, що пройшло певну трансформацію або залишилося у своєму оригінальному вигляді.

Досить активно в російську лексичну систему проникають англіцизми з структурним елементом – **інг**. Деякі науковці вважають новітні слова з «інговим закінченням» символом американської мовної експансії. Вони складають декілька тематичних груп, а саме:

спортивного призначення: *айс-дайвінг* – «дайвінг під льодом», *айсбординг*, *байкинг*, *блобинг*, *боулінг*, *рестлінг*, *кайтинг* – «вид спорту, основою якого є рух під дією сили тяги, що розвивається утримуваним та керованим спортсменом повітряним змієм», *бейсджампінг* – «екстремальний вид спорту, в якому використовується спеціальний парашут для стрибків із фіксованих об'єктів»;

інтернет-використання: *алертинг*, *вирмейкинг* – «створення комп'ютерних вірусів», *гуглінг*, *відеоблогінг*, *роумінг*, *кодинг*;

бізнес-напрям: *андеррайтинг*, *аутсорсинг*, *брендинг*, *мерчандайзинг* – «діяльність у межах маркетингу, спрямована на прискорення просування товару», *крипторейдинг*, *банкинг*, *трейдинг*;

лексику, пов'язану з психологічним станом, «внутрішньою людиною»: *буллінг*, *даунишифтинг* – «соціально-психологічне явище, у якому людина цурається ідеалів, що нав'язуються суспільством споживання, місця, займаного у соціальній ієрархії, на користь більш спокійного життя заради

себе»; **лінгвістичні** терміни: *блендинг* - «засіб словотворення на межі з аббревіацією» тощо.

На наш погляд, цікавим явищем є утворення псевдоангліцизмів, тобто російських дериватів, які наслідують англійську словотворчу модель. Структурний компонент **-інг** пройшов шлях морфемізації та як суфікс поповнив російський морфемарій запозичених морфем. За його допомогою створено такі okazіоналізми, як жартівливе *шашлыкинг* («відпочинок на природі з шашликами»); *жабогадюкинг* («конфліктна ситуація, в якій однаково противні або неприємні обидві конфліктуючі сторони») [1]. Утверджуючись як самостійна морфема, суфікс **-інг** бере участь у створенні вже узуальних слів: *зацепинг* – «проїзд зовні транспортних засобів (поїздів, трамваїв, автобусів, тролейбусів, автомобілів тощо), екстремальне та небезпечне захоплення молоді».

Суто російським явищем є утворення відонімних назв мітингів у підтримку опозиційних політичних діячів, де лексема *митинг* («збори великої групи людей на відкритому повітрі, як правило, з метою висування політичних чи економічних вимог») є гіперонімом, а відонімні іменники – гіпонімами: *навальнинг* – «мітинг прихильників Олексія Навального»; *грудининг* – «мітинг прихильників Павла Грудинина» («сегодняшний московский грудининг»); *фургалинг* – «мітинг-підтримка колишнього губернатора Хабаровського краю С.І. Фургала» («Кого свезли на "Фургалинг" со всех городов России? Как они выглядят и о чём говорят?»). Усі гіпоніми стилістично забарвлені, відносяться до політичного жаргону, в тому числі і *путинг* – «полит. жарг. митинг в поддержку В.В. Путина». «Он соберет на Поклонной горе антимитинг, так называемый путинг» [2].

В англійській мові лексеми з так званим закінченням **-інг** утворюються переважно від дієслівних основ. У російській мові спостерігається утворення слів за допомогою нової суфіксальної морфеми **-інг** від іменників, в тому числі від власних назв.

Література

1. Жабогадюкинг.

URL: <https://ru.wiktionary.org/wiki/%D0%B6%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D0%B3%D0%B0%D0%B4%D1%8E%D0%BA%D0%B8%D0%BD%D0%B3> (дата звернення: 15.04.2022).

2. Путинг.

URL: <https://ru.wiktionary.org/wiki/%D0%BF%D1%83%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B3> (дата звернення: 15.04.2022).

ФЕМІНІТИВИ В ПОЛЬСЬКІЙ МОВІ (ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЕННЯ ТА ВЖИВАННЯ)

«Кожній статі у тій чи іншій культурі приписується низка обов'язкових норм та оцінок, що регламентують гендерну поведінку, що знаходить своє відображення у мові» [2, с. 96]. Існує низка гендерних стереотипів, за якими як за жінками, так і за чоловіками закріплюються певні соціальні норми та вимоги до їх виконання. Відповідно до сучасних тлумачних словників, поняття гендеру має подвійне значення: перше — це відмінність між чоловіками і жінками за анатомічними ознаками; друге — соціальний розподіл, що часто базується на статевих відмінностях, однак не завжди збігається з ним [1, с. 177]. Гендерні стереотипи зараз активно руйнуються, оскільки змінюється соціальна роль жінок, що й призводить до активізації творення фемінітивів. Важливим викликом останнього часу стало використання фемінітивів — іменників жіночого роду на позначення професій і посад жінок. З різних причин нові лексеми не завжди схвалюються суспільством. На думку науковців, «несприйняття багатьох фемінітивів може мати різні причини, пов'язані як із їх словотвором, так і з традиційною перевагою чоловіків у певних професіях і на певних посадах» [6]. Ключовим аргументом їх поширення є потреба зробити жінку видимою, мову — гендерно чутливою. З погляду деяких феміністів/-ок, сучасні мовні норми сприяють дискримінації жінок і завищенню значущості чоловіків, у той час як завдання фемінітивів — відновити гендерно-лінгвістичну рівність [3].

Актуальність дослідження обумовлена, з одного боку, суспільними змінами, що відбуваються в ХХІ столітті і призводять до активного утворення вже наявних корелятивів жіночого роду та появи низки нових номінацій осіб жіночої статі за їх приналежністю до професійної та соціальної сфери. З іншого боку, актуальність полягає у необхідності осмислення причин та способів активного творення фемінітивів у польській мові в умовах розширення соціальної ролі жінок, з'ясування сфери та характеру розповсюдження традиційних та нових лексем.

Мета роботи — на матеріалі ресурсів інтернету дослідити формування та функціонування власне фемінітивів та фемінітив-неологізмів у сучасній польській мові, описати способи їх утворення та виділити сфери вживання.

Фемінітиви традиційно розуміються як слова жіночого роду, альтернативні або парні аналогічним словам чоловічого роду, що позначаються в лінгвістичних роботах термінами «*nomina feminina*», «імена жінок», «найменування жінок», «найменування осіб жіночої статі». Тобто, фемінітиви — це іменники зі значенням осіб жіночої статі, які утворились від спільнокореневих іменників чоловічого роду.

Більшою чи меншою мірою фемінітиви завжди були присутні в мовленні і перебували в активному фонді або в пасивному складі (жаргонізми, архаїзми, історизми, діалектизми). Для творення назв осіб жіночої статі, що мотивуються іменниками – назвами осіб чоловічої статі, найрегулярніше використовується суфікс -к-а (польс. -**k-a**): студент-к-а – student-**k-a**, аристократ-к-а – arystokrat-**k-a**, журналіст-к-а – dziennikar-**k-a**, офіціант-к-а – kelner-**k-a**, пенсіонер-к-а – emeryt-**k-a**. Подібне явище спостерігається і при творенні назв осіб жіночої статі за національною і територіальною ознаками: поль-к-а – Pol-**k-a**, білорус-к-а – Białorusin-**k-a**, киян-к-а – kijowian-**k-a**. До цього варто додати, що в польській мові зазначений формант «творить деривати регулярно від будь-якого типу іменників чоловічого роду» [4, с. 52–53] і винятки стосовно цього є відносно нечисленними. Творення фемінітивів відбувається також за допомогою присвійних суфіксів жіночності (-*owa*, -*ówna*, -*ina/-yna*, -*anka*), афіксів (-*ini/-yni*, -*ica/-yca*, -*ina/-yna*, -*anka*), суфіксів (-*icha/-ycha*, -*na*, -*essa*) [4].

Звісно, це явище не викликає здивування, але далеко не всі готові сприйняти отриману лексему. Часто це відбувається тому, що в результаті вона стає омонімом уже наявної або набуває нових конотацій, що призводить до двозначності. Наприклад, *reżyserka*- це не лише жінка-режисер, але й приміщення режисера; *dziekanka*- не лише жінка-декан, але й академ-відпустка; *sekretarka*-звучить не так гордо, як *sekretarz* (держсекретар чи секретар редакції) [7]. Однією із перших використовувати жіночі форми назв професій почала Ванда Новіцька, яка називала себе віце-маршалкинею (*wicemarszałkini*). «Говорячи про себе, я переважно не використовую форму «*віце-маршалкиня*», – визнає Малгожата Кідава-Блонська. Проте додає, що не заперечуватиме, якщо хтось звертатиметься до неї, використовуючи жіноче закінчення. «Якщо ми не почнемо використовувати жіночі закінчення, то хто через 300 років пам'ятатиме, скільки багато маршалків, міністрів чи президентів були жінками?» – ставить вона риторичне питання [5].

Назви робіт та професій у польській мові і зараз наводяться переважно у чоловічому роді, окрім назв, які застосовуються виключно у жіночому роді (економка – *gospodynia domowa*; нянька – *niania*; покоївка – *pana opiekunka*, *gosposia*; сестра-господиня – *pani domu*; швачка – *szwaczka*, *krawcowa* і так далі). Жінки все частіше освоюють нетипові для себе професії, які раніше були лише чоловічими. Наукова діяльність (*białogłowa*, *doktorowa*), спорт (*kajakarka*), бізнес (*wnioskodawczyni*) та політика (*wyborczyni*), як наслідок виникає потреба в номінації, а отже з'являються такі фемінітиви-неологізми як авторка (*autorka*), редакторка (*redaktorka*), кураторка (*kuratorka*), журналістка (*dziennikarka*) ... Найбільш «маскулінізована» вузька група престижних професій. Загалом, щоб висловити більшу повагу, слід, звертаючись до жінки, віддати перевагу чоловічим формам, бо це престижно.

Отже, фемінітиви, які позначають особу за професією, роботою, соціальним станом, місцем проживання, етнічною та національною приналежністю, становлять органічний компонент дериваційної системи

польської мови і з подальшим розвитком соціальної активності жінок кількість їх та сфера поширення будуть збільшуватися.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.
2. Максимова В. Е. Репрезентация гендерных стереотипов в СМИ. *Lingua mobilis*. 2011. № 7(33). С. 96.
3. Словник гендерних термінів. Черкаси: укладач Шевченко З.В., 2016.
URL: <http://a-z-gender.net/ua/feminitivi.html>
4. Grzegorzczkova R. Zarys słowotwórstwa polskiego: Słowotwórstwo opisowe. Warszawa, 1984. S. 52–53.
5. Marcjanik Małgorzata. URL: [https://ueartemis.livejournal.com/7356.html\(5\)](https://ueartemis.livejournal.com/7356.html(5))
6. Newsweek. URL: <https://www.monitor-press.info/uk/news/8635-duzhe-cholovicha-polska-mova-kudy-znykly-feminityvy>.
7. Warnke Agnieszka. URL: <https://culture.pl/ru/article/polskiy-yazyk-eto-zhenschina>

Яременко Оксана

студентка 3 курсу філологічного фак-ту

Наук. кер.: канд. філол. наук, доц. Горбач Н. В.

АВТОРСЬКА КОНЦЕПЦІЯ ОБРАЗУ КНЯЖНИ ОСТРОЗЬКОЇ В РОМАНІ О. ГУЛЬКО «ПОСАГ»

Українська історія Середньовіччя має багато білих плям, зумовлених неповнотою історичного процесу того часу, браком спеціальних фахових досліджень. Якщо говорити про жіночу історію, то до сказаного додається обмеження соціальних ролей, унаслідок чого жінки навіть зі знатних родин посідали незаслужено скромне місце в суспільному дискурсі. До таких належить княгиня Галшка Острозька, яка походить із легендарного давньоукраїнського роду.

Галшка Острозька – спадкоємиця славетного князя Костянтина Острозького. Вона відома українцям як засновниця Острозької академії – першого університету у Східній Європі. Її батько Ілля Острозький був зведеним братом Василя Костянтина Острозького, а мати – Беата Костелецька – позашлюбною донькою польського короля Сигізмунда I.

Особі Галшки присвячено не лише історичні праці, але й твори художньої літератури. До образу княжни у своїй творчості зверталися І. Голубюк, І. Гулашевич, С. Луцкова, П. Углярєнко. Перелік творів про неї 2011 року продовжив роман «Посаг» О. Гулько.

У романі «Посаг» образ княжни є головним, саме життя молодої жінки перебуває в центрі розповіді. Проте авторка наполягає, щоб її твір не сприймали як життєпис її героїні. Якщо з історії нам більше відомо про

меценатство, активну громадську позицію Галшки, то її приватне життя залишалося в тіні. Достеменно можна сказати, що вона була заміжня за Дмитром Сангушком та Лукашем Гуркою, а також припускалося, що чоловіком Галшки був Семен Слуцький. Тому О. Гулько звертає увагу на жіночу долю Галшки, не називаючи при цьому конкретних дат.

О. Гулько подає власну версію образу княжни, намагається знайти причини її невдач та драматичних перипетій. Роман, як і життя Галшки, можна поділити на три частини – за роллю чоловіків у долі героїні: період із Дмитром Сангушком, Семеном Слуцьким та Лукашем Гуркою. Бо саме її чоловіки, а також мати, відіграють визначальну роль у житті молодой жінки.

Доля Галшки, як і загалом жіноцтва того часу, зумовлювалася дискредитацією фемінності, котра була ознакою доби Середньовіччя і через яку жінка сама не могла розпоряджатися своїм життям. Але випробування в житті Галшки Острозької сталися ще й через великий посаг, адже вона була вигідною партією. Авторка поетапно розгортає розповідь про те, як весела та життєрадісна дівчина перетворюється на сильну та вольову жінку.

Перший чоловік у житті юної Галшки – Дмитро Сангушко – нахабно збезчестив дівчину: «Якимось дуже болючим і несправедливим видався Галшці світ. Кілька років тому Дмитро Сангушко вирвав її з безтурботного дитинства й змусив пізнати світ дорослих через страх, приниження і страждання» [1, с. 177]. Другим чоловіком у житті Галшки став Семен Слуцький, молодий, гарний чоловік зі знатного роду. До нього вона відчула справжні почуття, яких раніше не знала: «Галшка жила уже в іншому світі. Незнайомий своїми хвилюваннями, він тривожив її серце. Яке так солодко і водночас болюче стискалося, варто було лише згадати Семена» [1, с. 109]. Авторка з прихильністю описувала почуття Галшки та Семена, проте історія їхнього кохання була настільки трагічною, що дівчина втратила сенс життя. Третій чоловік – пристарілий Лукаш Гурка, жорстокий та жадібний. Галшка ненавиділа його за спотворене життя та смерть коханого Семена: «Для Галшки плин часу зупинився. Хотілося, щоб він біг і біг. А він невтомно стояв на місці, зупинившись тоді, коли Лукаш Гурка привіз її у свій замок і замкнув у одній з найвищих веж» [1, с. 201]. У цій вежі минула її молодість та значна частина життя. Письменниця не зазначає скільки пройшло часу, проте з історії відомо, що ув'язнення Галшки в шамотульській вежі тривало 12 років. За цей час вона змарніла, втратила надію на порятунок: «Вміє вона тепер плакати потай – на обличчі хоч і сумна, але посмішка, а на душі – ридання» [1, с. 237]. Галшка невпізнанно змінилася, розрадою стали прогулянки в саду, а повноцінне життя приходило тільки у спогадах.

Лише після смерті Лукаша Гурки Галшка змогла покинути свою в'язницю та вийти за межі замку. Княжна почала жити заново, немов тільки народилася. Вона повністю присвятила себе меценатству, знайшовши втіху в цій справі. Авторка підводить нас до головної думки роману: «Галшка знала, що бути багатого небезпечно. Але навіть не підозрювала, наскільки небезпечно бути вродливою при дворі» [1, с. 229]. Цими словами можна

охарактеризувати все життя вродливої та заможної молодой жінки, яка стала заручницею чоловічих інтересів.

Отже, образ княжни Галшки Острозької в романі О. Гулько «Посаг» – уособлення трагічної долі жінок доби Середньовіччя. Якби не безглузда гонитва за спадком, дівчина могла прожити щасливе життя поряд зі своїм коханим. О. Гулько розбудувала образ княжни на основі документальних свідчень, додавши домислені деталі та сюжетні ходи. Авторка зуміла створити переконливу художню візію життя Галшки на тлі доби. Але історія тут є засобом втілення іншого, абстрактнішого змісту, вона відтворена не сама заради себе – авторку цікавить людина в історії, людина як носій певної суми індивідуально-психологічних рис. Присутність поряд з образом Галшки Острозької інших історичних осіб служить доказом достовірності зображуваного, чинником додаткового емоційного впливу.

Література

1. Гулько О. Посаг. Тернопіль : Богдан, 2011. 384 с.
2. Ковальський М. Гальшка, княжна Острозька. *Джерела і література про Гальшку кн. Острозьку. Етюди з історії Острога : нариси.* Острог : б. в., 1998. С. 29–81.

СЕКЦІЯ «СОЦІОЛОГІЧНІ ТА ПОЛІТИЧНІ НАУКИ. ФІЛОСОФІЯ ТА РЕЛІГІЯ»

Альошин Валентин

студент 4 курсу фак-ту соціології та управління
Наук. кер: канд. соціол. наук, доц. каф. соц. Кулик М.А.

ТЕНДЕНЦІЇ ЗМІН ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ УКРАЇНЦІВ ЗА УМОВ ПАНДЕМІЇ COVID-19

На сьогодні Україна залишається однією з країн, що є найбільшими постачальниками робочої сили в Європі. Останній сплеск трудової міграції українців стався після 2013 року, внаслідок економічної кризи і падіння національної валюти після анексії Криму та початку збройної агресії Росії. Обмеження руху створило бар'єри для залучення трудових мігрантів до роботи за кордоном та їх повернення до країн походження.

Міграція трудової сили в пандемії COVID-19 є актуальною темою для вивчення для сучасної української соціології. Дослідження Міжнародної організації з міграції показують, що пік нерегульованої роботи українців за кордоном припав на 2015-2017 роки, тоді частка членів сім'ї, що працювали за кордоном без дозвільних документів, складала 41-40%. Проте вже у 2019 році, після надання Україні безвізового режиму з ЄС і спрощення умов працевлаштування для українців у Польщі, цей показник знизився до 30% [1, с.3]. Надання Україні безвізового режиму з боку ЄС свідчить про зацікавленість європейських компаній до українського ринку праці.

Найбільше громадян України працює у Польщі. Зокрема, у 2019 році у цій країні, за підрахунками Національного банку Польщі, працювали приблизно 1 млн українців, які використовували візи для роботи та ділової активності, карти поляка, постійні, тимчасові та довгострокові дозволи на проживання в ЄС, декларації про доручення роботи іноземцям [2, с. 35]. Точна кількість українських трудових мігрантів невідома через тимчасовість та циркулярний характер цієї міграції, адже українці можуть поєднувати різні дозволи на проживання та роботу в рамках безвізового режиму, тому одна людина може з'явитися в статистиці різних установ [1, с. 4]. Дана тенденція, яка свідчить про те, що українським трудовим мігрантам не завжди надають безпечне житло та комфортні умови праці не є оптимістичною.

Вплив пандемії на особливості трудової міграції українців має декілька ключових векторів. Насамперед, запроваджені для боротьби з захворюванням обмеження руху між країнами і всередині країн ускладнили доступ трудових мігрантів як до ринків праці, так і до повернення додому. Пандемія прямо вплинула на трудових мігрантів, які захворіли на корона вірус [1, с. 10]. Для трудових мігрантів будь-якої країни, пандемія викликала великі випробування зі втратою роботи, занепокоєнням за добробутом рідних вдома.

Пандемія COVID-19 за лічені місяці вразила економіку країн ЄС і показники ринків праці, що у свою чергу вплинуло на трудових мігрантів з України, Молдови, Грузії і Білорусі. Карантинні заходи спричинили різке зниження показників ВВП, скорочення обсягів виробництва товарів та послуг, зміни у сфері зайнятості. Частка промислового виробництва у ЄС знизилась на 18,2% у квітні та на 10,8% у березні 2020 року і лише у травні почала знову зростати (на 11,4%). Загальне скорочення з лютого 2020 року становить 18,8%. Найбільше постраждали промислові підприємства Італії, Словаччини, Люксембургу і Франції. Обсяг надання послуг у країнах ЄС за період з лютого по березень 2020 року скоротився на 11,3%, у порівнянні з березнем 2019 року скорочення склало 10,9%. Найсильніше карантинні заходи вплинули на готельний і ресторанний бізнес, де обсяг наданих послуг знизився на 48,5%. Обсяги будівництва у ЄС у березні 2020 року скоротились на 13,6% у порівнянні з лютим 2020 року і у квітні продовжили скорочення до 11,7%. Загалом, сфера будівництва в ЄС впала до найнижчого рівня, зафіксованого з початку спостережень з 1995 року [1, с. 14]. Такі ключові зміни економічних показників ВВП європейських країн безпосередньо позначився на зниженні попиту на додаткову робочу силу.

Трудові мігранти з України, Молдови, Грузії та Білорусі вже у перші місяці карантинних заходів відчували наслідки економічної кризи. За розрахунками Національного банку України (НБУ), через скорочення доходів протягом першого півріччя 2020 року обсяг приватних грошових переказів в Україну скоротився на 3,8% і склав 5,6 млрд. доларів США. У НБУ вважали, що внаслідок пандемії близько 20% трудових мігрантів не зможуть працювати за кордоном у другому кварталі 2020 року, доходи тих трудових мігрантів, що залишаться за кордоном скоротяться залежно від сфери зайнятості, а

прогнозований обсяг грошових переказів на кінець року знизиться на 2,6 млрд доларів (або 20%) порівняно з попереднім прогнозом – з 12,5 до 10 млрд доларів [1, с. 17].

Таким чином, пандемія на COVID-19, в 2020 році змінила глобальну циркуляцію трудової міграції, і в 2020 році тенденція на відновлення деяких секторів економіки була дуже низькою, але завдяки правилам карантинних зон, завдяки вакцинації яка набрала повний хід в 2021 році, що означає, що і потік мігрантів матиме позитивне зростання в найближчі роки.

Література

1. Трансформації трудової міграції з України до ЄС під час пандемії covid-19 // Фонд ім. Ф. Еберта в Україні. 2020. URL: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/17320.pdf>

2. Inflation report. March 2020. National Bank of Poland. p.85 URL: https://www.nbp.pl/en/publikacje/raport_inflacja/iraport_march2020.pdf

Бойко Едуард

аспірант фак-ту соціології та управління

Наук. кер.: д-р філос. наук, проф. Лепський М.А

ТЕМПОРАЛЬНИЙ ВИМІР КОМУНІКАЦІЙ МОЛОДІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Питання сутності та розуміння змісту часу як наукового конструкту та емпіричного феномену розглядалось у філософії, психології, логістиці та соціології. Час як предмет дослідження й інтересу багатьох вчень досі досконало не вивчений, і його тлумачення представлено численними теоріями та практиками, кожна з яких наскільки приближає нас до розуміння його сутності, настільки ж і віддаляє, бо все, що ми можемо – це управляти не часом, а навчитись управляти собою в часі та просторі. Суспільне життя, економічна структура і соціальні комунікації розділилися на «до» і «після» 24 лютого 2022 року. У нашому дослідженні ми маємо на меті виявити зміни саме в комунікаціях молодих громадян України через призму темпорального виміру. Тобто зробити певну класифікацію комунікацій у минулому, теперішньому та майбутньому.

Феноменологію досліджень пов'язаних із часом, умовно можна назвати темпоральною. Так, темпоральність – тимчасова сутність явищ, породжена динамікою їх особливого руху, на відміну від тих характеристик, які визначаються відношенням руху даного явища до інших тимчасових координат. Тобто на сьогодні тимчасовою координатою в комунікаціях молоді є початок війни. А критеріями для виявлення класифікації комунікацій насамперед є емоційний та психофізичний стан населення.

Опираючись на шосте загальнонаціональне опитування: «Адаптація українців до умов війни» від 19 березня 2022, ми розуміємо, найважливіша та найбільш об'ємна частина комунікації – із близьким колом, про яке під час війни людина переживає та турбується найбільше. Із близькими та рідними

зараз постійно спілкуються 72% громадян, 48% – з друзями, 38% із сусідами і 28% з колегами по роботі.

Порівняння з квітнем 2020 року показує, наскільки війна відрізняється від пандемії за рівнем своєї небезпеки та тривоги – частка тих, хто постійно на зв'язку із рідними зросла з 27% до 72%. Це так само стосується спілкування з друзями: ріст з 15% до 48%. Зараз те, чим людина має можливість займатися, чим наповнюватися, заспокоюватися – ці ресурси критично звужені, тому комунікація – це одна зі небагатьох сфер, яка зараз є таким ресурсом і, отже, забрала на себе багато. До того ж, тривога за безпеку близьких під час війни висока, постійний зв'язок дає можливість перевіряти стан безпеки. У більшості українців життя змінилося, особливо в частинах країни з активними бойовими діями або окупацією, у інших також не бракує новин, отже, ці зміни також формують цю необхідність бути на зв'язку більше.

Водночас, знизилася доля соціальних мереж (з 49% до 37%), вірогідно їх частково замінили групи та канали у месенджерах. Бо соціальні мережі за своєю функцією – це більше не про отримання інформації, а про спілкування та можливість поділитися інформацією. Зросло отримання інформації від родичів та знайомих (з 14% до 28%), бо часто вони – безпосередні свідки подій, що відбуваються. Газети та журнали втратили увагу громадян (з 11% до 6%), бо не можуть встигати за швидкістю подій. А ось радіо додало своєї значимості (з 10 до 15%), оскільки стало певним чином альтернативою телебачення.

Також змінилися і плани на життя після війни, які в основному пов'язані із подорожами, що можна розуміти і як знайомство із своєю країною для тих, хто мало подорожував до цього, а також можливість відвідати рідних та друзів. Подорожувати країною після війни планують 55% українців – це виглядає як бажання засвідчити своє ставлення та «обійняти» країну, цінність якої підвищилася разом з ціною, яку доводиться платити громадянам України. Професійний розвиток, нові знання в цілому є другим актуальними напрямком планів, бо попереду відновлення країни, у професійній площині та структурі зайнятості відбудуться зміни, отже, громадяни це розуміють і вже 49% розмірковують, як отримати додаткову освіту чи нові знання, а 38% – опанувати нову професію, а 27% мріють після війни відкрити свою справу, 21% – змінити вид діяльності.

Тому, підводячи підсумок, ми можемо розуміти, що наше життя вже не буде як раніше, і суспільство це усвідомлює. Спілкування, можливість бути разом з іншими людьми, відчуття єдності та причетності під час війни відіграють особливу роль. Комунікація, окрім своїх прямих функцій, допомагає стабілізуватися, знизити тривогу, отримати та надати підтримку, відредагувати власні почуття та надати таку можливість іншому. Наразі зменшується відсоток тих, хто за своїм моральним станом залишився ще у лютому 2022 року. Все більше молоді адаптується до нових умов життя, живе сьогоdnішнім днем та планує своє майбутнє. Звісно, змінилася також

комунікація між тими, хто поїхав за кордон та тими, хто залишився в Україні, що і буде темою наших майбутніх досліджень.

Світ починає поступово усвідомлювати, що в Україні відбувається не локальна війна, місцева «спецоперація» чи суспільне зіткнення чийхось амбіцій. Це глобальне протистояння агресії і миру, добра і зла, брехні і правди, справедливості і несправедливості.

Література

1. Шосте загальнонаціональне опитування: адаптація українців до умов війни (19 березня 2022)

URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/shestoy_obschenacionalnyy_o_pros_adaptaciya_ukraincev_k_usloviyam_voyny_19_marta_2022.html (дата звернення: 25.05.2022).

2. Задорожна О. М. Концепт "час" в українській поетичній мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / О. М. Задорожна. - К., 2008. – С. 20-21.

3. Черепихіна О.А. Теоретичні основи дослідження темпорального неврозу *Вісник Львівського університету*. Філософсько-політологічні студії. Львів, 2017. № 25. С. 190 - 199.

Бублєєв Володимир

студент 1 курсу магістратури фак-ту соціології та управління

Наук. кер.: канд. філос. наук, доц. Сорокіна О. С.

ГАРВАРДСЬКА ШКОЛА ПЕРЕГОВОРІВ: ПОШТОВХ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ВЗАЄМОДІЇ СОЦІАЛЬНИХ СУБ'ЄКТІВ

Сучасне суспільство, кероване потоком бурхливих масових настроїв, які перебувають в постійній динаміці, вимагає організації. Мінливий, іноді хаотичний характер соціального поля, щоразу породжує нові причини для зіткнення інтересів соціальних суб'єктів. Одним із інституційних напрямків, що вступає у конструктивну протидію конфліктним ситуаціям, при цьому дозволяючи суб'єктам діяти в їх вирішенні організовано, це – гарвардська школа переговорів.

Гарвардська школа переговорів - програма та наукова школа Гарвардського університету, заснована в 1983 р. на базі Гарвардської юридичної школи, метою якої є поліпшення теорії та практики переговорів та вирішення конфліктів. Вона була створена у співпраці з Массачусетським технологічним інститутом та Університетом Тафтса.

«Місія Гарвардського переговорного проекту – розвивати теорію та практику вирішення конфліктів та переговорів, працюючи над реальними світовими конфліктами, побудовою теорії, навчанням та тренуванням, а також створенням та поширенням нових ідей.» Цей проект є першим такого роду. Він зробив, можливо, найбільш значущий внесок у створення нової парадигми вирішення конфліктів [1].

Фундаментальною працею, що створило міцну основу для гарвардського напрямку в переговорах, була праця Роджера Фішера, Вільяма Юрі та Брюса Паттона, вперше видана двома роками раніше – у 1981 році. Трьох зазначених вище дослідників переговорного процесу прийнято вважати стовпами гарвардської школи переговорів [2].

Таким чином, світові була надана концепція «принципових переговорів», основні положення якої можна відобразити так:

- Відокремити людей від проблеми;
- Бути «м'яким» з людьми та «жорстким» із проблемами;
- Зосередити увагу на інтересах, а не позиціях. бути сприйнятливим до чужих ідей і не зациклюватися на особистісних характеристиках іншої сторони;
- Вигадувати взаємовигідні та різнопланові варіанти. Пошук компромісу, який однаково влаштує обидві сторони;
- Наполягати на використанні об'єктивного критерію. Переконатися, щоб переговори не виходили за рамки заявленої теми та залишалися продуктивними, та знайти суб'єктивну норму;
- Мати варіант, альтернативний переговорній угоді. Пам'ятати, що жоден з методів не може гарантувати 100% успіх і завжди мати запасний варіант. Для цього рекомендується скласти список можливих дій, які доведеться зробити у разі провалу та попрацювати з найбільш перспективними варіантами [2-28с].

Проте, через багато років, один із засновників гарвардської школи переговорів зрозумів, що було втрачено важливий, «внутрішньоособистісний» аспект. Так, у 2015 році світ побачив деяке доповнення до «принципового методу переговорів» під егідою В. Юрі. Основна парадигма раніше описаного підходу зводиться до «договору із собою». Автор пропонує слідувати концепції «зсередини-назовні», починаючи з внутрішньої згоди з особистісними цінностями та гармонії зі своїми принципами, перш ніж вступати у конструктивну взаємодію із соціальними суб'єктами [3].

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що гарвардська школа задала потужний поштовх в організації взаємодії соціальних суб'єктів, надавши світові та розвивши фундаментальну концепцію «принципових переговорів», яка є універсальною у будь-яких взаєминах, оскільки базується на загальнолюдських цінностях.

Література

1. Academic programs and faculty: Harvard Negotiation Project URL:https://www.pon.harvard.edu/category/research_projects/harvard-negotiation-project/ (дата звернення 14.06.2022).
2. Переговори без поразки. Гарвардський метод / Роджер Фішер, Уільям Юрі і Брюс Паттон; пер. с англ. Тат'яни Новикової. Москва: Манн, Иванов и Фербер, 2012. 265 с.

3. Договорись с собой... и другими достойными оппонентами / Уильям Юри; пер. с англ. Е. Ивченко. Москва: Манн, Иванов и Фербер, 2015. 166 с.

Буренков Владислав

Студент 4 курсу фак-ту соціології та управління

Наук. кер.: д-р філос. наук, доц. Бутченко Т.І.

РОЛЬ ВОЛОНТЕРІВ В НАДАННІ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМ ОСОБАМ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Недостатня теоретична підготовка волонтерів не дозволяє повноцінно надавати якісну соціальну допомогу внутрішньо переміщеним особам зі східних областей України, які опинилися в скрутному становищі, зумовленому військовою агресією. Волонтери з усієї України допомагають внутрішньо переміщеним особам в наданні соціальної допомоги, що безпосередньо впливає на самопочуття самих переселенців.

Для того, щоб адаптація внутрішньо переміщеним особам у нове середовище проходила швидше та безболісніше волонтери намагаються створити всі умови для повноцінного життя цих людей завдяки надання їм якісних соціальних послуг.

Відомими вітчизняними вченими, що займаються вивченням волонтерської діяльності є Безпалько О.В., Заверико Н.В. В їх роботах розглянуто питання походження терміну «волонтерство», а також визначені напрями та особливості волонтерської діяльності в Україні [3]. Зміст та форми волонтерства в суспільстві аналізуються у працях Горелова Д.М., Лях Т. Л. [2; 4].

Метою публікації є аналіз значення теоретичної підготовки волонтерів в наданні якісної соціальної допомоги внутрішньо переміщеним особам зі східних областей України, які опинилися в скрутному становищі, зумовленому військовою агресією. В сучасних умовах дуже актуальним питанням є якісна та кількісна соціальна допомога внутрішньо переміщеним особам зі сторони волонтерів.

Для волонтерів зі сторони державних та громадських організацій повинні бути створені умови для організації професійного навчання та простору для формування гуманітарної та психологічної допомоги мігрантам.

Волонтер — це людина, яка жертвує вільний час, уміння та талант на користь інших, спільноти, до якої належить, чи всього людства. Вона працює добровільно й безоплатно, творчо та ефективно реагуючи на суспільні потреби й сприяючи загальному добробуту [1,12]. Волонтер в свою чергу при наданні соціальної допомоги повинен мати певний базис теоретичний та практичний знань для того щоб соціальна допомога внутрішньо переміщеним особам могла задовольнити первинні потреби цих людей. Для цієї задачі волонтер повинне мати знання в юриспруденції, психології, педагогіки, медицині, інформаційних технологіях та ін.

Внутрішньо переміщені особи — це люди або групи людей, які були змушені залишити свої домівки або місця проживання для того, щоб уникнути наслідків озброєного конфлікту, ситуацій насильства, порушень прав людини або стихійних лих, чи техногенних катастроф, і які не перетнули визнаний на міжнародному рівні державний кордон країни [5]. Внутрішньо переміщена особа в змозже отримати ту допомогу, яка в свою чергу дасть можливість йому бути впевненим в своїй силі та в майбутнє. Внутрішньо переміщена особа є тим же громадянином України, як і волонтер, що надає допомогу. При цьому вимушеним переміщеним особам може при нагоді сам стати волонтером за можливістю, що дасть можливість йому швидше адаптуватися до нового місця проживання.

Отже, в сучасній Україні волонтери грають важливу роль в соціальному захисті внутрішньо переміщених осіб. Тому завдяки, як і власник зусиль, так і зусиль міжнародного суспільства, державних та громадських організацій України вимушеним переміщеним особам надається своєчасна та якісна соціальна допомога. Таким чином майбутній благополуччя населення України залежать від взаємодопомоги кожної людини, яка може надавати добровільну, безоплатну та суспільно корисну допомогу тим, хто в цьому потребує.

Література

1. Бондаренко А., Вдовцов Ю. Посібник по роботі з волонтерами. — Київ, 2021. — 164 с.
2. Горєлов Д. М., Корнієвський О. А. Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики (аналітична доповідь). — Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2015. — 36 с.
3. Заверико Н.В. Основи управління діяльністю волонтерів: посібник для керівників волонтерських груп та програм. — Запоріжжя, 2004. — 25 с.
4. Лях Т. Л. Менеджмент волонтерських груп від А до Я : навч.-метод. посібник / За ред. Т. Л. Лях ; авт.-кол.: З. П. Бондаренко, Т. В. Журавель, Т. Л. Лях та ін. — К. : Версо-04, 2012. — 288 с.
5. Тищенко Н. І. Внутрішньо переміщені особи в Україні як проблема сьогодення / Н. І. Тищенко, Б. Ю. Піроцький // Молодий вчений. — 2014. — № 10(13)(2). — С. 124-126. — Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2014_10\(13\)\(2\)__31](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2014_10(13)(2)__31).

Велієв Парвіз Тейюб огли

аспірант фак-ту соціології та управління

Наук. кер.: канд. філос. наук, доц. Ель Гуессаб К.

ЧИННИК ІДЕНТИЧНОСТІ У РОЗВИТКУ ГЕОПОЛІТИКИ

В сучасному світі вже не достатньо буде вивчати надійність життєдіяльності складної системи та її здатність до виживання під впливом силових тисків ззовні (воєнні дії, економічні кризи і т.п.). Така позиція виглядає зараз дещо застарілою, адже ми маємо враховувати багато того, що

принесла з собою у світ ера Постмодерну: інформаційні технології, глобальна мережа яких дала можливість без особливої напруги впливати на багатьох рівнях – від фінансових операцій до маніпулювання свідомістю. «Глобалізація як процес формування всесвітнього інформаційно-економічного і соціального простору змінює просторово-часові параметри ризиків і за рахунок їх інтерференції породжує загрози синтезованого типу. Сформована постмодерна ментальність диктує необхідність взаємодії і синтезу різних наукових парадигм», - стверджує С. Тепляков [1, С. 394].

Найголовніше, що ми маємо усвідомлювати, така складна відкрита нелінійна система як суверенна держава має вивчатись за багатьма складовими для отримання якісного результату. Адже підтримувати життєздатність та цілісність такої системи доволі важко. Світ генерує ентропійні виклики, які система має відбивати. У самій системі немає однорідності, тому деякі її частини більш активно реагують на ентропійні виклики, інші стійкіші до тиску. Якщо атаки ззовні доволі сильні, надто структурована система через свою крихкість може зруйнуватись, а система сповнена внутрішніми негараздами (внутрішньою ентропією) також не витримає і вимушена буде перестати існувати у вигляді цілого. Внутрішня мета системи – підтримати свою життєздатність, балансувати, тримаючи себе в рамках гомеостазу, але з іншого боку крім балансу та збереження система має змінюватись, еволюціонувати від кожного зіткнення із черговим зовнішнім ентропійним викликом та йти до певної мети.

Отже, які б сильні, або слабкі не були інші актори геополітичних стосунків сьогодення, та держава в першу чергу сама відповідальна за те сильна вона чи слабка і якщо вона в змозі контролювати ситуацію внутрішню, то й у зовнішніх стосунках вона буде успішною.

Адже навіть внутрішнє і зовнішнє з інформаційними технологіями сьогодення втрачають чіткість своїх контурів та меж. Інформаційні технології дали змогу максимального взаємопроникнення різних систем, національні інфраструктури опиняються під їх контролем, змінюються самі механізми влади. І саме на такі часи припадає розбудова молодшої української держави. Можливо саме в ці часи варто замислитись над тим, щоб змінити амплуа «буферної», «сірої» зони між двома цивілізаціями, перестати бути яблуком розбрату та інструментом торгів між іншими державами та глобальними силами та заявити про себе як про певний міст між двома силами Сходу й Заходу, який всотав у себе мудрість Київської Русі бути центром, а не периферією, чітко усвідомлюючи свою національну ідентичність.

Література

1. Wendt A. Social Theory of International Politics. Cambridge: Cambridge University Press, 1999. 429 p.; Wendt A. Anarchy is what States Make of it: The Social Construction of Power Politics // International Organization. Spring, 1992. Vol. 46. No. 2. pp. 391-425.

ЗАРОДЖЕННЯ ТА ЕВОЛЮЦІЯ ТЮРКІЗМУ

Тюркський світ – це соціокультурна система, що створена тюркськими народами протягом майже 15-ти останніх століть. Тюрки – етномовні народи, представники яких говорять на мовах, що належать тюркської сім'ї в межах алтайської мовної групи. Тюрки – це культурно-мовна спільність, що сформувалась на території степів Північного Китаю і давні представники якої займалися головним чином кочовим скотарством. Тюрки історично і лінгвістично пов'язані із спільнотою Туцзюе - назва, що дана китайцями кочовому народу, який був утворений в VI столітті н. е. Державною організацією давніх тюрків була Імперія, що простиралася від нинішньої Монголії і північного кордону Китаю до Чорного моря [3]. Тюрки в першому тисячолітті н.е. проникли в Закавказзя (азербайджанці), а з початку II тисячоліття н. е. на береги Середземного моря (тюрки-сельджуки, турки-османи, мамелюки). На протязі століть була створена оригінальна матеріальна та духовна культура. Так, тюрки вперше в Азії стали займатися промисловим видобутком заліза що дозволило їм озброїти армію новітнім на той час озброєнням. На думку дослідниці С. Аязбекової необхідно включити самобутню тюркську цивілізацію в систему цивілізаційної класифікації на основі ряду ознак (єдність території і спільність умов проживання, державність, мовна спорідненість, наявність релігії та писемності та ін.) [1]. Слід зазначити, що тюркський світ протягом тривалої історії було унікальним феноменом, який справив значний вплив на хід і розвиток світової історії та культури. Тюркський світ займає проміжне положення в Євразії між Сходом та Заходом. До його складу на сучасному етапі входять 46 народів, серед яких найбільш численними серед них є турки, азербайджанці, башкири, казахи, киргизи, татари, туркмени, уйгури, узбеки, якути та інші [2]. Сучасне геополітичне переформатування світу та посилення внутрітюркських політичних, економічних та культурних зв'язків зміцнюють і консолідують світ тюрків. За релігійною ознакою серед сучасних тюрків більшість - мусульмани, але є також православні християни, іудеї, буддисти, бурханісти, тенгріанці, шаманісти та інші язичницькі вірування. Але підкреслимо той факт, що в усіх тюркських державах жодна релігія не є державною, в них проголошена свобода совісті, значна частина населення тюркських країнах орієнтуються на світський спосіб життя. Тюркські народи мають свою оригінальну «самість», що відокремлює один тюркський народ від іншого. Але всі вони в своєму контенті мають тюркську складову. В зв'язку з цим визначимо, що понятійна конструкція «Азербайджанський етнос» позначає «колективну форму соціального буття азербайджанців, об'єднаних мовою, світоглядними орієнтаціями, менталітетом, традиціями, об'єктами поклоніння,

певним державним оформленням та господарським комплексом, територією, культурою, однаковою ідентифікацією, стилем публічного і приватного життя, зовнішнім виглядом.

Література

1. Аязбекова С.Ш. Тюркская цивилизация в системе цивилизационных классификаторов. <http://www.viaevrasia.com/ru/>
2. Сафаров Р. Ф. Вопросы азербайджанской идентичности: между мусульманской уммой и нацией. *Ислам в современном мире*. 2015. Т. 11. №. 3. С. 133-142.
3. Azerbaijan. *The World Factbook*. URL: <http://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/az.htm>.

Давиденко Анастасія

студентка 3 курсу фак-ту фізичного виховання, здоров'я та туризму
Наук. кер.: канд. філос. наук, доц. Ель Гуессаб Карім

ФІЛОСОФІЯ МОТИВАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ДОСЯГНЕННЯ ПАЦІЄНТОМ РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ МЕТИ

Проблеми мотивації діяльності завжди були актуальними, а в останні роки привертають увагу все більшої кількості філософів, соціологів, фізичних терапевтів та психологів. Вперше наукова теоретично-психологічна схема мотивації – стимул-реактивна, у центрі уваги якої поведінка, що розглядається як функціональний елемент загального ланцюга причинно-наслідкових зв'язків виникає на межі XIX-XX ст. у Європі та США під час першої кризи психології. Мотив розглядається як синонім стимулу, а в поведінці мотивом виступають як зовнішні, так і внутрішні чинники. Аналіз літературних джерел свідчить, що на сьогоднішній день існує низка визначень поняття мотивації, найбільш популярними з них можна вважати такі: мотивація – внутрішнє спонукання до дії, яке обумовлює суб'єктивно-особистісну зацікавленість людини в її здійсненні, іншими словами – це сукупність внутрішніх і зовнішніх сил, що спонукають особистість до розуміння сенсу діяльності та безпосередньо дії [1, с. 76; 2].

У фізичній терапії мотивація пацієнта фізичним терапевтом відіграє величезну роль у досягненні мети реабілітації. При роботі з пацієнтом перед фізичним терапевтом постає питання як вмотивувати хворого до занять. До кожного випадку слід підходити індивідуально, але для загального розв'язання цього питання важливо розглянути, в якій саме ланці втрачається мотивація та як можна знайти сенс для відтворення бажання працювати і спробувати «домовитись із хворобою» та «перемогти» її наслідки, а не повністю в неї зануритись [3, с. 20].

По-перше, можна застосувати метод «залучення і фокусування», що полягає у бесіді на основі запитань з відкритою кінцівкою. В даній розмові не є метою отримання інформації, скоріше, вона спрямована на те, аби

активізувати внутрішній діалог пацієнта, допомогти йому почати ставити запитання самому собі. Наприклад, запитати у хворого: «Як наслідки захворювання змінили ваше життя?», «Чи хотіли б ви покращити власну дієздатність?», «Яких конкретних цілей ви хотіли б досягнути з моєю допомогою?», «Чи розумієте ви важливість фізичної терапії для досягнення бажаного результату?» [4, с. 7].

По-друге, дієвим методом мотивації буде детальне описання прогнозів, перспектив та можливостей, що відкриваються для хворого в майбутньому при виконанні ваших завдань. Наприклад, якщо це постінсультний пацієнт який втратив відчуття рівноваги при рухах, то для нього розробляємо реабілітаційну програму і на заняттях робимо акцент на тому, що кожна вправа виконана ним, впливає на його відчуття рівноваги, та якщо він регулярно виконуватиме завдання, то через прогнозований спеціалістом період часу зможе вільно спускатися по сходах, не втрачаючи відчуття простору, ходити без палиці й виконувати інші маніпуляції, які є бажаними, але на даний період часу недоступними. Таким чином вмотивованість до змін приходить хоча б тому, що з'являється віра у позитивні і бажані зміни в майбутньому.

Отже, можна зробити висновок, що мотивація, тобто процес стимулювання особистості до здійснення необхідної діяльності, спрямованої на досягнення поставлених задач, є надважливим та дуже ефективним інструментом фізичного терапевта у роботі з хворим, результатом якої є досягнення пацієнтом реабілітаційної мети. А філософія мотивації полягає у різноманітних дієвих способах, підходах і методах вмотивування, які здійснюють відповідний вплив на спонукання людини до дії та усвідомлення нею сенсу діяльності.

Література

1. Климчук В. О. Мотиваційний дискурс особистості в інтеракційному просторі. URL: <https://core.ac.uk/download/42975267.pdf>
2. Панфілов О. Ю., Савченко О. О. Філософські аспекти мотивації навчальної діяльності. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/filosofski-aspekti-motivatsiyi-navchalnoyi-diyalnosti/viewer>
3. Порушення мотиваційно-сислової сфери у хворих на цукровий діабет. URL: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:rpqaZjGXsYJ:https://bpsy.knu.ua/index.php/psychology/article/download/4/3/+&cd=9&hl=uk&ct=clnk&gl=ua&client=opera>
4. Фломбойм А. Мотиваційні втручання в когнітивно-поведінковій терапії. URL: https://i-cbt.org.ua/wp-content/uploads/2021/08/Flomboym-A_Motyvatyivnyi-vtruchannya-u-KPT.pdf

ІСТОРИЧНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ В США

Необхідною умовою ефективного функціонування системи державного управління в будь-якій сучасній демократичній державі є наявність дієвих запобіжних механізмів, що попереджають та (або) ефективно долають різноманітні прояви корупційної діяльності всіх суб'єктів політичного та державно-управлінського процесів. Для транзиторних суспільств, до яких належить і українське, проблема подолання корупції є надзвичайно актуальною, розглядається багатьма дослідниками та незалежними інституціями як системне явище, що існує на всіх структурних рівнях функціонування Української держави і ставить під сумнів перспективи позитивних суспільних перетворень [1]. Саме тому важливим є аналіз зарубіжного досвіду запобігання та боротьби з корупцією задля формування ефективної системи механізмів державного управління в сфері антикорупційної діяльності, адаптованої до українських політичних традицій та реалій. Тому доречним, на нашу думку, є аналіз розвитку державної політики боротьби з корупцією в США в історичному контексті, з огляду на лідерську роль цієї держави у подоланні міжнародної корупції в сучасному світі. Про це свідчить, зокрема, меморандум президента США Дж. Байдена, опублікований у червні 2021 р. [2], в якому боротьба з корупцією визначається як ключове завдання зовнішньої політики держави. В заяві, зокрема, зазначається, що «боротьба з корупцією визначає не лише належне управління. Це самооборона. Це патріотизм. Лише поклавши край корупції, ми збережемо демократію і забезпечимо собі безпечне майбутнє» [2].

Руйнівний вплив корупції на систему державного управління був осмислений в сфері практичної політики в США ще наприкінці XIX ст. У 1880 р. на виборах президента США переміг Дж. Гарфілд. Гарфілд запропонував програму реформи державної служби, у відповідності до якої планувалося відмовитися від системи «поділу здобичі» (spoil system), за умовами якої члени партії-переможниці заповнювали всі вакансії у федеральних відомствах, і замінити її системою призначення за заслугами (merit system), тобто виходячи з особистих здібностей і професійної кваліфікації кандидата на посаду. Цей проєкт став причиною гострого конфлікту президента Гарфілда з очільниками Республіканської партії, яка, власне, й висунула його кандидатуру. В повній мірі плани Гарфілда реалізовані не були, оскільки він не зміг відбутися повний президентський термін, ставши жертвою збройного нападу, наслідки якого і спричинили його смерть. Після цих трагічних подій у США розгорнувся рух за реформу державної служби. А в 1883 р. Конгрес прийняв Закон про цивільну службу, відомий як закон Пендлтона (за ім'ям сенатора Дж. Пендлтона), за

яким вводилися конкурси та іспити на заміщення вакансій, заборонялося використовувати службове положення у політичних цілях, чиновникам заборонялося мати побічні доходи. Спочатку дія цього закону поширювалася на службовців митниці та пошти у великих містах з населенням більше ніж 13900 осіб.

Наступні, майже, півтора століття США, проходили непростий шлях боротьби з політичною та державною корупцією, але визначальним дороговказом на цьому шляху був принцип суворої відповідальності за корупційну діяльність та її осуду на рівні суспільної свідомості. Цьому сприяла ефективна і постійно еволюціонуюча система державної антикорупційної політики. Антикорупційне законодавство в США є надзвичайно жорстким: за різні прояви корупції (хабар, кікбекінг (виплата частини незаконно отриманих коштів учаснику угоди) та ін.) передбачені штрафи у потрібному розмірі хабаря або тюремне ув'язнення на термін від 15 років, або обидва покарання одночасно, а за обтяжуючих обставин – позбавлення волі до 20 років). Іншим напрямом державної антикорупційної політики в США є профілактика корупції, яка ґрунтується на впровадженні «адміністративної моралі», що поєднує етичні та дисциплінарні норми, і має своє втілення у Кодексі етики урядової служби (1958 р.).

У грудні 2021 р. було оприлюднено першу в історії країни Стратегію уряду США з протидії корупції. Стратегія передбачає створення керівних посад з боротьби з корупцією та координуючих органів у Державному департаменті, Міністерстві фінансів, Міністерстві торгівлі та USAID. Вона зобов'язує США поглиблювати співпрацю з іноземними партнерами, які виявили політичну волю до боротьби з корупцією, а також посилювати підтримку активістів та журналістів-розслідувачів, які викривають корупцію на місцях. Боротьба з корупцією у США спиратиметься на п'ять компонентів, які мають підсилювати один одного: модернізацію, координація та забезпечення ресурсами зусиль уряду США з боротьби з корупцією; протидію непрозору фінансуванню; притягнення до відповідальності людей, залучених до корупційних схем; зміцнення міжнародної антикорупційної архітектури, що включає багатосторонні ініціативи, зобов'язання та стандарти, що спонукають країни домагатися реальних покращень у протидії корупції; поліпшення дипломатичної взаємодії та мобілізацію ресурсів іноземної допомоги для досягнення цілей антикорупційної політики.

Література

1. Група держав проти корупції. Спільні Перший і Другий раунди оцінювання: Звіт про виконання рекомендацій Україною, затверджених Групою держав проти корупції на своєму 2-ому пленарному засіданні (19-23 березня 2007 р. в м. Страсбурзі). URL: https://old.nazk.gov.ua/sites/default/files/docs/nazk_files/zvity/1.1.pdf. (дата звернення: 15.05.2022).

2. Memorandum on Establishing the Fight Against Corruption as a Core United States National Security Interest URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/presidential-actions/2021/06/03/memorandum-on-establishing-the-fight-against-corruption-as-a-core-united-states-national-security-interest/> (дата звернення: 15.05.2022).

Єрмакова Марина
магістрантка кафедри соціальної філософії та управління.
Наук. кер: д-р філос. наук, проф. Чайка І. Ю.

ОСМИСЛЕННЯ БЕЗСМЕРТЯ ЛЮДИНИ, ЯК ПРОЦЕСУ ВИХОДУ ЗА МЕЖІ ЖИТТЄВОЇ ТЕМПОРАЛЬНОСТІ

Упевненість у тому, що ми будемо жити вічно, поступово зникає, коли ми дорослішаємо. Відчуття нескінченності часто триває трохи довше. Коли кожен місяць здається вічністю, смерть часто є чимось надзвичайно далеким. Але незабаром, дуже рано, це відчуття вічного часу теж зникає.

Отже, ми живемо, усвідомлюючи, що все обмежено. Вже тисячі років тому в одному з найдавніших епосів, які людство зберегло, герой Гільгамеш протестував проти цього божественного наказу: «Я не помру!» Безрезультатно. Його довгі пошуки безсмертя нікуди не приводять.

Безсмертя, важливий термін для цієї роботи, який потребує визначення. Отже, безсмертя – це те саме, що вічне життя, факт того, що хтось (або щось) безсмертний. Може виявлятися у різних аспектах, як безсмертя тіла, душі, розуму. В історичному контексті релігії поняття безсмертя можна розуміти на трьох рівнях: 1) Безсмертя, характерне для божественних істот, тобто притаманне їм безсмертя. 2) Божественна природа (а, отже, безсмертя), якої досягають певні обрані люди (наприклад, герої стародавньої Греції, Китаю тощо). 3) Життя людини після смерті (але не як героїв чи божеств).

Людське існування після смерті може розглядатися як більш-менш привабливе, ніж життя по той бік. Прикладами останнього випадку є скандинавський Хель і старозавітний Шеол. У першому випадку часто вважають, що існує різниця між існуванням після смерті, яке є щасливим і яке поділяють добрі люди, і болісним існуванням, яке стає долею злих (що зазначається, наприклад, в орфізмі, буддизмі, християнстві). Доля після смерті часто вирішується вироком (судний день). У деяких релігіях вважається, що тілесне воскресіння передує суду (наприклад, у християнстві та ісламі); уявлення про подорож душі також можна узгодити з доктриною суду (буддизм).

Існує багато стародавніх джерел, що досліджували фізичне безсмертя, але жоден із цих звітів неможливо підтвердити. Закон еволюції змушує нас шукати первісне коріння сучасного людського життя не тільки в доісторичній епосі, що відноситься до початкового періоду існування людини, але в період початкового розвитку органічного життя на Землі, в першому зачатку живої

матерії, що з'явилася на земній кулі. Оскільки, з іншого боку, остання є складним продуктом енергії, то початок людського життя, а отже, і духу маємо шукати в тій самій світовій енергії, яка є початком усього видимого і невидимого світу.

Цю істину інстинктивно визнавали вже давні народи, поклоняючись сонцю та світлу, тобто тій енергії, яка є життєдайним початком для нашої планети. Сучасна наукова думка йде в тому ж напрямку, але вона спрямовує свої погляди далі поглядів мудреців давнини.

Більшість міфів про безсмертя розповідають про чудесне втручання богів. Але, коли задіяна медицина, подібні згадки та міфи вже не здаються настільки магичними. У міфах медичні можливості відстрочити смерть тільки розширюються. Асклепій, легендарний лікар із Стародавньої Греції, міг вилікувати будь-що. Він навіть воскресив померлого. Таким чином, смерть можна було знову і знову відкладати на вічність.

Боги були не дуже в захваті від спроби Асклепія отримати безсмертя і вбили його блискавкою [1, с. 418]. Але все ж вони воскресили його потім, фізично безсмертним і божественним. І як бог-покровитель медицини, він постійно вказував шлях до безсмертя. Навіть, якщо богам не подобалося, що Асклепій одноосібно переступає кордони смерті, вони, тим не менш, постійно втручалися і робили того чи іншого улюбленця фізично безсмертним. Водночас, усі ці чудові історії об'єднує те, що вони розповідають про людей, яких уже немає з нами. Вже змінений сценарій не дозволяє, щоб Ганімед чи Алкмена були знайдені в якомусь грецькому провінційному містечку. У той самий час, коли вони стали фізично безсмертними, вони були взяті на небо з тілом і душею - так само, як Ісус пізніше. Інші безсмертні живуть цілу вічність на краю світу, в морі чи під поверхнею землі. Якщо вірити стародавнім писанням, старі боги вирішили зробити лише кількох фізично безсмертними. З християнством це раптово стало можливістю для всіх - якщо вони тільки повірять, що це сталося з Ісусом. Але християнство відклало свою обіцянку до кінця історії. Тут і зараз ніхто вже не став безсмертним. І щоб зробити Ісуса більш унікальним, християни також заперечували, що це траплялося з кимось раніше. Чим менше було безсмертних, тим більше було чудес. Як передчуття обіцяного нам безсмертя - Бог і святі здатні позбавити нас від хвороб і страждань. Моліться і будете почуті!

Для тих із нас, хто перебуває поза світами богів і медицини, іноді буває важко повірити в це. Те, від чого сьогодні вдається врятувати нас лікарям, часто не витримує божественних чудес минулого. Так само незрозуміло. Такий же міфічний. І люди ховаючись за своєю пасивністю чекають, що боги повернуться і раз і назавжди щось зроблять зі смертю. Тому саме медицина продовжує розширювати межі смерті. Одне за одним те, що колись означало вірну смерть, було послаблене, зменшене або повністю переможене. Сьогодні більшість людей також бачить, що слід віддавати перевагу медичній науці, а не богам, коли думають про можливість відновлення безсмертя, яке ми колись вважали, що маємо, коли були маленькими.

Отже, чи повернемося ми до нашого початкового вічного стану? У той час, коли смерть не хвилювала нас. Назад у нескінченність. Існує лише одне справжнє завдання, придатне для об'єднання людства в спільний проект: безсмертя. Усі сучасні технології є реалізаціями магічних і релігійних уявлень. Чи не є цифрові миттєві передачі по всій земній кулі матеріалізацією старої віри в телекінетичну дію *in distans*, як свого роду матеріалізованого забобону? [2, с. 38] Людство, об'єднане в «Спільному завданні», наближається до божества. Таким чином, немає обмежень для досягнення цієї технології. Штучне безсмертя буде крихким і залежатиме від технологій, отже, Всесвіт, як такий, повинен підкорятися йому.

Спочатку, згідно зі своїм онтологічним статусом, людина не смертна і не безсмертна. Людина піддається ризику смерті, але в неї також є можливість йти шляхом набуття безсмертя. Точніше, саме тому, що людина схильна до ризику смерті, саме тому, що смерть є загрозою, перед людиною відкривається можливість стати на шлях подолання смерті. У сучасному суспільстві думка щодо проблем життя і смерті залежать не від того, до якої релігії зараховує себе людина, а від власного світовідчуття та розуміння цих проблем. У всіх релігіях схожий погляд на проблеми життя та смерті, безсмертя.

Розмивання, стирання кордону між смертю та безсмертям є необхідною передумовою осмислення безсмертя як проекту та мети. Тут слід врахувати, що, коли йдеться про людське буття, сама відмінність між кількісними змінами та якісними відмінностями релятивізується, стає відносною. Досягне на шляху до безсмертя розширення кордонів та можливостей людського існування та людської діяльності – це не просто кількісна зміна, що відбувається виключно в емпіричній площині, це також і перехід на новий рівень, набуття нової якості існування. Перехід на новий рівень є одночасно і кількісною, і якісною зміною. Трансгуманістичний проект кібернетичного безсмертя слід розуміти саме так: не як перехід до якогось нового постлюдського стану, де людини і всього людського вже не буде, а як перехід на новий рівень саме людського існування, що передбачає принципове розширення кордонів і можливостей людської діяльності. Однак і сам цей перехід, і його понятійна фіксація можливі лише в тому випадку, якщо безсмертя вже осмислене людиною як мета та проект.

Література

1. Ескулап. *Українська мала енциклопедія*. проф. Є. Онацький. Буенос-Айрес, 1958. Т. 2 : Д-Є, кн. 3.
2. Med sine bevisste anakronismer apner Peter Sloterdijk for a se kontinuiteten mellom det magiske, det metafysiske og det teknologiske. Se særlig Sphären II – Globen, Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1999.

ФІЛОСОФІЯ СПОРТУ

Філософія спорту – прикладна філософська дисципліна, яка здійснює аналіз філософських проблем стосовно спорту і інших пов'язаних з ним явищ. Якщо хочеш бути здоровим, сильним і розумним – філософствуй і пізнавай світ через спорт, не відставай від життя в пізнанні мудрості. Розуміння основних проблем цієї науки передбачає тому досить чітке уявлення про те, що взагалі являє собою філософія.

Філософія спорту є одним з наймолодших напрямків філософського знання. Згадки про спорт можна відзначити в працях різних філософів вже в далекій давнині – Аристотель і Платон сприятливо висловлювалися про спорт і спортивну гру, в філософії стародавньої Індії та Китаю культурні явища порівнянні зі спортом мали глибоке філософське обґрунтування як практики, спрямовані на зміцнення тіла, вдосконалення душі людини, досягнення довголіття, здоров'я. Однак, власне спорт, як соціальне явище довгий час не отримував спеціалізованого розгляду в рамках філософії [1].

Вільям Морган вважав, що розвиток філософії спорту став можливим завдяки відділенню самого спорту від процесу фізичного виховання для вирішення конкретних завдань спортивного вдосконалення («Швидше», «Вище», «Сильніше»), що в свою чергу може служити для задоволення своїх амбіцій (соціальних, матеріальних, психічних) [2].

Об'єктом філософії спорту є як мінімум три відносно самостійних, але й не пов'язаних між собою об'єкта: 1) фізична культура – сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людиною в процесі суспільно-історичної практики; 2) спортивна діяльність – форми активності людини; 3) спорт – особливий різновид змагань, підготовки до них, соціальні відношення, норми поведінки.

Предметом філософії спорту виступають найбільш загальні підстави буття і пізнання сфери фізичної культури і спорту, існування світовідчуття людини, ввімкнутого в дану сферу діяльності і відносин.

Філософія спорту як підсистема професійної освіти має гуманістичну спрямованість лише в тому випадку, якщо в спорті реалізуються творчі якості особистості, якщо спорт залишається фактом культури і збагачує духовне життя суспільства в плані її насичення образністю самобутнього «Я». Спорт як духовна система має здатність до самоорганізації, дозволяє глибше усвідомити ціннісний характер спортивної діяльності, що виражається в гармонізації тілесного, душевного і духовного початку [3].

Отже, задача філософії спорту як науки полягає в тому, щоб зберегти культурну цінність спорту та завершити ієрархію гуманітарного напрямку фізкультурно-спортивної науки, посилити її світоглядну основу в збереженні

й відтворенні здоров'я населення[4]. Філософія спорту стверджує філософію добра і відкидає філософію зла, антиморалі, несправедливості. Вона розвивається у поступовому охопленні все більшої верстви населення: від спорту найвищих досягнень до масового спорту, суспільного руху.

Література

1. Білогур В.Є. Філософія спорту як новий науковий напрямок і нова навчальна дисципліна. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії, Запоріжжя:2013. Випуск 54,с. 138–154.
2. Морган У. Философия спорта: исторический и концептуальный обзор и оценка ее будущего, Логос. 2006,с. 147–157.
3. Компанієць Ю. А. Філософія фізичної культури чи фізична культура філософії. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2009,с. 77.
4. Білогур В.Є. Світоглядні орієнтації студентів: тенденції змін у трансформаційному суспільстві В.Є. Дніпропетровськ, 2011, 311с.

Красна Надія

студентка 3-го курсу фак-ту фізичного виховання та спорту
Наук. кер.: канд. філос. наук, доц. Ель Гуессаб Карім

ФІЛОСОФІЯ ПРИСКОРЕНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ У ТОРАКОАБДОМІНАЛЬНІЙ ХІРУРГІЇ

Сучасні темпи впровадження нових технологій у медицину, підвищення загального рівня та якості життя, збільшення потреб населення у всіх видах медичної, у тому числі хірургічної, допомоги диктують необхідність пошуку та модернізації не лише безпосередньо хірургічного лікування, а й підходів до періопераційної оптимізації ведення пацієнтів. Філософія в реабілітації – прикладна філософська дисципліна, яка здійснює аналіз філософських проблем стосовно швидкого відновлення та переведення пацієнтів в реабілітаційний відділ лікарні.

Незалежно від сфери застосування основний протокол прискореної реабілітації універсальний із трьох блоків: перед-, інтра- та післяопераційного. За виконання кожного елемента протоколу зазвичай відповідають певні члени колективу (анестезіолог, реаніматолог, хірург, нутріціолог та ін.) [1].

Передопераційний етап включає огляд, інформування хворого, корекцію дієти, компенсацію супутніх захворювань, відмова від передопераційного голодування, підготовки товстої кишки та премедикації, вуглеводне навантаження за 2 години до операції та профілактику бактеріальних ускладнень.

Інтраопераційний етап. Основна мета всієї програми покращеної реабілітації - зменшення стрессового відповіді на хірургічну травму. Рациональне та адекватне знеболювання в інтра- та післяопераційному періоді дозволяє не тільки знизити потребу в опіоїдах, а й розпочати ранню мобілізацію та

природне харчування. Стратегія мультимодальної аналгезії забезпечує паралельний вплив на всі ланки патогенезу болю і включає призначення НПЗЗ та парацетамолу паралельно з одним із видів нейроаксіальної або регіонарної аналгезії [2].

Післяопераційний період. Пролонгована штучна вентиляція легень збільшує ризик пневмонії, механічного пошкодження легень, трахеальних ускладнень, а у грудній хірургії пов'язана з тривалою недостатністю аеростату [2]. У вивченні цієї теми особливу увагу приділено «негайній» екстубації, що дійсно може бути забезпечене у більшості пацієнтів у торакоабдомінальній хірургії навіть після великих мультівісцеральних резекцій. Тим не менш конкретна клінічна ситуація не завжди дозволяє екстубувати пацієнта в операційній. Міждисциплінарне планування подібних ситуацій дозволяє виконувати ранню екстубацію (протягом 30—60 хв після операції) за медичними показаннями в операційній або після переведення в ВРІТ [3].

Таким чином, філософія прискореної реабілітації у хірургії традиційно асоціюється з обґрунтуванням і доказом щодо скороченням термінів стаціонарного лікування із застосуванням протоколу[1]. В основі впровадження програми прискореної реабілітації лежить формування мультидисциплінарної команди, яка готова прийняти внутрішній протокол ведення пацієнта, кожен елемент якого заснований на принципах доказової медицини.

Література

1. Келет Х., Вілмор Д.В. Мультимодальні стратегії покращення хірургічного лікування. 2002, с. 183, 640-641.
2. White PF, Kehlet H. Покращення післяопераційного болю: що не вирішені питання? Анестезіологія. 2010, с.112, 221-225.
3. Джонс Н.Л., Едмондс Л., Гош С., Кляйн А.А. Огляд посиленого відновлення після торакальної анестезії та хірургії. Анестезія. 2013, с. 68.

Кривуля Діана

студентка 2 курсу фак-ту соціології та управління
Наук.кер.: канд. псих. наук, доц. Бойко Г.В.

ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ПСИХІЧНОЮ ДЕПРИВАЦІЮ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Актуальність публікації полягає у розгляді технологій соціальної роботи з психічною депривацією дітей дошкільного віку в умовах військового стану. Розглянуте питання грає вагомий роль у сфері соціальної роботи, психології та соціології. Феномен деприваційного синдрому у дітей дошкільного віку завжди був одною з важливих тем у монографіях різних вітчизняних та зарубіжних учених, і на сьогодні, під час військового стану в Україні це є, на жаль, досить поширеною проблемою у дітей. Вивчення цього

питання буде затребуване для більшості українських сімей з дітьми дошкільного віку, які постраждали від подій спричинених війною, та які у результаті мають ознаки психічної депривації. Інтерес до даної теми обумовлений значною кількістю випадків порушень розвитку і характеру дошкільників під впливом нестабільної ситуації у їх сімейному оточенні.

Метою роботи є дослідити особливості технологій соціальної роботиз психічною депривацією у дітей дошкільного віку під час військового стану та проаналізувати їх ефективність. Стосовно цієї проблеми було проведено ряд досліджень. Наприклад, основну концепцію психічної депривації розроблено чеськими дитячими психологами Й. Лангмейером та З. Матейчком. Англійський психіатр Д. Боулбі запропонував теорії прив'язаності та обґрунтування важливості батьківського піклування для дітей дошкільного віку та використовував термін «часткова депривація», де немає прямої розлуки між матір'ю та дитиною, але їх відносини за якоюсь причиною збіднені та незадовільні. Психічна депривація у дітей дошкільного віку – особливий психічний стану дитини дошкільника, який виникає у результаті таких життєвих ситуацій, коли дитині не надається можливості для задоволення деяких її основних (життєвих) психічних потреб достатньою мірою і протягом тривалого часу. Під час воєнного стану у дитини можуть виявитися прояви психічної депривації через кілька чинників. До них входять виникнення таких ситуацій, коли батько (опікун, або мати) дитини змушений покинути родину через вступ до лав Збройних сил України або Територіальної оборони. Дитина знаходиться вдома, на території України, але відчуває ознаки психічної депривації через відсутність повноцінного батьківського піклування. Вона сумує за дорослим, відчуває стрес та страх, їй недостає підтримки з боку значущого дорослого. У дитини виникає тривожність, нав'язливі думки, страхи, та інші проблеми, спричинені психічною депривацією. Ще більш проблемною є ситуація втрати, коли дитина втрачає одного з батьківвнаслідок трагічних випадків. Передбачається, що обмеження можливостей задоволення основних потреб дитини для психічного розвитку (потреби в батьківській турботі, любові, почутті безпеки та інші) тягнуть за собою формування неправильного (специфічного) бачення світу, проблеми з самооцінкою, труднощі в соціалізації та спілкуванні з однолітками, засвоєнні нових знань та рівні розумових здібностей. Також збільшуються шанси виникнення соматичних та нервово-психічних розладів, які роблять дітей дезадаптованими, у перспективі «важкими» підлітками у більш дорослому віці. Негативні якості сформовані в дитячому віці, виявляються у невизначеності життєвих пріоритетів, девіантній поведінці й труднощам у побутовій, сімейній, а потім і професійній сферах життя. Імовірність зростання психічної депривації у дітей дошкільного віку, як і складність та небезпека проявів супутніх розладів і хвороб змушує шукати нові шляхи вирішення проблеми, зокрема технології соціальної роботи з цією групою населення. Пріоритетними завданнями соціальної роботи на прикладі

одиначної родини з проблемою психічної депривації у дитини під час військового стану є такі кроки: 1) підтримка сім'ї, регулярне спостереження за станом відносин між батьками (опікунами) й дитиною, регулярності їх спілкування або (якщо це неможливо) рівнем догляду й опіки з боку третіх осіб, а також психологічним станом обох сторін; 2) у разі втрати дитиною батьків кризове втручання, 3) в нових умовах забезпечити максимально наближену до умов виховання дітей у сім'ї атмосферу; 3) гармонізація особистості дітей та їх всебічний соціальний розвиток за допомогою розвиваючих тренінгів, ігор та спілкування із однолітками; 4) організація освітнього процесу дитини відповідно до її здібностей та можливостей, заохочення її досягнень та цінування здобутків.

Можна привести низку цікавих технологій соціальної роботи із дітьми з деприваційними нахилами як методи їх подолання у вигляді групових ігор та розважальних видів діяльності. Саме вони мають змогу вплинути на психологічний розвиток дітей у дошкільному віці, непомітно для них корегуючи їх поведінку на краще. Для цього існують такі ігри як: «Компліменти» – діти стають в коло та по черзі кажуть один одному добрі слова, приємні фрази, або просто бажають чогось доброго, при цьому обов'язково дивлячись в очі. «Магічні окуляри» – дорослий приносить у групу дітей окуляри та каже їм, що вони показують лише добре в кожному з них, надягає їх, та називає по одній гідності на кожную дитину (хтось добре малює, хтось сильний, гарно будує з кубиків та ін.)

«Царівна-Несміяна» – дорослий розповідає дітям казку про Царівну-Несміяну та пропонує пограти у таку гру. Один із дітей буде Царівною-Несміяною, яка постійно плаче та сумує, а інші діти матимуть будь-яким чином насмішити її або викликати посмішку. Виграє той, хто зможе першим насмішити Царівну. Такі ігри існують для того, щоб показати дітям із деприваційними ознаками, що усі інші відносяться до них позитивно, що діти важливі та потрібні, а також залучити їх до активної інтеграції з однолітками та зацікавити важливими для них видами діяльності. Підводячи підсумки, можна назвати цю роботу одним із маленьких, але поступових кроків на шляху до вирішення проблеми психічної депривації у дітей дошкільного віку під час військового стану та залучення низки технологій соціальної роботи з цього питання. Як демонструє історія феномену – довгі роки суспільство не звертало уваги на стан психічного здоров'я дітей, не вважало за потрібне піклуватися про стан людського становлення у дитинстві. Але дитинство є стартом у житті кожної людини. Нам необхідно пам'ятати, що діти – це майбутні дорослі, саме тому так важливо піклуватися про їх психічний стан і забезпечити їм вільний, а головне здоровий розвиток особистості.

Література

1. Бевз Г., Дорошенко О. Вплив деприваційних чинників на психічний розвиток дитини // Проблеми загальної та педагогічної психології: збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / Заред.

Максименка С.Д. – К. : 2003, Т.У, ч.5. – С.25–34.

2. Bowlby J. Developmental psychology: chrestomathy, 2001. – 153 с.

3. Bowlby J. Child Care and Growth of Love. – N.Y.: Penguin Book. 1961. – 250 p.

4. Гошовський Я. Ресоціалізація депривованої особистості. Монографія. – Дрогобич: Коло, 2008. – 480 с.

5. Дуткевич Т. Дитяча психологія: навчальний посібник. Київ, 2012. – 80 с.

6. Langmeier J., Matějček Z. Psychická deprivace v dětství. Avicenum, 1984. – 335 с.

Кубасов Денис

Студент 3 курсу факультету соціології та управління

Наук. кер.: канд. політ. наук, доц. Лепська Н. В.

ОБ'ЄДНАНІ ТЕРИТОРІАЛЬНІ ГРОМАДИ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

У перші тижні російсько-української війни громадяни, які проживають в ОТГ, зіткнулися з новою серйозною проблемою, пов'язана вона перш за все з місцевим самоврядуванням. Бойові дії в нашій країні виявили головні мінуси пов'язані з ОТГ. По-перше – це нерішучість та некомпетентність голів ОТГ, а по-друге – відсутність відповідальності та співпереживання за території громади, а також не ефективна соціальна робота з громадянами, які проживають на цих територіях. Зрозуміло, ми не можемо говорити, що в кожній ОТГ на території нашої країни є подібні проблеми, але їх явний прояв ми можемо спостерігати на тимчасово окупованих територіях, в районах на яких проходять активні бойові дії, а також у прифронтових зонах.

Некомпетентність голів громад під впливом війни стала актуальною проблемою, яка має серйозні наслідки при проведенні бойових дій безпосередньо поблизу населених пунктів, які перебувають у складі ОТГ. Загалом ця проблема полягає в поганій підготовці кадрів, а також через підвищений абсентеїзм серед громадян, які проживають в ОТГ. Таким чином фактично будь-яка людина, яка має достатню освіту, має можливість балотуватися на посаду голови громади, при цьому такий кандидат, загалом, не має ні теоретичного, ні практичного досвіду роботи пов'язаної безпосередньо з управлінською діяльністю. Також слід врахувати той факт, що децентралізація та подальше об'єднання територій в ОТГ породила нові можливості для корупційних схем, тому слід розуміти, що серед справді зацікавлених та мотивованих голів громад також присутні люди, які насамперед діють у власних інтересах.

Наслідки проблем пов'язаних із місцевим самоврядуванням можна розділити на кілька сфер впливу. По-перше, це соціальна сфера. На територіях ОТГ, які мають безпосередній контакт із бойовими діями, спостерігається тенденція підвищення напруженості серед населення, а також серед керівного колективу, внаслідок чого є можливість підвищення рівня паніки з подальшими ускладненнями. Ускладненнями, в такому випадку, виступають:

дефіцит продовольства, що виникає внаслідок панічних дій громадян, які створюють особисті запаси через страх подальшої відсутності продовольства внаслідок військових дій; прояви дезертирства серед звичайних громадян на прифронтових територіях, а також спостерігаються акти дезертирства серед управлінського колективу в ОТГ, які перебувають безпосередньо на лінії фронту чи в тимчасово окупованих районах країни; підвищення рівня агресії у соціумі, що є прямим результатом поганої соціальної роботи з громадянами або її відсутністю. По-друге – управлінська сфера. Управлінські проблеми, які мали сильний прояв після початку повномасштабної війни, насамперед є виною поганого розуміння ситуації та пізньої реакції місцевого самоврядування. Внаслідок чого виникає низка таких проблем: не правильне використання наявних ресурсів для стабілізації ситуації всередині ОТГ; слабкий контроль за населеними пунктами, з чого випливає проблема мародерства та дезертирства серед цивільного населення; проблеми пов'язані з переселенцями із зон активних бойових дій, а саме – складнощі з пошуком місць для подальшого розташування біженців, а також не своєчасне або відсутнє надання психологічної допомоги та підтримки людям постраждалих від бойових дій; ускладнена евакуація жителів під час ескалації бойових дій поблизу ОТГ. По-третє – військова сфера. Проблеми в цій сфері проявилися передусім через несподіваність повномасштабної війни, місцеве самоврядування не було готове переходити у воєнний стан ні морально, ні фізично. Виходячи з цього, в більшості ОТГ не було проведено підготовки територій до бойових дій. Під час повномасштабних бойових дій тил є не менш важливою складовою, тому сукупність перерахованих вище проблем, які мають сильний вплив на військовий критерій, загалом створюють перешкоду для мобільного реагування та правильного розподілу ресурсів, при цьому тил стає не здатним працювати на благо армії.

Виходячи з вищесказаного, можна зробити висновок, що багато наявних проблем, пов'язаних насамперед з ОТГ, які знаходяться в області, де проходять активні бойові дії або на тимчасово окупованих територіях, утворилися через погану підготовку голів громад, які при підвищеній небезпеці можуть не тільки не використовувати наявні можливості для ефективної співпраці з населенням та державою, але й виступити в ролі дезертира, тим самим допомагаючи зовнішньому ворогові у діях націлених проти держави.

Розв'язання проблем може зайняти деяку кількість часу, деякі проблеми потрібно вирішувати вже зараз, інші необхідно вивчити більш детально і, ймовірно, їх вирішення вже буде після перемоги в цій війні. Спочатку необхідно вирішити наявні соціальні проблеми, поступово знизити рівень напруги у суспільстві. Для зниження напруженості в суспільстві необхідно створити гарячу лінію для підтримки людей, які перебувають у нестабільному стані. Так само необхідно більше часу приділяти на особисті зустрічі з громадянами для відновлення зв'язку звичайних людей з керівною командою, для таких зустрічей насамперед необхідно залучати сільських старост, бо комунікація на нижніх рівнях ієрархії місцевого самоврядування є

найефективнішою. Подібне спілкування з людьми не тільки знизить рівень стресу, але й дасть зрозуміти, що все під контролем і у разі екстреної ситуації вже створено чітку послідовність дій для ефективного реагування. Для розв'язання проблеми мародерства у населених пунктах необхідно створити мобільну групу реагування, яка патрулюватиме територію та стежитиме за порядком. Для ефективнішої роботи необхідно створити гарячу лінію, на яку зможуть звертатися громадяни, які стали свідком акта мародерства чи дрібного хуліганства. Що стосується біженців і вимушених переселенців, для роботи з ними необхідно залучити наявних на території ОТГ психологів, наприклад тих, що працюють у школах, бо люди, які покинули зону активних бойових дій, перебувають у максимально напруженому стані, тому з ними необхідно працювати насамперед психологам. виправивши подібним чином наявні проблеми, створюється стійкіший і надійніший тил, який сприятиме більш ефективному зв'язку ОТГ із ЗСУ.

Після завершення Російсько-української війни, світогляд більшості громадян країни, ймовірно, кардинально зміниться і громадяни України відчують на собі відповідальність за відновлення країни та діятимуть на благо своєї батьківщини. В результаті цього, на виборах братимуть участь зацікавлені у розвитку люди, тим самим проблема із незацікавленістю керівної еліти у багатьох регіонах країни буде вирішена. Найімовірніше актуальна проблема нашої країни у вигляді громадянського абсентеїзму так само поступово виправлятиметься, адже війна дуже вплинула на особисту позицію кожного українця.

Лазарєв Михайло

магістрант 2 курсу магістратури факультету соціології та управління
Наук. кер: канд. політ. наук Лепська Н.В

ПЕРСПЕКТИВИ ЗМІНИ СВІТОУСТРОЮ ЯК СИСТЕМИ МІЖДЕРЖАВНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН

Проблематика перспектив формування нового міжнародного порядку в умовах трансформації міжнародної системи дедалі більше привертає дослідницьку увагу науковців. З'являються сучасні концептуальні підходи вчених до інтерпретації сутності світових та політичних змін, що мають вплив на міжнародну стабільність. У науковому сенсі проблема формування світового порядку пов'язана з цілою низкою питань: зміна ролі держави на міжнародній арені, посилення недержавних акторів міжнародних відносин, вплив глобалізації на політичну, економічну та культурні сфери, взаємозалежність тощо. В першу чергу новий міжнародний порядок покликаний забезпечити вирішення глобальних проблем. Гарантія його ефективності та надійності – взаємне врахування інтересів. Світовий порядок ХХІ ст. повинен базуватися на механізмах колективного вирішення ключових проблем, на пріоритеті права і широкої демократизації міжнародних відносин.

Серед базових робіт західних вчених, які всебічно розглядають різні соціально-історичні, економічні, політичні аспекти глобалізації, процесів побудови нового світоустрою можна назвати роботи К. Поппера, Ф. Фукуяма, О. Тофлера, Д. Белла, Р. Робертсона, М. Кастельса, Е. Гідденса, М. Уотерса, У. Бека, З. Бжезинського, Й. Масуди та ін. Серед вітчизняних вчених, які досліджують загальні закономірності глобалізаційних процесів, можна назвати праці О. Мозгового, М. Козловця, С. Дацюка, Д. Лук'яненка, М. Михальченка, Є. Суліми та ін.

Глобалізаційні процеси, що являють собою найбільш загальну і важливу тенденцію сучасного світового розвитку, мають величезний вплив не тільки на розвиток більшості країн світу, але і на сучасний історичний процес в цілому та надалі – на майбутній. Відбувається зміна поглядів на основні цінності та принципи соціально-економічної і політичної організації суспільства, соціальні інститути тощо. У своїх загальних рисах глобалізація – це процес формування нового світового порядку, для якого є характерним спільність економічних, політичних, соціокультурних та технологічних характеристик.

Мета сучасного міжнародно-світового порядку – відношення підкорення та панування, інтерес та згода світових акторів на певну сукупність дій та заходів, а також відповідний механізм, котрий забезпечує безперервне функціонування.

По-перше, описуючи сучасний міжнародний порядок, слід відзначити, що військово-силове протиборство держав на світовій арені виявляє чітку взаємозалежність, світова ієрархія відіграє все меншу роль у формуванні відносин типу панування-підпорядкування, ніж у минулі часи. Економічний розвиток національних держав все більше має вплив на систему відносин панування та підпорядкування, це у свою чергу обумовлено нерівністю економічного розвитку державних та недержавних акторів міжнародної економіки. Додавання нової залежності – економічної, існування військової та економічної ієрархії і пов'язані з цим мотивації різних держав є характерною рисою теперішньої міжнародної системи.

По-друге, гіперболізоване сприйняття світу, в якому постійно та планово нав'язуються цінності країн-гегемонів, умовно провідні цінності країн, які вважають себе кращими від інших. Спроби поширити ідеал індивідуалізму, ідеал способу життя західного світу, парламентаризму, ідеал ринкової економіки, прав людини, начебто це витікає з потреб та сутності людини – це має великий культурний, а в деяких місцях світу навіть і цивілізаційний, конфлікт.

По-третє, відбуваються кардинальні зміни в структурі інтересів держав в сучасній політиці. На перший щабель висуваються інтереси, пов'язані з економічним розвитком, економічне процвітання та задоволення власного населення. Економічний фактор національного інтересу виявляє себе самостійним чинником необхідності, не залежить від військового чинника і не служить йому як метод нарощування сили.

Історія має щонайменше п'ять систем міжнародних відносин. Кожна з них послідовно змінювали одна одну і проходила у розвитку через кілька фаз: від фази становлення до фази розпаду. Аж до Другої світової війни включно початком чергового циклу у трансформації системи міжнародних відносин були великі воєнні конфлікти, в межах яких здійснювалося кардинальне перегрупування сил, змінювався характер державних інтересів провідних країн, відбувалася серйозне перекроювання кордонів.

Ці зрушення дозволяли усунути старі довоєнні протиріччя, розчистити шлях для нового витка розвитку. Поява ядерної зброї та досягнення паритету в цій галузі між СРСР та США стримувало від прямих воєнних конфліктів. Протистояння посилилося в економіці, ідеології, культурі, хоч були і локальні військові конфлікти. За об'єктивними та суб'єктивними причинами СРСР розвалився, а за ним і соціалістичний блок, біполярна система перестала діяти. Але спроба встановити однобічну систему з одним полюсом зазнала краху. Нова світова система народилася в результаті спільної творчості та роботи членів світової спільноти.

Однією з оптимальних форм світового управління може стати колективне управління – багатополлярність, – що здійснюється через гнучку систему міжнародних організацій, міждержавних зв'язків та особистих комунікацій – міжнародні організації (оновлені ООН, СОТ, ЄС, ЄАЕС та ін.), торгово- економічні, інформаційні, телекомунікаційні, транспортні та інші системи. Така світова система відрізнятиметься підвищеною динамікою змін, має багато точок розвитку і її вагомою рисою є поглиблення значущості економічного чинника, але не слід списувати на пенсію метод «бряцання зброєю», який є хоч і архаїчним, але все ж таки дієвим.

Література

1. Богатуров А. Современный международный порядок / А. Богатуров. [Електроний ресурс] // Международные процессы. – Том 11, № 1 (32). – Январь–апрель 2013. – Режим доступа: <http://www.intertrends.ru/one/001.htm#note1>.

2. Филимонов Г. Ю. Роль «мягкой силы» во внешней политике США [Електроний ресурс] / Георгий Юрьевич Филимонов / Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора политических наук / Специальность: 23.00.04 – Политические проблемы международных отношений, глобального и регионального развития, Москва – 2013. – Режим доступа: http://www.dipacademy.ru/doc/avtoref/Avtoref_filimonov_10.10.13_v.2.pdf

3. Фесенко М. В. Проблеми та перспективи формування нового міжнародного порядку в умовах нестаціонарності. Актуальні проблеми міжнародних відносин. Випуск 120 (частина I). 2014.

Маненко Катерина
студентка 4 курсу фак-ту соціології та управління
Наук. кер.: д-р політ. наук, доц. Хорішко Л. С.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ В УКРАЇНІ

У сучасному світі суспільство проходить новий етап свого розвитку – інформатизацію, а інструментом задля співпраці та взаємодії стає комунікація. Перед комунікацією постають все нові питання: підвищення рівня продуктивності використання каналів, оптимізація каналів, моніторинг у інформаційному просторі, формування механізмів взаємодії між громадянами та державою. Ці аспекти об'єднує стратегічна комунікація, яка важлива для демократичних держав. Україна перебуває тільки на своєму шляху демократичного розвитку, а тому для прискорення своїх дій їй не обійтися без стратегічних комунікацій. Тож, буде доречним дослідити як визначають поняття «стратегічні комунікації» в Україні, та як вони реалізуються на практиці.

Стратегічних комунікацій у секторі безпеки і оборони України – це суспільні відносини, що складаються у процесі взаємодії та координації діяльності системи органів державної влади, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних та розвідувальних органів, державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, сил цивільного захисту, оборонно-промислового комплексу України, діяльність яких перебуває під демократичним цивільним контролем і відповідно до Конституції та законів України за функціональним призначенням спрямованих на захист національних інтересів України від загроз, а також громадян та громадських об'єднань, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки України, з урахуванням досвіду держав-членів НАТО [1]. Таким чином, стратегічні комунікації – це процес, який лежить в основі забезпечення національної безпеки України та до здійснення якого залучені не лише суб'єкти стратегічних комунікацій, а й суб'єкти з інших сфер діяльності.

Стратегічні комунікації є найсучаснішим механізмом дій, завдяки її засобам можливо формувати послідовні повідомлення, які подаються в інформаційному полі та можуть впливати на думку не тільки суспільства держави, а й світової спільноти. Швидке застосування технологій для обробки та розповсюдження інформації є суттєвою перевагою і водночас призводить до підвищення рівня потенційних загроз [3].

Україна вже не перший рік використовує у своєму інструментарії стратегічні комунікації. У процесі реформування системи стратегічних комунікацій Міністерством інформаційної політики досягнуто такі результати:

1. Створено координаційну групу з представників міністерств та відомств з питань впровадження стратегічних комунікацій.
2. Розроблено концепцію системи навчання державних спеціалістів у сфері комунікацій та базові навчальні програми, проведено практичну підготовку тренерів у цій сфері.
3. Надається постійна підтримка Міністерству закордонних справ у впровадженні функції публічної дипломатії як складової частини системи стратегічних комунікацій.
4. У рамках робочої групи проводиться робота щодо формування спроможностей у сфері стратегічних комунікацій у Збройних Силах України.

Основною метою розбудови системи стратегічних комунікацій Верховної Ради України є забезпечення ефективного механізму комунікації для підвищення рівня інституційної спроможності та довіри населення, посилення іміджу відкритого та надійного партнера у геополітичному вимірі. Розпорядження Голови Верховної Ради України від 21.11.2017 №486 «Про додаткові заходи з реалізації Декларації відкритості парламенту», було затверджено Комунікаційну стратегію Верховної Ради України на 2017-2021 роки [2].

Головна мета Комунікаційної стратегії – це «підвищення рівня довіри до Верховної Ради України та сприйняття її як ефективної інституції серед громадян України, організацій громадянського суспільства, засобів масової інформації та міжнародних аудиторій». Стратегія передбачала вирішення шести основних завдань [2]:

1. «Покращення іміджу парламенту шляхом запровадження системних комунікацій за допомогою єдиного комунікаційного центру всередині парламенту, запровадження кодексу етики та правил брендингу Верховної Ради України».
2. «Підвищення обізнаності громадян щодо парламентських процесів».
3. «Забезпечення активної участі громадськості у процесі прийняття рішень та налагодження зворотного зв'язку».
4. «Удосконалення співпраці з парламентськими та незалежними медіа і журналістами, у тому числі міжнародними засобами масової інформації».
5. «Посилення присутності парламенту на міжнародному рівні».
6. «Оптимізація внутрішніх комунікацій та обміну інформацією всередині парламенту».

Отже, стратегічні комунікації – це процес, який лежить в основі забезпечення національної безпеки України, шляхом постійного обміну інформацією та розвитку політичних інститутів. Україна використовує стратегічні комунікації на державному рівні, у складі реформування парламенту. Перед урядом постало багато завдань, починаючи від модернізації своєї структури до підвищення рівня обізнаності та легітимності громадян. Досягненнями у сфері комунікацій в Україні можна вважати

створення координаційної групи, яка займається впровадженням стратегічних комунікацій у політичних інститутах, навчанням державних спеціалістів, а також одним із найголовніших досягнень можна вважати стимулювання розвитку публічної дипломатії.

Література

1. Капштик О. В. Поняття і сутність стратегічних комунікацій як засобу забезпечення національної безпеки. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=6257&i=20> (дата звернення: 20.05.22).
2. Про додаткові заходи з реалізації Декларації відкритості парламенту: Розпорядження Голови Верховної Ради України від 21.11.2017 №486. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0486004-17/card2#Card> (дата звернення: 20.05.22).
3. Стратегічні комунікації в міжнародних відносинах: монографія / В. М. Бебик, С. І. Копійка, Є. А. Макаренко та ін. Київ : Вадекс, 2019. 442 с.

Масаликін Олександр

аспірант фак-ту соціології та управління
Наук. кер.: канд. філос. наук, доц. Ель Гуессаб К.

КОНЦЕПЦІЯ КОМУНІКАТИВНОГО КАПІТАЛІЗМУ

Знайомство з аналітикою та соціальною критикою пізнього капіталізму та презентацією нової соціальної моделі розвитку, ми знайомимося через роботи таких західно-європейських та вітчизняних дослідників як П. Мейсон, П. Андерсон [1, с.160] та ін. Дані роботи є ключем до розуміння тих соціальних проблем, які пов'язані з осмисленням гегемонної ролі техно-опосередкованих форм комунікації, та їх причетності до утвердження нових моделей нерівності, дискримінації та трудової експлуатації.

Так, у роботі Томаса Пікетті, автора відомої книги «Капітал у XXI столітті» ми знайомимося досить із невтішними висновками, а саме, автор переконливо показує, що до початку XXI століття відбувається різке посилення нерівності, «сил розбіжності», які характеризуються процесами «нагромадження» та концентрації майна на тлі слабого економічного зростання та високих доходів з капіталу».

Нерівність досягла нових висот: за оцінками, 32 трильйони доларів було заховано у податкових сховищах багатими корпораціями. Транснаціональні корпорації беруть на себе державні та громадські функції, чому сприяє торговельний та інвестиційний режим, мета якого – забезпечити корпоративну владу в судовій та законодавчій сферах та збільшити прибуток, зриваючи кращі плани урядів загрозою дорогих судових позовів. Мета – все приватизувати [2].

В основі кризи нашої епохи, що поглиблюється, лежить зворушлива віра в те, що капіталізм, вільний ринок і демократія йдуть пліч-о-пліч. У новій книзі німецького соціолога Вольфганга Стріка цей міф викривається, викриваються

глибоко неліберальні, ірраціональні, антигуманістичні тенденції сучасного капіталізму. кінця XIX століття. Криза капіталізму, зазначає автор, виявляється у п'яти різних недугах: довготривала стагнація; крайня нерівність (про яку ми вже сказали); приватизація та скорочення соціальної держави; політична корупція; міжнародна нестабільність. Парадокс, однак, полягає в тому, що, незважаючи на свою власну кризу, капіталізм здобув піррову перемогу, позбавившись соціальних і політичних обмежень, на основі яких тільки й могла бути побудована альтернатива йому: «...на власні очі спостерігаючи руйнування капіталізму, ми не бачимо того, що прийде на зміну». Автор зазначає, що світ, таким чином, очікує довгий період невизначеності і нових криз, не здатних ні оновити і адаптувати існуючу систему, ні замінити її новою. Щоб описати цей період, Стрик звертається до відомого фрагмента з «Тюремних зошитів» Грамші: «Старе вже вмирає, а нове ще може народитися; у цьому міжцарстві виникає безліч найрізноманітніших патологій».

Ця реальність представляє факт, що більшість світу переживає жорстокі реалії крайніх форм пізнього капіталізму. І тому, з погляду Джоді Дін, тенденції сучасного («комунікативного») капіталізму такі, що може переродитися в «щось гірше», саме у неофеодалізм. У статті автора читаємо: «Під «капіталізмом» я маю на увазі систему, в якій приватна власність, наймана праця та товарне виробництво лежать в основі валоризації, або нарощування основного капіталу. Для власного відтворення та легітимації капіталістична система потребує специфічної державної форми, буржуазної правової держави, що претендує на справедливість та нейтральність. Справді, інтегруючи некапіталістичні відносини, капіталізм робить їх гіршими, руйнуючи умови існування і підпорядковуючи чужим законам. Дж. Дін зазначає: «Монопольна концентрація сучасного комунікативного капіталізму, нерівність, що стрімко зростає, підпорядкування держави ринку ведуть до неофеодалізму, де накопичення здійснюється вже не тільки через виробництво товарів, а й за допомогою ренти, боргу і влади. Наприклад, на глобальному рівні в індустрії знань та технологій доходи від ренти інтелектуальної власності перевищують доходи від виробництва».

У сучасній літературі з'явилися нові терміни цифрова рента, інформаційно-цифрова рента, комунікативна рента. Визначаючи цей категоріальний ряд дослідники підкреслюють, що «перше цифрова рента - це деякий надприбуток, додатковий дохід, який отримують носії цифрових технологій. По-друге, вважається, що цей дохід виникає внаслідок комодифікації акумулювання та переробки інформації з використанням специфічних дигітальних методів. Нарешті, по-третє, стверджується, що цифрова рента утворюється як наслідок монополії приватної власності на інформаційні ресурси, «цифровий капітал» [3].

З цього визначення слід, що акцент у мережевої комунікації ставиться немає зміст того що будемо говорити, лише з його інформаційне вимір, тобто. на "вклад" (contribution) в циркулюючий потік контенту. Це робить факт

комунікації сировиною для нового капіталістичного виробництва та основою нових форм відчуження.

Література

1. Коммуникативный капитализм: от несогласия к разделению. Коммуникации. Медиа. Дизайн. 2017. Т. 2. № 3. С. 152 – 165.
2. Building post-capitalist futures . Transnational Institute Fellows' Meeting. Amsterdam 7-10 june 2018. URL: <https://www.tni.org/en/publication/building-post-capitalist-futures>].
3. Яцкий С. Цифровая рента: проблема определения. Электронный научный журнал «Вектор экономики» № 11, 2020. Электронный ресурс URL: http://www.vectoreconomy.ru/images/publications/2020/11/economic_theory/Yatsky.pdf].

Мішин Євген

студент 3 курсу фак-ту соціології та управління
Наук. кер.: д-р політ. наук, доц. Хорішко Л.С.

ВІЙНА РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ: МОЖЛИВІ СЦЕНАРІЇ ЗАВЕРШЕННЯ КОНФЛІКТУ

24 лютого 2022 року російська федерація розпочала новий етап гібридної агресії проти України – широкомасштабну війну, що стало переламним моментом у сучасній історії. Деякі експерти вже називають події війни прецедентом, який ознаменував закінчення епохи пост-холодної війни й початок зведення абсолютно нової архітектури світової безпеки. Війна триває вже більше двох місяців, і станом на 17 травня 2022 року війна ще далеко від свого завершення, проте до початку війни російська сторона постійно просувала думку, що Україна буде захоплена протягом тижня, а столиця – протягом 2 днів.

Подальший розвиток війни показав, наскільки неякісно була проведена підготовка російської армії до війни, наскільки хибно були підготовлені аналітичні дані федеральної служби безпеки. Оскільки війна все ще триває, а експертна думка щодо завершення конфлікту не є чіткою, актуальним стає аналіз ситуації на фронті й експертних прогнозів задля розуміння можливих сценаріїв подальшого розвитку війни. У своєму прогнозі я наведу три можливі сценарії розвитку подій, основним критерієм прогнозу буде кінцевий результат війни, за який я беру підписання капітуляції держави-агресора.

Отже, перший можливий сценарій розвитку подій називається «Абсолютна перемога»: за цього сценарію увесь необхідний спектр озброєння буде оперативно поставлений Україні, завдяки чому вона зможе завоювати контроль в небі та на землі, що сприятиме швидкому звільненню більшості окупованих територій. 2 квітня 2022 року заступниця міністра оборони Ганна Маляр повідомила, що Київщина звільнена від російських військ [3], це був перший переламний момент у війні, коли Збройні Сили України перейшли від

виключно оборонних дій до контр-наступаючих. З того часу ЗСУ успішно звільнили Чернігівську, Сумську і майже усю Харківську області. Починає вимальовуватися позитивна тенденція, яка тільки підсилилася 9 травня. У цей день сталася історична подія – вперше з часів Другої світової війни президент США Дж. Байден підписав закон про ленд-ліз для України, спрямований на швидке постачання сучасного важкого озброєння[4]. Відтак, Україна вже за три-шість місяців зможе вийти до своїх державних кордонів, повністю звільнивши окуповані території, включаючи Л/ДНР, проте без АР Крим.

Другий сценарій має назву «24 лютого»: згідно цього сценарію поставки озброєння можуть уповільнитися через постійні розголоси усередині НАТО й ЄС. Наприклад, Німеччина майже місяць вагалася у схваленні поставок важкого озброєння, а за даними останнього соціологічного опитування ARD-Deutschlandtrend 45 % респондентів підтримали поставки зброї до України, і така ж кількість висловила протидію [5]. В умовах уповільнення поставок важкого озброєння Україна в наступні три-шість місяців вийде на кордони, які були актуальні до 24 лютого 2022 року. Через сильну виснаженість економіки України, яка, за прогнозами Світового банку, впаде на рекордні 45% у цьому році [2], а також виснаженість військ, після досягнення кордонів 24 лютого почнуться перемовини, тобто конфлікт може перейти в заморожену стадію, про що неодноразово казав Президент України.

Третій сценарій, найменш оптимістичний, має назву «Заморозка». Через поступове зниження інтересу до конфлікту й небажання подальшої підтримки з боку країн-партнерів, він може бути заморожений на приблизно тих кордонах, які склалися станом на 17 травня 2022 року. Вже після більше ніж двох місяців війни деякі країни досі зволікають з наданням важкого озброєння. Та ж Угорщина, взагалі відмовляються поставляти озброєння або перевозити його своєю територією. Можна також згадати розмову Е. Макрона та В. Зеленського, де перший пропонував піти Україні на значні поступки державі-агресору. Якщо вказані розбіжності у підтримці України будуть тільки посилюватися, то це може привести до зниження рівня підтримки як економічної, так і політичної. На фоні цього українська влада може бути змушена йти на перемовини на не вигідних для себе умовах, що може вилитися у замороження конфлікту в найменш сприятливих умовах для України.

На мою думку, найбільш вірогідним варіантом є саме перший сценарій «Абсолютна перемога», оскільки позитивна динаміка боїв, розширення допомоги з боку міжнародних організацій і підписання ленд-лізу США становлять небачений раніше рівень підтримки України, не дивлячись на зволікання окремих країн. Також більшість західних експертів вже переконані в неодмінній перемозі України, а високопосадовці США постійно посилюють допомогу [1].

Отже, на основі прогнозу розвитку війни можна стверджувати, що поразка України мало ймовірна. Хоча, останній сценарій таки можна буде трактувати як поразку. Військово-політична співпраця України з країнами-партнерами досягла свого історичного максимуму з підписанням ленд-лізу, що

розширює можливості України у відновленні територіальної цілісності та суверенітету.

Література

1. BBC News Україна. США дедалі більше вірять у перемогу України й все менше бояться Росії. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61360999> (дата звернення: 15.05.22).
2. Економічна Правда. Світовий банк прогнозує падіння ВВП України на 45%. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/04/11/685540/> (дата звернення: 15.05.22).
3. Радіосвобода. Вся Київська область звільнена від військ РФ – Міноборони. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-kyivshchyna-zviltennia-rf/31782843.html> (дата звернення: 15.05.22).
4. Радіосвобода. Байден підписав закон про ленд-ліз для України. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-baiden-lend-liz/31841701.html> (дата звернення: 16.05.22).
5. Deutsche Welle. Яке озброєння Німеччина планує постачати Україні? URL: <https://www.dw.com/uk/yake-ozbroiennia-nimechchyna-planuie-postachaty-ukraini/a-61758515> (дата звернення: 16.05.22).

Міщенко Анастасія

аспірантка фак-ту соціології та управління
Наук. кер.: д-р політ. наук, доц. Горло Н.В.

ГЕНЕЗИС ТА ЕВОЛЮЦІЯ РОСІЙСЬКОГО РЕСЕНТИМЕНТУ

Початок військових дій на Донбасі в 2014 році та повномасштабна війна в Україні 2022 році відкриває для людства все нові вершини російського цинізму та ненависті до всього, що пов'язано з Україною. Якщо в Україні російська лють реалізується через пряме вторгнення, то деякі інші країни теж відчують на собі ненависницьку політику у вигляді красномовних заяв російської влади. В першу чергу це США, які для російського народу, ще з радянських часів, є антиподом і розглядаються як те, що заважає розвиватися Росії у всіх напрямках. Наступне – це блок західноєвропейських держав, з їх класичними демократичними традиціями, які, на думку росіян, вже не здатні відповідати на сучасні виклики. Та постсоціалістичні країни Балтії, які кардинально змінили курс, відмовившись від проросійського вектору. Отже, бачимо, що значна кількість країн потерпає від різного роду проявів російської озлобленості.

У науковому політико-філософському середовищі така поведінка має певний термін – «ресентимент». С. К'єркегор першим застосував поняття «ресентимент». В науковий обіг його ввів Ф. Ніцше в роботі «Про генеалогію моралі». За Ф. Ніцше, «ресентимент» лежить в основі біблійної релігії та досягає особливого розвитку в християнстві. Віра в Христа, у спасіння через смиренну відмову від сили, у досягненні злобної радості, побачивши

грішників, що страждають у пеклі, – ось християнський ресентимент. Низка інших науковців (М. Вебер, Ф. Фукуяма, М. Шелер та ін.) також вказували саме на віру в Христа як на головні ліки від ресентименту і на те, як один і той самий стан духу може бути християнським і антихристиянським. Ніцше порівнював людину-ресентимента зі злобною людиною, дріб'язковою, дратівливою, схильною до ненависті [4].

Якщо розглядати ресентимент в соціально-політичному просторі, то він є наслідком групових, соціальних, історичних та геополітичних травм. Представником ресентименту є не лише індивід, але й країна, держава та її політика, декілька країн, близьких за цивілізаційною політикою. На думку М. Шелера, ресентимент розвивається як феномен некритичного «слідування за натовпом» або менталітет натовпу, де більшість уподібнюється до дій умовного лідера. Негативним прикладом є саме насильницькі заворушення. Негативні психічні зараження в масштабах країни та цивілізацій призводять до кривавих історичних подій, до яких належить: Гітлерівська концепція (геноцид євреїв, арійська панівна раса), «червоні кхмери» 1975-1979 років (соціальна інженерія геноциду), Руанда 1994 року (геноцид племен), ісламський тероризм, націоналістичні настрої Східної Європи, і те явище, жертвою якого на сьогодні є Україна, – «русский мир» в РФ [2].

Щодо явища «русского мира», то розглянемо його більш детально. Після розпаду СРСР більшість країн знаходилися в стані пошуку, деякі країни одразу обрали європейський шлях, інші ще коливалися між Європою та ностальгією за СРСР, а інші, навпаки, деградували як з політичної, так і з моральної точки зору. РФ же віддала перевагу саме останньому варіанту, обравши шлях провонаступниці СРСР. Російський соціолог Л. Гудков, проаналізувавши стан російського суспільства в 90-х роках минулого сторіччя, зазначив, що після падіння СРСР розпад російського репресивного суспільства супроводжувався не відчуттям звільнення, а, навпаки, найсерйознішими формами колективної депресії. Основними її проявами стали страх та різноманітні етнічні фобії, формування образу ворога, комплексу «жертви» тощо [1].

Прийшовши до влади, В. Путін та його оточення чітко розуміли, на яких саме засадах варто розвивати країну. На жаль, це не демократичний шлях, бо для них цей шлях був би тернистим та тривалим, а, враховуючи, що суспільство зубожіле, розвивати державну політику вирішили саме на засадах ресентименту та неототалітаризму. Основна мета Путіна – відродити радянське минуле, основною тезою його правління в геополітичному просторі стала констатація того, що розпад СРСР є катастрофою ХХ ст. Він доводить до російського соціуму, що саме поразка СРСР та розгул ліберальних ідей в 90-х роках стали причиною розграбування Росії. Відповідно, звинуватив у нещасті Росії саме демократичний ліберальний світ на чолі з США. Як результат, бачимо, що нинішня російська політична еліта та суспільство пронизані відчуттям образи і прагненням до реваншу [1].

За радянських часів утворився міф про братні народи, про те, що ніби Росія та Україна – це «рідні сестри». Якщо російське суспільство після розпаду

СРСР розвивалося лінійно, то Україна, знаходячись між двох цивілізацій, російською та європейською, постійно зважувала, яка ж їй ближче. Коли вибір більшості українців припав на користь євроінтеграції, то російська влада та суспільство, за допомогою пропаганди, розлютилися. Було вибудовано таку концепцію, за якою українці стали нацистами та зрадили братні слов'янські народи, за що їх і треба покарати. Бажаючи продемонструвати силу РФ Україні та світу (окупація територій, погроза ядерною зброєю, залякування війною інших країн) та маючи бажання повернути в лоно свого правління Україну та країни Балтики, тим самим реанімувати Радянський Союз, який, як вважають прихильники Путіна, є панацеєю для вирішення усіх проблем. Але насправді ми бачимо ненависть, злість та неадекватність до усього того, що суперечить засадам путінської політики «русского мира» [3].

Таким чином бачимо, що сучасне російське суспільство та політика побудовані на засадах ресентименту. Саме ідеї ворожнечі, ненависті та війни стали основними серед російського суспільства. Не вміючи вирішувати самостійно проблеми країни, російські політики за допомогою ресентименту, пропаганди та популізму звинувачують у всіх проблемах ті країни, які розвиваються не за схожим сценарієм, що є засобом відволікання власного суспільства від реальних проблем та загроз.

Література

1. Гриневич В. Російський ресентимент: росіяни у пошуках власної ідентичності. URL: <https://uamoderna.com/blogy/vladislav-grinevich/russian-identity> (дата звернення 21.06.2022).
2. Дацюк С. Усе зло – від ресентименту. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/6206047ca6715/> (дата звернення 21.06.2022).
3. Ковтун О. Российский ресентимент, или почему Россия убивает украинцев. URL: <https://nv.ua/opinion/voyna-rossii-za-chto-rossiyane-nenavidyat-ukraincev-genocid-novosti-ukrainy-50232868.html> (дата звернення 21.06.2022).
4. Кротов Я. Ресентимент. URL: <https://www.svoboda.org/a/24196182.html> (дата звернення 21.06.2022).

Нетребко Владислав

студент 3 курсу фак-ту фізичного виховання, здоров'я та туризму
Наук. кер.: канд. філос. наук, доц. Ель Гуессаб Карім

ФІЛОСОФІЯ ПРОПАГАНДИ МАСОВОЇ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОЇ РАБОТИ

Одна із актуальних проблем на сьогодні у галузі філософії спорту – є філософія пропаганди масової фізкультурно-спортивної роботи. Адже потреба в руховій діяльності та потяг до фізичного розвитку завжди були невід'ємною частиною людського існування [3]. Кожна людина має потяг до занять фізичною активністю, це розуміється саме собою на рівні свідомості та

підсвідомості. Завдяки фізичним вправам є можливість бути всебічно розвинуті і функціонувати в хорошому режимі.

Фізично-оздоровча культура й спорт є дуже важливою частиною як суспільства так і країни в цілому, культури народу, сприяють всебічному розвитку людини як особистості, розвивають її філософське сприйняття та пізнання світу, розуміння себе як особистості. Виноградов П. А. вважає, що найважливішим є те, що ведення здорового способу життя, яке буду тільки позитивно сказуватись на подальше довголітнє життя [1].

Аналізуючи сучасні тенденції світу, Тарасюк Н. Я. все більш акцентує увагу на значення масової фізичної культури та її філософії [5]. Отже, соціально обумовлена необхідність цілеспрямованого вдосконалювання здоров'я людини має бути трансформована в культурну потребу, у прагнення до фізичного вдосконалення самих себе та знаходження духовного спокою й рівноваги.

Пропаганда фізкультурно-оздоровчої діяльності – цілеспрямоване розповсюдження та популяризація фізкультурних знань з метою переконання населення в необхідності осмислених систематичних фізкультурних занять. Пропаганда представляє із себе безперервний освітньо-виховний процес, який можна умовно поділити на чотири етапи: переконання в необхідності оздоровчих занять, підвищення рівня фізкультурної грамотності, залучення населення до регулярних фізкультурно-оздоровчих занять, підтримка, подальше підвищення фізкультурної активності та ефективності фізкультурно-оздоровчих занять [2]. Звідси від етапу проведення пропагандистська діяльність розв'язує такі філософські завдання: формування свідомого ставлення до занять фізичною культурою та спортом; інформування населення про раціональні форми й методи занять фізичними вправами; розповсюдження передового досвіду роботи тренерів, інструкторів, викладачів фізичної культури та інших спеціалістів; інформування населення про найбільш яскраві події спортивного життя в країні та за її межами.

Ефективність пропаганди фізкультурно-оздоровчої діяльності залежить від дотримання принципів її проведення затверджує Рибалко П.Ф., зокрема: науковість та вірогідність усієї пропагандистської інформації, диференційованість і конкретність [4]. Головною метою пропаганди фізкультурно-оздоровчої діяльності є не переконання населення, а наочність та правдивість її користі та повсякденній необхідності.

Література

1. Виноградов П.А. Пропаганда физической культуры и спорта. Москва: 2011. С. 30–39.
2. Жданова О.М. Реклама фізкультурно-оздоровчих послуг. Київ: 2010. С. 463–469.
3. Макаренко А.С. Концептуальні засади подальшого розвитку фізичної культури і спорту в Україні. Київ: 2014. 20 с.
4. Рибалко П.Ф. Новітні та філософські підходи до організації фізкультурно-оздоровчої роботи в закладах освіти. Суми: 2016. С. 158-161.

5. Тарасюк Н.Я. Організаційно-методичні основи пропагандистської та філософської діяльності в сфері фізичної культури і спорту. Львів: 2013. 21 с.

Павленко Богдана

студентка 2 курсу фак-ту соціології та управління
Наук. кер: канд. політ. наук Лепська Н.В

ООН В УМОВАХ КРИЗИ СИСТЕМИ ГЛОБАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Міжнародні відносини впродовж усієї своєї історії ніколи не відрізнялися спокійним та миролюбним перебігом подій. Завжди між тими або іншими державами виникали якісь конфліктні ситуації, які переростали часто-густо в регіональні конфлікти. Найдраматичніше, коли конфлікт переходить у фазу війни на глобальному рівні, що засвідчує кризу системи глобальної безпеки. Наразі російсько-українська війна є саме такою подією, що поставила перед усім світом питання нагального подолання критичного стану глобальної безпеки, адже інакше світ очікує ціла низка подібних трагедій, через які людство зазнає неймовірних втрат.

У 1945 р. після перемоги над фашизмом була створена Організація Об'єднаних Націй, однією з провідних цілей якої було визначено збереження миру у світі і недопущення нової війни. У передбаченій Статутом ООН системі колективної безпеки як один з її важливих компонентів передбачається справедливе політичне врегулювання міжнародних криз та регіональних конфліктів [1].

За свою 77-річну історію діяльності ООН намагалася вирішувати складні міжнародні суперечності. На сучасному етапі розвитку міжнародних відносин можна спостерігати, як міждержавні конфлікти часто заходять у глухий кут. З одного боку, це зумовлює необхідність більш тісної конструктивної співпраці між державами для вирішення численних проблем глобального і локального масштабів. А, з іншого боку, очевидно, що у світовому порядку, що стрімко змінюється, виникають дедалі більше такі ситуації, з якими окремі держави самотійно впоратися не в силі. Виходячи з цього, виникає об'єктивна необхідність вдаватися до допомоги інших держав, а іноді й усієї світової спільноти.

Багатостороння структура є важливою частиною міжнародного управління, а Організація Об'єднаних Націй знаходиться в центрі багатосторонності. Ключовий виклик, який стоїть перед світом прямо зараз, полягає в тому, що ООН стає все менш і менш зобов'язуючою, оскільки деякі країни обирають односторонній підхід у міжнародних справах. На сьогоднішній день, російсько-українська війна призвела до викликів, які ще більше поділили світ.

Діяльність ООН в умовах сучасної кризи глобальної безпеки спрямована саме на знаходження консенсусу між різними країнами задля гарантії того, що мир не повинен бути досягнутий за рахунок іншої країни. Як показує повоєнна практика розвитку міжнародних відносин, саме виникнення суперечок та

конфліктних ситуацій у світі пов'язане з політикою грубого втручання одних суверенних держав у внутрішні справи інших суверенних держав [2]. Причини нинішньої напруженості криються в наполегливих спробах РФ зламати світоустрій, що склався за умовами Ялтинсько-Потсдамської системи домовленостей після Другої світової війни. Росія усіляко намагається досягти військової переваги, забезпечити собі домінуюче становище, щоб диктувати свою волю іншим країнам і народам, принаймні тим, що були раніше у складі СРСР, і наша держава зазнала безпрецедентної військової агресії з боку Росії.

Вирішення сучасної кризи глобальної безпеки є першочерговим завданням на порядку денному Організації Об'єднаних Націй, а це має виняткове значення для майбутнього миру та безпеки. Війна Росії проти України трагічно викриває світу параліч Ради Безпеки ООН. Виникнення внаслідок цієї війни нових криз – демографічної, соціальної, економічної, політичної – засвідчує, що структурна реформа виконавчого органу ООН видається необхідною. Нинішній склад Ради Безпеки ООН відображає стан світового співтовариства часів Другої світової війни, що на сьогоднішній день представляється анахронізмом і не відображає сучасних реалій. Збільшення кількості членів Ради Безпеки зробить рішення даного органу більш легітимними і збалансованими. До того ж реформа ООН продемонструє подолання нею свого минулого як організації країн-переможниць у Другій світовій війні.

Ініціатива U24, яку вже у перші тижні російського вторгнення в Україну висунув президент В. Зеленський, має для світу вирішальне значення. Саме у цьому контексті ініціатива глобальної безпеки U24, яка наголошує на необхідності загальної, всеосяжної, спільної та сталої безпеки, пропонує правильне філософське керівництво для забезпечення глобального миру та безпеки. Тому можна сподіватися, що це буде тією відправною точкою, з якою міжнародне співтовариство зможе почати конструктивну дискусію та досягти консенсусу щодо безпекових зобов'язань світу в цілому. Втім, дуже важливо, щоб була можливість зійтися різним голосам та запропонувати демократичні рішення, прийнятні для всіх, а не лише для впливових країн, які можуть домінувати над іншими.

Література

1. United Nations. UN Statute. URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-system> (дата звернення: 22.06.2022).
2. World is facing 'biggest global security crisis' in recent years: UN chief on Ukraine issue. URL: <https://www.newindianexpress.com/world/2022/feb/23/world-is-facing-biggest-global-security-crisis-in-recent-years-un-chief-on-ukraine-issue-2422851.html> (дата звернення 22.06.2022).

ЗМІНИ НАВЧАЛЬНИХ ПРАКТИК У ЗВ'ЯЗКУ З ДИСТАНЦІЙНИМ НАВЧАННЯМ ЧЕРЕЗ COVID-19 В УКРАЇНІ

Проблема дистанційного навчання набуває дедалі більшого розголосу через пандемію коронавірусу. З 2020 року дитячі сади, школи, ВНЗ перейшли у формат онлайн навчання, адже загострилася хвороба COVID-19, а захворюваність і смертність дітей зросла. За даними Центру громадського здоров'я МОЗ України станом на 15 листопада 2021 року за весь час пандемії коронавірусу в Україні захворіло понад 3 мільйонів населення країни, 5% з яких це діти віком до 17 років [1]. Саме тому влада країни прийняла рішення перевести дітей та підлітків на дистанційне навчання до поліпшення ситуації.

Окреслені зміни у суспільстві спонукають науковців до аналізу змін навчальних практик, які відбулися в Україні через запровадження навчання на дистанційній формі. Вимагають також додаткового осмислення позитивних тенденцій та можливих негативних змін у контексті пандемії коронавірусу. У березні 2020 року діти України вперше масово відправилися на дистанційне навчання через стрімке поширення вірусу COVID-19. Це стало причиною обурення багатьох батьків. За даними соціологічного дослідження "Всеукраїнський омнібус", яке реалізувала дослідницька компанія Active Group у жовтні 2020 року на питання «Як виставитесь до дистанційного навчання, яке запроваджувалося (або може бути запроваджено) у навчальних закладах через карантин?» близька 47,3% опитаних висловили негативну оцінку щодо такої можливості, а 15,5% готові приймати таку практику освіти в Україні. Особливо важливими вважаємо висновки дослідників щодо наслідків введення практик дистанційного навчання в Україні. А саме, чи варто залишати елементи дистанційного навчання у школах після закінчення карантину. Однозначно не підтримують таку ініціативу 44,8%, ще 16% радше не погоджуються з такими змінами. Думають, що скоріше варто залишити елементи онлайн-навчання – 19% українців, а про те, що точно варто – 11,5%[2]. Також, отримані дослідниками дані засвідчують, що більшість батьків вважають, що з введенням дистанційного навчання рівень освіти погіршився, а діти все більш недбало ставляться до учбового процесу, не сприймаючи уроки онлайн як спосіб здобування освіти.

Серед позитивних рис, пов'язаних із введенням дистанційного навчання вважаємо такі. По-перше, діти можуть отримувати додаткові навички користування мобільними пристроями, комп'ютерами, долучатися до різних заходів, не виходячи з дому. Вважаємо, що це, в свою чергу призведе до отримання підростаючим поколінням гарних навичок користування технікою, а також може прискорити технічний прогрес за допомогою адаптованого до таких змін населення. По-друге, змога якісніше готуватися до уроків,

використовуючи допоміжні матеріали, а вчителі можуть надавати якісніший матеріал для вивчення, використовуючи таблиці, діаграми, малюнки для кращого сприйняття матеріалу. По-третє, адаптація дітей до цифровізації світу.

Перехід освітньої системи України на дистанційне навчання не позбавлено також обмежень та недоліків. Серед ключових негативних змін, на яких ми хотіли б наголосити, зазначимо такі. По-перше, зниження рівня освіти через значне зниження мотивації учнів до процесу навчання. Через не сформовані освітні цінності у дітей не має потреби до здобуття знань. Вважаємо, що цю проблему можуть вирішити вчителі, які будуть створювати такі умови навчання, де будуть присутні мотивація та дух суперництва, щоб освітній процес виглядав для учнів більш привабливо та цікаво. По-друге, на перший план виходять проблеми контролю відвідування дітьми онлайн уроків. Більшість батьків працюють, а це не дає змогу контролювати діяльність дітей і вся відповідальність за освітній процес покладається на учнів, які ще можуть бути не готові до неї. Важливим кроком у вирішенні цієї проблеми буде плідна спільна робота вчителів та батьків, які не будуть байдужими до цього питання, а будуть комунікувати між собою, контролюючи процес відвідування занять. Знаючи про можливий контроль, діти охоче будуть підключатися до уроків, не бажаючи отримувати санкції від батьків. По-третє, різкі зміни в процесі соціалізації дітей, погіршення комунікативних та адаптивних навичок дітей та підлітків. Школа – це місце, де діти перш за все отримують навички життя у суспільстві. Живе спілкування першочергово важливе для подальшого життя серед людей. Через перехід до дистанційного навчання діти втратили можливість часто спілкуватися один з одним, що призводить до втрати комунікативних навичок з однолітками, а малеча взагалі їх не набуває. Це вплив є руйнівним у адаптації учнів у суспільстві. Дану проблему можна вирішити, наприклад, проведенням позакласних заходів, проте, у зв'язку з пандемією, у країні діють певні обмеження на різні розваги.

Таким чином, перехід на дистанційне навчання змінив майже весь навчальний процес, вплинув на якість освіти, а також задоволеність учасників освітнього процесу щодо якості отриманих знань, оскільки довіра населення до країни в плані навчання дуже знизилася, виправдовуючи це тим, що діти отримують недостатню кількість знань, не отримують достатнього спілкування з однолітками, а також калічать своє здоров'я через постійне знаходження онлайн.

Література

1. Дані про захворюваність населення України на COVID-19. *Центр Громадського Здоров'я МОЗ України*. URL: <https://phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan/inshi-infekciyni-zakhvoryuvannya/koronavirusna-infekciya-covid-19>.
2. Бондар М. Як українці ставляться до дистанційного навчання: нове опитування. 2020. URL: https://education.24tv.ua/yak-ukrayintsi-stavlyatsya-do-onlayn-navchannya-novini-ukrayini_n1439493.

ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНОГО СИРІТСТВА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИРІШЕННЯ

За роки незалежності Україна зіштовхнулася з проблемою соціального сирітства. Маленькі українці стають «сиротами» при живих батьках. За статистичними даними 2000-2018 років, кількість дітей, які виховуються в інтернатних установах, залишається незмінною – більше 100 тисяч. З них, на початку 2000-х, не мали батьків 40% дітей, а зараз – 8%. Кількість сиріт скоротилося в 5 разів, а загальна ситуація не змінилась. І це при тому, що в 2000-му році по Україні всього налічувалось 11 млн дітей, а зараз трохи більше 7 млн [1]. Виявляється, що більшість дітей в закладах інтернатного типу мають батьків, відповідно ще більш актуальною проблемою сучасного українського суспільства є проблема соціального сирітства. Проблематика соціального сирітства є предметом мультидисциплінарних досліджень і на сьогодні опиняється у фокусі таких наук як соціологія, конфліктологія, соціальна робота, психологія, державне управління.

Під сирітством науковці розуміють соціальне явище, яке характеризує особливий стан дитини, яка тимчасово чи постійно перебуває поза сімейним оточенням внаслідок втрати батьків, а також дитини, яка з певних причин чи власних інтересів не може залишатися в сімейному оточенні та потребує захисту чи допомоги з боку держави. Соціальне сирітство — це соціальне явище, спричинене ухиленням або відстороненням батьків від виконання батьківських обов'язків, по відношенню до неповнолітньої дитини. Відповідно, соціальне сирітство конкретизовано недопущенням/відстороненням батьків дитини від її виховання.

Протягом останніх десятиліть соціальне сирітство науковці розглядають з декількох позицій [2, с.67]. По-перше, як соціальне, тимчасове явище, під час ліквідації причин якого зникне і проблема. По-друге, як психологічний феномен самосприймання, самовідчуття та самоусвідомлення дитиною себе одинокою, що не є об'єктивним фактором для визначення поняття, а виступає таким чином радше суб'єктивною самооцінкою дитини. По-третє, як педагогічну проблему відсутності умов для виховання, занедбаності дитини в сучасному суспільстві.

У науці виділяють два основних види сирітства: повне сирітство (за умов якого діти стали сиротами у зв'язку із смертю або загибеллю батьків) та соціальне сирітство, за умов якого відбувається ухилення або відсторонення батьків, які не виконують своїх обов'язків з різних причин. Саме такі діти складають одну з основних категорій серед неблагополучних дітей. На жаль найпоширенішим в українському суспільстві є сирітство другого типу, коли батькам батьки за певних обставин ухиляються від

виконання батьківських обов'язків. Робота з такими дітьми передбачає не лише матеріальне забезпечення їх потреб державою, але і спеціальної психоемоційна підтримка дитячого психолога, колекційної педагогіки фахівців

Статистичні дані є невтішними і показують, що 20% випускників інтернатів мають судимість, 14% займаються проституцією, 10% протягом двох років після випуску здійснюють самогубство, і лише 10% повністю інтегруються в суспільство. Життя у дитячому домі не є чимось приємним та корисним для психіки дитини тому, що...? Дослідження виявили, що інтернати спричиняють непоправну шкоду дітям, навіть найкращі з них не можуть забезпечити належної турботи та уваги дитині. Виховання в інтернатах небезпечно визначається особливою складністю для дітей віком від 0 до 3 років, на який припадає найважливіша фаза розвитку в житті дитини. Інтереси установи завжди переважають над індивідуальними потребами дитини, яку змушують бути «як всі». Як наслідок, дитина втрачає індивідуальність, у неї формується споживацька позиція, єдиними цінностями для неї стають матеріальні блага [4].

Причиною сирітства найчастіше виступають такі фактори як: алкоголізм або наркотична залежність батьків, фізичне насилля у сім'ї. Також значний вплив має економічні ситуації в країні такі як криза, низький рівень доходів батьків, що унеможливує забезпечення матеріальних потреб дітей.. Спираючись на вище наведені дані, доходимо висновку, що проблема соціального сирітства набуває актуальності у реалізації державних програм в Україні.

Реалізація державних програм із подолання проблеми соціального сирітства обумовила введення терміну «суспільні діти», який нормативно було застосовано у Національній програмі «Діти України», що затверджена у 1996 році. У 2012 році було затверджено Національну стратегію профілактики соціального сирітства на період до 2020 року, метою якої проголошено «створення належних умов для забезпечення реалізації права кожної дитини на виховання в сім'ї, запобігання поширенню соціального сирітства», а трактування даного визначення та конкретизацію належності до нього так і не було наведено. Мова про даний вид сирітства йшла у Стратегії демографічного розвитку до 2015 року (поняття трактувалося як «покинуті батьками діти») [3, с.193].

Означена проблема сирітства, таким чином, визначає необхідність подолання низки проблем загальнодержавного рівня і передбачає такі кроки: покращення економічного становища благополуччя населення, подолання безробіття й бідності, мінімізація трудової міграції; вдосконалення у сфері соціальної роботи; посилення координації діяльності соціальних служб; залучення освітніх, культурних, релігійних товариств і організацій, волонтерів, громадських активістів, людей доброї волі з метою інформування суспільства про наявність такої проблеми й пошуку шляхів її вирішення;

окремо хочемо наголосити на необхідності подолання байдужості оточуючих в питанні соціального сирітства.

Література

1. Соціальне сирітство в Україні: руйнація традиційних цінностей. URL: <https://nationalcorps.org/socalne-sirtstvo-v-ukran-rujnacija-tradicjnih-cnnostej/>
2. Ящук Л.П. Сучасне розуміння соціального сирітства та значення територіальної громади як фактору соціалізації. *Державне управління: теорія та практика*. 2014. №1. С.81-88.
3. Суходольська Г.С. Соціальне сирітство: історичні аспекти та сутність поняття. *Вісник ЖДТУ*. 2015. №2 (72). С. 190-196.

Саражина Єлизавета

студентка 3 курсу фак-ту фізичного виховання, здоров'я та туризму
Наук. кер.: канд. філос. наук, доц. Ель Гуессаб К.

ФІЛОСОФІЯ ОЛІМПІЙСЬКОГО РУХУ

В ХХІ столітті Олімпійські ігри вважаються змаганнями найвищого рівня. Не лише спортсмени, а й країни, за які вони виступають, змагаються між собою за золоту медаль, та чи було так раніше? Невже сенс олімпійського руху з самого початку був у лише перемозі?

«Найголовніше в Олімпійських іграх - це не перемога, а участь. Найголовніше в житті - це не перемога, а хороша боротьба» — П'єр де Кубертен [1].

П'єр де Фреді, барон де Кубертен - французький спортивний та суспільний діяч, історик, педагог, літератор. Був ініціатором організації сучасних Олімпійських ігор. Президент Міжнародного олімпійського комітету (1896-1916, 1919-1925) [2]. Саме він відродив Олімпійські ігри античних часів і привніс туди сучасність.

Як і в наш час, так і за часів Стародавньої Греції Олімпійські ігри істотно впливають на розвиток культури. Можна виділити два аспекти, як ігри впливали на грецьку культуру. По-перше, в Елладі склався культ прекрасного оголеного тіла. Атлети тренувалися і змагалися оголеними. Греки шанували засмагле, треноване оголене тіло виразом високого рівня культури. Не дарма переможця Олімпійських ігор шанували на рівні з богами і підносили як ідеал.

По-друге, під час Ігор з'їжджалися з усіх куточків Еллади видатні філософи, поети і вчені, що сприяло подальшому розвитку грецької культури. Перед численною аудиторією виступали такі великі філософи, як: Платон, Сократ, Діоген, Геракліт, батьки історії Геродот і Фулідід, основоположник медицини Гіппократ, класики давньогрецької поезії Софокл, Піндар, Еврипід. Філософські бесіди, поетичні та ораторські виступи, споглядання шедеврів архітектури і мистецтва, захоплення красою і фізичною досконалістю атлетів формували і розвивали єдину грецьку культуру. Це була свідомість високої

суспільної цивілізації, духовної і фізичної культури, свідомість переваги над рабами і сусідніми неосвіченими, варварськими народами [3].

Припинення проведення античних Олімпійських ігор було пов'язано зі зміною панівної релігії, а разом з нею і світоглядних позицій. Християнство стало державною релігією, і коли це було визнано, Олімпійські ігри піддавалися жорстким гонінням з боку церкви і держави, адже вважалося, що в змаганнях і народних святах є прояв язичництва.

«Спорт - можливе джерело самовдосконалення для кожної людини» - П'єр де Кубертен [4].

П'єр де Кубертен вважав Олімпійські ігри «великим уроком філософії, який людство дає саме собі, відображенням щастя, досконалості і любові». На його думку в основі олімпійського руху лежать чотири принципи: бути релігією, тобто втілювати ідеал вищого життя і прагнення до вдосконалення; являти собою одночасно еліту, утворену абсолютно егалітарно, і «лицарство» з усіма властивими йому моральними якостями; служити приводом для військового перемир'я з огляду на «свято людської весни»; прославляти красу «участю в іграх мистецтва і думки» [5].

Так само, Кубертен придумав символ Олімпіади: п'ять з'єднаних між собою кілець, «які символізують п'ять частин світу, пов'язаних олімпійським рухом; а також шість кольорів прапора, які об'єднують кольори всіх національних прапорів, що майорять по всьому світу в наші дні» [5].

Отже, олімпійський рух являє собою філософію життя, що звеличує та об'єднує в гармонійне ціле гідності тіла, волі, розуму. Олімпійський рух, з'єднує спорт з культурою та освітою, прагне до створення способу життя, який базується на радості від зусилля, освітній цінності доброго прикладу, соціальної відповідальності і на повазі до універсальних фундаментальних етичних принципів.

Література

1. Витоки олімпійських кілець URL: <https://uk.socmedarch.org/trademarks-of-the-olympic-games-1992213-9816> (Дата звернення: 01.11.2021).
2. П'єр де Кубертен URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%27%D1%94%D1%80_%D0%B4%D0%B5_%D0%9A%D1%83%D0%B1%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B5%D0%BD (Дата звернення: 01.11.2021).
3. Олимпийские игры Древней Греции URL: <https://www.sportedu.by/olimpijskie-igry-drevnej-gretsii/> (Дата звернення: 30.10.2021).
4. Цитаты Пьера де Кубертена URL: <https://citaty.su/citaty-pera-de-kubertena> (Дата звернення: 23.10.2021).
5. Великие французы: Барон Пьер де Кубертен URL: <https://france-guide.ru/pierre-de-coubertin> (Дата звернення: 30.10.2021).

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА У РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОМУ КОНФЛІКТІ

Класичне визначення війни постійно зазнає змін, а традиційне бачення війни – застаріле та не відповідає вимогам часу. У ХХІ столітті поняття «війна» не обов'язково передбачає воєнні дії. Війна інформації на сьогодні стала одним з найнебезпечніших видів зброї. Інформаційна війна розглядає інформацію як окремий об'єкт, або як потенційну зброю та вигідну ціль. Мета інформаційної війни – послабити моральні і матеріальні сили супротивника, або конкурента та посилити власні.

Історія виникнення терміну «інформаційна війна» бере свій початок ще з древніх часів. Раніше будь який обман ворога задля перемоги називався «військова хитрість», але сьогодні це є набагато комплексніше значення. Поняття «інформаційна війна» ввів у науковий обіг американський дослідник М. Маклюєн, який проголосив тезу: «Істинно тотальна війна – це війна за допомогою інформації».

Проблематика інформаційної війни знайшла своє відображення в багатьох дослідженнях таких науковців як: І. Рабінович, Д. Фельдман, В. Конах, С. Чукута та багато інших.

Актуальність роботи полягає в відсутності наукових досліджень стратегії і тактики інформаційної війни против України, а також недосконалості аналізу особливостей інформаційної війни Росії та специфіки її пропагандистської діяльності.

Сам термін «інформаційна війна» наразі носить більше публіцистичний характер і ще не отримав сталого визнання. На нашу думку, найбільш вдале визначення є таке: інформаційна війна – це викладення інформації у спосіб, який формує у суспільстві чи групі людей потрібну точку зору, громадську думку, хід взаємодоповнюючих логічних думок, вичерпну систему поглядів щодо окремих питань на користь організатора інформаційної пропаганди. Як наслідок, відбувається усвідомлення окремих фактів чи подій у потрібному для маніпулятора світлі, формування потрібного світогляду чи життєвої позиції стосовно питань, у яких раніше були протиріччя чи нерозуміння.

Інформаційні технології здійснили революційні зміни, на сьогодні людство живе в інформаційному суспільстві. Це такий тип суспільства, де володіння певною інформацією переважає над матеріальними благами. Такий тип суспільства має свої недоліки, а саме наявність основи для інформаційних війн. Інформаційна війна є боротьбою нового типу, об'єктом якої є свідомість людей. Вона базована на можливості управління і маніпулюванні суспільною свідомістю. [3]

Сьогодні це має принципове значення, коли Росія, розуміючи нереальність розв'язання глобальної війни, для досягнення власних цілей впродовж декількох останніх років у просторі ЗМІ цинічно веде інформаційну агресію в бік України. Слід наголосити на тому, що перші стрімко атакують і нарошують наступ, другі у свою чергу займають позицію оборони, або зовсім ігнорують будь-які напади.

Відкрита інформаційна війна проти України набула безпрецедентного характеру. Основною метою було заволодіння не стільки певними територіями, скільки свідомістю людей, які на них проживають. [1]

Такі пасивні дії з боку Української влади призвели до того, що у 2014 році Україна зазнала прямої агресії з боку РФ. Спочатку було анексовано АР Крим, згодом через пряме втручання Росії та підтримку сепаратистського руху виникла загроза втрати ще двох територіальних одиниць України – Донецької та Луганської областей. [4]

Характерною відмінністю інформаційної війни з боку РФ є її орієнтація. Вона спрямована не лише на українську аудиторію, а й на населення самої Росії. Такі дії пропагандистської машини мали значний успіх, про що каже те, що більше половини російської аудиторії, яка отримує інформацію із федеральних каналів була впевнена в об'єктивності вітчизняних ЗМІ. Ще у червні 2009 року в Росії було затверджено перелік загально-обов'язкових телеканалів і радіоканалів для поширення їх мовлення по всій території РФ та за її межами. Серед них – «Первый канал», «Россия 24», які медіа-експерти не раз звинувачували в брехні. [5]

Перед РФ стояли наступні завдання в інформаційній війні проти України:

- створення атмосфери бездуховності, негативного ставлення до культури та історичної спадщини у суспільстві конкурента чи ворога;
- маніпулювання громадською думкою і політичною орієнтацією населення держави з метою створення політичного напруження та стану, близького до хаосу;
- провокування соціальних, політичних, національно-етнічних і релігійних зіткнень;
- введення населення в оману щодо роботи державних органів влади, підрив їх авторитету, дискредитація їх дій;
- підрив міжнародного авторитету держави, її співпраці з іншими державами;
- створення чи посилення опозиційних угруповань чи рухів.

Проте основним завданням було – здійснення безпосереднього негативного руйнівного впливу на політичну могутність держави шляхом послаблення її реальних і потенційних можливостей щодо забезпечення власної безпеки, створення труднощів у внутрішньому розвитку й проведенні активної зовнішньої діяльності, а також у підтриманні міжнародних зв'язків, завдання шкоди політичному іміджу, тобто ослаблення правлячої еліти, встановленого нею соціально-політичного режиму чи навіть сприяння усунення останньої від влади. [3]

Аналізуючи особливості інформаційної війни РФ слід зазначити, що військово-політичним керівництвом було використано весь можливий потенціал впливу:

- дезінформування та маніпулювання;
- пропаганда;
- диверсифікація громадської думки;
- психологічний та психотропний тиск;
- поширення чуток [2].

Сьогодні Росія веде відкриту війну проти нової влади України. Вже захоплені Крим і частини Донецької і Луганської областей, організовуються провокації. Російські фахівці здійснили тривалу підготовку до повномасштабної війни та наповнення інформаційного простору відповідним контентом. Російські медіа почали свою кампанію проти Майдану ще у 2013 році, і зараз це перетворилось на масштабну війну [2].

Підсумовуючи висловлене, можна стверджувати, що під час інформаційної війни ворог може маніпулювати свідомістю для широкомасштабної експансії і загрожує національній безпеці України. Тому необхідна адекватна інформаційна протидія. З огляду на зазначене можливими засобами протидії інформаційній війні Росії є:

- розроблення критеріїв кваліфікації інформаційних війн, критеріїв визначення ступенів загроз національній безпеці від них, механізмів локалізації та нівелювання таких війн, а також моделювання наслідків від їх застосування;
- створення спеціалізованого центру із забезпечення інформаційно-психологічної безпеки особи й суспільства;
- вироблення механізмів взаємодії між міністерствами і відомствами України з питань інформаційної боротьби в інтересах забезпечення національної безпеки держави;
- створити напрямок на обмеження російського інформаційного впливу на Україну, захист українського інформаційного простору від розповсюдження інформаційної продукції антиукраїнського змісту;
- формування спеціальних норм журналістської етики під час воєнного, надзвичайного стану або особливого періоду чи в бойовій обстановці;
- заходи патріотичного виховання, зокрема, через ЗМІ;
- розроблення стратегії й тактики ведення інформаційної боротьби на державному рівні в інтересах вирішення завдань національної безпеки [4].

Якщо донедавна інформаційна агресія використовувалася РФ як допоміжний засіб для досягнення економічних, політичних чи інших зисків, то наразі інформаційна зброя застосовується разом із справжньою зброєю на рівноцінних умовах. Події українсько-російського протистояння показали, що контроль над своїм інформаційним простором є не менш важливим за наявність сучасного озброєння та підготовленого війська. Таким чином, слід

визнати, що Українська влада, її державні органи влади, громадянське суспільство та ЗМІ не були готові до такої масованої військової та інформаційної агресії. Саме тому першочерговим завданням усіх державних, громадських, наукових, експертних, журналістських інституцій є розробка термінових ефективних заходів щодо нейтралізації інформаційної – диверсійної діяльності Російської Федерації проти України та протидії її подальшому розгортанню. Крім того, виклики, що постали перед Україною, потребують вжиття негайних заходів щодо модернізації всієї системи інформаційної безпеки держави.

Література

1. Войтович Н. О. Сучасна інформаційна війна: Росія проти України / Н. О. Войтович, Р. К. Кравець // Обрії друкарства. - 2014. - № 1. - С. 69-78. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/obdr_2014_1_9
2. Горбань Ю. О. Інформаційна війна проти України та засоби її ведення / Ю. О. Горбань // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. - 2015. - № 1. - С. 136-141. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadu_2015_1_21
3. Малик Я. Й. Інформаційна війна і Україна / Я. Й. Малик. // Демократичне врядування. - 2015. - Вип. 15. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2015_15_3
4. Слюсарчук І. В. Антиукраїнська інформаційна війна Російської Федерації / І. В. Слюсарчук, Н. Я. Пічак // Інформаційна безпека людини, суспільства, держави. - 2015. - № 3. - С. 18-26. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/iblsd_2015_3_4
5. Смола Л. Є. Інформаційна війна Росії: особливості, інструменти та об'єкти впливу / Л. Є. Смола // Наукові записки Інституту журналістики. - 2015. - Т. 61. - С. 77-83. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizh_2015_61_15

Фоменко Діана

студентка 3 курсу фак-ту соціології та управління
Наук. кер.: канд. політ. наук, доц. Мальована Ю.Г.

ОСОБЛИВОСТІ МАНІПУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНОЮ СВІДОМІСТЮ У ПОЛІТИЧНІЙ РЕКЛАМІ НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКИХ ВИБОРЧИХ КАМПАНІЙ 2019 РОКУ

На сучасному етапі розвитку політичних кампаній політичними технологами активно використовуються різноманітні інструменти маніпуляції свідомістю людей, особливо активно це відбувається під час виборчих кампаній. За своєю суттю маніпуляція – це різноманітні прийоми, засоби й способи впливу на суспільну свідомість з метою програмування та зміни способу мислення людей у потрібному напрямку.

У цьому контексті доцільно розглянути основні способи маніпуляцій, які активно використовують суб'єкти політичних перегонів в українських політичних кампаніях, серед яких:

1. Дозування інформації. Висвітлюється тільки частина зведень, а інші ретельно приховуються. Це призводить до того, що картина реальності спотворюється в ту чи іншу сторону чи взагалі стає незрозумілою. Прикладом може слугувати маніпулятивний прийом «нові обличчя в політиці». Із прикладів останніх років можна навести партію «Слуга Народу». Рекламна кампанія згаданої політичної сили була націлена на те, щоб говорити про політичну компетентність нових людей, які раніше не були у політиці.

2. Велика неправда. Улюблений прийом міністра пропаганди нацистської Німеччини І. Геббельса. Він стверджував, що чим більш зухвала й неправдоподібніша брехня, тим швидше в неї повірять, головне – подавати її максимально серйозно. Як, наприклад, партія «ОПЗЖ» в ході виборчої кампанії 2019 року, рекламні щити якої транслювали обіцянки розвивати все – від спорту до медицини.

3. Змішування дійсних фактів з усілякими припущеннями, гіпотезами, чутками. Результатом цього прийому постає неможливість відрізнити правду від вигадки. Яскравим прикладом є серіал «Слуга народу», в якому створений образ політики виходить за рамки звичної моделі та категорично відрізняється від традиційної політики. Через сильну емоційну складову зазначеного способу велика кількість виборців не здатна об'єктивно оцінити можливості здійснення політичних перетворень в реальності, тому схильна віддавати свій голос і очікувати тих самих змін, як у серіалі чи іншому медійному рекламному продукті.

4. Затягування часу. Цей спосіб зводиться до того, щоб під різними приводами запобігати розголошенню дійсно важливої інформації до того моменту, коли буде вже пізно щось змінити. Цим способом користувався Володимир Зеленський, який до останнього не давав остаточної відповіді на те, чи буде він брати участь у політичних виборах 2019 року, проте дуже активно проводив зустрічі із громадськістю та робив гучні провокаційні заяви, які зіграли йому на руку.

5. Зворотний удар. Суть цього способу полягає в тому, що вигадану (зазвичай вигідну для себе) версію тих чи інших подій поширюють у ЗМІ, нейтральних по відношенню до обох конкуруючих сторін. Преса супротивника звичайно ж повторює цю версію, тому що вона вважається більш «об'єктивною», ніж думки прямих конкурентів. Так, у 2019 році актуальності набуло питання «війни та миру» - Володимир Зеленський поширював такі ідеї у своїй передвиборчій кампанії, у свою чергу Петро Порошенко підтримував цю ідею і почав просувати її далі у вигідному для себе світлі, аргументувавши це тим, що він протягом п'яти попередніх років вибудовував міжнародну коаліцію щодо цього питання та має більше політичного досвіду.

6. Своєчасна неправда. Спосіб полягає в повідомленні неправдивої, але надзвичайно очікуваної в цей момент «гарячої» інформації. Чим більше зміст повідомлення відповідає настроям об'єкта, тим ефективніший його результат. Потім неправда розкривається, але за цей час гострота ситуації спадає, або певний процес набуває безповоротного характеру. Як, приклад, незадовго до виборів 2019 року не всі, але деякі українські медіа ресурси оприлюднювали підсумок сумнівних опитувань, або дані соціологічних організацій, які мали авторитет, що призвело до агітації на користь конкретних кандидатів у президенти. Так, на телеканалі «1+1» частіше казали про високі рейтинги Володимира Зеленського, а в новинах на телеканалі «Інтер» - про перемогу у перегонах Юрія Бойко.

7. Гіперболізація – перебільшення, як один із традиційних прийомів. За основу береться одиничний правдивий факт, який подається в якості такого собі системного тренду. Наприклад, Петро Порошенко досить часто у своїх виступах підкреслював, що Володимиру Путіну не вигідно, щоб він залишався на посту президента і лише під його керівництвом держава не втратить своєї незалежності, проте жодного реального доказу наведено не було.

8. Фальшива дилема, або ілюзія вибору. За цією технологією працювала партія «Слуга Народу» - виборцю надають лише дві альтернативи, з яких він має обрати щось одне. Такий спосіб маніпуляції потребує ретельної підготовки серед населення. Спочатку створюється проблемне питання, наприклад, у 2019 році це було питання «війни і миру». Таким чином перший кандидат, а саме В. Зеленський уособлює собою позитивні поняття, такі як «мир на Донбасі» та «повернення Криму», а до другого (П. Порошенка) підв'язують негативні - «розбійник», «війна», «засланець», тощо. Завдяки цьому маніпулятивному прийому у виборчій боротьбі 2019 року за статус та повноваження Президента України «комік та актор» протистояв «злочинцю та корупціонеру».

Окрім використання у своїх політичних кампаніях всеосяжних способів маніпулювання свідомістю, політичні сили також використовують у своїх обіцянках і промовах актуальні теми задля емоційного впливу на електорат. Наприклад, в ході президентської кампанії 2019 маніпулятивного забарвлення набули такі теми як: «війна та мир», «гідний рівень життя», «напрямок розвитку країни», «мова» та «нові обличчя у політиці». Оскільки український народ вже давно зневірився у представниках старої влади, то такі маніпулятивні прийоми виявляються цілком вдалим.

Отже, можна зробити висновок, що жодна виборча кампанія чи виступ українського політика не обходиться без маніпулятивної складової. Каналами розповсюдження маніпулятивних повідомлень дедалі частіше стають, на рівні з традиційними засобами масової комунікації, й соціальні мережі. Критичне мислення, перевірка фактів, аналіз реальних подій політичних суб'єктів та можливостей втілення рекламних гасел – все це дозволить підвищити рівень політичної свідомості та усвідомленого політичного вибору, знизивши вплив маніпулятивних технологій в ході рекламних кампаній.

Література

1. Авксентьев А. Маніпуляції в публічній українській політиці: топ-10 типових технік. URL: <https://od.org.ua/uk/манипуляции-в-публичной-украинской-п/> (дата звернення: 05.05.2022).
2. Братущак О. Цукербергу на олівець: українські політики маніпулюють у Facebook. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/tsukerbergu-na-olivets-ukrayinski-polityku-manipulyuyut-u-facebook-i37139> (дата звернення: 07.05.2022).
3. Кавуненко Т. I want to believe: розбираємо 5 улюблених маніпуляцій політиків. URL: <https://platfor.ma/topic/5-ulyublenyh-manipulyatsij-politykiv/> (дата звернення: 05.05.2022).
4. Прийоми та способи маніпулювання в політичній рекламі. URL: https://pidru4niki.com/1246122036945/politologiya/priyomi_sposobi_manipulyuvannya_politichniy_reklami (дата звернення: 10.05.2022).
5. Штогрін І. Маніпуляції та прорахунки виборчої кампанії. Що не так із політичною рекламою? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30035638.html> (дата звернення: 10.05.2022).
6. Шкарпова О. Теорія брехні. Перший рейтинг популістів і брехунів в українській політиці від VoxUkraine. URL: <https://voxukraine.org/longreads/lie-theory/index-ua.html> (дата звернення: 09.05.2022).

Чабаненко Вячеслав

студент 3 курсу, фак-ту фізичного виховання, здоров'я та туризму
Наук. кер.: канд. філос. наук, доц. Ель Гуессаб Карім

ФІЛОСОФІЯ СПОРТУ ТА ТРЕНУВАННЯ

Філософія спорту на сучасному етапі тренування спортсменів почала стрімко набувати важливе значення, яке диктується характером розвитку спортивного тренування та його зв'язком з іншими сферами життя людини. Метафізичні, епістемологічні та аксіологічні питання фізкультурно-спортивного розвитку тісно пов'язані з проблемами нашої епохи [1].

Насамперед, треба пізнати зміст основних розділів філософії через призму спортивного тренування, чому програмування спортивного тренування має бути практичним і приносити задоволення та своєчасно має адаптуватися до життя спортсменів.

Аналізувати, що ми робимо, яка інформація потрапляє до нас та з яких джерел, вміти відрізнити недостовірні джерела інформації, займатися самовдосконаленням себе і приймати раціональні рішення, цими словами А. Едгар характеризує філософію, як основу критичного мислення. У спортивному тренуванні можна зустрітися з різними проблемами і питаннями, для цього А. Едгар чітко виділив фундаментальні розділи філософії, такі як – аксіологія, епістемологія, метафізика та логіка, ці головні розділи допоможуть розібратися з проблемами спорту крізь призму філософії і буття. Аксіологія

перекладається з грецької як цінність, отже, і вивчати вона буде значення і цінності спорту та їх зв'язок, це досить великий розділ філософії спортивного тренування, який досліджує питання та проблеми політики, етики. Етика в свою чергу звертає увагу на моральні питання в різних видах спорту і в процесі тренування та ігор; як впливає спорт на суспільство, яку користь або шкоду може спричинити для людей. Епістемологія вивчає, як людині пізнати світ в рамках спорту, для того, щоб пізнати організацію обраного виду спортивного тренування. У спортсмена можуть виникнути такі питання: що мені потрібно для вдосконалення технічної дії, як показати грандіозний результат? Метафізика розглядає філософію буття спорту, його природу, співвідношення з різними сферами, наприклад з мистецтвом.

Автор також зазначає, що спорт і змагання - це особлива форма і так званий «тест моралі», адже на змаганнях є певний регламент проведення та правила, які треба виконувати, тому на етапі підготовки, у спортсменів можуть виникати думки, як же їм перехитрити та обдурити конкурента, але дотриматися правил і не потрапити в халепу, або чесно без хитрощів виступати на змаганнях. Ця можливість і дає вивчити моральну поведінку спортсменів, їх вчинки, реакції та такі метафізичні явища, як свобода волі [2].

Також важливий аспект епістемології, як розділу філософії, це те, що - програмування спортивного тренування має бути практичним, графік і цикли складені згідно з календарем змагань, треба все планувати заздалегідь, фокус робити на довгостроковий результат, навіть, якщо заняття далекі від ідеалу, але регулярні, то вони будуть кращі, ніж ідеальна програма на папері, послідовність робить прогрес.

Ще один аспект – чи приносять задоволення тренування? Якщо спортсмен любить те, що робить, то результат буде досить великий. Людина не машина, мотивація займатися дуже сильно впливає на регулярність тренувань, які потім показують довгоочікуваний результат [4].

Ф. Фріас і Дж. Тривіньйо міркували про те, щоб машини приймали участь у спортивних змаганнях. Новітні досягнення, які раніше були недоступні людству, сьогодні створені, і дослідження роботів у самому розпалі, створення штучного інтелекту, який буде копіювальною машиною спортсмена і на основі розумного самонавчання буде відтворювати поведінку на змаганнях спортсменів. Автори також кажуть, що рухи роботів, які нібито схожі на спортсмена, не дають гарантії, що вони рухаються так само.

Ф. Фріас і Дж. Тривіньйо описали свій оригінальний тест «Frías – Triviño test» і спорт тут виступає, як засіб тесту на штучний інтелект [3].

Тому треба не забувати, що програма повинна вміти приймати умови і обставини в житті спортсмена. Якщо забагато тренувань, є інша робота, чи навчання, сімейні обставини, то таку програму реалізувати буде складно [4].

Отже, з філософією спорту допоможуть розібратися такі розділи філософії: аксіологія, епістемологія, метафізика та логіка. Аксіологія вивчає значення і цінності спорту та їх зв'язок, це досить великий розділ філософії спортивного тренування, який досліджує питання та проблеми політики,

етики, етика в свою чергу звертає увагу на моральні питання в різних видах спорту і в процесі тренування та ігор, як впливає спорт на суспільство, яку користь або шкоду може спричинити для людей. Епістемологія вивчає як людині пізнати світ в рамках спорту, щоб пізнати організацію обраного виду спортивного тренування. Метафізика розглядає філософію буття спорту, його природу, співвідношення з різними сферами. Програмування тренування з точки зору філософії має бути реалістичним, приносити задоволення. Наявність самосвідомості для реалізації цієї філософії треба застосовувати при плануванні тренувань. Людина- не машина, робити все оптимально не завжди виходить, є обставини життя, які від нас не залежать, тобто, ви повинні бути впевнені, що ваша філософія тренування спрямована саме на вас, для вашого життя, обставин, індивідуальних особливостей.

Література

1. Столяров В.И. Философия физической культуры и спорта. Метафилософский анализ: философия физической культуры и спорта как особая философская дисциплина. Москва: СГУ, 2015. С. 98-100.
2. Edgar A. The philosophy of sport // The international journal of the history of sport. 2015. Vol. 32 (15). P. 1804–1807.
3. Frias Javier Lopez F., Triviño Luis Perez J. Will robots ever play sports? // Sports, ethics and philosophy. 2016. Vol. 10 (1). P. 67–82.
4. Helms E., Morgan A., Valdez A. The Muscle and Strength Training Pyramid. 2015. P. 22–27.

Якименко Анна

студентка 1 курсу фак-ту соціології та управління
Наук. кер.: канд. філос. наук., доц. Бірюков Т.Ф.

ЧИ ПОВЕРНЕТЬСЯ МОЛОДЬ, ЩО ЕМІГРУВАЛА ЗА КОРДОН В ПЕРІОД РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ, ВІДРОДЖУВАТИ УКРАЇНУ І ЖИТИ В НІЙ

Переселення людини існує стільки, скільки існує світ. Міграція відбувається в усіх куточках світу щохвилини. Для України даний процес є став великою соціальною проблемою, ще до повномасштабного вторгнення військ РФ, а після – і поготів. Так, за даними Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України до війни за кордон виїхало від 3 до 5 млн. осіб [2]. Серед тих, хто виїздив, здебільшого були так звані «заробітчани», тобто люди, які бажали заробляти у більш розвинутих країнах, де рівень оплати праці значно вище ніж в Україні, але не прагнули залишатися там жити. Виїздила молодь на навчання. Ця категорія населення як правило втрачалася для України. Адже молодь більш мобільна, краще знає мови або легше їх опановує, а тому більш адаптивна, швидко прилаштовується і готова будувати своє життя і іншій країні. Були й такі, хто цілеспрямовано шукав можливості виїхати за кордон і залишитися там назавжди, тому що

люди не впевнені в тому, що наша держава досягне рівня розвитку тих країн, до яких вони виїжджають, сумнівалися в її стабільному майбутньому. Покидали Батьківщину і науковці, частіше за все через погане фінансування науки та неможливість самореалізуватися в обраній сфері.

Початок повномасштабної російської агресії в Україну став новою причиною еміграції, яка набула величезного розмаху. Як пише В. Паніотто, генеральний директор Київського міжнародного інституту соціології (посилаючись на дані ООН), Україну залишили понад 5,2 млн. осіб. А вже до кінця року ця кількість може вирости до 8,3 млн. осіб [3].

Для дослідження означеної нами теми, на початку потрібно визначити що таке «міграція» як соціальне явище, та її наслідки для країн, у яких вона досягає великого масштабу.

«Міграцією називають об'єктивний процес, який характеризується зміною постійного місця проживання окремих людей. Міграційні процеси залежать від конкретних політичних та економічних процесів, що відбуваються в країні. Факторами впливу на даний процес є: стан економічного середовища, природні умови, наявність економічних зв'язків даного регіону з іншими, розвиток міжнародних зв'язків, сімейні зв'язки тощо» [1, с. 9]. Міграція, як правило, є причиною перерозподілу трудових ресурсів між територіями та галузями народного господарства. У всіх випадках міжтериторіальні переміщення не можуть бути позитивними, якщо їх розміри не відповідають потребам економічного розвитку регіону або, навпаки, йому загрожують. За типами міграція поділяється на міжрегіональну та міждержавну. В даній роботі нас цікавить другий тип.

Міждержавна міграція – це двосторонній процес, який охоплює як експорт власної робочої сили, так й імпорт зарубіжної. Як і будь-які соціальні процеси, міграційні процеси мають позитивні і негативні наслідки, оскільки вони впливають на важливі економічні, соціальні, демографічні та етнічні процеси. Що до позитивних, то мігранти приносять із собою елементи власних культур, мов, психології, світогляду, особливості побуту та ведення господарства; зиск країні експортеру трудових ресурсів, вплив на проблему безробіття (її вирішення). До негативних наслідків ми можемо віднести такі: 1) масштабна еміграція жителів може призвести до порушення природного відтворення населення, 2) нестачі трудових ресурсів (втрата висококваліфікованих спеціалістів для країни експортера людей), 3) прибування мігрантів до густонаселених районів, у великі міста, веде до перенаселення, неможливості задовольнити більшість нагальних потреб людини та інші.

До причин, через які викликали масову міждержавну міграцію громадян України в останні чотири місяці належать, в першу чергу, повномасштабна агресія РФ і «гарячі» воєнні дії на території нашої держави. А також: економічна нестабільність в країні та невизначеність шляхів стабілізації економічних та соціальних процесів; поява та зростання безробіття; відсутність перспектив ефективного використання надбаних професійних

знань та навичок; різниця в оплаті праці та умовах життя в Україні та країнах Європи та Америки; відсутність правового захисту громадян; гуманітарні мотиви тощо.

Для мене, як для соціолога, дана проблема дуже цікава з декількох причин: по-перше, міграція сьогодні є дуже масштабним соціальним явищем, яке має потужний вплив на всі сфери життя суспільства і, по-друге, чи повернеться молодь, що емігрувала за кордон в період російської агресії, відроджувати Україну і жити в ній.

Дане питання постало через те, що до інших країн виїхало дуже багато українців, при чому більшість це молоде, працездатне населення, а також діти – генофонд держави. А ми ж розуміємо, що після війни будуть потрібні трудові ресурси задля відбудовування країни та підняття її економіки. Також повернення молоді сприятиме важливому процесу – процесу відтворення населення, а без людей не може існувати держава. Саме від молоді залежатиме майбутнє України, її розвиток. Ми і є її майбутнім й надією на розквіт. За допомогою соціологічного вивчення цієї проблеми, я зможу дізнатися настрої такої частини українського суспільства як молодь, спробувати спрогнозувати, що чекає на нашу країну далі.

Мною було проведено невелике опитування серед української молоді, віком 16-25 років (вдалося опитати 20 респондентів методом он-лайн у гугл-формі). Зважаючи на малочисельність вибіркової сукупності, звичайно не йде мова про репрезентативність даного опитування. Але деякі тенденції можна прослідкувати.

Переважаючою стала група 18-19 років (60%). Серед них переважна більшість є студентами (85%), а інші – вже працюють (15%). Проаналізувавши дані, ми можемо зробити декілька висновків. Приблизно половина опитуваних нейтрально відноситься до самого процесу еміграції (55%). Усі респонденти вважають, що ставлення молодих українців до своєї країни в період повномасштабної російсько-української війни змінилося, але думка про те, як саме незначно розділилася: 80% вважають, що значно покращилося, 10% важко відповісти на дане питання, у 5% значно погіршилося, і ще в 5% – не значно покращилося.

Цікавим виявився аналіз того, що відчують молоді українці у цей непростий час. Я запитала у респондентів, наскільки вони оцінюють розвиненість у молоді під час війни певних почуттів (за шкалою від 1 до 5, де 1 – майже не розвинуті, а 5 – дуже розвинуті). Середній показник демонструє нам, що почуття розвинені таким чином: патріотизм – 5; любов до Батьківщини – 5; активна позиція, бажання відновлювати країну – 5; байдужість до того, що відбувається – 2; страх – 3; розгубленість і невпевненість – 3; згуртованість – 4; агресія – 4. Відповіді на дане питання демонструють те, що наша молодь має доволі високі патріотичні настрої.

Проаналізувавши дані, ми дізналися, що 65% не прагнуть жити за кордоном, а готові лише подорожувати, 15% мають бажання їздити на

заробітки, лише 10% опитаних налаштовані жити там, 5% опитаних така перспектива ніколи не приваблювала, а ще 5% – не можуть дати відповідь.

Що до того, як почуваються молоді українці за кордоном: 60% є дещо розгубленими, 20% почуваються впевнено і 20% відчують повну розгубленість. Тимчасові емігранти, яких ми опитали, здебільшого вважають, що в країні їхнього перебування є можливість працевлаштуватися і отримувати гроші, на які можна нормально жити і розвиватися. Також частина вважає, що легко вирішується проблема з доступним і комфортним житлом (65%). А ось думка про отримання безкоштовного бажаного рівня освіти розділилася значною мірою: 40% важко відповісти, 35% вважають що це складно, а 25% думають, що це легко.

За даними нашого опитування українську молодь більш за все за кордоном приваблює безпека, а 1% опитаних відповіли, що за кордоном жити гірше, ніж в Україні.

Проаналізувавши відповіді респондентів, ми можемо сказати, що переважна більшість вірить у досягнення нашою країною певних показників розвитку: 55% впевнені без коливань, 20% думають, що це відбудеться частково або через невизначений час, 20% важко відповісти, а 1% вважає, що високих показників розвитку Україна не матиме ніколи.

Більшість респондентів, виїхавши за кордон, звернулися до знайомих (36,8%), 26,3% взяли статус біженця, 22,1% подали заяву на отримання міжнародного захисту (без статусу біженця), 1% опитаних живе за власні кошти і без допомоги країни, у якій перебуває, а ще 1% знаходиться у статусі тимчасового перебування. З них, повернення до України після закінчення війни планує 57,9%, 1% планує залишитися жити за кордоном, 15,8% ще не прийняли остаточного рішення, 15,8% поки що знаходяться за кордоном до більш-меншої визначеності, а ще 1% вже встигли повернутися.

Усі молоді українці, які були опитані, вірять у те, що після війни Україна підніме економіку, відбудується та розквітатиме, проте 80% має думку, що на це піде 5-10 років, а 20% вірять, що на це знадобиться 2-5 років.

За аналізом питання що до того, чи готові респонденти брати участь у відбудові України після війни, були отримані ось такі результати: 70% готові й хочуть цього, 5% не готові, 5% вже допомагають, беручи участь у різних волонтерських проєктах, 5% - не визначилися, 5% хочу допомагати, проте не знають як, а ще 10% готові допомагати економічно з-за кордону (не хочуть займатися саме будівництвом).

Отже, під час дослідження даної теми та проведення пілотного опитування, ми побачили, що молоді українці, які вимушено опинилися за кордоном, орієнтовані на те, щоб повернутися й жити в Україні після припинення російської агресії, готові відбудовувати країну. Усі вони впевнені, що вона відбудується й почне розквітати та економічно рости в найближчі 10 років. Разом з тим, як стверджує відомий український соціолог В. Паніотто, якщо воєнні дії дуже затягнуться і вимушені емігранти (особливо молодь) на довгий час затримуються за кордом, інтегруються в

їхню соціально-економічну структуру – ці показники можуть суттєво змінитися [3].

Література

1. Весельська Л.А. Поняття міграція та міграційний процес у сучасних наукових концепціях. Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського. Т. 29, № 1. 2018. С. 8-12.

2. Інтерв'ю з директоркою Інституту демографії ім. М.В. Птухи НАН України Еллою Лібановою. Електронний портал «Слово і діло». URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/07/20/novyna/suspilstvo/kordonom-prozhyvayut-ryaty-miljoniv-ukrayincziv-instytut-demohrafiyi> (дата звернення: 30.05.2022).

3. Паніотто В. На Україну очікує друга хвиля еміграції: виїжджатимуть чоловіки та люди старшого віку. Інтерв'ю в етері «Радіо НВ». URL: <https://hromadske.ua/posts/na-ukrayinu-ochikuye-druga-hvilya-emigraciyi-viyizhdzhatimut-choloviki-ta-lyudi-starshogo-viku-socialog> (дата звернення: 01.06.2022).

Ясьмо Ольга

студентка 3 курсу фак-ту соціології та управління
Наук. кер.: д-р політ. наук, доц. Хорішко Л. С.

ВІДПОВІДНІСТЬ ЗСУ СТАНДАРТАМ НАТО: ДОВГОСТРОКОВА ПЕРСПЕКТИВА ЧИ РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ?

Питання вступу України до НАТО завжди було аморфним як для українського суспільства, так і для політичного керівництва. Хоч мета вступу до Альянсу прописана в Конституції, проте рішучі дії щодо її реалізації почали яскраво прослідковуватися відносно нещодавно. До 2022 р. тема співробітництва ЗС України та НАТО не знаходилась у полі інтересів українського населення, а, отже, не визначала порядок денний. Однак, у зв'язку із повномасштабним вторгненням РФ на територію України 24 лютого 2022 р. нагальним постало питання професійності ЗСУ, здатності протидіяти російській агресії та, відповідно, допомога Північноатлантичного блоку.

Дійсно, після подій 2014 р., миттєвої анексії Криму, окупація та взяття під російський контроль самопроголошених ЛДНР, репутація ЗСУ залишалась сумнівною. Непідготовленість військових формувань, багаторічне нехтування розвитку державного війська, корумпованість та проросійсько налаштована правляча верхівка зіграла злий жарт для української суверенності та територіальної цілісності. Про наближеність до стандартів НАТО, вступ до військово-політичного блоку годі було і мріяти. Проте світ стикнувся з новою реальністю.

Нині збройні сили та військово-політичне керівництво України переживають бурхливий зліт своєї могутності й боєздатності, епоху «prosperity». Захоплення героїзмом українців, пропозиції щодо надання допомоги визначають порядок денний більшості держав світу. Досить

показовим є те, міністр оборони Великобританії Б. Воллес вважає, що українські військові можуть тренувати британських, виходячи з досвіду ведення бойових дій проти російської армії. «Я не сумніваюся, що українці можуть багато чого нас навчити. Ви безперечно могли передбачити, що український досвід використовуватиметься для навчання наших сил», – заявив міністр [3].

Якщо говорити безпосередньо про стандарти НАТО, їх існує близько 2000, а угод – близько 1200. Слід одразу зауважити, що набуття статусу члена Північноатлантичного альянсу не означає впровадження абсолютно всіх стандартів, норм та принципів [1]. «Проте необхідно розуміти, що не варто механічно запроваджувати стандарти НАТО у сфері оборони України. Досягнення 100 % показника запроваджених стандартів НАТО не є нашою самоціллю, тим паче, що жодна з держав-членів НАТО не досягла такого показника», – наголошує начальник Управління стандартизації, кодифікації та каталогізації Міністерства оборони України полковник О. Кумеда [8]. Наприклад, станом на початок 2021 року у Чорногорії запровадили всього близько 22% угод зі стандартизації НАТО, в Албанії – 29%, а Північна Македонія навіть не вийшла на рівень 1% [1].

Доречним було б прослідкувати динаміку наближення до норм НАТО в Україні. У червні 2019 р. кількість впроваджених стандартів становила 196, у 2020 р. – 231, у січні 2021 р. – 292 [1, 7]. За даними Міністерства оборони України, станом на 15 грудня 2021 р. запроваджено 255 стандартів та керівних документів НАТО, що свідчить про зменшення у порівнянні з 2020 роком загального показника запроваджених документів НАТО на 12,7 %, що пов'язано зі скасуванням у 2021 році як стандартів НАТО (66 одиниць), так і національних стандартів (41 ДСТУ В), які розроблені на основі документів НАТО [4].

Результати значної кількості реформ можна було констатувати наприкінці 2021 р. За «НАТОВською» схемою в Україні реалізовані наступні рішення: перетворення міністра оборони на політичну фігуру, а бойовими питаннями тепер займається Генеральний штаб; гендерна рівність – дозвіл жінкам вступати у військові училища на різні спеціальності, брати участь у бойових діях; принцип нарахування зарплат та їх розмір; стандартизований багатошаровий одяг, харчування, амуніція [6].

Унаслідок розв'язаної війни Росії проти України ЗСУ за декілька місяців удосконалили своє становище в десятки разів за рахунок постачання високотехнологічного сучасного озброєння від провідних країн світу, навчання українських військовослужбовців закордоном, підписання ленд-лізу США тощо. У квітні 2022 р. міністр закордонних справ України Д. Кулеба слушно зазначив: «Ми перейшли в абсолютно нову фазу, про яку навіть два місяці тому ніхто не замислювався... Ми перейшли в принципово нову фазу, про яку навіть ніхто не мріяв – переведення Збройних сил України на натівську зброю, на натівський стандарт. І це вже відбувається» [2].

Цілком очевидно, що в умовах багаторічного військово-політичного конфлікту, а нині й в активній фазі збройного протистояння, питання прийняття України в НАТО є болісним і недоречним одночасно. Адже відсутність конфліктів на території держави-кандидата – одна з ключових умов вступу до альянсу. Реальна оцінка поточного стану ЗС України та майбутнього членства в НАТО відображена в інтерв'ю радника керівника Офісу президента О. Арестовича: «НАТО оцінило, чого варта Україна. НАТО набагато більше отримає, якщо прийме Україну, ніж втратить, тому що наша армія демонструє дива, яким стоячи аплодують військові всього світу, насамперед НАТО. Армія визнана боєздатнішою, ніж більша частина армій НАТО. Зараз обставини, те, що відбувається, сприяє вступу України до НАТО. Коли Україна переможе у цій війні остаточно, переможцю дістанеться все, можливо, і НАТО» [5].

Таким чином, ЗСУ здійснює активний перехід на стандарти НАТО, нарощує боєздатність військ, що фактично робить українську армію однією з найкращих та найбільш професійних у світі. Проте слід пам'ятати, що запровадження стандартів НАТО – це не виключне зобов'язання Збройних Сил України, а один із головних векторів роботи всіх структур сектору безпеки і оборони України.

Література

1. 19% від стандартів НАТО: що зроблено за президентства Зеленського. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2021/04/7/7121726/> (дата звернення: 21.05.2022).
2. Збройні сили України переходять на зброю НАТО – Кулеба. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3468244-zbrojni-sili-ukraini-perehodat-na-zbroiu-nato-kuleba.html> (дата звернення: 21.05.2022).
3. Є багато чого, чого могли б навчити: ЗСУ можуть навчати британських військових. URL: <https://focus.ua/uk/voennye-novosti/514647-est-mnogoe-chemu-mogli-b-nauchit-vsu-mogut-obuchat-britanskih-voennyh> (дата звернення: 21.05.2022).
4. Інформаційний матеріал щодо запровадження стандартів та керівних документів НАТО. URL: <https://www.mil.gov.ua/diyalnist/vprovadzhennya-standartiv-ta-inshih-kerivnih-dokumentiv-nato.html> (дата звернення: 21.05.2022).
5. Наша армія демонструє дива, яким стоячи аплодують військові усього світу: Арестович про шанси вступу України до НАТО. URL: <https://tsn.ua/ato/nasha-armiya-demonstruye-diva-yakim-stoyachi-aploduyut-viyskovi-usogo-svitu-arestovich-pro-shansi-vstupu-ukrayini-v-nato-2063629.html> (дата звернення: 21.05.2022).
6. Не завжди однакові, але завжди сумісні: що таке стандарти НАТО. URL: <https://rayon.in.ua/topics/458482-ne-zavzhdi-odnakovi-ale-zavzhdi-sumisni-shcho-take-standarti-nato> (дата звернення: 21.05.2022).
7. Скільки стандартів НАТО вже впроваджено в ЗСУ. URL: <https://armyinform.com.ua/2020/09/29/skilky-standartiv-nato-vzhe-vprovadzheno-v-zsu/> (дата звернення: 21.05.2022).

8. Стандарти НАТО: механізм і темпи впровадження, адаптація до українських реалій. URL: <https://armyinform.com.ua/2021/02/12/standarty-nato-mehanizm-i-tempy-vprovadzhennya-adaptacziya-do-ukrayinskyh-realij/> (дата звернення: 21.05 .2022).

Ясьмо О. В.

студентка 3 курсу фак-ту соціології та управління
Наук. кер.: канд. політ. наук, доц. Лепська Н. В.

ГЕРОЇЧНИЙ СУПРОТИВ РОСІЙСЬКОМУ ВТОРГНЕННЮ ЯК КАТАЛІЗАТОР ЗЛАМУ МІФІВ ТА СТЕРЕОТИПІВ ПРО УКРАЇНСЬКУ НАЦІЮ

«Революція є локомотивом історії. І Україна, мабуть, чемпіон із точки зору революційних подій»

Сергій Плохій, автор праці про українську історію – «Брама Європи»

24 лютого кожен з нас стикнувся з новою реальністю – історії про війну ми побачили власними очима. Що відбувається? Коли закінчиться? Чи вистоїмо? Ніхто не знав і не знає відповіді на ці питання. Проте, напередодні й у перші дні російського вторгнення світова спільнота надавала геть різні сценарії розгортання подій, більшість з яких були невтішними.

Якщо брати конкретно, можу навести такі приклади. Голова Об'єднаного комітету начальників штабів США генерал Марк Міллі заявив, що Київ може впасти протягом 72 годин, якщо відбудеться повномасштабне вторгнення Росії в Україну». Перед цим з аналогічною статтею вийшла і The Washington Post, щоправда, у ній не вказувалося імені чиновника, який зробив цей панічний прогноз: «Росії для того, щоб увійти до Києва, буде потрібно два дні» [4].

Однак, зовсім скоро риторика Марка Міллі змінилась. Він визнав високу ефективність використання українськими військовими західних зразків зброї, переданих США та країнами-партнерами. «Ми бачимо повсюдне застосування високоточних боєприпасів, ми бачимо використання дронів – безпілотних літальних апаратів, ми бачимо дуже ефективне використання систем протиповітряної оборони», — наголосив він [11].

Посол України в Німеччині Андрій Мельник зізнався, що після повномасштабного вторгнення Росії в Україну очільник Мінфіну ФРН Крістіан Лінднер заявив йому, що нашій країні залишилось «всього декілька годин», тому виступив проти поставок зброї Києву та відключення РФ від SWIFT [5].

Тор Букволл, старший науковець Норвезького аналітичного центру з питань оборони, відзначивши високий моральний дух і бойовий досвід ЗСУ, водночас вказує: «Їхніми слабкими сторонами, здається, є організація, втрата ключового персоналу та значні слабкості в деяких видах озброєнь, таких як, наприклад, протиповітряна оборона, радіоелектронна боротьба, винищувачі».

За цих обставин українці зможуть чинити організований опір кілька тижнів [14].

Професіоналізм, вольовий дух та злагожденість ЗСУ змусили увесь світ спростувати свої сумніви щодо їхніх прогнозів. Вже за декілька днів так званий бліц-криг рашистів зазнав поразки, а подальші плани окупації можна було перекреслити і забути. Колишній директор ЦРУ Девід Петреус зауважив: «У перші дні постало справжнє питання, чи зможуть українські війська витримати наступ росіян. Багато спостерігачів, звичайно, переоцінювали можливості РФ і недооцінювали те, на що здатні українці» [6].

Дійсно, після подій 2014 р., миттєвої анексії Криму, окупація та взяття під російський контроль самопроголошених ЛДНР, репутація ЗСУ залишалась сумнівною. Непідготовленість військових формувань, багаторічне нехтування розвитку державного війська, корумпованість та проросійсько налаштована правляча верхівка зіграла злий жарт для української суверенності та територіальної цілісності.

Нині збройні сили та військово-політичне керівництво України переживають бурхливий зліт своєї могутності й боєздатності, епоху “prosperity”. Захоплення героїзмом українців, пропозиції щодо надання допомоги визначають порядок денний більшості держав світу. У цьому, звісно, заслуга майстерності української дипломатії, передусім Президента В. Зеленського. Українському президентові аплодують європейські парламенти, у Київ з візитом прибувають все більше високопосадовців ЄС, США, Великої Британії, ООН, НАТО тощо. Демонстрації на підтримку України заповнили світ.

З точністю до навпаки постає ситуація з політичною «елітою» РФ та її славнозвісною другою армією світу. Такої кількості санкцій, зневаги та огиди не переживала, мабуть, навіть нацистська Німеччина епохи А. Гітлера.

Переворот свідомості значної більшості світової спільноти можна проілюструвати наступними висловлюваннями. 3 січня 2022 р. керівник програми досліджень Росії центру СНА Майкл Кофман заявив: «Путін має найкращий з-поміж світових лідерів досвід використання сили для досягнення політичних цілей. Скільки наступів він має провести в Україні, щоб люди не думали, що він блефує?» [13].

Увечері 24 лютого 2022 р., коли Росія таки наважилась на повномасштабне вторгнення в Україну, генерал Залужний заявив, що «бліцкригу у росіян не вийшло, минуться власною кров'ю» [2], а вже 19 березня, він підтвердив, що росіяни зазнали таких втрат, «яких вони ніколи не бачили і не могли уявити» [9].

З місяці потому у світових інформаційних потоках вирує заголовок: «Друга армія світу – перша по втратах».

Досить показовим є те, міністр оборони Великобританії Бен Воллес вважає, що українські військові можуть тренувати британських, виходячи з досвіду ведення бойових дій проти російської армії. «Я не сумніваюся, що українці можуть багато чого нас навчити. Ви безперечно могли передбачити,

що український досвід використовуватиметься для навчання наших сил», — заявив міністр [7].

Чи не найпопулярнішим наративом міжнародної спільноти є розкол українського суспільства, яке є достатньо вразливим до будь-яких кризових явищ й інформаційних атак.

Сергій Плохій влучно охарактеризував процес консолідації українців: «Розколоте суспільство – це є наша надзвичайно серйозна проблема, над якою потрібно працювати. Але хотів би зазначити, що у нас з'явилася нова дуже позитивна тенденція в 2014 році. Президентські вибори: спочатку Порошенко, а потім Зеленський стають президентами завдяки підтримці переважної більшості виборців, переважної більшості українців. І це велика зміна в електоральній карті України і в настроях порівняно з виборами до 2014 року, коли Україна фактично ділилася по Дніпру чи десь якісь були відхилення. Це більше говорить не про політиків та їхні здібності, а про зміни в українському суспільстві. По-перше, втрата частини території, а по-друге, мобілізація українців навколо ідеї української незалежності є складовими частинами цієї зміни в поведінці українців» [1].

За останні 8 років регіональні відмінності не зникли, але вже не стоять на заваді політичній єдності українського суспільства. Зараз як ніколи кожен українець почав неймовірно пишатися своїм походженням/громадянством. Бути українцем престижно, особливо це відчутно закордоном. Вихідцям з України фактично відкриті всі двері. Іноземці вивчають нашу історію, нашу Конституцію, цікавляться культурою та стилем життя, переймаються ситуацією в нашій державі. Тому кожен українець нині з гордістю заявляє, хто він є.

Станом на 4 травня 2022, за свідчення соціологічної групи «Рейтинг» 92% опитаних вважають себе українцями за національністю [12]. Треба погодитись з С. Плохієм: «Ніщо так не пришвидшує самоідентифікацію, ніж конфлікт, ніж війна. Фактично все, що робиться Росією, призводить до пришвидшення процесу національної самоідентифікації» [1]. На превеликий жаль, це так.

Кожен з нас зараз усвідомлює, що на Україну покладена місія визначення майбутнього всієї Європи, її захисту та безпеки. Україна як центр Європи містить у собі не тільки географічний фактор, а й цивілізаційний. «Ще місяць тому доводилося переконувати різні держави, що ставка на Україну – виграшна. А тепер усі це знають», - зауважив Президент [10].

Україна стоїть на захисті Європи від путінського режиму. «Наша країна сьогодні - лідер боротьби за свободу і демократію як у Європі, так і у світі; центр глобальної антипутінської коаліції. Країна, яка за два місяці довела, що вона - суб'єкт світової політики. Враховуючи агресивність путінської росії, гарантувати безпеку Європи без України сьогодні вже неможливо», - наголосила очільниця «Слуги народу» Олена Шуляк [3].

Наприкінці важливо зацентувати увагу на тому, що в українців поліпшилось ставлення до самих себе, встановились мало не родинні зв'язки

у всьому українському суспільстві, з'явилась національна ідея – захист Батьківщини, бажання жити саме в Україні, боронити кожен шматочок нашої родючої землі.

Показовим є дослідження Соціологічної групи «Рейтинг», яке було проведено 1 березня 2022 р. Тож хочу підтвердити свої слова мовою статистики. 80% опитаних зазначили, що готові захищати цілісність України зі зброєю у руках. У порівнянні із довоєнними часами цей показник значно зріс (у 2020 році – 59%). 88% опитаних вірять у те, що Україна зможе відбити напад Росії. 90% опитаних, думаючи про ситуацію в країні, відчувають надію. 93% підтримують діяльність Президента Зеленського, 98% опитаних підтримують діяльність Збройних Сил України [8].

У підсумку хочу сказати, що російсько-українська війна – це жахливий і страшний каталізатор єдності українців. Перед людьми постало питання, яке фактично не стояло перед тим: наскільки важлива і цінна для вас ця держава? І велика кількість людей відповіла: цінна настільки, що вони готові ризикувати життям за її збереження! Перед обличчям ліквідації держави і, можливо, ліквідації нації (сьогодні Путін говорить про те, що українці не існують, як окремий народ) більшість активних українців відповіли, що для них особисто це питання життя і смерті.

Література

1. 30-ліття Незалежності. Україна стала «чемпіоном із революційних подій» – історик. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/littya-nezalezhnosti-ukrayiny/31424556.html> (дата звернення: 08.05.2022).

2. Бліцкригу у росіян не вийшло. Вмиються власною кров'ю! – Залужний. URL: https://vgolos.ua/news/blickrigu-u-rosiyan-ne-viyshlo.-vmiyutsya-vlasnoyu-krov-yu---zaluzhniy_1415657.html (дата звернення: 08.05.2022).

3. Візит чотирьох президентів до України: що це означає і які матиме наслідки. URL: <https://kiso.news/2022/04/13> (дата звернення: 08.05.2022).

4. Війна триватиме довго. Чому американські чиновники, які говорять про швидке падіння Києва, помиляються. URL: <https://glavcom.ua/digest/viyna-trivatime-dovgo-chomu-amerikanski-chinovniki-yaki-govoryat-pro-shvidke-padinnya-kijeva-pomilyayutsya-820157.html> (дата звернення: 08.05.2022).

5. Давали кілька годин: Німеччина не хотіла допомагати Україні зупиняти РФ. URL: https://novyny.online.ua/davali-kilka-godin-nimechchina-ne-hotila-dopomagati-ukrayini-zupinyati-rf_n843536/ (дата звернення: 08.05.2022).

6. Девід Петреус, директор ЦРУ (2011-2012 рр.). Російські сили показали всі військові недоліки, які лише можна уявити. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3476218-devid-petreus-direktor-cru-20112012-rr.html> (дата звернення: 08.05.2022).

7. Є багато чого, чого могли б навчити: ЗСУ можуть навчати британських військових. URL: <https://focus.ua/uk/voennye-novosti/514647-est-mnogoe-chemu-mogli-b-nauchit-vsu-mogut-obuchat-britanskih-voennyh> (дата звернення: 08.05.2022).

8. Загальнонаціональне опитування: Україна в умовах війни (1 березня 2022). URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/obschenacionalnyy_opros_ukraina_v_usloviyah_voyny_1_marta_2022.html (дата звернення: 08.05.2022).

9. «Залізний генерал». Хто такий Валерій Залужний і чому ним усі захоплюються. URL: https://zaxid.net/zalizniy_general_n1542092 (дата звернення: 08.05.2022).

10. «Тепер усі знають, що ставка на Україну — виграшна. Саме тут вирішується доля Європи», — Зеленський. URL: <https://fakty.ua/400305-teper-vse-znayut-hto-stavka-na-ukrainu-vyigrashnaya-imenno-zdes-reshaetsya-sudba-evropy---zelenskij> (дата звернення: 08.05.2022).

11. Українці ефективно використовують західні зразки зброї - генерал Міллі. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3474114-ukrainci-efektivno-vikoristovuut-zahidni-zrazki-zbroi-general-milli.html> (дата звернення: 08.05.2022).

12. Українцями вважають себе 92% громадян нашої держави. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3475267-ukraincami-vvazaut-sebe-92-gromadan-nasoi-derzavi.html> (дата звернення: 08.05.2022).

13. Чи вистійть Україна у разі російської агресії? URL: <https://m.day.kyiv.ua/uk/blog/polityka/chy-vystoyit-ukrayina-u-razi-rosiyskoyi-agresiyi> (дата звернення: 08.05.2022).

14. Як ЗСУ протистоятимуть Росії в разі нового вторгнення на територію України? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/zsu-i-rosiya/31620069.html> (дата звернення: 08.05.2022).

СЕКЦІЯ «ЮРИДИЧНІ НАУКИ»

Герман Владислав

студент 4 курсу юридичного фак-ту

Наук. кер.: канд. юрид. наук, доц., Щипанова О. О.

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА ОСОБИ НА СВОБОДУ ПЕРЕСУВАННЯ

Особисті немайнові права відіграють досить вагому роль в житті кожної людини. Адже багато з них надаються особі ще від народження. Одним з таких прав є право особи на свободу пересування. Право на свободу пересування тісно взаємодіє з іншими правами людини, такими як право на працю, право на відпочинок, право на освіту, право на вільний вибір місця проживання тощо.

Відповідно до ч. 1 ст. 3 ЗУ «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні», свобода пересування — право громадянина України, а також іноземця та особи без громадянства, які на законних підставах перебувають в Україні, вільно та безперешкодно за своїм бажанням

переміщатися по території України у будь-якому напрямку, у будь-який спосіб, у будь-який час, за винятком обмежень, які встановлюються законом [5].

Отже, відповідно до цієї статті можна виділити суб'єктний склад цього права, а саме: громадяни України, іноземці та особи без громадянства.

Право на свободу пересування регламентується Конституцією України, Цивільним кодексом України, законами України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні», «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України», «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», а також міжнародними нормативно-правовими актами, зокрема, Загальною декларацією прав людини від 10 грудня 1948 р., Міжнародним пактом про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р., Протоколом № 4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. тощо.

Право на свободу пересування за законодавством України виражене в трьох елементах: право громадян України, іноземців та осіб без громадянства вільно пересуватися територією України; громадян України, іноземців і осіб без громадянства вільно залишати територію України; право громадян України на повернення в Україну.

Щодо обмежень права на свободу пересування, то вони зазначені в ст. 12 Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні», а саме дані обмеження діють у прикордонній смузі; на територіях військових об'єктів; у зонах, які згідно із законом належать до зон з обмеженим доступом; на приватних земельних ділянках; на територіях, щодо яких введено воєнний або надзвичайний стан; на окремих територіях і в населених пунктах, де у разі небезпеки поширення інфекційних захворювань і отруєнь людей введені особливі умови і режим проживання населення та господарської діяльності; на тимчасово окупованих територіях [5].

У зазначеній статті вказане і коло суб'єктів, на яких поширюються такі обмеження: особи, до яких відповідно до процесуального законодавства застосовано запобіжні заходи, пов'язані з обмеженням або позбавленням волі; особи, які за вироком суду відбувають покарання у вигляді позбавлення або обмеження волі; особи, звільнені від відбування покарання з випробуванням, яким заборонено виїжджати за межі України без погодження з уповноваженим органом з питань пробації; особи, які згідно із законодавством перебувають під адміністративним наглядом; особи, які згідно із законодавством про інфекційні захворювання та психіатричну допомогу підлягають примусовій госпіталізації та лікуванню; особи, які звернулися за наданням їм статусу біженця чи додаткового захисту і стосовно яких прийнято рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту; іноземці та особи без громадянства, які не мають законних підстав для перебування на території України; особи, яких призвано на дійсну строкову службу до Збройних Сил України та інших, утворених відповідно до законів України, військових

формувань; іноземці, які перебувають у складі військових іноземних підрозділів і які мають статус військового [5].

У статті 6 ЗУ «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України», зазначені підстави для тимчасового обмеження права громадян України на виїзд з України: особа обізнана з відомостями, які становлять державну таємницю, – до закінчення терміну, встановленого статтею 12 цього Закону (він не може перевищувати для інформації із ступенем секретності «особливої важливості» – 30 років, для інформації «цілком таємно» – 10 років, для інформації «таємно» – 5 років); стосовно особи у порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством, застосовано запобіжний захід, за умовами якого йому заборонено виїжджати за кордон, до закінчення кримінального провадження або скасування відповідних обмежень; особа засуджена за вчинення кримінального правопорушення – до відбуття покарання або звільнення від покарання; особа ухиляється від виконання зобов'язань, покладених на нього судовим рішенням або рішенням інших органів (посадових осіб), що підлягає примусовому виконанню в порядку, встановленому законом, – до виконання зобов'язань або сплати заборгованості зі сплати аліментів; особа перебуває під адміністративним наглядом Національної поліції – до припинення нагляду [3].

Статтею 9 ЗУ «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України», вказані обмеження на виїзд з України з міркувань безпеки громадян, а саме: у разі виникнення в будь-якій іноземній державі надзвичайної ситуації, що унеможлиблює створення в ній умов для безпеки громадян України, Кабінет Міністрів України приймає рішення про особливий порядок виїзду громадян України до цієї держави. [3].

Стаття 13 ЗУ «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» встановлює підстави для заборони в'їзду іноземців та осіб без громадянства в Україну. Вони встановлюються в інтересах забезпечення національної безпеки України або охорони громадського порядку; якщо це необхідно для охорони здоров'я, захисту прав і законних інтересів громадян України та інших осіб, які проживають в Україні; якщо при клопотанні про в'їзд в Україну така особа подала про себе завідомо неправдиві відомості або підроблені документи; якщо паспортний документ такої особи, віза підроблені, зіпсовані чи не відповідають установленому зразку або належать іншій особі; якщо така особа порушила у пункті пропуску через державний кордон України правила перетинання державного кордону України, митні правила, санітарні норми чи правила або не виконала законних вимог посадових та службових осіб органів охорони державного кордону, митних та інших органів, що здійснюють контроль на державному кордоні; якщо під час попереднього перебування на території України іноземець або особа без громадянства не виконали рішення суду або органів державної влади, уповноважених накладати адміністративні стягнення, або мають інші не виконані майнові зобов'язання перед державою, фізичними або юридичними особами, включаючи пов'язані з попереднім видворенням, у тому числі після закінчення терміну заборони подальшого

в'їзду в Україну; якщо така особа з порушенням встановленого законодавством України порядку здійснила в'їзд на тимчасово окуповану територію України або до району проведення антитерористичної операції чи виїзд з них або вчинила спробу потрапити на ці території поза контрольними пунктами в'їзду-виїзду [4].

Певні обмеження права на свободу пересування зазначені і міжнародним нормативно-правовими актами. Наприклад, в Загальній декларації прав людини 1948 р. не зазначено конкретних підстав щодо обмеження саме права на свободу пересування, але у п. 2 і п. 3 ст. 29 Декларації, зазначені підстави щодо обмеження усіх прав та свобод людини, які гарантуються Декларацією, а саме вони встановлюються: для забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших осіб; забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві; унеможливлення здійснення цих прав і свобод, якщо воно суперечить цілям і принципам Організації Об'єднаних Націй [1].

Більш детально обмеження права на свободу пересування зазначено в ч. 3 ст. 12 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права. Такі обмеження можуть бути встановлені для охорони державної безпеки, громадського порядку, здоров'я чи моральності населення або прав та свобод інших і є сумісними з іншими правами, визначеними в цьому Пакті [2].

Обмеження свободи пересування передбачене також п. 3 ст. 2 Протоколу № 4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та застосовуються в інтересах національної чи громадської безпеки, для підтримання публічного порядку, запобігання злочину, для захисту здоров'я чи моралі або з метою захисту прав і свобод інших осіб [6].

Отже, підстави обмеження права на свободу пересування закріплене в низці законів України, але основним серед них є закон України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні». Також дані підстави для обмеження закріплені в міжнародних нормативно-правових актах. Основною метою застосування обмежень є забезпечення прав та свобод людини, нормального функціонування суспільства та держави, а також підтримання безпеки та благополуччя на міжнародному рівні.

Література

1. Загальна декларація прав людини (укр/рос) : ООН; Декларація, Міжнародний документ від 10.12.1948. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015

2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : ООН; Пакт, Міжнародний документ від 16.12.1966. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043

3. Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України : Закон України від 21.01.1994 р. № 3857-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3857-12#n9>

4. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон України від 22.09.2011 р. № 3773-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text>

5. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні : Закон України від 11.12.2003 р. № 1382-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1382-15#n10>.

6. Протокол N 4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який гарантує деякі права і свободи, не передбачені в Конвенції та у Першому протоколі до неї (укр/рос) : Рада Європи; Протокол, Міжнародний документ від 16.09.1963 р. № 4. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_059

Панкратова Дарія

студентка магістратури юридичного фак-ту
Наук. кер.: канд. юрид. наук, доц. Пелех І.В.

ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА ШЛЮБ У ПРАКТИЦІ ЄСПЛ

Окремі аспекти правового регулювання шлюбно-сімейних відносин не втрачають своєї актуальності і сьогодні. Це зумовлено значною поширеністю цих відносин, диференціацією нормативного регулювання, потребою їх удосконалення відповідно до сучасних вимог, зокрема, щодо питання одностатевих шлюбів. Тому інтеграція України у європейську правову спільноту сприяє врахуванню практики ЄСПЛ у забезпеченні реалізації права на шлюб.

Проблемні аспекти права на шлюб стали предметом досліджень таких науковців, як О.О. Білик, Х.В. Горецька, Д.А. Гудима, С.П. Добрянський, Т.І. Дудаш, Р.В. Карпенко, Л.В. Красицька, М.В. Логвінова, Л.І. Радченко, М.М. Слабан, С.В. Шевчук, О.А. Явор та ін.

Загальнонаціональним пріоритетом і ключовим напрямом діяльності держави та суспільства визнається охорона материнства, дитинства та сім'ї. Так, ст. 12 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод регламентує, що чоловік і жінка, які досягли шлюбного віку, мають право на шлюб і створення сім'ї згідно з національними законами, які регулюють здійснення цього права [1]. Такими законами в Україні є Конституція України та Сімейний кодекс України. Відповідно до ст. 51 Конституції України шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки і чоловіка. Кожен із подружжя має рівні права і обов'язки у шлюбі та сім'ї [2]. У свою чергу, у ст.ст. 21-22 Сімейного кодексу України визначено, що шлюбом є сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований у органі державної реєстрації актів цивільного стану та встановлено шлюбний вік для чоловіків та жінок по досягненню вісімнадцяти років (у деяких випадках з шістнадцяти років за рішенням суду) [3].

Традиційний підхід передбачає, що шлюбні відносини – це відносини, в першу, чергу між жінкою і чоловіком, але в деяких країнах дозволяються і

одностатеві шлюби. У справах «R. and F. v. The United Kingdom» та «Parry v. The United Kingdom» ЄСПЛ зауважив, що багато держав вже закріпили у національному законодавстві право на одностатеве партнерство, але це відображає їх власне ставлення до ролі і конструкції сім'ї у суспільстві. Що стосується шлюбів між транссексуалами, то ЄСПЛ у справах «Goodwin v. The United Kingdom» та «I. v. The United Kingdom» зауважив, що ці особи також мають право на шлюб. Тому можна наразі вести мову про актуальність звернень до ЄСПЛ саме через заборону одностатевих шлюбів законодавством деяких держав, у т.ч. і України, що тісно переплітається із заборонаю дискримінації у цій сфері. Ще у 2014 р. до ЄСПЛ подано заяву проти України парою чоловіків **А. Маймулахінім та А. Марківим, оскільки вони** понад 10 років живуть разом, однак через прогалини в законодавстві не можуть зареєструвати шлюб, а відповідно, позбавлені низки прав. Однак справа ще не вирішена по суті.

Як окремий аспект права на шлюб треба розглядати не тільки можливість його укладення, а і можливість розірвання попереднього шлюбу з подальшою перспективою укладення нового. Оскільки заборона розірвання шлюбу не дає особі в подальшому реалізувати право на шлюб в регламентації ст. 12 Конвенції, то може бути підставою для звернення до ЄСПЛ. Так, у справі «F. v. Switzerland» розглядалося питання тимчасової заборони укласти повторний шлюб, яка була накладена на заявника після його третього розлучення згідно з чинною на той час нормою швейцарського Цивільного кодексу. ЄСПЛ не погодився з аргументом, що тимчасова заборона укладення повторного шлюбу спрямована на збереження прав інших, зокрема, майбутніх з подружжя попередньо розлученої особи. Тому дане обмеження вплинуло на саму сутність права на шлюб, було непропорційним до законодавчо визначеної мети і порушило ст. 12 Конвенції [4, с. 229].

В аспекті порушення прав при розірванні шлюбу наявна практика ЄСПЛ і проти України. Так, питання фактичної завершеності процедури реєстрації розірвання шлюбу і набуття права на повторний шлюб було розглянуто у справі «Чернецький проти України». ЄСПЛ зазначив, що заявник, перебуваючи в ув'язненні, не міг одружитися повторно з іншою жінкою з лютого 2005 р. по жовтень 2008 р., тому що органи влади не змогли завершити реєстрацію розлучення і забезпечити отримання ним Свідоцтва про розірвання шлюбу у в'язниці. Протягом цього періоду органи влади визнали обмеження прав заявника, проте відповідних заходів не вжили. У зв'язку з цим ЄСПЛ постановив, що в даній справі було порушено ст. 12 Конвенції у період з лютого 2005 р. по жовтень 2008 р.

ЄСПЛ також нагадав, що хоча право на розірвання шлюбу не може ґрунтуватися на ст. 12 Конвенції, якщо національне законодавство передбачає можливість розірвання шлюбу, вона гарантує розлученим особам право на повторний шлюб без необґрунтованих обмежень [4, с. 230].

Таким чином, можна говорити про те, що у практиці ЄСПЛ існує декілька підходів, які включає в себе право на шлюб, зокрема, і право на його

розірвання. Однак, наразі особливої актуальності набуває визнання та закріплення права на одностатеві шлюби, що може бути підставою для трансформації і національного законодавства.

Література

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
2. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
3. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.
4. Білик О.О. Питання, пов'язані з розірванням шлюбу, в практиці Європейського суду з прав людини. *Часопис Київського університету права*. 2020. Вип. 2. С. 228-232.

Пелех Ія

канд. юрид. наук, доцент
юридичний фак-т

ГЕНЕЗА НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАКРІПЛЕННЯ ТА ДОКТРИНАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ МОНІТОРИНГУ СПОСОБУ ЖИТТЯ СУБ'ЄКТІВ ДЕКЛАРУВАННЯ В УКРАЇНІ

Вивчивши довідниково-енциклопедичну, історичну фахову літературу, здійснивши пошук у тематичних наукових джерелах, складається враження, що в Україні генеза явища «моніторинг способу життя суб'єкта декларування» (ст.51 Закону України «Про запобігання корупції») почалась лише з 14 жовтня 2014 року, тобто, з дати прийняття відповідного закону у сфері запобігання корупції (або з часу обговорення відповідного законопроекту). Дійсно, праці науковців, які досліджували відповідне явище в антикорупційному середовищі, зокрема М. І. Хавронюк, О. О. Дудоров, О. І. Миколенко, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпаков, С. М. Кушнір, у переважній більшості не приділяли достатню увагу історичному аспекту. Водночас, дослідження генези нормативно-правового закріплення та доктринального дослідження моніторингу способу життя суб'єктів декларування дозволяє виявити певні проблеми у становленні відповідного правового явища для їх врахування та виправлення у подальшому правотворенні та правозастосуванні. Це дозволяє зробити висновок про те, що принцип науковості у формуванні вітчизняного законодавства про моніторинг способу життя дотримується фрагментарно, в т.ч. й за рахунок відсутності сформованого наукового базису з відповідного питання. Умовно можна виділити кілька етапів генези доктринального фахового дослідження проблематики моніторингу способу життя, а саме: до 2014 року – фрагментарно у рамках кримінально-правової протидії корупції; 2014-2019 роки – поглиблення спеціалізації дослідження як інструменту запобігання корупції; з 2019 року – аналіз деяких проблемних питань здійснення моніторингу способу життя й пошук шляхів їх вирішення. Варто і

надалі посилити цю спеціалізацію дослідження й сформувати базис для антикорупційного законодавства з відповідного питання.

Взагалі, історія заходів (у тому числі фінансового контролю) в антикорупційній сфері розпочалась саме тоді, коли держава зрозуміла, що корупція є негативним явищем, якого треба запобігати та з яким треба вести боротьбу. Так, у «Повісті минулих літ» зустрічаються спроби хозар примусити полян сплачувати їм данину, а потім, у Давньоруській державі в IX ст. князі перетворили данину на прямий державний податок, що сплачувався всім населенням. Первісною формою такого збору було полуддя, тобто щорічний об'їзд князем із дружиною власних володінь та підлеглих племен з метою збирання данини, розмір та періодичність сплати якої спочатку не регламентувався, що і спричиняло зловживання з боку князів [1]. Явище «корупція» дійсно є стародавнім, багато сучасних інститутів держави генетично пов'язані із практиками, які мають подібну до корупції природу. Таким же чином як і оподаткування, «хабар» – найвідоміша форма корупційної практики – виникає з соціального інституту дарунку [2, с.4]. Історія розуміння корупції як явища, яке є негативним, почалось з відокремлення інтересів особи від інтересів служби, на якій вона перебуває. Найперше в сучасному розумінні визначення корупції датується 1425 роком, коли вона вперше була означена як «відхилення від праведності та вірності при виконанні обов'язків» [2, с.7]. Все ж таки варто посилити спеціалізацію дослідження й перейти безпосередньо до окремих явищ, при чому, найбільш наближених у часовому просторі. Так, мова йде насамперед про XX століття, зокрема часи існування Радянського Союзу. Відділ боротьби із розкраданням соціалістичної власності (ВБРСВ) та його правонаступники у радянський період виконували функції із запобігання, виявлення та боротьби з корупцією. Одним з основних способів їх діяльності було саме спостереження за способом життя особи та порівняння його із доходами особи, а також рівнем життя інших осіб. Якщо службова особа придбала коштовності, транспортні засоби або інші атрибути «розкішного» у ті часи життя, то ризикувала на «збільшену» увагу співробітників ВБРСВ. Це і є певним прототипом сучасного моніторингу способу життя суб'єкта декларування. Пізніше, проте до прийняття Закону України «Про запобігання корупції», подібна діяльність із спостереження та порівняння способу життя із доходами можливо і здійснювалась, але фактично не була нормативно закріплена, адже у Законах України «Про боротьбу з корупцією» 1995 року, «Про засади запобігання та протидії корупції» 2011 року моніторинг способу життя закріплений не був. Варто зауважити, що після здобуття Незалежності Україною й до 2014 року подібні до моніторингу заходи були фрагментарно закріплені у міжнародно-правових актах, але без відповідного запозичення їх положень у вітчизняному законодавстві. Комплексне реформування системи протидії корупції у 2014 році відбувалося відповідно до міжнародно-правових стандартів та урахування успішної практики іноземних держав і було спрямоване гармонізувати законодавство України з європейськими стандартами.

Огляд міжнародно-правової практики демонструє, що п'ять країн застосовують інструмент моніторингу способу життя (Монголія, Нігерія,

Філіппіни, Румунія та Руанда) у його сучасному розумінні, водночас, варто зауважити, що у тому чи іншому вигляді (в іншій формі, з іншою назвою тощо) моніторинг способу життя є у багатьох країнах (Словаччина, Німеччина, Литва, Молдова). При цьому вартим уваги в контексті дослідження історії та запозичення механізму побудови системи моніторингу способу життя в Україні видається саме досвід Філіппін. Перевірки способу життя на Філіппінах були запроваджені у 2002 році згідно із Указом Президента щодо всіх державних посадових осіб, зокрема й поліції та збройних сил. У березні 2003 року «Коаліція за перевірку способу життя» об'єднала для цього через меморандум про взаєморозуміння урядові структури та громадські організації. До складу Коаліції увійшли шість відомств-членів Міжвідомчої координаційної ради з питань боротьби з хабарництвом. До 2010 року Президентська комісія з питань боротьби із хабарництвом займалась перевіркою способу життя, а з 2010 року Омбудсман залишився головною зацікавленою стороною щодо сприяння перевіркам (вживається саме цей термін) способу життя. Ще у 2006 р. Омбудсман відкрив «гарячу лінію з питань перевірки способу життя [...] як спеціальний канал для повідомлення про випадки корупції та надання інформації про багатство державних службовців, яке отримане незаконним шляхом або щодо якого не надано жодних пояснень». Ця «гаряча» лінія існує і досі, посідаючи помітне місце на домашній сторінці веб-сайту Омбудсмана. Таким чином, система моніторингу способу життя на Філіппінах стала т.з. гібридом «гарячої лінії» для подання скарг на «підозрілі» статки, звичайної системи фінансової перевірки декларацій на основі кабінетного аналізу даних, системи, що дозволяє вести приховане спостереження за державними посадовими особами, та – нарешті – механізму ініціювання фінансових розслідувань у кримінальній сфері [3, с.10-12].

Моніторинг способу життя або подібних до нього явищ закріплено у ряді нормативно-правових актів, як міжнародних, так і вітчизняних, зокрема у: Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції, яку ратифіковано Україною 18 жовтня 2006 року; Кримінальній конвенції про боротьбу з корупцією, яку ратифіковано Україною 18 жовтня 2006 року; Цивільній конвенції про боротьбу з корупцією, яку ратифіковано Україною у 16 березні 2005 року; Законі України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія)» [4] на 2014-2017 роки» та у подальших Антикорупційних стратегіях (2018-2020 та ін.); Законі України «Про запобігання корупції»; у численних підзаконних актах, наприклад, у Стратегіях розвитку Національного агентства з питань запобігання корупції та планах їх реалізації, Порядку здійснення моніторингу способу життя суб'єктів декларування, затвердженому рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції 18 травня 2017 року тощо, що дозволяє умовно навіть простежити певну періодизацію його нормативного закріплення.

Отже, аналіз наявних тематичних джерел дозволяє простежити певну генезу у нормативно-правовому закріпленні засад моніторингу способу життя суб'єкта декларування у вітчизняному законодавстві й виокремити умовно кілька її етапів: до 2014 року – фрагментарне врегулювання й запозичення досвіду «радянської»

нормотворчості та правозастосування; з 2014 року до 2019 року – етап становлення законодавства про моніторинг як інструмент запобігання корупції (визначення, механізм, поява актів НАЗК щодо процедури) та практики його застосування; з 2019 року – превалювання інтерпретаційної складової бази моніторингу способу життя й виокремлення проблемних «зон» у законодавстві, практиці його застосування. Все це свідчить про відсутність системного підходу у формуванні законодавства про моніторинг способу життя та недостатнього урахування наукових напрацювань.

Література

1. Юридична енциклопедія : у 6 т. / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998. Т. 2. 744 с.
2. Науково-практичний коментар Закону України «Про запобігання корупції» / наук. ред. М. І. Хавронюк. Київ : Ваїте, 2018. 472 с.
3. Моніторинг способу життя: огляд міжнародної практики, можливість застосування в Україні. Київ, 2016. 36 с.
4. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки : Закон України від 14.10.2014 р. № 1699-VII. Дата оновлення: 08.08.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1699-18>

Родіна Аліна

студентка магістратури юридичного фак-ту
Наук. кер.: д-р юрид. наук, проф. Коломоєць Т. О.,

ПРАВОВА ОЦІНКА ПРОЕКТУ ЗАКОНУ ПРО ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ ЩОДО ВСТАНОВЛЕННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПІДРОБКУ ДОКУМЕНТІВ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ПРОВЕДЕННЯ ПРОФІЛАКТИЧНИХ ЩЕПЛЕНЬ № 6084 ВІД 23.09.2021 РОКУ

На сьогодні, в українському законодавстві відсутня спеціальна норма, яка б встановлювала відповідальність за підробку COVID-сертифікатів. Необхідність введення якої спричинена вимогою щодо забезпечення епідемічної безпеки як складової частини національної безпеки України в умовах протидії пандемії COVID-19.

Водночас, почастишали випадки виявлення підроблених документів, що стосуються вакцинації проти COVID-19. Відсутність відповідальності за такі проступки створює передумови для подальшого розвитку процесу підроблення документів, що стосуються вакцинації проти COVID-19, що у свою чергу несе пряму загрозу життю та здоров'ю громадян України [1].

Аналогічне питання було темою наукових дискусій серед таких вчених, як Айдинян А.В., Гуцуляк О.В., Шаповал К.О., Безпалько Ю.Ю., Хребтової Ю.А. та інших.

1 листопада 2021 року, на засіданні Комітету з питань правоохоронної діяльності було розглянуто проект закону «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо встановлення відповідальності за підробку документів, що стосуються проведення профілактичних щеплень» № 6084 від 23.09.2021 року (Далі – проект Закону). Зазначений проект орієнтований на посилення відповідальності за незаконну підробку документів, що, посвідчують факт щеплення особи вакциною проти вірусу COVID-19. Пропонується Кримінальний кодекс України (Далі – КК України) доповнити статтею 321³ такого змісту:

“Стаття 321³. Незаконні дії з документами, що стосуються проведення профілактичних щеплень

1. Використання особою завідомо підроблених документів, які підтверджують проведення профілактичних щеплень проти особливо небезпечних інфекційних хвороб, —

караються штрафом від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до двох років.

2. Внесення медичним працівником завідомо неправдивих відомостей до відповідної медичної документації щодо проведення профілактичних щеплень проти особливо небезпечних інфекційних хвороб, —

караються штрафом від двох тисяч до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк до двох років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк від одного до трьох років.

3. Виготовлення з метою збуту, збут підроблених документів, які підтверджують проведення профілактичних щеплень проти особливо небезпечних інфекційних хвороб, —

караються штрафом від п’яти тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк до трьох років.” [2].

У ряді держав за скоєння зазначеного правопорушення настає саме кримінальна відповідальність, яка є досить суворою та передбачає застосування до винної особи покарання, починаючи від штрафу та закінчуючи позбавленням волі [3].

Відповідно до Висновку Головного науково-експертного управління від 18.10.2021 на проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо встановлення відповідальності за підробку документів, що стосуються проведення профілактичних щеплень». Пропозиція законопроекту щодо встановлення кримінальної відповідальності за підроблення документів про проведення профілактичних щеплень не є юридично обґрунтованим.

Аналіз актуальних норм кримінального законодавства свідчить про достатню кількість законодавчих приписів для належного реагування у разі вчинення відповідних діянь. Так, відповідальність за підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів передбачена ст. 358 КК. У свою чергу, складання, видачу службовою особою завідомо неправдивих офіційних документів, внесення нею до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей, інше підроблення такою особою офіційних документів необхідно кваліфікувати за ст. 366 КК України [4].

Проект Закону України № 6084 значно посилює відповідальність за незаконні дії з документами, що стосуються проведення профілактичних щеплень, порівняно з аналогічними діями щодо інших офіційних документів. Однак, за підроблення будь-яких інших, в тому числі, офіційних медичних документів, передбачається найбільш суворе покарання – обмеження волі, а за підроблення та інші незаконні дії з документами, що стосуються проведення профілактичних щеплень – аж до двох та трьох років позбавлення волі відповідно.

При цьому, на відміну від частин 1, 3 статті 321³, в яких йдеться про документи, які підтверджують проведення профілактичних щеплень проти особливо небезпечних інфекційних хвороб, в частині 2 цієї ж статті використовується інше поняття, а саме: «медична документація щодо проведення профілактичних щеплень», яке, на наш погляд, не має чітко визначеного змісту. Незрозумілим є про які саме медичні документи йде мова. Наприклад, чи має розглядатись як «медична документація щодо проведення профілактичних щеплень», наприклад, журнал реєстрації проведення вакцинації, або, наприклад, медична картка та ін.? Таким чином, на нашу думку, вжитий прийменник. «щодо» «розмиває» предмет даного кримінального правопорушення, а тому суперечить принципу правової визначеності як елемента принципу верховенства права [5].

Отже, виходячи із вищезазначеного можна зробити висновок для правової оцінки проекту Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо встановлення відповідальності за підробку документів, що стосуються проведення профілактичних щеплень № 6084 від 23.09.2021 року. А саме, теперішнє законодавство вже містить норми Кримінального кодексу України, які встановлюють відповідальність за підробку офіційного документу, так само як і вчинення зазначеного діяння службовою чи посадовою особою. Однак, при цьому, процедура прийняття законопроекту № 6084 не сповільнюється суб'єктом законодавчої гілки влади. Станом на 25.11.2021 року, надано порівняльну таблицю (друге читання) та проект закону очікує на друге читання.

Література

1. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо встановлення відповідальності за підробку документів, що стосуються проведення профілактичних

щеплень»: Проект Закону № 6084 від 23.09.2021 року. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72830 (дата звернення 22.12.2021 року).

2. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо встановлення відповідальності за підробку документів, що стосуються проведення профілактичних щеплень: Проект Закону № 6084 від 23.09.2021 року. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72830 (дата звернення 22.12.2021 року).

3. Підробка COVID-сертифікатів. URL: <https://attorneys.ua/publication/pidrobka-covid-sertyfikativ-bez-pokarannya-ne-zalyshytsya-nihto/> (дата звернення 22.12.2021 року).

4. Зауваження до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо встановлення відповідальності за підроблення документів, що стосуються проведення профілактичних щеплень проти особливо небезпечних інфекційних хвороб»: Висновок Головного юридичного управління від 24.11.2021 року. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72830 (дата звернення 22.12.2021 року).

5. Айдинян А.В. Деякі питання криміналізації незаконних дій з документами, що стосуються проведення профілактичних щеплень. Актуальні проблеми кримінального права: матеріали XII Всеукраїнської науково-теоретичної конференції, м. Київ, 18 лист. 2021 р., Київ, 2021. С. 22-24.

Родіна Аліна

студентка магістратури юридичного фак-ту
Наук. кер.: д-р юрид. наук, проф. Коломoeць Т. О.,

ЧИННЕ ЗАКОНОДАВСТВО: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ У ПРАВОВІЙ ОХОРОНІ ПРОВЕДЕННЯ ВАКЦИНАЦІЇ

Наразі, проведення вакцинації серед населення є одним із найбільш актуальних питань. Дискусійними є, зокрема, колізійні положення нормативно-правових актів, що регулюють зазначені дії в частині їх обов'язковості, або навпаки. При цьому, неоднозначним у правореалізації і правозастосуванні є принцип дотримання прав людини при здійсненні вакцинації.

Ще в 2020 році, через поширення пандемії коронавірусу (COVID-19) постановою Кабінету Міністрів України «Про встановлення карантину з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, та етапів послаблення протиепідемічних заходів» був введений правовий режим, яким обмежувалися деякі, передбачені Конституцією України, права і свободи населення країни [1]. Серед іншого, на сьогодні, передбачається тенденція

щодо проведення кампанії «обов'язкової вакцинації» для певних категорій населення.

Зазначене питання було основним у наукових працях таких вчених, як Барабаш А.А., Забуга Ю.Ю., Калініна А.В., Пивоваров В.В., Савінова Н.А. та інших.

Як і всі нормативно-правові акти, ті, що стосуються проведення вакцинації серед населення можна поділити за певними критеріями. Зокрема, за суб'єктом, за юридичною силою, за характером волевиявлення, за галузями законодавства [2]. Однак, найбільш доцільним є розгляд проблемних питань у правовій охороні проведення вакцинації через призму чинного законодавства за їх юридичною силою.

Вже станом на кінець 2020 року Верховною Радою України було прийнято майже 60 нормативно-правових актів, що стосуються COVID-19, ще більшою є кількість офіційних рішень та документів, виданих Кабінетом Міністрів України, Міністерством охорони здоров'я України, тощо [3].

Основоположними нормативно-правовими актами є: Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб» № 1645-III від 06.04.2000 року [4], Закон України «Про внесення змін до Закону України "Про захист населення від інфекційних хвороб" щодо запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)» № 555-IX від 13.04.2020 року [5]. Ці нормативні акти встановлюють обов'язкові карантинні вимоги, основи проведення вакцинації серед населення проти COVID-19 та інше. При цьому, більш детально ці питання розкриваються вже у підзаконних актах.

Слід зазначити, що Постанова Кабінету міністрів України "Про встановлення карантину та запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2" №1236 від 09 грудня 2020 р. на сьогодні є чи не найголовнішим нормативно-правовим актом реагування держави на спалах COVID-19, який найбільш динамічно зазнає змін та доповнень [6]. Окрім цього, підзаконними актами у сфері проведення вакцинації є Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання державної компенсації шкоди, пов'язаної з ускладненнями, що можуть виникнути після вакцинації від гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2», Постанова Кабінету Міністрів України № 211 "Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19" від 11 березня 2020 року, Постанова Кабінету Міністрів України №392 "Про встановлення карантину з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, та етапів послаблення протиепідемічних заходів" від 20 липня 2020 року, Постанова Кабінету Міністрів України №641 "Про встановлення карантину та запровадження посиленних протиепідемічних заходів на території із значним поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2" від 22 липня 2020 року, Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі

питання формування та використання сертифіката, що підтверджує вакцинацію від гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, негативний результат тестування або одужання особи від зазначеної хвороби» від 29 червня 2021 р. N 677. А також, відповідні Розпорядження Кабінету Міністрів України № 287-р «Про тимчасове обмеження перетинання державного кордону, спрямоване на запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» від 14 березня 2020 року, Розпорядження Кабінету Міністрів України № 338-р «Про переведення єдиної державної системи цивільного захисту у режим надзвичайної ситуації» від 25 березня 2020 року.

Важливими є також акти реагування головного органу у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я. Зокрема, це Наказ МОЗ України від № 663 «Про оптимізацію заходів щодо недопущення занесення і поширення на території України випадків COVID-19» від 13 березня 2020 року, Наказ МОЗ України від 04.10.2021 № 2153 "Про затвердження Переліку професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним щепленням" [7].

Міжнародно-правовим актом у сфері вакцинації є Резолюція № 2361 (2021) «Вакцини проти Covid-19: етичні, юридичні та практичні міркування».

На сьогодні, також, визначальними є рішення Державної комісії з техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій та місцевого рівня. Комісія є постійно діючим органом, який утворюється Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласною, Київською та Севастопольською міською держадміністрацією, райдержадміністрацією, виконавчим органом міської ради, районною у місті та селищною радою (далі - місцева комісія) для координації діяльності райдержадміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, пов'язаної із забезпеченням техногенно-екологічної безпеки, захисту населення і територій від наслідків надзвичайних ситуацій, запобігання виникненню надзвичайних ситуацій і реагування на них. Комісією, зокрема, вводяться рівні епідемічної небезпеки на території конкретного міста, області [8].

Отже, проведення вакцинації серед населення, в умовах спалаху гострої респіраторної хвороби COVID-19, регламентуються низкою нормативно-правових актів. Всі з них можна поділити за юридичною силою. Проте, на сьогодні, спостерігається тенденція, коли підзаконний нормативно-правовий акт суперечить актам вищої юридичної сили, що є колізійним та не узгоджується із принципом законності та верховенства права. З урахуванням цього, можна говорити про неоднозначність та недосконалість нормативного закріплення охорони проведення вакцинації серед населення.

Література

1. Про встановлення карантину з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, та етапів послаблення протиепідемічних заходів: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 травня 2020 р. № 392. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vstanovlennya-karantinu-z-metoyu-zapobigannya-poshirennyu-na-teritoriyi-ukrayini-gostroyi-respiratornoyi-hvorobi-covid-19-sprichinenoyi-koronavirusom-sars-cov-i200520-392> (дата звернення: 21.12.2021).
2. Нормативно-правові акти: поняття, види, дія нормативно-правових актів у часі, просторі й за колом осіб. URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/law/9861/> (дата звернення: 21.12.2021).
3. Репіна Ю.С. Адекватність кримінального процесуального закону соціальним потребам як умова ефективності його виконання і дотримання конституційних прав і свобод людини в умовах поширення COVID-19. *Юридичні гарантії захисту конституційних прав і свобод людини в умовах COVID-19* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конференції, м. Харків, 22 черв. 2021 р. Харків, 2021. С. 33-37.
4. Про захист населення від інфекційних хвороб: Закон України № 1645-III від 06.04.2000 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14#Text> (дата звернення: 21.12.2021).
5. Про внесення змін до Закону України "Про захист населення від інфекційних хвороб" щодо запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України № 555-IX від 13.04.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-20#Text> (дата звернення 21.12.2021).
6. Про встановлення карантину та запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2: Постанова Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2020 р. № 1236. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1236-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 21.12.2021 року).
7. Нормативне врегулювання питань проведення щеплень в Україні. URL: <https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/%D0%9D%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B5%D0%B2%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%83%D0%BB%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%D0%BF%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%8C%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%D1%89%D0%B5%D0%BF%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D1%8C%D0%B2%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96> (дата звернення: 21.12.2021).
8. Про Державну комісію з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 січня 2015 р. № 18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/18-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 21.12.2021).

Фомін Іван
студент магістратури юридичного фак-ту
Наук. кер.: д-р юрид. наук, проф. Коломоець Т. О.

ПРОБЛЕМАТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ПРИЛАДІВ АВТОМАТИЧНОЇ ФІКСАЦІЇ ПОРУШЕНЬ ПРАВИЛ ДОРОЖНЬОГО РУХУ В УКРАЇНІ

На сьогодні в Україні рівень смертності та травматизму внаслідок дорожньо-транспортних пригод є достатньо високим, а рівень організації безпеки дорожнього руху залишається вкрай низьким, про що у своїх звітах неодноразово наголошували експерти ВООЗ, Світового банку та інших міжнародних інституцій.

Міжнародне співтовариство приділяє значну увагу розробленню та здійсненню практичних заходів з безпеки дорожнього руху, спрямованих на запобігання дорожньо-транспортному травматизму. Зокрема, Резолюцією А/74/L.86 Генеральної Асамблеї ООН проголошено Друге Десятиліття дій щодо забезпечення безпеки дорожнього руху на 2021-2030 роки, серед глобальних цілей якого скорочення вдвічі частки транспортних засобів, що перевищують встановлені ліміти швидкості та скорочення пов'язаних зі швидкістю смертності та травматизму [1].

Велика кількість дорожньо-транспортних пригод та постраждалих від них також впливає на економіку та сферу охорони здоров'я України. Тому безпека дорожнього руху на сьогодні є ключовим елементом розвитку суспільства, адже невпинно зростаюча кількість транспортних засобів представляє все більшу небезпеку життю громадян, внаслідок порушення особами, що ними керують, правил дорожнього руху особами, в тому числі перевищення безпечної та дозволеної швидкості.

Світовий досвід підтверджує, що ефективним механізмом контролю швидкісного режиму на дорогах держави, який здатен радикально покращити безпеку дорожнього руху, є запровадження системи автоматичної фіксації порушень Правил дорожнього руху.

Теоретико-методологічні засади впровадження та функціонування системи автоматичної фіксації свого часу досліджували О. Степанов, В. Введенська, А. Федченко, В. Білоус, В. Шепітько, Д. Бойко, В. Варивода, В. М. Бесчастний, В. В. Брянцев, А. В. Червінчук, проте проблематика застосування приладів автоматичної фіксації порушень Правил дорожнього руху в Україні ще не була предметом окремого дослідження.

Під системою автоматичної фіксації порушень Правил дорожнього руху в Україні слід розуміти взаємопов'язану сукупність технічних засобів (приладів контролю), програмних і апаратних засобів обробки отриманих за допомогою технічних засобів (приладів контролю) інформаційних файлів та метаданих, обміну з використанням телекомунікаційних мереж інформацією, необхідною для реалізації організаційних і процесуальних заходів під час

здійснення контролю за дотриманням Правил дорожнього руху його учасниками, що функціонує в єдиній інформаційній системі Міністерства внутрішніх справ України. Технічні засоби (прилади контролю) за способом і місцем установлення та використання можуть бути як стаціонарними, так і мобільними (рухомими), які монтуються/розміщуються уповноваженими органами (підрозділами) Національної поліції на автомобільних дорогах та використовуються протягом обмеженого періоду часу шляхом періодичної зміни місць їх установлення, а також на службових транспортних засобах Національної поліції [2].

Метою запровадження системи автоматичної фіксації порушень Правил дорожнього руху слід вважати створення ефективної системи управління безпекою дорожнього руху для забезпечення захисту життя та здоров'я населення, зниження рівня смертності внаслідок дорожньо-транспортних пригод, зниження ступеня тяжкості їх наслідків для учасників дорожнього руху та зменшення соціально-економічних втрат від дорожньо-транспортного травматизму.

Нормативно-правові акти, що регулюють порядок автоматичної фіксації порушень Правил дорожнього руху в Україні поділяються на загальні та спеціальні. Загальні норми складають основний комплекс норм щодо безпеки дорожнього руху та щодо відповідальності за правопорушення в цій сфері. Спеціальні норми регулюють порядок функціонування та технічної експлуатації системи автоматичної фіксації, повноваження працівників органів (підрозділів) Національної поліції України щодо оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення, зафіксовані в автоматичному режимі, порядок інформування відповідальної особи, що на законних підставах здійснювала керування транспортним засобом, про вчинене адміністративне правопорушення, зафіксоване в автоматичному режимі, порядок допуску до використання приладів автоматичної фіксації тощо.

На сьогодні існує кілька нерозв'язаних проблем, пов'язаних із функціонуванням запровадженої з 01 червня 2020 року системи автоматичної фіксації порушень Правил дорожнього руху в Україні:

- 1) наявна кількість приладів контролю, яка задіяна в системі автоматичної фіксації правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху, в тому числі в населених пунктах, є явно недостатньою для глобального контролю швидкісних режимів на дорогах, та суттєвого зниження рівня смертності і травматизму від дорожньо-транспортних пригод;

- 2) відсутність інтеграції системи автоматичної фіксації порушень правил дорожнього руху, в тому числі контролю швидкості, і системи регулювання дорожнього руху, яка дозволила би оптимізувати транспортні потоки;

- 3) порушення презумпції невинуватості власника транспортного засобу внаслідок встановленого нормативно-правовими актами порядку притягнення до адміністративної відповідальності саме власника транспортного засобу, хоча останній і має право подати органу (підрозділу)

Національної поліції відомості щодо особи, яка керувала транспортним засобом під час вчинення адміністративного правопорушення.

Під час удосконалення нормативно-правової бази законодавства у сфері автоматичної фіксації порушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху доцільно врахувати необхідність приведення у відповідність досить великої кількості як загальних так і спеціальних правових актів, що регулюють означену сферу, в тому числі відповідно до рекомендацій міжнародних організацій, що формують напрямки розвитку у сфері безпеки дорожнього руху. При цьому потрібно вдосконалити також процес підготовки та відбору працівників, за участі яких відбувається розгляд справ про адміністративні правопорушення, зафіксовані в автоматичному режимі.

Вирішення виявлених проблем автоматичної фіксації адміністративних правопорушень призведе до досягнення принаймні 30-відсоткового зниження рівня смертності та травматизму на дорогах до 2030 року, зниження ступеня тяжкості наслідків дорожньо-транспортних пригод внаслідок значного зниження швидкості руху транспортних засобів, збільшення пропускної здатності наявних транспортних магістралей; підвищення довіри до органів, уповноважених здійснювати контроль у сфері безпеки дорожнього руху, підвищення правосвідомості.

Література

1. Провозглашение Второго Десятилетия действий по безопасности дорожного движения 2021-2030 гг. iRAP (International Road Assessment Programme) URL:<https://www.irap.org/ru/2020/09/proclamation-of-second-decade-of-action-for-road-safety-2021-2030/>

2. Про функціонування системи фіксації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 листопада 2017 р. № 833. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/833-2017-п#Text>

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ «ІСТОРЧНІ НАУКИ»

Бокова Марія

*ОФІЦІЙНА ПОЗИЦІЯ КНР ЩОДО РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ
2022 РОКУ..... 4*

Данилюк Карина

*УКРАЇНЦІ ЗА КОРДОНОМ: ВИМУШЕНІ ПЕРЕСЕЛЕНЦІ ДО ЄВРОПИ
ВНАСЛІДОК ВІЙНИ 2022 РОКУ..... 6*

Дудченко Владислав

«ГІТЛЕРІВСЬКА» ТА «ПУТІНСЬКА» РИТОРИКА – ЩО СПІЛЬНОГО? 8

Климчук Аліна

ГЕНОЦИД У БУЧІ: ЧОМУ ЗВІРСТВА СТАЛИ МОЖЛИВИМИ..... 10

Кольченко Анастасія

*ІСТОРИЧНІ МІФИ ЩОДО УКРАЇНИ У ЗВЕРНЕННІ В. ПУТІНА ДО
ГРОМАДЯН РОСІЇ ВІД 21 ЛЮТОГО 2022 РОКУ..... 13*

Поняткова Дар'я

*ОБРЯДОВІСТЬ РУСЬКОГО ПРАВОСЛАВНОГО КОЛА В УМОВАХ
СУЧАСНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ 15*

Савенко Анастасія

*ПІДТРИМКА УКРАЇНИ З БОКУ КАНАДИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОГО
ВТОРГНЕННЯ..... 18*

Сулейманова Ленара

УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ У СКЛАДІ СУЧАСНОЇ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ 21

Фатюха Ярослава

*ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОУКРАЇНСЬКОЇ КОАЛІЦІЇ ДЛЯ
ВІДСІЧІ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ..... 22*

Шумська Тетяна

*СПІВПРАЦЯ ДАНІЇ ТА УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ РОСІЙСЬКО-
УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ..... 25*

«СЕКЦІЯ ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ»

Афанасьєва Яна

*ПЕРЕКЛАД БОГДАНА ЛЕПКОГО ПОЛЬСЬКОЮ МОВОЮ ПОЕЗІЙ
ТАРАСА ШЕВЧЕНКА..... 28*

Бородич Дар'я

ПОЕТИКА ФЕНТЕЗІ В РОМАНІ Н. ШЕВЧЕНКО «ПОДВІЙНІ МІРАЖІ» . 31

Горленко Дар'я

ГРАФІКСАТИ В ЗОВНІШНІЙ РЕКЛАМІ ПОЛЬСЬКИХ МІСТ..... 34

Губрій Анна

*ОСОБЛИВОСТІ СПІЛКУВАННЯ БІЖЕНЦІВ З УКРАЇНИ З ПОЛЯКАМИ В
УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ 36*

Дев'ятко Наталія

ХРОНОТОП ЦИКЛУ Н. ЩЕРБИ «ЧАСОДІЇ» 40

Золотаревська Таїсія

*ЗМІНИ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА ПОЛЬСЬКІЙ ЛЕКСИЦІ ЧАСІВ РОСІЙСЬКО-
УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ..... 44*

Зуб Катерина

*РОК-ОПЕРА «ОРФЕЙ» (АВТОРСТВА О. ВАЙНЕР): СУЧАСНА
ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ВІДОМИХ ДАВНЬОГРЕЦЬКИХ МІФІВ 48*

Козак Марія

*РЕАЛІОНІМИ РОМАНУ Р. ІВАНЧЕНКО «ОТРУТА ДЛЯ КНЯГИНИ.
КНЯГИНЯ ОЛЬГА» 50*

Лаврєнова Ангеліна

*ЗМІСТОВІ ЗАМІНИ В АВТОРСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ ДРАМИ ЛЕСІ
УКРАЇНКИ «БЛАКИТНА ТРОЯНДА»..... 53*

Лаврєнова Ангеліна

*КОРЕЛЯЦІЯ ПОНЯТЬ «АВТОР» / «ПЕРЕКЛАДАЧ»
В АВТОПЕРЕКЛАДІ 55*

Луначевська Надія

*НАРАТИВНА СТРУКТУРА РОМАНУ Н. ГУМЕНЮК
«ЯНГОЛ У СІРОМУ» 57*

Мироненко Аліна

ЖАНРОВА ПРИРОДА РОМАНУ Є. КОНОНЕНКО

«ЖЕРТВА ЗАБУТОГО МАЙСТРА»..... 59

Момот Владислав

ЖАНРОВА СПЕЦИФІКА ДЕТЕКТИВУ А. КОКОТЮХ

«НАЗИВАЙ МЕНЕ МЕРІ»..... 61

Назаренко Олег

«ПЕРСТЕНЬ ГАННИ БАРВІНОК» І. КОРСАКА ЯК ІСТОРИКО-БІОГРАФІЧНИЙ РОМАН..... 64

Овсяницька Ганна

ВІРШ «ЄВА. АПОКРИФ» І. ТИМОЧКО: ЖАНРОВА МОДЕЛЬ, МІФОПОЕТИКА, АРХІТЕКТОНІКА..... 66

Орманжи Вікторія

ТОПОС ПЕРЕХРЕСТЯ В РОМАНІ Є. КУЖАВСЬКОЇ «ЗЕРОВ. ПОХОВАЛЬНИ ПРОМОВЕЦЬ»..... 70

Павлова Валерія

ПОШУК САМОТОТОЖНОСТІ ЯК ЕКЗИСТЕНЦІЙНА ПРОБЛЕМА В РОМАНІ Г. ПАГУТЯК «МАГНАТ»..... 73

Пасюк Аліна

ПОЕТИКА АНТИВОЄННОГО РОМАНУ У ТВОРІ Г. ВДОВИЧЕНКО «МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ПРОЦЕС»..... 76

Поліщук Вікторія

ІМЕНА В РОМАНІ ЮРІЯ АНДРУХОВИЧА «ТАЄМНИЦЯ»..... 78

Пушкарський Владислав

ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ ДРАМАТИЧНОГО ТВОРУ ДЛЯ ДІТЕЙ ІЗ ПОЛЬСЬКОЇ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ (НА ПРИКЛАДІ ТВОРУ АНТОНІНИ СХЕЙБАЛЬ «ІСТОРІЯ ПРО ДВА КОРОЛІВСТВА»)..... 80

Радецька Ангеліна

ПРОБЛЕМА ЗАНЕПАДУ ОСОБИСТОЇ І РОДИННОЇ МОРАЛІ В ПОВІСТІ М. МАТІОС «АРМАГЕДОН УЖЕ ВІДБУВСЯ»..... 82

Скирдов Денис

НОВІТНІ СЛОВА З СТРУКТУРНИМ ЕЛЕМЕНТОМ -ІНГ У СУЧАСНІЙ РОСІЙСЬКІЙ МОВІ..... 84

Соболь Анна

ФЕМІНІТИВИ В ПОЛЬСЬКІЙ МОВІ (ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЕННЯ ТА ВЖИВАННЯ) 86

Яременко Оксана

АВТОРСЬКА КОНЦЕПЦІЯ ОБРАЗУ КНЯЖНИ ОСТРОЗЬКОЇ В РОМАНІ О. ГУЛЬКО «ПОСАГ» 88

**СЕКЦІЯ «СОЦІОЛОГІЧНІ ТА ПОЛІТИЧНІ НАУКИ.
ФІЛОСОФІЯ ТА РЕЛІГІЯ»**

Альошин Валентин

ТЕНДЕНЦІЇ ЗМІН ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ УКРАЇНЦІВ ЗА УМОВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 90

Бойко Едуард

ТЕМПОРАЛЬНИЙ ВИМІР КОМУНІКАЦІЙ МОЛОДІ ПІД ЧАС ВІЙНИ.... 92

Бублєєв Володимир

ГАРВАРДСЬКА ШКОЛА ПЕРЕГОВОРІВ: ПОШТОВХ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ВЗАЄМОДІЇ СОЦІАЛЬНИХ СУБ'ЄКТІВ 94

Буренков Владислав

РОЛЬ ВОЛОНТЕРІВ В НАДАННІ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМ ОСОБАМ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ 96

Велієв Парвіз Тейюб огли

ЧИННИК ІДЕНТИЧНОСТІ У РОЗВИТКУ ГЕОПОЛІТИКИ 97

Велієв Фаріз Тейюб огли

ЗАРОДЖЕННЯ ТА ЕВОЛЮЦІЯ ТЮРКІЗМУ 99

Давиденко Анастасія

ФІЛОСОФІЯ МОТИВАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ДОСЯГНЕННЯ ПАЦІЄНТОМ РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ МЕТИ 100

Дьомочка Ганна

ІСТОРИЧНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ В США 102

Єрмакова Марина

ОСМИСЛЕННЯ БЕЗСМЕРТЯ ЛЮДИНИ, ЯК ПРОЦЕСУ ВИХОДУ ЗА МЕЖІ ЖИТТЄВОЇ ТЕМПОРАЛЬНОСТІ..... 104

Ковальова Анастасія

ФІЛОСОФІЯ СПОРТУ 107

Красна Надія

*ФІЛОСОФІЯ ПРИСКОРЕНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ У
ТОРАКОАБДОМІНАЛЬНІЙ ХІРУРГІЇ* 108

Кривуля Діана

*ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ПСИХІЧНОЮ ДЕПРИВАЦІЮ У
ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ* 109

Кубасов Денис

*ОБ'ЄДНАНІ ТЕРИТОРІАЛЬНІ ГРОМАДИ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-
УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ* 112

Лазарєв Михайло

*ПЕРСПЕКТИВИ ЗМІНИ СВІТОУСТРОЮ ЯК СИСТЕМИ
МІЖДЕРЖАВНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН* 114

Маненко Катерина

*ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ
В УКРАЇНІ* 117

Масаликін Олександр

КОНЦЕПЦІЯ КОМУНІКАТИВНОГО КАПІТАЛІЗМУ 119

Мішин Євген

*ВІЙНА РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ: МОЖЛИВІ СЦЕНАРІЇ ЗАВЕРШЕННЯ
КОНФЛІКТУ* 121

Міщенко Анастасія

ГЕНЕЗИС ТА ЕВОЛЮЦІЯ РОСІЙСЬКОГО РЕСЕНТИМЕНТУ 123

Нетребко Владислав

*ФІЛОСОФІЯ ПРОПАГАНДИ МАСОВОЇ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОЇ
РАБОТИ* 125

Павленко Богдана

ООН В УМОВАХ КРИЗИ СИСТЕМИ ГЛОБАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ 127

Ромашко Ганна

*ЗМІНИ НАВЧАЛЬНИХ ПРАКТИК У ЗВ'ЯЗКУ З ДИСТАНЦІЙНИМ
НАВЧАННЯМ ЧЕРЕЗ COVID-19 В УКРАЇНІ* 129

Сазоненко Вікторія

*ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНОГО СИРІТСТВА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ: СТАН
ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИРІШЕННЯ.....* 131

Саражина Єлизавета

ФІЛОСОФІЯ ОЛІМПІЙСЬКОГО РУХУ..... 133

Фоменко Діана

*ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА У РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОМУ
КОНФЛІКТІ.....* 135

Фоменко Діана

*ОСОБЛИВОСТІ МАНІПУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНОЮ СВІДОМІСТЮ У
ПОЛІТИЧНІЙ РЕКЛАМІ НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКИХ ВИБОРЧИХ
КАМПАНІЙ 2019 РОКУ.....* 138

Чабаненко Вячеслав

ФІЛОСОФІЯ СПОРТУ ТА ТРЕНУВАННЯ..... 141

Якименко Анна

*ЧИ ПОВЕРНЕТЬСЯ МОЛОДЬ, ЩО ЕМІГРУВАЛА ЗА КОРДОН В ПЕРІОД
РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ, ВІДРОДЖУВАТИ УКРАЇНУ І ЖИТИ В НІЙ.....* 143

Ясьмо Ольга

*ВІДПОВІДНІСТЬ ЗСУ СТАНДАРТАМ НАТО: ДОВГОСТРОКОВА
ПЕРСПЕКТИВА ЧИ РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ?.....* 147

Ясьмо О. В.

*ГЕРОЇЧНИЙ СУПРОТИВ РОСІЙСЬКОМУ ВТОРГНЕННЮ ЯК
КАТАЛІЗАТОР ЗЛАМУ МІФІВ ТА СТЕРЕОТИПІВ ПРО
УКРАЇНСЬКУ НАЦІЮ.....* 150

СЕКЦІЯ «ЮРИДИЧНІ НАУКИ»

Герман Владислав

*ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА ОСОБИ НА СВОБОДУ
ПЕРЕСУВАННЯ.....* 154

Панкратова Дарія

ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА ШЛЮБ У ПРАКТИЦІ ЄСПЛ..... 158

Пелех Ія

*ГЕНЕЗА НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАКРІПЛЕННЯ ТА
ДОКТРИНАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ МОНІТОРИНГУ СПОСОБУ
ЖИТТЯ СУБ'ЄКТІВ ДЕКЛАРУВАННЯ В УКРАЇНІ..... 160*

Родіна Аліна

*ПРАВОВА ОЦІНКА ПРОЕКТУ ЗАКОНУ ПРО ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО
КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ ЩОДО ВСТАНОВЛЕННЯ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПІДРОБКУ ДОКУМЕНТІВ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ
ПРОВЕДЕННЯ ПРОФІЛАКТИЧНИХ ЩЕПЛЕНЬ
№ 6084 ВІД 23.09.2021 РОКУ..... 163*

Родіна Аліна

*ЧИННЕ ЗАКОНОДАВСТВО: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ У ПРАВОВІЙ
ОХОРОНІ ПРОВЕДЕННЯ ВАКЦИНАЦІЇ..... 166*

Фомін Іван

*ПРОБЛЕМАТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ПРИЛАДІВ АВТОМАТИЧНОЇ
ФІКСАЦІЇ ПОРУШЕНЬ ПРАВИЛ ДОРОЖНЬОГО РУХУ В УКРАЇНІ..... 170*

ДЛЯ НОТАТОК